

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KORUNMAYA İHTİYACI OLAN ÇOCUKLARIN
SOSYAL GELİŞİMİNDE ÇOCUK EVLERİNİN ROLÜ
(SAKARYA ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet AYKUL

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Yusuf GENÇ

MAYIS – 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

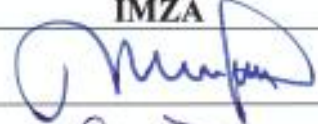
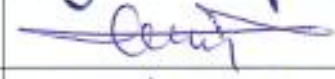
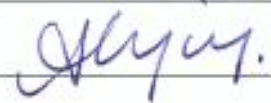
**KORUNMAYA İHTİYACI OLAN ÇOCUKLARIN
SOSYAL GELİŞİMİNDE ÇOCUK EVLERİNİN ROLÜ
(SAKARYA ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet AYKUL

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet

“Bu tez 10.05/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Doç.Dr. Yusuf GENÇ	BAŞARILI	
Doç.Dr. Fethi GÜNGÖR	BAŞARILI	
Dr. Öğrt. Yeri İsmail AKUL	BAŞARILI	

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLIK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı :	Mehmet AYKUL
Öğrenci Numarası :	y138059105
Enstitü Anabilim Dalı :	Sosyal Hizmet
Enstitü Bilim Dalı :	Sosyal Hizmet
Programı :	☒ DÜKSEK UŞANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı :	Korunmaya İhtiyacı Olan Çocukların Sosyal Gelişiminde Çocuk Evlerinin Rolü (Sakarya Örneği)
Benzerlik Oranı :	%11

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

☒ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

Öğrenci İmza

☐ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere sbtezler@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

...../...../20.....
Öğrenci İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı Soyadı: Doç. Dr. Yusuf GENÇ

Tarih: 26.04.2019

İmza:

☐ KABUL EDİLMİŞTİR

☐ REDDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

ÖNSÖZ

“Korunmaya İhtiyacı Olan Çocukların Sosyal Gelişiminde Çocuk Evlerinin Rolü (Sakarya Örneği)” adlı tez çalışmamı titizlikle takip edip bilgi ve tecrübesiyle beni yönlendiren değerli danışmanım Doç. Dr. Yusuf GENÇ’e değerli katkı ve emekleri için içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Tez konumun belirlenmesinden sonra izin alınması ve onay sürecinde her türlü kolaylığı sağlayan Sakarya Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Müdürlüğü eski İl Müdürü şu an Adapazarı Belediye Başkanı olan değerli büyüğüm Mutlu IŞIKSU’ya, verilerin toplanması aşamasında araştırmaya içtenlikle katılarak destek olan Sakarya Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü çocuklarına ve çalışanlarına, tezimin hazırlanması aşamasında yorulduğum zamanlarda bana manevi yönden sürekli destek olan değerli büyüğüm, ağabeyim, meslektaşım Öğr. Gör. Metin ÖKSÜZ’e, bulgular ve yorum aşamasında bana sağladığı akademik destek ve çalışmamı yönlendirmemdeki katkısı için Arş. Gör. Hüseyin Zahid KARA’ya, çalışma hayatının zorluğu ve yoğunluğu içerisinde değerli vakitlerini benimle paylaşan Sakarya Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü’nde görev yapan mesai arkadaşlarıma ve değerli dostum Arş. Gör. Dr. Nusret ERSÖZ’e şükranlarımı sunarım.

Çalışmamın başından sonuna kadar, hiç bıkmadan her daim yanımda olan ve çalışma ortamımın hazırlanmasında her türlü kolaylığı sağlayan sevgili eşim Merve’ye ve bugünlere gelmemdeki büyük emekleri, maddi-manevi destekleriyle her daim yanımda hissettiğim annem ve babama teşekkür ederim. Ayrıca onlara ayırmam gerektiğini düşündüğüm vakitlerimi bu çalışmayı hazırlamak için kullandığımdan dolayı oğullarım Ahmet Ensar ve Akif Eren’imden beni affetmelerini diler, hayatları boyunca mutlu, huzurlu, sağlıklı ve başarılı olmalarını temenni ederim.

Mehmet AYKUL

10/05/2019

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ	vi
ÖZET.....	viii
SUMMARY	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
1.1. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk Kavramı.....	7
1.1.1. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuğun Tanımı	7
1.1.2. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklarla İlgili Kurumların Tarihi	8
1.2. Hukukta Çocuk Kavramı ve Çocukların Korunması	11
1.2.1. İslam Hukuku'nda Çocukların Korunması.....	12
1.2.2. Türk Hukuk Sisteminde Çocukluk	15
1.2.3. Sosyal Hizmetler Kanunu'na Göre Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklar	16
1.2.4. Çocuk Koruma Kanunu'na Göre Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk	17
1.2.4.1. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk.....	17
1.2.4.2. Suça Sürüklenen Çocuk	18
1.3. Çocuğun Koruma Altına Alınması.....	19
1.3.1. Korunma Kararı / Bakım Tedbiri Kararı	19
1.3.2. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocukları Belirlenmekle Görevli Kurumlar	20
1.3.2.1. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	20
1.3.2.2. Mahkemeler.....	21
1.3.2.3. Bildirim ile Görevli Olan Diğer Kurum ve Kuruluşlar	21
1.4. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Uygulanan Hizmet Modelleri	22
1.4.1. Aile Yanında Bakım Modelleri	22
1.4.1.1. Sosyal ve Ekonomik Destek ile Aile Yanında Bakım.....	22
1.4.1.2. Koruyucu Aile Hizmet Modeli.....	23
1.4.1.3. Evlat Edinme Hizmet Modeli.....	25
1.4.2. Kurum Bakımı Hizmet Modelleri	27
1.4.2.1. Çocuk Evleri.....	28
1.4.2.2. Çocuk Evleri Sitesi.....	33
1.4.2.3. Çocuk Destek Merkezleri.....	34

1.5. Sosyal Gelişim ve Sosyalleşme.....	36
1.5.1. Sosyal Gelişim İle İlgili Kavramlar.....	38
1.5.2. Sosyal Gelişim Kuramları	39
1.5.3. Çocuklarda Yaş Gruplarına Göre Sosyal Gelişim Özellikleri.....	40
1.5.3.1. 0-5 Yaş Arasında Sosyal Gelişim.....	40
1.5.3.2. 6-12 Yaş Arasında Sosyal Gelişim.....	43
1.5.3.3. 13-18 Yaş Arasında Sosyal Gelişim.....	44
1.5.4. Sosyal Öğrenme Kuramı	45
İKİNCİ BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	48
2.1. Yöntem ve Teknik.....	48
2.2. Hipotezler	50
2.3. Evren ve Örneklem.....	51
2.4. Verilerin Toplanması.....	51
2.5. Ölçme Araçları ve Verilerin Çözümü	52
2.6. Sınırlılıklar ve Sayıtlar	53
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM	55
3.1. Demografik Özellikler.....	55
3.1.1. Çocukların ve Bakım Personelinin Cinsiyet Dağılımları	55
3.1.2. Çocukların Yaş Dağılımları.....	56
3.1.3. Eğitim Durumları.....	57
3.1.4. Bakım Personelinin Diğer Demografik Bilgileri.....	57
3.1.5. Kurum Bakımı ve Çocuk Evinde Kalma Süreleri	58
3.2. Çocuk Evine İlişkin Düşünceler.....	59
3.2.1. Çocuk Evi Kuralları.....	59
3.2.2. Kuralların Gelecek Yaşama Hazırlaması	62
3.2.3. Evde Gürültü ya da Yüksek Ses Durumu	64
3.2.4. Oyun Oynayabilme Durumu	67
3.2.5. Teknolojik İhtiyaçlar	68
3.2.6. Kalabalık Ziyaretçiler	70
3.3. Çocukların Hizmete Katkı Durumları	72
3.3.1. Markete Gidebilme ve Yaş	72
3.3.2. Yemek Tercihini Belirtebilme.....	74
3.3.3. Yemek Tercihi ve Alışveriş İlişkisi	75
3.3.4. Geleceğe Hazırlanma ve Alışveriş Durumu	77

3.3.5. Alışverişte Fikir Beyan Etme ve Yemeklerden Memnuniyet Durumu ...	79
3.3.6. Evin Temizliğine Yardımcı Olma	80
3.3.7. Eşyaların Düzenlenmesi	82
3.4. Akran İlişkileri	83
3.4.1. Kurum Bakımında Kalma Süresinin Arkadaş İlişkilerine Etkisi	84
3.4.2. Arkadaşlarla Anlaşma Durumu	86
3.4.3. Arkadaşlarla Kavga Etme Durumu	87
3.4.4. Yeni Tanışılan Biri ile İletişim Kurma	89
3.4.5. Arkadaş İlişkilerinde Çocuk Evi Faktörü	90
3.4.6. Okul Arkadaşlarıyla İletişim	92
3.5. Akademik Durum	93
3.5.1. Barınma Yeri ve Dersler	94
3.5.2. Kurallar ve Dersler	95
3.5.3. Arkadaşlarla Anlaşma Durumu ve Ders İlişkisi	97
3.5.4. Gelecek Yaşama Hazırlanma ve Ders Durumu	99
3.5.5. Etüt İmkânları ve Dersler	100
3.5.6. Davranışlarda ve Derslerde Değişim Durumu	102
3.5.7. Personel İletişimi ve Ders Durumu	103
3.6. Psiko-Sosyal Durum	106
3.6.1. Değersizlik Duygusu, Boş ve Amaçsız Hissetme Durumu	106
3.6.2. Cinsiyete Göre Kendisiyle Barışık Olma ve Kendini Sevme Durumu .	110
3.6.3. Damgalanma Durumu ve Sınıf Karşısında Konuşmakta Güçlük	111
3.6.4. Değersizlik Duygusu ve Arkadaş İlişkileri	114
3.6.5. Sınıf Karşısında Konuşmaya Çekinme	115
3.6.6. Yalnızlık, Beceriksizlik ve Suçluluk	117
3.6.7. Yeni Tanışılan İnsanla Konuşma Durumu ve Kalabalık Ziyaretçiler ...	118
3.7. Komşuluk ve Sosyal Çevre İlişkileri	120
3.7.1. Komşuların Davranışları	121
3.7.2. Komşuları Ziyaret Etme	124
3.7.3. Değersizlik Duygusu ve Komşuların Davranışları	126
3.7.4. Komşuların Çocuk Evine Karşı Önyargı Durumları	128
3.7.5. Komşu Çocuklarıyla Arkadaşlık Durumu	131
3.7.6. Komşu Çocukları ile Oyun Oynama	132
3.7.7. Komşu Haklarının Farkında Olma Durumu	134

3.7.8. Komşuluk İlişkileri ve Çocuklarda Yardım Etme Bilinci	137
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	141
SONUÇ	141
ÖNERİLER	150
KAYNAKÇA	156
EKLER.....	163
ÖZGEÇMİŞ.....	168

KISALTMALAR

AÇSHB	: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ANY	: Ayni Nakdi Yardım
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
B.E.	: Bakım Elemanı
BSRM	: Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi
ÇEK	: Çocuk Esirgeme Kurumu
ÇEKOM	: Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi
ÇES	: Çocuk Evleri Sitesi
CHGM	: Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
ÇODEM	: Çocuk Destek Merkezi
ÇODEMY	: Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği
ÇOGEM	: Çocuk Gençlik Merkezi
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
KAY	: Koruyucu Aile Yönetmeliği
KBRM	: Koruma Bakım Rehabilitasyon Merkezi
KMÇ	: Korunmaya Muhtaç Çocuk
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
SED	: Sosyal ve Ekonomik Destek
SEDHHY	: Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SHK	: Sosyal Hizmetler Kanunu
SHM	: Sosyal Hizmet Merkezi
SHMY	: Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği
TCK	: Türk Ceza Kanunu

TABLO LİSTESİ

Tablo 1	: Bakım Personeli ve Çocukların Cinsiyet Durumları	55
Tablo 2	: Çocukların Yaş Durumu	56
Tablo 3	: Bakım Personelinin Demografik Bilgileri	57
Tablo 4	: Çocukların Kurum Bakımında ve Çocuk Evlerinde Kalma Süreleri	58
Tablo 5	: Çocuk Evlerindeki Kurallar ve Diğer Kuruluşlar Arasındaki İlişki	60
Tablo 6	: Çocuk Evlerinin Gelecek Yaşama Hazırlama Düşüncesi ve Kurallar	63
Tablo 7	: Cinsiyet ile Çocuk Evinde Gürültü ve Yüksek Ses Durumu	64
Tablo 8	: Yaş ve Çocuk Evinde Gürültü Durumu	66
Tablo 9	: Çocukların Evde İstedikleri Zaman Oyun Oynayabilme Durumu	67
Tablo 10	: Teknolojik İhtiyaçların Karşılanması Durumu	69
Tablo 11	: Kalabalık Ziyaretçilerden Hoşlanma Durumu	71
Tablo 12	: Alışverişe Gidebilme Durumu ile Yaş İlişkisi	73
Tablo 13	: Çocuğun İsteddiği Yemeği Yiyebilme Durumu	74
Tablo 14	: Çocuğun Çocuk Evinde Yemek Tercihini Belirtme Durumu ile Alışverişe Gidebilmesi Arasındaki İlişki	76
Tablo 15	: Eve Gıda Alışverişine Gidebilme ile Geleceğe Hazırlanma İlişkisi	78
Tablo 16	: Alışverişte Fikir Sorulması ile Yemeklerden Memnuniyet Durumu	79
Tablo 17	: Evin ve Odanın Temizliğine Yardımcı Olma Durumu	81
Tablo 18	: Çocuğun Evde Kendi Eşyasını Kendisinin Düzenlemesi Durumu	82
Tablo 19	: Kurum Bakımı Süresinin Arkadaş İlişkisine Etkisi	85
Tablo 20	: Arkadaşlarla Anlaşma ve Cinsiyet Durumu	86
Tablo 21	: Arkadaşlarla Kavga Etme ve Cinsiyet Durumu	88
Tablo 22	: Arkadaşlık Kurma ve Konuşmakta Güçlük Çekme Durumu	89
Tablo 23	: Çocuk Evinde Kalmanın Okul Arkadaşları ile İlişkilere Etkisi	91
Tablo 24	: Çocuk Evinde Kalma Durumu ve Okul Arkadaşları ile İletişim	92
Tablo 25	: Barınma Yeri ile Derslerin Düzelmeye Durumu	95
Tablo 26	: Çocuk Evlerindeki Kurallar ve Çocuk Evlerine Geldikten Sonra Derslerin Düzelmeye İlişkisi	96
Tablo 27	: Arkadaşlarla Anlaşma Durumu ile Ders İlişkisi	98
Tablo 28	: Kuralların Gelecek Yaşama Hazırlaması ve Ders İlişkisi	99
Tablo 29	: Çocuk Evlerinde Ders ve Etüt İmkânlarının Durumu ile Çocuk Evlerine Geldikten Sonra Derslerde Düzelmeye İlişkisi	101

Tablo 30	: Çocuk Evlerine Geldikten Sonra Derslerde Düzelmeye ve Davranışlarda Olumlu Değişim İlişkisi.....	102
Tablo 31	: Personel İletişiminin Derslere Etkisi	105
Tablo 32	: Kurum Bakımında Kalma Süresi ile Kendini Boş ve Amaçsız Hissetme Durumu	108
Tablo 33	: Değersizlik Duygusu ile Boş ve Amaçsız Hissetme İlişkisi	109
Tablo 34	: Cinsiyete Göre Kendisiyle Barışıklık Durumu.....	110
Tablo 35	: Okuldaki Damgalanma ve Sınıf Karşısında Konuşma İlişkisi	112
Tablo 36	: Okuldaki Arkadaşlarından Farklı Hissetme ile Çocuk Evlerinde Kendini Değersiz Hissetme İlişkisi.....	114
Tablo 37	: Okulda Sınıf Karşısında Konuşmaya Çekinme ile Okul Arkadaşlarını Çocuk Evine Davet Edebilme İlişkisi	116
Tablo 38	: Suçluluk ve Yalnızlık İlişkisi	118
Tablo 39	: Yeni Tanışılan Biriyle Konuşma ve Kalabalık Ziyaretçi İlişkisi	119
Tablo 40	: Komşuların Davranışları Çocuklara Etkisi.....	122
Tablo 41	: Çocuk Evine Göre Özel Günlerde Komşuları Ziyaret Etme Durumu...	125
Tablo 42	: Komşu Davranışlarının Değersizlik Duygusuna Etkisi.....	127
Tablo 43	: Çocuk Evinde Kalma Süresi ile Komşuların Önyargılı Olduklarını Düşünme Durumu.....	129
Tablo 44	: Komşuların Önyargılı Oldukları Düşüncesine Cinsiyetin Etkisi	130
Tablo 45	: Komşuların İletişimi ve Komşu Çocuklarıyla Arkadaşlık Durumu	132
Tablo 46	: Cinsiyete Göre Komşu Çocuklarıyla Oyun Oynama Durumu	133
Tablo 47	: Komşuların Çocuk Evindeki Gürültüden Rahatsız Olma Durumu	135
Tablo 48	: Gürültü Durumunda Komşuların Rahatsız Olacağı Bilinci.....	136
Tablo 49	: Komşuların Ziyarete Gelmesi ve Çocuklarda Yardımlaşma Bilinci	137
Tablo 50	: Komşuların İyi Davranması ve Çocukların İyilik Yapma İsteği.....	139

Tezin Başlığı : Korunmaya Muhtaç Çocukların Sosyal Gelişiminde Çocuk Evlerinin Rolü (Sakarya Örneği)	
Tezin Yazarı : Mehmet AYKUL	Danışman : Doç. Dr. Yusuf GENÇ
Kabul Tarihi : 10.05.2019	S. Sayısı : ix (ön kısım)+162 (tez)+7(ek)
Anabilim Dalı : Sosyal Hizmet	Bilim Dalı : Sosyal Hizmet
Korunmaya ihtiyacı olan çocuk sorunu; geçmişten günümüze sosyal politikalar içerisinde yer alan önemli bir sorundur. Çocuğun gelişimi ve ileride sağlıklı bir insan olabilmesi için fiziksel, duygusal, sosyal, ahlaki, akademik ve ruhsal gereksinimlerinin karşılanması gerekmektedir. İnsanın sosyal bir varlık olması nedeniyle aile, çocuğun ilişki kurduğu ve temel gereksinimlerini karşıladığı ilk kurumdur. Çeşitli nedenlerden dolayı ailenin çocuğuna bakamaması durumunda korunmaya ihtiyacı olan çocuk sorunu ortaya çıkmaktadır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çocuğun öncelikle ailesi yanında, mümkün olmaması durumunda bir koruyucu aile yanında kalması için çalışmalar yapmakta bunun da mümkün olmaması durumunda çocuğun bakımı kuruluştaki sağlanmaktadır. Koruma ve bakım altında olan çocukların toplu yaşamdan uzak, halkla iç içe yaşayarak daha hızlı sosyalleşmelerine katkıda bulunmak, mahalle ve apartmanlarda komşuluk ilişkilerini öğrenerek bir eve, bir mahalleye ait olma duygularını yaşamalarını sağlamak amacıyla çocuk evleri hizmet modeli uygulanmaktadır. Tüm Türkiye’deki yurt ve yuvalar 2018 yılı itibarıyla kapatılarak çocuk evleri ve çocuk evleri siteleri açılmıştır. Bu çalışmada çocuk evleri hizmet modelinin korunmaya ihtiyacı olan çocukların sosyal gelişimlerine etkisi Sakarya örneği üzerinden incelenmiştir. Araştırmada hem nicel hem de nitel metodoloji tekniği kullanılmıştır. Çocuklara uygulanan anket formları araştırmanın nicel kısmını oluşturmuştur. Sosyal bilimler için istatistik programı kullanılarak veriler arasındaki ilişkiler bağlamında çözümlemeler yapılmıştır. Araştırmanın nitel kısmında ise bakım elemanları ile görüşmeler yapılmış ve gözleme dayalı yorumlar yapılmıştır. Elde edilen verilerle çocuk evlerinde kalan korunmaya ihtiyacı olan çocukların çocuk evine ilişkin düşünceleri, akran ilişkileri, akademik durumları, psiko-sosyal durumları, komşuluk ve sosyal ilişkileri incelenerek çocukların sosyal gelişimleri ve toplumsallaşma süreçlerine çocuk evlerinin etkisi değerlendirilmiş ve hizmetin iyileştirilmesi için öneriler sunulmuştur.	
Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet, Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk, Çocuk Evleri, Sosyal Gelişim, Sosyalleşme	

Sakarya University, Institute of Social Science Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis : The Role of Children's Homes in the Social Development of Children in Need of Protection (Sample of Sakarya)		
Author	: Mehmet AYKUL	Supervisor : Doç. Dr. Yusuf GENÇ
Date	: 10.05.2019	N. of Pages : ix (pre text)+162 (main body)+7(app.)
Department	: Social Work	Subfield : Social Work
The issue of children in need of protection is a significant problem having existed within social policies from past to present. A child needs to be provided with physical, emotional, social, moral, academic and spiritual necessities to develop properly and become a healthy individual in future. Since man is a social being, family is the first institution which a child communicates with and whereby he/she gets supplied with basic needs. In case of a family's inability to take care of its child for various reasons, the problem of children needing for protection arises. The Ministry of Family, Labour and Social Services operates to let the child stay with his/her family in the first place and, if that is not possible, with foster parents; however, if that is not available either, the child is taken to the institution for care. The service of children's homes is practiced in order to contribute to the rapid socialization of children under protection and care and to let them move away from dorm life, feel the sense of belonging to a home and a district by learning neighbourhood relationship at apartments and localities. The children's dormitories and nurseries all around Turkey were closed down by year of 2018 and children's homes and sites of these homes were opened. This study investigates the influence of the model service of children's homes on the social development of children in need of protection through Sakarya sample. Quantitative and qualitative methodological techniques were employed in the study. The surveys applied on the children comprise quantitative part of the study. Analyses regarding the interrelationship between data were carried out by using SPSS 22.0 package programme. As for the qualitative part of the study, some interviews with the caring staff were performed and interpretations based on observation were made. With the obtained data, the opinions of children, who need protection and stay at children's homes, regarding these homes, as well as their peer relations, academic situation, psycho-social states and relationship with the neighbourhood and society were investigated; thereby, contribution of children's homes to children's social development and their processes of socialization was evaluated and some advices for the enhancement of the service were presented.		
Keywords: Social Work, Children in Need of Protection, Children's Homes, Social Development, Socialization		

GİRİŞ

Problem

İnsanoğlu sosyal bir varlık ve birey olarak içinde yetiştiği aile; ilişki ve iletişim kurduğu, yeme, içme, barınma, uyuma gibi temel ihtiyaçlarının karşılandığı ilk ve en önemli kurumdur. Aile, çocuğun kişilik gelişimi, sosyal, ahlaki, akademik, psikolojik, ruhsal ve fiziksel gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Çocukla aile arasındaki ilişki ve iletişimler çocuğun her anlamda gelişmesinde ve kişiliğini kazanmasında önemli rol oynar. Çocuğun aile ilişkilerinden yoksun kalması zihinsel, fiziksel, sosyal ve duygusal gelişimini olumsuz biçimde etkileyebilmektedir. Aile ortamı içerisinde yaşamayan ve anne-baba sevgisinden mahrum kalan çocukların sağlıklı bir bireyi temsil etmeleri oldukça zordur çünkü sağlıklı bireylerin yetişmesi için sağlıklı bir aileye ihtiyaç vardır.

Ailenin bütünlüğünde meydana gelen tahribat ve bozulmalar anne-babanın boşanmasına, ailelerin parçalanarak dağılmasına neden olmaktadır. Aile ortamında anne ve baba veya her ikisinin de çocuğa bakabilme ve onun ihtiyaçlarını karşılayabilme yeterliliğini kaybetmesi sonucunda çocuk korunmaya muhtaç hale gelmektedir. Korunmaya ihtiyacı olan çocuklar geçmişten günümüze kadar süre gelen ve tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de sosyal hizmet ve sosyal politikalar içerisinde yer alan önemli bir sorun alanıdır. Ailelerin vefat, göç, boşanma, ekonomik ve sosyal yetersizlikler, psikolojik ve fiziksel sorunlar gibi nedenlerden dolayı çocuklarına bakamaması ya da çocuğunu ihmal etmesi, çocuğun ailesinden ya da aile dışındaki faktörlerden dolayı fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik istismara uğraması durumunda korunmaya ihtiyacı olan çocuk sorunu ortaya çıkmaktadır.

Geçmişte korunmaya ihtiyacı olan çocuk kavramı daha çok; çocuğun, anne-babasız olması, anne veya babasız olması, anne ve babasının çocuğa bakamaması, anne-babanın fiziksel ya da zihinsel engelli olması, aile içerisinde çeşitli hastalıkların olması, ruhsal bozuklukların ve çeşitli tehlikelerin olması iken günümüzde korunmaya ihtiyacı olan çocuk kavramı genel olarak çocuğun ihmal ya da istismara maruz kalması ya da suça sürüklenmesi olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde her iki durumda da çocuk Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde incelemeye alınarak durumuna uygun sosyal hizmet müdahalesi gerçekleştirilir. Çocukların sosyal ve ekonomik destekle öncelikle kendi ailesi ya da bir koruyucu aile yanında bakımları sağlanmaya

çalışılır.

Çocukların bir aile yanına yerleştirilemediği durumlarda ise çocuklar bakanlık bünyesinde faaliyet gösteren kuruluşlara tertip edilir. Bu kuruluşlarda yetişen çocuklar, aile ortamından mahrum büyümekte ve toplumla ilişkileri oldukça zayıf düzeyde olmaktadır. Kuruluştaki toplu yaşam tarzına uyum sağlamak zorunda kalan çocukların bireysel yaşamı ve bir birey olarak ne düşündükleri yeterince önemsenmemekte ya da önemsenmemektedir, bu durum çocuğun sağlıklı bir birey olarak yetişmesine engel teşkil etmektedir.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, bu düşünceden hareketle çocukların; toplu yaşamdan uzak, toplumla iç içe olabileceği, mahalle ortamında, bir apartmanda yaşayabileceği bir proje olan çocuk evleri projesini 2000’li yılların başında uygulamaya başlamış ve projenin çocuklar üzerinde olumlu etkiler bıraktığı kanaatiyle 2008 yılında yayımlanan bir yönetmelikle programa dönüşerek tüm Türkiye’de çocuk evleri sistemi uygulanmaya devam edilmektedir.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı çocuk evlerinin, bu evlerde koruma ve bakım altında bulunan korunmaya ihtiyacı olan çocukların sosyal gelişimlerine katkısının olup olmadığı ya da nasıl ve ne derece katkı sunduğu “problem” olarak değerlendirilmiştir.

Konu

Ülkemizde çocuk yuvalarında ve yetiştirme yurtlarında korunma altında bulunan çocuklarla ilgili yapılan araştırmalar, yuvalarda ve yurtlarda büyüyen çocukların ailesi yanında büyüyen çocuklara oranla gelişimlerinin geri olduğunu ve ailesinin yanında yaşayan çocuklara göre daha sorunlu davranışlar sergilediklerini göstermektedir. Çocuk evleri uygulaması kapsamında koğuş tipindeki çocuk yuvalarını hızlı bir şekilde kapatan ve bu yönde faaliyet gösteren Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, bunun yerine sevgi evleri, çocuk evleri siteleri ve apartman dairelerinden oluşan çocuk evlerini açmaktadır. Yakın bir tarihe sahip olan çocuk evi uygulamasının temel amacı çocukların ev ortamında, sosyal yaşamdan kopmadan, damgalanma ve etiketlenme yaşamadan, komşuluk ilişkilerinin bilicinde olarak topluma kazandırılmasını sağlamaktır.

Ülkemizde çocuk koruma sistemine yönelik oluşturulan kamu politikalarından kurum bakımı modelleri içerisinde, çocuk evleri hizmet modeli en güncel ve çocukların gelişimi için en sağlıklı model olarak gözlemlenmektedir. Ailesinin yanında kalması uygun olmayan, evlat edindirilemeyen ya da bir koruyucu aile yanına yerleştirilemeyen çocukların sosyal çevresi içerisinde korunması ilkesinden hareketle oluşturulan bu yeni uygulamayla, toplumsal hayata ve insan ilişkilerine hazırlıklı çocuklar yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.

Devlet koruması altında bulunan 21 bine yakın çocuktan koruma altına alınmadan önce aile sevgisini ve sıcaklığını yaşayan çocuklar olmasına rağmen, aile hayatının güzelliklerini hiç yaşamamış, ailesinin yanında ihmal veya istismara maruz kalmış çocuklar da mevcuttur. Çocuk evlerinde kalan çocuklara; ev ve apartman hayatının gerekleri ve gerçekleri, sosyal yaşama uyum, toplumsallaşma, komşuluk ilişkileri, alışveriş-temizlik-yemek yapma gibi davranışlar öğretilmeye çalışılmaktadır. 2011 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun kapatılması sonrasında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (mülga) çocukla ilgili tüm kuruluşları kendi içinde yapılandırmış ve ihtisaslaştırmıştır, 2018 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile İş-Kur ve Sosyal Güvenlik Kurumu birleştirilerek Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kurulmuş olup çocukla ilgili iş ve işlemler bu bakanlık bünyesinde Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. 2018 yılı sonu verilerine göre Türkiye genelinde 111 çocuk evleri sitesinde 6383 çocuk, 1192 çocuk evinde 6199 çocuk ve 63 çocuk destek merkezinde 1632 çocuk hizmet almaktadır. 2018 yılı itibariyle Türkiye genelindeki koğuş tipi kuruluşların tamamı dönüştürülerek ev tipi hizmet modellerine geçilmiştir.

Çocuk Evleri, en az 5, en fazla 8 çocuğun kaldığı ve çocuklardan sorumlu bir bakım elemanının 7 gün 24 saat boyunca çocuklarla birlikte bulunduğu ve evlerin işleyişinin ev sorumlusu tarafından yürütüldüğü bir sistemdir. Genellikle 3+1 dairelerde, çocukların ikişer kişilik odalarda, normal bir ev hayatının içerisinde yaşamlarını sürdürmeleri sağlanmaktadır. Kendi yemeklerini kendileri yapabilen, istediğinde markete alışverişe gidebilen çocukların bulundukları mahalle ya da apartmana göre değişen düzenli olarak ilişki ve iletişim halinde olduğu komşuları da bulunmaktadır. Böylelikle çocukların, hem güvenilir bir ortamda hem de toplumsal hayatın sorumluluklarını ve gerekliliklerini öğrenerek yetişmesi amaçlanmaktadır. Bu nedenle

bu çalışmada çocukların mahalle, apartman ve komşuluk ilişkilerini ne derecede yaşayabildikleri ve evlerde kalmanın çocukların sosyal gelişimlerine ve sosyalleşmelerine ne gibi etkilerinin olduğu konusu ele alınmıştır.

Amaç

Anne veya babasını ya da her ikisini de kaybetmiş olan, anne ve babası veya her ikisi tarafından terkedilen, ebeveynleri tarafından ihmal edilmiş, aile içinden ya da dışından istismara maruz kalmış, uyuşturucu madde kullanmış, sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılmış, başıboşluğa ve suça sürüklenmiş çocuklar kısaca korunmaya ihtiyacı olan çocuklar sorunsal geçmişten günümüze çözülmeye çalışılan bir durumdur. Bu çocuklar öz aile bakımından çeşitli nedenlerle mahrum kalmakta, ailesinden, akrabalarından, yaşadığı yerden ve sosyal çevresinden ayrılarak yeni bir ortama ve çevreye dahil olmaktadır. Bu durum hem çocuklar, hem bakım verenler, hem de çocuğun sosyal çevresi açısından pek çok zorluğu beraberinde getirmektedir.

Günümüzde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı her ne kadar sırasıyla aile, akraba, yakın çevre, evlat edindirme ve koruyucu aile gibi aile temelli bakım modellerine önem ve öncelik verse de takribi on beş bin civarında çocuk kuruluş bakımında kalmaktadır. Birçok açıdan gelişim dönemleri içerisinde olan çocuklar, kendilerini çoğunluğu zorunlu olan değişimler zincirinde bulmaktadır. Bu süreci en az zararlar atlatmaları ve gelişimlerine katkı sağlayarak geçirmeleri çocukların gelecek yaşamlarında daha sağlıklı, kendilerine ve topluma yararlı bireyler olmaları açısından önem arz etmektedir.

Çocukların kurum bakımına alınmadan önce ve kurum bakımı sürecinde yaşamış olduğu travmalarının giderilebilmesi adına yapılacak koruyucu ve önleyici faaliyetler, yaşanan travmalar ve zorlukların etkilerinin asgari düzeye indirilmesi, psiko-sosyal sağlığın kazanılabilmesi için rehabilite hizmetlerinin sunulması çocukların sosyal gelişimleri açısından oldukça ehemmiyetlidir.

Bu çalışmanın amacı; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde yürütülen ve geçmişi 2000’li yılların başına dayanan ev şeklinde tasarlanmış çocuk evleri uygulamasının, koruma ve bakım altında bulunan çocukların sosyal gelişimlerine katkı sağlayıp sağlamadığı hakkında çıkarımlar yapmaktır. Çocuk evlerinde kalan

çocukların bir mahalle ortamında yaşamaları, komşuluk ilişkilerini ve toplum kurallarını direkt olarak toplumdan öğrenmelerine, çocukların toplumsallaşma sürecinin hızlanmasına ve toplum tarafından kabullenilmelerine vesile olacaktır. Aynı zamanda insanların bilinmeyenden korktukları gerçeğinden hareketle kurum bakımındaki çocuklara karşı toplumun önyargısının giderilmesi için çocuk evleri uygulamasının topluma tanıtılması amacını taşımaktadır. Araştırmanın bir diğer amacı ise yeni diyebileceğimiz bir hizmet alanı olan çocuk evleri hakkında bilimsel veri eksikliğinin giderilerek hizmetin geliştirilmesine, iyileştirilmesine ya da değiştirilmesine katkı sağlamaktır.

Önem

Korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik farklı alanlarda çalışmalar bulunmuş olmasına rağmen çok yeni bir tarihe sahip olan çocuk evlerinde koruma ve bakım altında bulunan korunmaya ihtiyacı olan çocukların sosyal gelişimleri hakkında yapılan çalışmaların yetersiz olduğu kanaati oluşmuştur.

Çocukluktan itibaren bireylerin çevrelerindeki kişilerle kurdukları iletişim bir taraftan bireyin toplumsallaşması, diğer taraftan da kendi benliğini tanımasını sağlar. Çocukların kendilerini tanımaları, kendilerini nasıl düşündükleri ve hissettikleri ile doğrudan ilintilidir. Bu nedenle çocukların sosyal hayata ve topluma uyum sürecinde benlik kavramının üzerinde önemle durulmalı ve kendine güvenen, hak ve sorumluluklarını bilen, her anlamda sağlıklı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmalıdır.

Çocukların gelecekte ruhsal ve sosyal olarak sağlıklı bireyler olabilmeleri için öz aile ortamında hayata hazırlanması büyük önem taşımaktadır ancak korunmaya ihtiyacı olan çocukların bir aile yanında yaşamasının mümkün olmadığı durumlarda bu çocukların hayata hazırlanmasını sağlamak için toplu yaşam tarzına dayalı kurum bakımından ziyade aile ortamındaki koşullara en yakın koşullar sağlanarak çocukların geleceğe güvenle bakabilmelerini ve her türlü gelişimlerinin yaşıtıları ile paralel düzeyde olmasını sağlamak kısa vadede çocukların yüksek yararına olacağı gibi uzun vadede hem çocukların hem de toplumun yararına olacaktır.

Kaybedilen bir çocuk kayıp bir gelecektir düşüncesiyle koruma ve bakım altında bulunan çocukların gelişimlerinin her anlamda sağlıklı olması, uyumlu, ahlaklı, dinamik, saygılı, kendilerinin ve başkalarının haklarının bilincinde olan, özgüveni ve

farkındalık bilinci yüksek bir neslin yetişebilmesi için çocukların sosyal anlamda güçlendirilmeleri, sosyalleşmeleri ve toplumla ilişkilerinin sağlıklı şekilde oluşturulması önem arz etmektedir. Toplumun geleceği olan çocukların sosyal gelişimlerinin pozitif yönde olmasının insanlığın yararına olacağı düşüncesi ve çocukların sosyal gelişimlerinin toplumun kalitesini artıracak düşüncesi yapmış olduğum bu çalışmanın önemini arttırmaktadır.

Yöntem

Çalışma nitel ve nicel verilere dayalı bir saha araştırmasıdır. Araştırma kapsamında; Sakarya Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne bağlı Sakarya Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi'nde korunma ve bakım altında bulunan 51 çocuktan 47 çocuğa gönüllülük esasına göre anketler uygulanmıştır. Yine çocuk evlerinde görev yapan 28 bakım elemanından gönüllülük esasına göre seçilen 21 bakım personeli ile yarı yapılandırılmış soru formuyla görüşmeler yapılmış ve ortaya çıkan görüşler çocuklara uygulanan anketler yorumlanırken araştırmanın nitel kısmını oluşturmuştur.

Sakarya Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'ne bağlı çocuk evlerinde kalan korunmaya ve bakıma ihtiyacı çocuklar hakkında yapılan görüşmeler sonucunda toplanan veriler bilgisayar ortamına aktarılarak analiz edilmiştir. Araştırmada veriler kaynak taraması şeklinde toplanıp, yapılan görüşmeler eklenerek ortaya çıkan bulgular tablo haline getirilmiştir. Araştırmada kullanılan yöntem ve teknik, evren-örneklem, hipotezler, ölçme araçları ve verilerin çözümü, hipotezler, sınırlılıklar ve sayıltıları kapsamakta olan daha geniş bilgiye araştırmanın metodolojisi bölümünde yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk Kavramı

2014 yılından önce 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunda yer alan “korunmaya muhtaç çocuk” kavramı 6/2/2014 tarih ve 6518 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 30 uncu maddesiyle, 2828 sayılı kanundaki “muhtaç” ibareleri “ihtiyacı olan” şeklinde değiştirilmiştir. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nda ise bu kavram “korunma ihtiyacı olan çocuk” olarak isimlendirilmektedir.

1.1.1. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuğun Tanımı

Belirli zaman diliminde, toplumun genel standartlarına göre, çocuğun temel bakımında, korunup esirgenmesi ve gözetilmesindeki yetersizlikler sebebiyle çocuğun fiziksel, sosyal, ahlaki ve ruhsal açıdan sağlıklı bir birey olmasının engellenmesi durumunda korunmaya ihtiyacı olan kavramı ortaya çıkmaktadır. Aslında anne ve / veya babası olup olmadığına, sosyal ve ekonomik açıdan varlıklı olup olmadığına, suçlu ya da suçsuz olmasına bağlı olmaksızın doğdukları andan reşit olana kadar her çocuğun korunmaya ihtiyacı vardır (İnan, 1970; akt. Şenocak, 2005, s. 78). Kısaca korunmaya ihtiyacı olan çocuk kavramı, çocukların, kanunların belirlediği şekilde bakımlarının sağlanmaması ya sağlanamaması sonucunda çocuğun fiziksel, bedensel, ruhsal, sosyal ve düşünsel güvenliğinin tehlikeye düşmesini ifade etmektedir.

Çocuk Hakları Sözleşmesinde, korunmaya ihtiyacı olan çocuk tanımı net olarak yapılmamıştır. Fakat hangi durumlarda çocuklar için önleyici ve koruyucu tedbirler alınacağı belirtilmiştir. Bu durumlar, çocuğun bakımını üstlenen anne, baba, aile, vasi ya da diğer kişilerin yanında iken çocuğun bedensel ya da zihinsel şiddete, ihmale, istismara, her türlü kötü müdahale ve saldırıya ya da kötü muameleye maruz kalmasıdır (ÇHS).

Yörükoğlu (1997, s. 191), kimsesiz çocuklar olarak betimlediği korunmaya ihtiyacı olan çocukları, çeşitli sebeplerle öz annesi ve babası ile beraber yaşamak gibi en doğal hakkından yoksun kalan, herkesin acıdığı, ama kimsenin tam olarak sahip çıkmadığı çocuklar olarak tanımlamaktadır. Koşar (1992, s. 43), her anlamda sağlıklı yetişmesi

için yeterli koşulların sağlanamadığı çocuğu en geniş anlamıyla korunmaya ihtiyacı olan çocuk olarak nitelendirmektedir (Akt. Salim, 2011, s. 14-15).

Yolcuoğlu (2009, s. 89), korunmaya ihtiyacı olan çocukları; temel bakımı, yetiştirilmesi, esirgenmesi ve gözetilmesinde yetersizlikler bulunan, bu yetersizlikler nedeniyle, sosyal, fiziksel, ruhsal ve ahlaki yönden sağlıklı bir yetişkin olması risk altına giren çocuklar olarak ifade etmektedir. Akyüz (1987, s. 11)'e göre, korunmaya ihtiyacı olan çocuğun tanımı çok geniştir. Kimseli veya kimsesiz, zengin veya yoksul, suçlu veya suçsuz, engelli veya engelli olmayan gibi özellikleri ön plana alınmadan, hukuki bakımdan sağ ve tam doğduğu andan reşit oluncaya kadar, her çocuk korunmaya muhtaçtır (Akt. Salim, 2011, s. 14-15).

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanun (2005) 'a göre, bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru olan çocuk korunmaya ihtiyacı olan çocuk sayılmaktadır. Bu kanun kapsamından yaralanan bir diğer çocuk tanımı ise suça sürüklenen çocuk olup Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu ifade etmektedir.

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda korunmaya ihtiyacı olan çocuk; fiziksel, duygusal, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişmeleri ile kişisel güvenlikleri tehlikede olan, anne ve babasının olup olmadığına bakılmaksızın her türlü ihmale ve istismara maruz bırakılan ya da suça sürüklenen çocuklar şeklinde tanımlanabilir.

1.1.2. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklarla İlgili Kurumların Tarihi

Türkler; geçmişten günümüze kadar, yardımlaşmayı ve ihtiyacı olanların korunup kollanmasını, insani bir vazife olarak bilmiş ve bu vazifeyi uygulamaya çalışmıştır. Türklerde yardımlaşma amacıyla oluşturulan vakıf sistemi Orta Asya'ya kadar dayanmakta olup özellikle Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonra yaygınlaşmıştır.

Osmanlı'da; Tanzimat'tan önceki dönemde çocukları koruma sistemi, Osmanlı geleneksel yapısı içinde dini referanslı kurumların öncülüğünde ve vakıf sistemiyle işletilmiştir. Genel olmasa da yerel düzeyde çocukların korunmasına yönelik bir takım faaliyetlere de rastlanılmıştır. Ancak bu alana Osmanlı hükümetinin dâhil

olması 19. yüzyılı bulmuştur (Salim, 2011, s. 44).

Osmanlı'da 19. yüzyılın ortalarına doğru kurulmaya başlanan ıslahhaneler aracılığıyla, öncelikle kimsesiz kalan çocukların korunması, ikincisi bu çocukların meslek sahibi edilmeleri, üçüncüsü, memleketteki sanayi hareketine yetişmiş güç katma çabası, dördüncüsü çocukların suç ve kötü eylemlere yönlendirilme riskinden kurtarılması ve son olarak gayrimüslim çocuklarla, Müslüman çocukların karma eğitim almalarının sağlanarak içerde ve dışardaki eğitim sistemini hedef alan eleştirilere cevap verme gayesi güdülmüştür (Koç, 2007, s. 37-38; akt. Salim, 2011, s. 45).

Osmanlı döneminde uygulanan politika ve sistemler nasıl değerlendirilirse değerlendirilsin, önemli olan, o dönemde, savaşlardan kaynaklı göçlerin olması nedeniyle dikkate değer sayıda çocuğun korunma ihtiyacı içerisinde bulunduğu ve bu çocuklara yönelik vakıf sistemleri oluşturularak kurumsallaşmanın gerçekleştiği görülmektedir.

Osmanlı'da kimsesizlerin, yoksulların, talebelerin, misafirlerin vs. kalabilecekleri mekânlar, genel olarak imaret adı altında ele alınmaktadır. Evliya Çelebi, 18 krallık ve padişahlık gezdiğini ve Osmanlı'daki kadar imarethaneye hiçbir yerde rastlamadığını ifade etmektedir (Şeker, 2007). Osmanlı döneminde; 1873'te Darüşşafaka, 1896'da Darülaceze, 1899'da sadece çocuklara bakmak üzere kurulan ve ücretsiz olan Şişli Çocuk Hastanesi, 1915'te ise Darüleytamlar açılmaya başlamıştır. Osmanlı'dan sonra Atatürk'ün direktifleri doğrultusunda 1921'de Himaye-i Etfal Cemiyeti kurulmuştur (Yıldız, t.y.).

Türkiye'de Cumhuriyetten sonra girilen korunmaya ihtiyacı olan çocuklar konusundaki çalışmalar 1926 yılında İsviçre'den iktibas yoluyla alınan Türk Medenî Kanununda bu hususta yer alan hükümlerle semeresini vermiştir. Özellikle Medenî Kanunda küçüklerin korunması ile ilgili olarak getirilen hükümler bu konuda büyük bir adım teşkil etmektedir. Fakat Medenî Kanunun düzenleme şekli de bu hususta yeterli olmamaktadır. Çünkü Medenî Kanunda anne ve babası olan çocukların durumu, velayet konusu ve çocuğun kimin yanında kalacağı, anne babanın çocuğa ne ölçüde katkı vereceği gibi hususlar geniş olarak düzenlenmekte, anne babası olmayan çocuklar hakkında ise vasi tayini ve vesayetle ilgili hükümler getirilmektedir. Hâlbuki anne ve

babası olmayan çocukların durumu ile ilgili olarak o kadar çeşitli problemler meydana çıkmaktadır ki kanundaki bu düzenleme tarzı bütün bu meseleleri çözmek için yeterli değildi. Bu nedenle özel mahiyetteki bir kanunla bu değişik meseleleri halletmenin yerinde olacağı düşüncesiyle 1949 yılında 5387 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Kanun çıkarılmıştır. Bu Kanun, yeterli olmadığı için 1957 yılında 6972 sayılı Kanun çıkarılmış ve 5387 sayılı Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır. 5387 sayılı Kanun hazırlanırken son derece dikkatli davranıldığı halde, mesele kanundan uygulama alanına döküldüğü anda kanunda dikkate alınmayan eksik taraflar kendisini göstermiştir. Her ne kadar eksik tarafları olsa da bu alanda ilk çıkarılan kanun olması bakımından 5387 sayılı Kanunun başarılı tarafları olmuştur. 6972 sayılı Kanun ise 5387 sayılı Kanuna nazaran daha ileri seviyede düzenleme yolları getirmekle beraber onun da eksik bıraktığı birtakım hususlar vardır (Zevkliler, t.y.).

24.05.1983 tarihinde yayımlanan 2828 sayılı kanun ile kurulan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Dar'ül Eytamlar ve Himaye-i Etfal Cemiyeti gibi kurumların devamı olarak faaliyet göstermiştir (Yıldız, t.y.).

2828 sayılı kanun korunmaya ihtiyacı olan çocukların, engellilerin ve yaşlıların korunup bakılmasına yönelik önemli hükümler içeren ve halen uygulamada olan bir kanundur. İlk önce kamu ve özel kuruluşlar tarafından dağınık ve belli bir standarttan yoksun olarak yürütülen korunmaya ihtiyacı olan çocuklarla ilgili hizmetler, kamu idaresinin sorumluluğu altında tek bir kuruluş bünyesinde yürütülecek biçimde bu kanunla birleştirilmiştir. Bu kanunla birlikte Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na çocuk, engelli, kadın, yaşlı vb. gibi korunma ihtiyacı içinde olan kişilere kendi evlerinde veya ortamlarında "aile" bütünlüğü içinde aynı ve nakdi yardımlar sunulması konusunda yetki ve sorumluluk verilmiştir.

2005 yılında yayımlanan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, ihmal, istismar ve suça sürüklenme olgularının artması nedeniyle 2828 sayılı kanunla birlikte uygulanır hale gelmiş ve bu kanun aynı zamanda suça sürüklenen çocukların nasıl yargılanacağı üzerine hükümler getirmiştir.

2011 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kapatılarak yeni kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na devredilmiş ve bakanlığın bir birimi olarak Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü oluşturulmuştur. 2828 sayılı kanunun adı 2014

yılında yapılan değişiklikle Sosyal Hizmetler Kanunu olarak belirlenmiştir. 2018 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu ve İş-Kur birleştirilerek Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kurulmuştur. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü halen bu bakanlık bünyesinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Günümüzde korunmaya ihtiyacı olan çocukların kalmakta olduğu kuruluşların daha fazla ihtisaslaştığı söylenebilir, öyle ki çocuğun ihmale maruz kalma, istismara uğrama ya da suça sürüklenme durumuna göre kendi yaş ve durumuna yakın akranları ile aynı kuruluştaki kalmaları sağlanmaktadır.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı günümüzde, 81 İl Müdürlüğü ve bağlı kuruluşları ile korunmaya ihtiyacı olan çocuk, kadın, yaşlı, şehit yakını, gazi, engelli kişi ve ailelere gündüzlü ve yatılı hizmet veren büyük kurumdur. Bakanlığın bünyesinde bulunan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü korunmaya ihtiyacı olan çocuklara hizmet vermekte olup çocuklara yönelik hizmetler bakanlığın öncelikleri arasındadır.

Günümüz itibarıyla çocuklara yönelik ülkemizde üç tip kurum bakımı hizmet modeli uygulanmaktadır. Bunlar; çocuk evleri, çocuk evleri siteleri (sevgi evleri) ve çocuk destek merkezleridir. İlerleyen bölümlerde bu hizmet modelleri detaylı şekilde açıklanmıştır.

1.2. Hukukta Çocuk Kavramı ve Çocukların Korunması

Türk hukuk sisteminde çocuk kavramı birçok kanunda yer almaktadır. Çocuk kavramının ne anlama geldiği 5395 sayılı kanun haricindeki diğer kanunlarda tam olarak açıklanmamış olup Türk hukuk sisteminde genellikle 18 yaşın altındaki birey olarak nitelendirilmektedir.

Hukukun farklı alanlarında çalışan kişiler konularına göre çeşitli kriterler ortaya koymuşlardır, çoğunlukla yaşa bağlı olarak, bazen erginliğe, bazen de suça sürüklenmeye ve yapmış olduğu fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını kavrama (farik ve mümeyyiz) durumuna göre çocuk tanımlamaları yapılmıştır.

Çocuk kavramı kanunlara göre farklı isimlerle tanımlanmıştır. Türk Medeni Kanununda “*küçük*” diye isimlendirilirken, Türk Ceza Kanunu’nda çocuk “*henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi*”, Çocuk Koruma Kanunu’nda “*daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi*” olarak tanımlanmaktadır. 2828 sayılı Sosyal

Hizmetler Kanununda ise çocuğun tanımı ya da açıklaması yapılmamakla birlikte Kanun'un içeriğinde çocuktan bahsederken sürekli olarak on sekiz yaş altındaki bireye vurgu yapılmaktadır. İş Kanunu ise 15 yaş altı kişiyi çocuk diye isimlendirmekte 16-18 yaş arası kişiyi ise genç işçi şeklinde nitelendirmektedir.

Bilindiği üzere çocuk, hayatının ilk anından başlayarak yardıma ve korunmaya muhtaçtır. Ancak, söz konusu yardım ve korunmanın ne zamana kadar süreceğinin belirlenmesi psikolojik ve sosyal açıdan olduğu kadar, hukukî açıdan da zordur. Çünkü bu süre her çocuk için yaş, biyolojik gelişme hızı, hatta psikolojik özellik ve ihtiyaçlara bağlıdır (İnan, 1968, s. 103; akt. Şenocak, 2005, s. 68).

Roma hukuku gibi eski hukuk sistemleri, bedensel olgunluğun cinsel olgunluğa erişme ile tamamlandığını kabul etmişken, günümüzün modern hukuk sistemlerinde, ancak düşünsel olgunluğa erişme ile çocuğun bedensel olgunluğa ulaşma sürecinin tamamlandığı, bir başka ifadeyle, korunma ve yardıma muhtaç olma durumundan kurtularak ergin olacakları kabul edilmektedir (İnan, 1968, s. 11; Şenocak, 2005, s. 68).

1.2.1. İslam Hukuku'nda Çocukların Korunması

İslam'da "insan", yaratılmışların en şerefli (eşrefi mahlûk) olarak nitelendirilen bir varlıktır. Bu nedenle İslam hukukunda çocuk, insan yavrusu olarak bu şerefi ve bununla yüklenen sorumlulukları taşımaya aday bir varlık olarak değerlendirilmektedir (Şenocak, 2005, s. 76).

İslâm hukukunda çocuk konusu, ayrıntılı ve geniş olarak ele alınan konulardan birisidir. Kur'an ve sünnete göre bulûğ çağına kadar çocuk "mükellef" sayılmamıştır. Bu nedenle İslâm düşünürleri çocukla alakalı konuları mükellef olanlardan bağımsız olarak değerlendirmişlerdir. İslâm hukukunda genel olarak bulûğ ermemiş insana çocuk dendiği ifade edilmektedir (Sarı, 2016, s. 5).

Osmanlı döneminde Mecelle hazırlanırken aile hukuku düzenlenmediğinden çocukla ilgili konularda hükümler verilmemiştir. 1916 yılında Hukuk-u Aile Komisyonu kurulmuş, aile hukukuna ilişkin bir Kanun hazırlanarak Hukuk-u Aile Kararnamesi adıyla 25.10.1917 tarihinde yürürlüğe girmiş ve 19.06.1919 tarihinde de yürürlükten kaldırılmıştır (Kaşıkçı, 1997, s. 376-377). Bu Kanun'da da çocuğun tanımı yapılmamıştır (Akt. Çelik, 2005).

İslam'daki yaklaşıma göre, doğumdan on beş yaşına kadar olan devre çocukluk devresidir. Bu dönemin, gerek Kur'an, gerekse peygamber hadisleri ve İslam düşünürlerinin bu yoldaki açıklamaları doğrultusunda, ana ve babaların ihtimam göstermeleri gereken bir devre olduğu; bunun doğal sonucu olarak, geleneksel kültürde görülmeyen çocukluk olgusunun İslamiyet'te bir şekilde de olsa ortaya çıkması önemlidir (Doğan, 2000, s. 176; akt. Şenocak, 2005, s. 76).

Klasik İslam hukukçularının çoğunluğu buluşun başlangıcıyla ilgili kesin bir yaşın olmayacağını belirtmiş olmalarına rağmen yaşadıkları dönemlerdeki tecrübelerle dayanarak erkekler için on iki, kızlar için dokuz yaşın genelde buluş alametinin görüleceği yaş olduğu üzerinde durmuşlardır. Ebu Hanife'ye göre buluş yaşının sonu kızlarda 17 erkeklerde 18 yaştır. Bunlar müçtehitlerin yaşadıkları coğrafya ve kendi dönemleriyle alakalı içtihatlardır. Günün şartları ve yaşanan coğrafyaya göre değişiklik arz edebilir (Kahveci, 2017, s. 75).

İslam'da evlilikte ki en mühim görevlerden biri çocuk eğitiminde, edep, ahlak ve terbiye kavramları çerçevesinde, salih evlat yetiştirilmesi temel prensip olarak kabul edilmektedir. Çocuk anne – babaya Allah'ın bir lütfu olarak görülür ve çocuğun iyi bir kul, iyi bir insan olması, anne babasına, topluma ve dinine yararlı olan salih bir insan olarak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Böyle bir çocuk yetiştirildiğinde çocukların duası ve istiğfarları, birer sadaka-ı cariyeye olarak görülmektedir. Yani anne babanın ölmüş olsalar bile defterine her zaman sevap yazılmasına sebep olurlar (Basri, 2009).

İslam Hukukunda evlât edinmeye tebenni denmekte ve caiz görülmemektedir. Dolayısıyla evlâtılık ile evlât edinen arasında hiçbir nesep bağı mevcut değildir. Aralarında mirasçılık ve evlenme engelleri gibi haller de ortaya çıkmaz. Ancak İslâm hukuku, lakit denilen kimsesiz, buluntu çocukları alıp büyötmeyi, bazı şartlarla dini bir vazife kabul etmektedir. Osmanlı Şer' iye Sicillerinde görölen ve hukuki neticelerinden mahrum fiili evlâtılık müessesesi de bu manâya matuftur (Cin ve Akgündüz, 1989, s. 106).

Osmanlılarda evlât edinme, çocuğun kimsesiz olması veya bizzat anne ve babasının kabul etmesiyle, bakım ve gözetimle sınırlı “manevî evlât” statüsünde olup, evlatlık edinen ebeveyne vâris olamamaktaydı. Nitekim bu konudaki kayıtlarda “çocuğun rüş

çağına ulaştığı ana kadar”, “îânenen müstağnî oluncaya kadar” gibi ifadelerle, evlatlık uygulaması belirli bir zamanla sınırlandırılmış ayrıca da evlatlıkların durumu bu ad yanında “ahiret evlatlığı, can evlatlığı, manevî evlatlık, oğulluk...” gibi isimlendirmelerle de ortaya konmaya çalışılmıştır. Evlatlık uygulamasında hedef, çocuğun iyi yetiştirilmesidir (Yazıcı, 2007, s. 14-15).

İslam dini çocukların özellikle de yetim çocukların korunup kollanmasına hassasiyetle önem vermiştir. Cahiliye döneminde özellikle Arap toplumunda kız çocuklarının diri diri toprağa gömülmelerini İslam dini yasaklamış, akıl-baliğ oluncaya kadar çocukların ve özellikle yetim çocukların haklarının korunması, yetimlere yardım edilmesi konusunda keskin talimatlar vermiştir.

Kuran’da akıl-baliğ olmak sadece ergenliğe girmek anlamına değil aynı zamanda kendi parasını kendisi idare edebilecek düzeyde akıl sahibi olmak (mümeyyiz) anlamında kullanılmıştır. Öyle ki Nisa Suresinin 4. ayetinde; *“Evlilik çağına gelinceye kadar yetimleri deneyin; eğer onlarda akılca bir olgunlaşma görürseniz hemen mallarını kendilerine verin, büyüyecekler de mallarını alacaklar diye o malları israf ile ve tez elden yiyip tüketmeyin. Zengin olan (veli) yetim malına tenezzül etmesin, yoksul olan da kararınca yesin. Mallarını kendilerine verdiğiniz zaman yanlarında şahit bulundurun; hesap sorucu olarak da Allah yeter.”* denilmekte dolayısıyla evlilik için bireyin sadece buluşa ermesi yeterli görülmemekte, evlendirilebilmesi için aklında bir olgunlaşma görülmesi gerektiği ifade edilmektedir.

İslam dininin kutsal kitabı Kur’an-ı Kerim’de çocukların korunması, yetimlerle ve sosyal hayatla ilgili birçok ayet mevcuttur. Örnek vermek gerekirse İsra Suresi 31. ayette *“Yoksulluk korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin. Onları da sizi de biz rızıklandırırız. Onları öldürmek gerçekten büyük bir günahdır”*. En’âm Suresi 140 ayette *“Beyinsizlikleri yüzünden bilgisizce çocuklarını öldürenler, Allah’ın kendilerine verdiği rızık -Allah’a iftira ederek- haram sayanlar, mutlaka ziyan etmişlerdir. Gerçekten onlar sapmışlardır. Doğru yolu bulmuş da degillerdir.”* buyurularak çocuklarını öldürenlerin beyinsiz ve bilgisiz oldukları ve ziyana uğradıkları belirtilmektedir.

Bakara Suresi 177. ayette iyiliğin nasıl yapılacağını anlatılıyor, *“İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı taraflarına çevirmeniz(den ibaret) değildir. Asıl iyilik, Allah’a, ahiret gününe, meleklerle, kitap ve peygamberlere iman edenlerin; mala olan sevgilerine rağmen, onu*

yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, (ihtiyacından dolayı) isteyene ve (özgürlükleri için) kölelere verenlerin; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, antlaşma yaptıklarında sözlerini yerine getirenlerin ve zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda (direnip) sabredenlerin tutum ve davranışlarıdır. İşte bunlar, doğru olanlardır. İşte bunlar, Allah'a karşı gelmekten sakınanların ta kendileridir” denilmektedir. Yine Nisâ Suresi 8. ayette “Miras taksiminde akrabalar (kendilerine pay düşmeyen), yetimler ve fakirler hazır bulunurlarsa, onlara da maldan bir şeyler verin ve onlara (gönüllerini alacak) güzel sözler söyleyin.” denilerek hiçbir akrabalık bağı olmasa dahi mirastan orada bulunan yetimlere de verilmesi gerektiği emredilmektedir.

Bakara Suresi 220. ayette “...Bir de sana yetimleri soruyorlar. De ki: "Onların durumlarını düzeltmek hayırlıdır. Eğer onlara karışıp (birlikte yaşar)sanız (sakıncası yok). (Onlar da) sizin kardeşlerinizdir.” denilerek yetimlere yardım etmenin faydalı ve hayırlı bir iş olduğu ifade edilmekte, onlar sizin kardeşlerinizdir denilerek yetimlere yardım etmeyi teşvik etmekte ve dolayısıyla sosyal hayatta insan ilişkilerinin nasıl olması gerektiğine de vurgu yapılmaktadır.

1.2.2. Türk Hukuk Sisteminde Çocukluk

Türk hukuk sistemi bakımından çocukluğun başlangıcı, kişiliğin kazanılmasına bağlıdır. Nitekim, Medeni Kanun’un 28/I. maddesine göre; “kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlar” hükmü yer almaktadır. Bu hükme göre, ana karnındaki çocuk (cenin) hukuk önünde kişi değildir. Ancak sağ doğup kişilik kazanınca bu kişiliği geçmişe etkili sonuç doğurmaktadır (Özsunay, 1979, s. 17).

Türk hukukunda, henüz ana rahminde bulunan cenin tam ve sağ olduğu sürece doğmamış olsa bile gerek yaşamı ve gerekse bazı hakları bakımından korunmakta, Medeni Kanuna göre cenin sağ doğmak koşuluyla mirasçı olabilmektedir.

“Çocuk Hakları Sözleşmesi”nin İnsan Hakları Komisyonu’nda kabulü sırasında en tartışmalı konulardan biri, çocuğa sağlanan hukuki korumanın doğum öncesini de içerip içermediğidir (Akıllıoğlu, 1995, s. 4). Bu durum Çocuk Hakları Sözleşmesinin, doğum öncesi korumaya net olarak bir açıklık getirmediğini ortaya koymaktadır.

Hukuki açıdan çocuk; tam ve sağ doğduğu andan başlayarak, ergin (reşit) olduğu ana kadarki devrede bulunan gerçek kişi şeklinde tanımlanabilir (İnan, 1980).

Hukuk sisteminde çocukluğun başlangıcı doğumla başlamakta, sonu ise kişinin düşünsel olgunluğa ulaşmasıyla sona ermektedir. Bu olgunluğun yaşını Türk hukuk sistemi on sekiz yaş olarak kabul etmekle birlikte, çocuk on yedi yaşında anne baba rızası ile evlenerek reşit hükmünde sayılabilmekte veya hâkim kararıyla on beş yaşından sonra kaza-i rüşt gibi bazı özel durumlarda çocuk on sekiz yaşından önce ergin kılınabilmektedir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 1. maddesi de, “Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır” hükmüne yer vermek suretiyle, çocukluk dönemini on sekizinci yaş günü ile sona erdirmektedir. Sözleşme, çocukluğun sona erdiği zaman konusunda, çocukluk döneminin başlangıcını belirlerken kullandığı tanımdan daha net ifade kullanmaktadır (Akıllıoğlu, 1995).

1.2.3. Sosyal Hizmetler Kanunu’na Göre Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklar

Sosyal Hizmetler Kanunu’nda bir çocuğun korunmaya ihtiyacı olan çocuk olarak değerlendirilebilmesi için öncelikle, çocuğun beden, ruh ve ahlak gelişimi veya şahsi güvenliğinin tehlikede olması gerekmektedir.

Çocuğun bedensel gelişiminin tehlikede olması fiziksel ve dış görüntüsünün tehlikeye girmesidir. Çocuğun ağır işlerde çalışması, sağlıklı beslenmemesi, barınmasının uygun koşullarda olmaması, gereksiz yere cezalandırılması gibi hallerde çocuğun bedensel gelişimi tehlikeye girer. Bu ve buna benzer durumlarda çocuk, hastalıklara karşı dirençsiz kalabileceği gibi çocukta gelişim bozuklukları da görülebilir. Çocuğun ruhsal gelişiminin tehlikede olması, duygusal ve psikolojik ihmale ya da istismara maruz kalması veya buna benzer tehlikenin bulunmasıdır. Sürekli olarak hor görülerek, aşağılanan, sevgi ve ilgi görmeyen çocukların duygusal gelişimleri tehlikeye düşerek ruh sağlıkları bozulur. Çocuğun dilenciliğe, hırsızlığa ve fuhşa teşviki, alkollü içecek ya da uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanması, okuldan ya da evden kaçmayı alışkanlık haline getirerek sokağa ve suça sürüklenmesi durumunda ise ahlaki gelişimi tehlikeye düşmektedir (Akyüz, 1987; akt. Şenocak, 2005, s. 82).

Bir çocuğun Sosyal Hizmetler Kanunu’na göre korunmaya ihtiyacı olan çocuk olarak değerlendirilebilmesi için gereken diğer şartlar ise; anne ve/veya babasız olması, anne

ve / veya babasının belli olmaması, anne ve / veya babası tarafından terk edilmiş olması, anne ve babası tarafından ihmal edilerek kötü alışkanlığa itilmesi gerekmektedir (SHK). Bu durumlarda çocuk korunmaya ihtiyacı olan çocuk olarak değerlendirilir ve hakkında korunma kararı alınarak bir kuruma ya da koruyucu aile yanına yerleştirilir ve çocuğun bu olumsuz koşullardan kurtarılması için gereken sosyal hizmet müdahalelerinde bulunulur.

1.2.4. Çocuk Koruma Kanunu'na Göre Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu bu kanun kapsamından yararlandırılacak çocuğu “korunmaya ihtiyacı olan çocuk” ve “suça sürüklenen çocuk” şeklinde ikiye ayırmıştır (ÇKK).

1.2.4.1. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk

Kanunda belirtilen suça sürüklenen çocuk da aynı zamanda korunmaya ihtiyacı olan çocuk statüsünde olup suça sürüklenen çocuğa da 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda korunmaya ihtiyacı olan çocuklara özgü koruyucu ve önleyici tedbirler uygulanmaktadır. Bu koruyucu önleyici tedbirler kanunun 5. maddesinin 1. fıkrasında açıklanmaktadır.

- a) Danışmanlık tedbiri, çocuğa kendi hayatını sağlıklı şekilde idame ettirebilmesi, eğitimi ve gelişimi konusunda rehberlik yapmaya ve çocuğun bakımından sorumlu olan kişilere çocuk yetiştirme konusunda rehberlik yapmak ve sorunlarının çözümünde yol göstermek için uygulanan tedbirdir. Milli Eğitim Bakanlığı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (Mülga Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu) ve yerel yönetimler tarafından uygulanmaktadır.
- b) Eğitim tedbiri, çocuğun gündüzlü veya yatılı olarak bir eğitim kurumuna devamı ile iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesi veya meslek sahibi bir ustanın yanında yahut kamu ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine yönelik tedbirdir. Milli Eğitim Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından uygulanmaktadır.
- c) Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya

da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine yönelik tedbir olup Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (Mülga Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu) tarafından uygulanmaktadır.

- d) Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbi bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına yönelik tedbir olup Sağlık Bakanlığı tarafından uygulanmaktadır.
- e) Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbir olup Milli Eğitim Bakanlığı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (Mülga Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu) ve yerel yönetimler tarafından uygulanmaktadır.

1.2.4.2. Suça Sürüklenen Çocuk

Çocuk Koruma Kanunu'nun ikinci kısmında suça sürüklenen çocuklar hakkında yapılacak olan soruşturmanın ve kovuşturmanın nasıl yapılacağı belirtilmektedir. Kanun suça sürüklenen çocuğun soruşturma ve kovuşturma aşamalarında yetişkinlerden ayrıcalıklı tutulmaları esasını içerir. Kanuna göre; suça sürüklenen çocuklar hakkında yapılan soruşturmalar çocuklar için görevlendirilen Cumhuriyet savcıları tarafından yapılır. Çocuğun ifadesinin alınması esnasında, çocuğun yanında sosyal çalışma görevlisi bulundurulabilir. Gözaltına alınan çocuk, kolluğun çocuk biriminde tutulur. Çocuk birimi olmayan yerlerde çocuklar, gözaltında bulunan yetişkinlerden farklı bir yerde tutulur. Çocukların yetişkinlerle birlikte suç işlemesi hâlinde, soruşturma ve kovuşturma yetişkinlerden ayrı yürütülür. Çocukların bir yerden başka bir yere nakilleri durumunda çocuklara büyüklere takılan zincir, kelepçe gibi aletler takılmaz. On beş yaşını doldurmamış çocuklar hakkında üst sınırı beş yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren fiillerinden dolayı tutuklama kararı verilmez. Mahkeme ya da hâkim, çocuğun sorgulanması esnasında çocuğun yanında sosyal çalışma görevlisi bulundurulabilir. Bu Kanun kapsamındaki çocuklar hakkında mahkemeler, çocuk hâkimleri veya Cumhuriyet savcılarınca gerektiğinde çocuğun bireysel özelliklerini ve sosyal çevresini gösteren inceleme yaptırılır (ÇKK).

Kanundan anlaşıldığı üzere suça sürüklenen çocukların yargılanması yetişkinlerden farklı yapılmakta, çocukların yargılanması aşamasında örselenmemesi için ihtimam gösterilmektedir. Ancak ifade alınması, duruşma ya da yargılama esnasında çocuğun yanında bir sosyal çalışma görevlisi bulundurulabilir denmesi nedeniyle bazı savcılar ve hâkimler tarafından bu maddeler dikkate alınmamakta, çocuğun yanında refakat eden bir sosyal çalışma görevlisi bulunmadan çocuk yargılanmaya devam edilmektedir. Çocuk Koruma Kanununun bu maddelerindeki belirsizliklerin netleştirilmesi ve “bu aşamalarda çocuğun yanında bir sosyal çalışmacı bulundurulmalıdır” şeklinde düzenlenmesi çocukların üstün yararına olacaktır.

1.3. Çocuğun Koruma Altına Alınması

Ülkemizde korunmaya ihtiyacı olan çocukların koruma altına alınması 2005 yılına kadar 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’na istinaden yapılmaktayken 03.07.2005 tarihinde kabul edilen 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile birlikte çocuklar bu kanunun beşinci maddesinde belirtilen bakım tedbiri ile korunma altına alınmaktadır. Her iki kanun da halen yürürlükte olup korunmaya ihtiyacı olan çocukların korunma altına alınması işlemi uygulamada daha çok 5395 sayılı kanuna göre yapılmaktadır.

1.3.1. Korunma Kararı / Bakım Tedbiri Kararı

Sosyal Hizmetler Kanunu ve Çocuk Koruma Kanunu incelendiğinde çocuğun korunma altına alınması ya da çocuk hakkında bakım tedbiri alınacak çocukları şu şekilde ifade edebiliriz. Beden, ruh ve ahlak gelişimleri, kişisel güvenlikleri tehlikede olan, anne ve/veya babasız ya da anne babası belli olmayan, anne ve/veya babası tarafından ihmal edilip sokağa sürüklenme, suça sürüklenme, fuhuş, dilencilik, uyuşturucu madde kullanma gibi her türlü sosyal tehlikeye veya kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılarak başıboşluğa itilen, ailesi ya da sosyal çevresi tarafından fiziksel, cinsel, ekonomik, duygusal şiddete maruz kalan ya da düzensiz göç nedeniyle refakatsiz olup sığınmacı durumunda olan çocuklar, korunmaya ihtiyacı olan çocuklardır. Korunma kararı ya da bakım tedbiri kararı; bu çocuklar hakkında yapılacak sosyal incelemeye istinaden Sosyal Hizmetler Kanunu’nun 22. maddesi ya Çocuk Koruma Kanunu’nun 5. 1. c. maddesine göre ilgili mahkeme tarafından çocuğun bir koruyucu aileye verilmesi veya resmi/özel kuruluşlara yerleştirilmesi hükmünü belirten karardır.

Sosyal Hizmetler Kanunu ya da Çocuk Koruma Kanunu hükümlerince hakkında korunma kararı ya da bakım tedbiri kararı verilen çocuk, devletin korunması ve bakımı altına girerler. Devlet adına bu hizmeti Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na (Mülga Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna) bağlı kurum ve kuruluşlar yürütmektedir. Sosyal Hizmetler Kanunu ve Çocuk Koruma Kanunu'na istinaden hakkında korunma ya da tedbir kararı verilmiş çocuğun nereye yerleştirileceği, çocuğun güvenliği göz önünde bulundurularak hâkim tarafından belirlenebilmektedir. Bu takdirde, çocuğun yerleştirileceği yer, Aile ve Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı bulunan çocuk evi, çocuk evleri sitesi, çocuk destek merkezi veya koruyucu aile olabilecektir. Hâkimler genellikle çocuk hakkında karar verirken, çocuğun Aile ve Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü bünyesinde bir kuruluşa veya koruyucu aile yanına yerleştirilmesi şeklinde genel bir hüküm vererek, çocuğun nereden hizmet alması gerektiği kararını il müdürlüklerine bırakırlar.

1.3.2. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocukları Belirlenmekle Görevli Kurumlar

1.3.2.1. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Korunmaya ihtiyacı olan çocukları belirleyerek koruma ve çocukların bakımını sağlayarak yetiştirme görevi Sosyal Hizmetler Kanunu ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na(Mülga), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na(Mülga), Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na verilmiştir. Bakanlık adına bu yükümlülüğü, illerde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri ilçelerde ise Sosyal Hizmet Merkezleri yerine getirmektedir.

Çocukların ve gençlerin sağlıklı olarak gelişimlerini temin etmek üzere; çocuklara ve gençlere yönelik sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek, bu alanla ilgili kamu kurum ve kuruluşlar ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, çocuk ve gençlerin suça sürüklenmelerini önleyecek, zararlı alışkanlık edinmelerini ve sokakta çalıştırılmalarını engelleyecek faaliyetler yapmak, bu konularda kişi ve ailelerin sorumluluk bilincini artırmaya yönelik rehberlik ve danışmanlık faaliyetlerini yürütmek üzere sosyal hizmet merkezleri görevlendirilmiştir (SHMY, 2013).

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri ve bağlı kuruluşları korunmaya ihtiyacı olan bir çocuk tespit ettiklerinde, hakkında sosyal inceleme düzenleyerek

mahkemeye bilgi verir ve çocuk hakkında korunma kararı çıkartılmasını talep ederler. İl müdürlükleri ve sosyal hizmet merkezleri, korunma ihtiyacı içerisindeki çocuklar hakkında basında çıkan haberleri ihbar kabul eder ve herhangi bir resmi yazı ya da talimat gelmesini beklemeden işlem başlatarak bu tür çocuklar hakkında gerekli sosyal incelemeyi yaptırır.

1.3.2.2.Mahkemeler

Çocuğun korunup kollanması aynı zamanda kamu düzenine ilişkin bir görevdir. Bu nedenle çocukla ilgili herhangi bir işlem tesis eden hakimler, karşılarına çıkan davalarda çocuğun korunmaya ihtiyacı olduğunu tespit etmesi durumunda re'sen konuyu araştırarak, dikkate alır ve müdahalede bulunurlar. Hakimler, özellikle boşanma ve velayetle ilgili davalarda çocukların zarar görmemeleri ve korunmaları amacıyla gerekli önlem ve kararları herhangi bir talep olmasına gerek duymaksızın alırlar (Sayita, 1996, s. 46; Şenocak, 2005, s. 84).

Örneğin; boşanma davasında, anne ve baba çocuğun bakımını üstlenmek istemediğinde ya da çocuğun bakımını savsakladıklarında hakim re'sen velayeti her ikisinden de kaldırarak çocuk hakkında bakım tedbiri kararı verebilir, yada aileye ve çocuğa danışmanlık tedbiri uygulayabilir. Yine bir suça sürüklenme davasında hakim çocuğun eğitimine devam etmediğini tespit ettiğinde herhangi bir talep olmaksızın çocuk hakkında eğitim tedbiri kararı verebilir.

1.3.2.3.Bildirim ile Görevli Olan Diğer Kurum ve Kuruluşlar

Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 21. maddesine göre; mahalli mülki amirler, köy muhtarları, belediye zabıta memurları, sağlık kuruluşları ve genel kolluk kuvvetleri korunmaya ihtiyacı olan bir çocuğun bulunduğunu öğrendiklerinde durumu il müdürlüklerine veya sosyal hizmet kuruluşlarına bildirmekle yükümlüdürler. Kanuna göre korunmaya muhtaç bir çocuğun bulunduğunu öğrenen bir vatandaş, bu durumu il müdürlüğüne bildirmekle yükümlü değildir. Ancak korunma ihtiyacı içerisinde olan bir çocuğun olduğunu öğrenen bir vatandaş çocuğun yararı için insanlık vazifesi olarak durumu ilgililere haber vermelidir.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri, korunmasının acil olduğuna karar verdiği çocukları, korunma ya da bakım tedbir kararı alınıncaya kadar, mahalli mülki

amirinin onayını alarak bu kanuna göre kurulmuş kuruluşlara veya aile yanına yerleştirebilirler (SHK m. 22). Bu yerleştirmenin amacı, çocuğun bulunduğu riskli ve tehlikeli ortamdan bir an evvel uzaklaştırılarak daha fazla zarar görmemesi için koruyucu ve önleyici tedbir almaktır.

1.4. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Uygulanan Hizmet Modelleri

Türkiye’de korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik uygulanan sosyal hizmet modelleri “aile yanında bakım modeli” ve “kurum bakımı modeli” şeklinde 2 başlık altında ele alınabilir.

1.4.1. Aile Yanında Bakım Modelleri

Çocuğun, sosyal ve ekonomik destek ile öz aile ya da akraba yanında desteklenerek bakımının sağlanması, hakkında bakım tedbiri kararı olan bir çocuğun kendisine uygun bir koruyucu aile yanında bakılması ve çocuğun evlat edindirilmesi şeklinde aile yanında bakım modelleri uygulanmaktadır.

Halk arasında koruyucu ailelik ve gönüllü ailelik sıkça karıştırılmakta ya da kavram olarak birbirinin yerine kullanılmaktadır. Ancak gönüllü ailelik bir bakım hizmet modeli olmayıp kişinin ya da ailenin ilgi, yetenek ve eğitimleri doğrultusunda çocuğun gelişim alanlarına katkı sağlamak amacıyla çocuk ya da çocuklar ile ilgilenmesi, çocuğa maddi, manevi, ahlaki, akademik, psikolojik vs. katkı sağlaması, çocuğun kalmakta olduğu kuruluşun izni dâhilinde bazen çocuğu saatlik ya da yatılı şekilde izinli olarak yanına alabilmesi gibi faaliyetleri içeren bir gönüllülük hizmetidir.

1.4.1.1. Sosyal ve Ekonomik Destek ile Aile Yanında Bakım

Sosyal ve ekonomik destek yardımı hizmeti; çocukların kendi aileleri ve sosyal çevrelerinde kalmalarını sağlamak amacıyla yoksulluk içerisinde olup temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamayan ve hayatlarını asgari seviyede dahi sürdürmekte zorluk yaşayan kişilere ve ailelere kaynakların yeterliliği ölçüsünde yapılan ekonomik yardımdır. Bu hizmet kapsamında ayrıca ailelere psiko-sosyal destek hizmeti de verilerek ailelerin kendi çocuklarına kendilerinin bakması sağlanması için gereken rehberlik yapılmaktadır. Böylelikle ailelerin kendi ayakları üzerinde durarak çocuklarının bakımını yapması sağlanmaya çalışılmaktadır. Çocuk Hizmetleri Genel

Müdürlüğü tarafından yapılan ekonomik yardımın en önemli fonksiyonu; çocukların sosyal ve ekonomik nedenlerle korunmaya ihtiyacı olan çocuk durumuna gelmeden ve korunma altına alınmadan ekonomik ve psiko-sosyal destek ile ailenin parçalanmasını önleyerek bir arada yaşamalarının sağlanmasıdır. Sosyal ve ekonomik destek hizmetinde asıl hedef, kişilerin yapılan yardım ile yaşamlarını sürdürmeleri değil kendi kendilerine yeterli duruma getirilmeleridir (ÇHGM).

Sosyal ve ekonomik destek hizmetinden yararlanabilecek kişiler, Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmeliğin 6. maddesinde belirlenmiştir. Korunma ve bakım altında olup kuruluşlarda kalan çocuklardan desteklendikleri takdirde ailesinin ya da akrabalarının yanında kalabilecek çocuklar, ailesi ekonomik yoksunluk içerisinde olan ve yardım yapılmadığı takdirde korunma altına alınabilecek olan çocuklar, koruma altında kaldıktan sonra reşit olarak ayrılan çocuklardan desteklenmesi gerekenler, olağanüstü bir felaket, doğal afet, hastalık veya kaza geçirerek belirli bir süre kendisinin ve geçindirmekle yükümlü bulunduğu aile fertlerinin temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak durumda olanlar ile hayati tehlike arz eden ve ameliyat gerektiren durumlarla karşılaşan veya vefat eden kişilerin çocukları sosyal ve ekonomik destek hizmetinden yararlandırılabilir (SEDHHY, 2015).

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 2018 yılsonu verilerine göre korunma altına alınmadan ailesi yanında desteklenen çocuk sayısı 119.537 olup 2005-2018 yılları arasında toplam 11.485 çocuk koruma altına alındıktan sonra tekrar ailesinin yanına döndürülmüştür (ÇHGM).

1.4.1.2. Koruyucu Aile Hizmet Modeli

Koruyucu aile hizmeti; “çeşitli nedenlerle öz ailesinin yanında bakımları sağlanamayan çocukların, kısa ya da uzun süreli olarak, anne baba olabilecek nitelikleri taşıyan uygun aile ya da kişilerin yanında devlet denetiminde bakımlarının sağlanmasıdır.” Koruyucu Aile; çeşitli nedenlerle öz ailesi yanında bakımları sağlanamayan çocukların, kendi yanlarında eğitim, bakım ve yetiştirilme sorumluluğunu kısa veya uzun süreli olarak, ücretli veya gönüllü statüde paylaşan, hissettikleri toplumsal sorumluluğu gösterebilen uygun aile ya da kişilerdir (ÇHGM).

Çocuğun sağlıklı gelişimi için onu koruyup sevecek, destekleyerek güven sağlayacak, her türlü gereksinimini karşılayacak bir aile ortamına ihtiyacı vardır. Çocuklar yeterli ilgi ve sevgi gördüklerinde, ihtiyaçlarının düzenli olarak karşılandığı sıcak bir aile ortamında yetiştiklerinde sağlıklı bireyler olmaktadır. Korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yardım etmenin en iyi ve en etkili yolu, öz ailelerinin durumu düzelinceye kadar başka bir ailenin yanında bakımlarının sağlanmasıdır. Bu nedenle, dünya genelinde korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için en çok tercih edilen bakım şekli, koruyucu aile yanında bakımdır. Kurum bakımında olup evlat edindirilemeyen, öz ailesinin yanına dönmesi kısa ya da uzun süre mümkün olmayan her çocuk koruyucu aile yanına yerleştirilebilmektedir (ÇHGM).

Koruyucu Aile Yönetmeliği'ne göre dört tür koruyucu aile hizmet modeli bulunmaktadır.

1. **Akraba veya Yakın Çevre Koruyucu Aile Modeli:** Çocuğun velayetini ya da vesayetini üzerinde bulunduran kişi ya da kişiler dışında kalan kan bağı bulunan akrabalar ya da çocuğun kurum bakımına alınmadan önce ilişki ve iletişim halinde olduğu bakıcısı veya komşusu gibi sosyal çevresinde olan kişi ve ailelerin sağladığı bakım hizmeti modelidir.
2. **Geçici Koruyucu Aile Modeli:** Acil olarak koruması gereken, henüz kuruluş bakımına yerleştirilmemiş çocukların kendileri için uygulanacak olan hizmet modelinden yararlanıncaya kadar en fazla bir ay süreliğine bir aile yanına yerleştirilmesi hizmetidir. Geçici koruyucu aile olmak isteyen kişiler temel ana, baba eğitimleri ve Koruyucu Aile Birinci ve İkinci Kademe Eğitimini almış profesyonel kişiler ve ailelerden belirlenmektedir.
3. **Sürelî Koruyucu Aile Modeli:** Kendi ailesinin yanına kısa sürede dönme imkânı bulunmayan ve evlat edindirilemeyen çocuklara uygulanan hizmet modelidir. Bu hizmet modeli Türkiye'de en fazla uygulanan koruyucu aile hizmet modelidir.
4. **Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modeli:** Fiziksel istismar, cinsel istismar ya da engel durumu gibi özel ve önemli zorlukları ve ihtiyaçları olan çocukların bakımını üstlenebilecek en az lisans düzeyinde eğitime sahip olan ya da eşlerden biri en az ilköğretim düzeyinde olmak şartıyla temel ana baba

eğitimleri ile Koruyucu Aile Birinci ve İkinci Kademe Eğitimlerini almış kişiler ve aileler tarafından sağlanan bakım hizmet modelidir (KAY, 2012).

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 2011 yıl sonu verilerine Türkiye'de toplam 1190 koruyucu aile yanında 1282 çocuğun koruyucu aile hizmetinden faydalandığı, 2018 yıl sonu verilerine göre ise 5289 koruyucu aile yanında 6468 çocuğun koruyucu aile hizmet modelinden yararlandığı görülmektedir (ÇHGM). Çocuk Hizmetleri genel müdürlüğü öz ailesi yanında bakılamayan çocukların öncelikle koruyucu aile hizmet modelinden yararlanması için çalışmalarını son yıllarda arttırdığı ancak kurum bakımında fiilen yaklaşık 15 bin çocuğun olduğu düşünüldüğünde koruyucu aile hizmet modelinin yaygınlaştırılmasının henüz istenilen seviyeye ulaşmadığı anlaşılmaktadır.

1.4.1.3. Evlat Edinme Hizmet Modeli

Evlat Edinme; hukuki durumu evlat edindirilmeye uygun olan çocuk veya çocuklarla, mevzuat açısından durumu evlat edinmeye uygun kişi veya aile arasında hukuki bağlar sağlanarak evlat edindirilen çocuğun evlat edinen kişi ya da ailenin nüfusuna kaydının yapılması ve çocuk-ebeveyn ilişkisinin kurulmasıdır.

a) Evlat Edinmede Hukuki İşlemler

Ülkemizde evlat edinme işlemleri ve koşulları Türk Medeni Kanunu'nda izah edilmektedir. Türk Medeni Kanunun 305. maddesinden 320. maddesine kadar olan kısımları evlat edinme işlemlerinin hukuki olarak nasıl yapılacağına dair hükümler içermektedir. Türk Medeni Kanunu'nun haricinde Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun, Küçüklerin Evlât Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük, yukarıda sözü edilen mevzuat ve bu mevzuatların işleyişlerine yönelik hazırlanan yönerge, genelge ve görüş yazıları kapsamında evlat edinme işlemleri yürütülmektedir (ÇHGM).

Türk Medeni Kanunu'nda; bir küçüğün evlât edinilmesi için evlât edinen kişi ya da aile tarafından en az bir yıl süreyle bakılmış olması gerekmektedir. Evlât edinmenin her durumda evlat edinilen çocuğun yararına olması, aynı zamanda evlat edinen kişi/ailenin kendi çocuğu varsa bu çocukların zedelenmemesi de gerekmektedir. Evli olan çiftler ancak birlikte evlat edinebilmektedir. Evli olmayanların birlikte evlât edinmesi mümkün değildir. Evlat edinecek olan eşlerin en az beş yıldan beri evli olmaları ya da otuz yaşını

doldurmuş olmaları gerekmekte, evli olmayan kişi otuz yaşını doldurmuşsa tek başına evlat edinebilmektedir. Evlat edinilen çocuğun, evlat edinen kişiden en az on sekiz yaş küçük olması şartı aranmaktadır (TMK).

b) Evlat edinme yolları

Türkiye’de 2 tür evlat edinme yolu vardır. Bunlar; hukuki açıdan durumu evlat edinilmeye uygun korunma altındaki bir çocuğun evlat edinilmesi ve kişilerin/ailelerin kendi aralarında anlaşarak evlat edinilmesidir. Kişilerarası evlat edinmelerde de başvuru koşulları koruma altındaki çocuğun evlat edinilmesi ile aynıdır. Evlat edinme için aile mahkemelerine, aile mahkemesinin bulunmadığı yerlerde ise asliye hukuk mahkemelerine başvurulur. Türk Medeni Kanunu’nun 316. maddesi gereğince, mahkeme tarafından tarafların sosyal durumlarının araştırılması işlemi Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığından talep edilmektedir. Evlat edinen ve edinilenin Türkiye sınırları içerisinde yaşamaları halinde bu talep AÇSH İl Müdürlüklerince yerine getirilmektedir. Taraflardan birinin yurt dışında olması halinde, evlat edinmek isteyen ailenin öncelikle ikamet ettiği ülkenin yetkili birimlerine başvurması gerekmektedir. Evlat edinmeyle ilgili yurt dışı bağlantılı iş ve işlemler bakanlık merkez teşkilatı tarafından yapılmaktadır (ÇHGM).

c) Evlat Edinme Hizmetinden Sorumlu Birim

Ülke içerisindeki evlat edinmelerde evlat edinmelerde aracılık faaliyetleri “Aracı Kurum” yetkisi ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (Mülga-SHÇEK) tarafından yürütülmektedir (Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük, 2009).

Ülkelerarası evlat edinme işlemleri “Merkezi Makam” yetkisi ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Aile Yanında Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı (Mülga-SHÇEK, Çocuk Hizmetleri Dairesi Başkanlığı) tarafından yürütülmektedir. Bu kapsamda, Dış İşleri Bakanlığı tarafından, Lahey Uluslararası Özel Hukuk Daimi Bürosu’na yapılan bildirim ile Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ülkelerarası evlat edinme işlemlerinde Ülkemizin Merkezi Yetkili Makamı statüsünü kazanmıştır. Ülkelerarası evlat edinme işlemleri kabul eden veya menşee devlet merkezi makamları arasında işbirliği yapılarak gerçekleştirilir (ÇHGM).

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 2018 yılsonu verilerine göre Türkiye'de toplam 16.809 çocuk evlat edinme hizmet modelinden yararlandırılmıştır (ÇHGM).

1.4.2. Kurum Bakımı Hizmet Modelleri

Kurum bakımı; belirli ve benzer nitelikleri taşıyan korunma ihtiyacı içindeki çocukların belirli bir mekânda toplu olarak, belirli sayı ve nitelikteki personelin yardımıyla bakılması ve yetiştirilmesi olarak tanımlanabilir. Korunmaya ve bakıma ihtiyacı olduğu tespit edilen çocukların yüksek yararları gözetilerek uygun sosyal hizmet modelinden faydalandırılması sağlanmaya çalışılmaktadır.

Günümüzde korunmaya ihtiyacı olan çocukların aileleri maddi ve psiko-sosyal anlamda güçlendirilerek öncelikle çocukların öz ailelerinin yanında bakımları sağlanmakta, bu durumun mümkün olamaması halinde çocuk koruyucu aile ya da evlat edinme hizmet modellerinden yararlandırılmaya çalışılmaktadır. Tüm bu hizmet modellerinden de bir şekilde yararlandırılamayan çocuklar kurum bakımı hizmet modelinden faydalandırılmaktadır. Geçmişten günümüze birçok farklı kurum bakımı modeli uygulamaları yapılmış olup günümüzde korunma ihtiyacı içinde olan çocuklar durumlarına göre Çocuk Evleri Sitesi, çocuk evleri ve Çocuk Destek Merkezi kurum bakımı hizmet modellerinden yararlandırılmaktadır.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 3. maddesinin “f” bendinin 1. fıkrasında Çocuk Yuvaları; “0 - 12 yaş arası korunmaya ihtiyacı olan çocuklarla gerektiğinde 12 yaşını dolduran kız çocuklarının, bedensel, eğitsel, psiko-sosyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik veya iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını ifade eder” şeklinde tanımlanmaktadır (SHK). Çocuk yuvalarında çok sayıda çocuk bir arada yaşamakta ve az sayıda personel çalışmaktadır. Bu kurumlar otorite, disiplin ve merkezi bir yönetim şekli ile yönetilen koğuş tipi kuruluşlardır. Koğuş tipi kurum bakımı hizmet modelinde çocuklar, kendilerine bakım veren yetişkinlerden yakın ilgi ve sevgi görmekten çoğunlukla yoksundur.

2011 yılı aralık ayında Türkiye'de 68 çocuk yuvasından toplam 3724 çocuk hizmet alırken, 2016 yılı sonunda 10 çocuk yuvasından toplam 577 çocuk hizmet almıştır. 2017 yılı Aralık ayı itibarıyla ise Türkiye'de çocuk yuvalarının tamamı kapatılmış olup çocuklar, çocuk evleri siteleri ve çocuk evlerine nakledilmişlerdir (ÇHGM).

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 3. maddesinin “f” bendinin 2. fıkrasında Yetiştirme Yurtları; “13 - 18 yaş arası korunmaya ihtiyacı olan çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetiştirmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını ifade eder” şeklinde tanımlanmaktadır. Yetiştirme yurtları da çocuk yuvaları gibi çok sayıda çocuğun birlikte yaşadığı ve az sayıda personelin çalıştığı kurumlardır. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kalabalık ve çok sayıda çocuğun hizmet aldığı koğuş tipi binaların çocuklar üzerinde neden olduğu olumsuzluklar nedeniyle bu tür yapı ve hizmetlerin niteliği ve işlevselliği zamanla sorgulanmaya başlanmıştır. Koğuş tipinden, daha az sayıda çocuğun kaldığı ve daha fazla personelin hizmet verdiği, daha sıcak ve samimi ilişkilerin yaşanabildiği ev sistemine geçişler sağlanmıştır.

2011 yılı Aralık ayında Türkiye’de 89 yetiştirme yurdundan 4342 çocuk hizmet alırken, 2016 yılı sonunda toplam 8 yetiştirme yurdundan 396 çocuk hizmet almıştır. 2017 yılı Aralık ayı itibariyle ise Türkiye’de yetiştirme yurtlarının tamamı kapatılmış olup çocuklar, çocuk evleri siteleri ve çocuk evlerine nakledilmişlerdir (ÇHGM). 2014 yılında tamamen dönüştürülmesi planlanan ancak 2017 yılı itibariyle tamamen dönüştürülen yetiştirme yurtları, çocuk evleri ve çocuk evleri sitesi olarak hizmetlerine devam etmektedir.

1.4.2.1. Çocuk Evleri

Çevre Eğitim Sağlık Sosyal Yardımlaşma Vakfı ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (Mülga) arasında imzalanan 30.10.2000 tarihli protokol kapsamında 2000 yılında 15-18 yaş grubu kız çocuklarına hizmet vermek üzere Ankara ilinde ilk çocuk evi olan ÇESAV gençlik evi açılmıştır. 2002 yılında erkek çocuklara yönelik bir çocuk evi uygulaması yine Ankara Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü’nce gerçekleştirilmiştir (Başer, 2013).

2000’li yıllarda kuruluşlarda korunmaya ihtiyacı olan çocuk sayısının kuruluş kapasitelerinin üzerine çıkması nedeniyle bu soruna çözüm bulmak amacıyla değerlendirmeler yapılmıştır. Korunmaya ihtiyacı olan çocuklarla ilgili bu durum Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulunca da araştırılarak incelenmiştir. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu 03.04.2003 tarihli raporunda şu hususları belirtmiştir. Kuruluşlarda kapasitenin üzerinde çocuk kalması nedeniyle hizmet

kalitesinin düşmesinin önlenmesi için farklı hizmet modellerinin devreye sokulması ve yeni kuruluşların açılmasına yönelik planlamalar yapılması, mevcut kuruluşların koğuş tipi yerine ev tipi kuruluşlara dönüştürülmesi amacıyla geçmişte başlamış ve bazı olumlu örnekleri yaşama geçirilmiş olan çalışmaların yaygınlaştırılması gerektiği belirtilmiştir. Yine söz konusu raporda; çocuğun aile ortamında büyümesi kuruluştaki yetiştirilmesine oranla gelişimine daha fazla katkı sağlayacağından, aile ortamında kalmasının sakıncalı olacağı saptanmadıkça ayni ve nakdi yardım yoluyla aile içinde bakımına öncelik verilmesi, ailesinin yanında desteklenmesi imkanı bulunan çocukların muhtaçlık durumları açısından uygun parasal miktarların belirlenmesi ve sosyal çalışmacı görüşlerinin bu verilere dayandırılması ifade edilmiştir (Başer, 2013).

Ülke genelinde yapılan tüm değerlendirmeler sonucunda 2005 yılından itibaren ekonomik nedenlerle kurum bakımına alınmış olan kuruluşlardaki çocukların sosyal ve ekonomik destekle ailelerinin yanına dönüşünü sağlamak amacıyla Aileye Dönüş Projesi başlatılmıştır. Koruyucu aile tanıtım faaliyetleri düzenlenmiş, sevgi evleri projeleri yatırım planına alınmış ve ev tipi hizmet olan çocuk evleri yeni bir hizmet modeli olarak kabul edilerek uygulamaya geçilmiştir (Başer, 2013).

Herhangi bir yönetmelik, genelge gibi mevzuatı olmayan, bütçe açısından ödeme kalemi bulunmayan çocuk evlerinin faaliyete başlaması için ilk yıllarda gönüllü kişi ve kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarının desteği alınmıştır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu üst yönetiminin bu konudaki irade ve desteği, alandaki uygulayıcıların gayretli ve özverili çalışmaları, gönüllü kişi ve sivil toplum kuruluşlarının maddi desteği ile ülke genelinde çocuk evi hizmeti yaygınlaştırılmıştır (Başer, 2013).

Çocuk evleri tanımı ilk olarak 01.07.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 26. maddesi ile 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 3. maddesinin "f" bendine eklenen 11 numaralı alt bendinde yapılmıştır. Sosyal Hizmetler Kanunu'na yapılan ekleme ile çocuk evleri; "0-18 yaş arasındaki korunmaya muhtaç çocukların kaldığı ev birimleri" olarak tanımlanmıştır. Çocuk evleri hizmetinin ilk mevzuatı 05.10.2008 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (Mülga), Çocuk Evleri Çalışma Usul ve

Esasları Hakkında Yönetmelik” tir. 2008 yılında SHÇEK Genel Müdürlüğü’nce yayımlanan 12 sayılı Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin Uygulanmasına ilişkin Genelge ile yönetmeliğin bazı maddelerine açıklık getirilmeye çalışılmıştır (Başer, 2013).

Uygulamada yaşanan bazı aksaklıklar nedeniyle ilgili yönetmelikte değişiklik yapılarak 25.07.2009 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Yönetmelikte yapılan değişiklik sonrasında ve uygulamada karşılaşılan aksaklıklara açıklık getirmek amacıyla yeni bir genelgeye ihtiyaç duyulmuş ve 2011 yılında 02 sayılı Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin Uygulanmasına Hakkında Genelge yayımlamıştır (Başer, 2013).

Çocuk Evleri; kendi içinde bir idari birimi bulunmayan, mahalle ortamında, genellikle kiralama usulü ile bir apartman dairesinin çocuklara tahsis edilmesi yoluyla verilen bir hizmet modelidir. İlde bulunan tüm çocuk evleri o ildeki Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezine bağlıdır. Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi ise 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’nun 3. Maddesinin “f” bendinin 16. Fıkrasında; “Çocuk evlerinin illerde planlanması, açılış ve işleyişine ilişkin her türlü işlemler ile harcamaların yapılması, takibi, denetlenmesi ve çocuk evleri arasındaki koordinasyonun sağlanması amacıyla oluşturulan merkezleri ifade eder.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Her ilin sosyo-kültürel ve fiziksel yapısı, çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde, tercihen il merkezinde, okullara ve hastanelere yakın apartman dairesi veya müstakil evlerde 0-18 yaş grubunda 5-8 çocuğun yaşadığı, tüm şehirlerde uygulanması ve yaygınlaşması düşünüldüğünde Türkiye’de yaklaşık 10 -15 yıllık bir geçmişi olan yeni diyebileceğimiz bir hizmet modelidir.

Çocuk evleri, çocuğun daha az sayıda akrasıyla doyusya arkadaşlık ilişkisi yaşayabilmelerini ve komşuluk ilişkilerini, mahalle ortamı gibi kavram ve durumları yaşayarak öğrenilebilmelerini amaçlamaktadır. Korunmaya ihtiyacı olan çocukların toplum kurallarını, kültür ve değerlerini direkt olarak tolumdan öğrenerek, kendi ayakları üzerinde durabilen bir nesil yetiştirebilmek amacıyla yeni bir bakım hizmet modeli olarak ülke genelinde yaygınlaştırılmaktadır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı verilerine göre Türkiye genelinde 2011 yılsonu verilerine göre 448 çocuk evinden toplam 2494 çocuk hizmet alırken 2016 yılsonu

verilerinde bu sayının 1092 çocuk evi ve 5626 çocuk olduğu görülmekte olup 2018 yılı sonunda ise 1192 çocuk evinden 6199 çocuk hizmet almaktadır (ÇHGM).

1.4.2.1.1. Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi

Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları hakkında Yönetmeliğin 5. Maddesine göre çocuk evleri koordinasyon merkezi; il müdürlüğü bünyesinde çocuk evlerine ilişkin hizmetler ile mali harcamaları takip ederek genel işleyişi denetlemek ve çocuk evleri arasındaki koordinasyonu sağlamak amacıyla oluşturulur denilmektedir. Ancak 2013 yılına kadar il müdürlüğüne bağlı bir merkez olarak faaliyetlerini sürdüren çocuk evleri koordinasyon merkezleri işleyişi ve bürokrasiyi azaltmak amacıyla ülke genelinde müdürlük statüsü kazanarak çocuk evleri koordinasyon merkezi müdürlüğü olmuştur. Yönetmelikte belirtilen çocuk evleri koordinasyon merkezi sorumlusu unvanı 2013 yılından sonra çocuk evleri koordinasyon merkezi müdürü olmuştur.

Koordinasyon merkezlerinde sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimci, öğretmen, sosyolog, hemşire gibi farklı unvanlardan meslek elemanları görev yapmaktadır. Çocuk evleri koordinasyon merkezi, çocukların kalmakta olduğu çocuk evlerinde verilen hizmetin uygulanmasından, tüm iş ve işlemlerinden sorumludur. Koordinasyon Merkezinin görevlerinden bazıları şu şekildedir. Çocuk evine yerleştirilecek olan çocukları belirler, çocuk evine kabul edilen çocuğun uyumu için gerekli olan tüm mesleki çalışmaları planlar ve yapar, çocukların anne, baba veya yakınlarından kimlere ne kadar süreyle izinli olarak verilebileceğini belirlemek için mesleki çalışmaları planlar ve uygular. Çocukların bakım tedbiri kararını gerektiren koşulların devam edip etmediğini belirleyerek ailesine döndürülmesi uygun görülen çocuklar hakkında mahkemeye rapor sunarak bakım tedbirlerinin kaldırılması için gereken çalışmayı yapar, çocuklar ve aileleri hakkında tespit edilen değişiklikleri belgelendirir, gerektiğinde bu belgeleri ilgili mahkemeye sunar. Yapılan tüm mesleki çalışmalara rağmen çocuk evine uyum sağlayamayan çocukların diğer kuruluşlara nakli konusunda çalışmaları yaparak il müdürlüğüne sunar. Çocukların muayene ve tedavilerine ilişkin işlemleri yürüterek sağlık takiplerini yapar. Çocukların psikolojik, sosyal ve fiziksel yönden gelişimlerini sağlamak amacıyla sosyal, sportif ve kültürel etkinlikler düzenler (Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2008).

Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi çocuk evlerinde kalacak çocukları belirlerken diğer kuruluşlarla özellikle çocuk ilk kabul müdahale merkezleri ve çocuk evleri siteleri ile sürekli olarak koordine halinde olmak zorundadır. Kurum bakımına alınan ya da alınacak olan çocuklar öncelikle ilk kabul ve müdahale merkezine, il müdürlüğüne bağlı bir ilk kabul ve müdahale merkezinin bulunmaması halinde ise korunmaya alınan çocuklar ilk başta genellikle çocuk evleri sitelerine yerleştirilir.

Çocuk evleri koordinasyon merkezleri bu birimlerle irtibat halinde olarak çocukların çocuk evlerine uygun olup olmadıklarını komisyon marifetiyle değerlendirdikten sonra il müdürlüğü oluru ile uygun çocuk evine çocukların naklini gerçekleştirir.

1.4.2.1.2. Çocuk Evi Sorumlusu

Sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimci, öğretmen ve sosyolog unvanına sahip meslek elemanları çocuk evi sorumlusu olabilmektedir. Gerekğinde koordinasyon merkezinde görevli olan personel ve üniversitelerin sağlık, sosyal, eğitim bilimleri bölümlerinden mezun olan kişiler de ev sorumlusu olarak görevlendirilebilmektedir.

Çocuk evi sorumlusu, genel olarak evde çocuklara sunulan tüm hizmetlerden sorumludur ve görevlerinden bazıları şunlardır. Evin harcama ve ödemelerini gerçekleştirir, çocuk evine kabul edilen çocuğun uyumu için gerekli mesleki çalışmaları yapar, çocukların okul ve eğitim durumlarıyla ilgili kayıtları düzenleyerek koordinasyon merkezine bildirir, okul ve çocuk evi işbirliğini sağlayarak çocuğun okul ve akademik takibini yapar. Çocukların psikolojik, fiziksel ve sosyal gelişimlerini sağlamak amacıyla sosyal, sportif ve kültürel etkinlikler düzenler ve koordinasyon merkezinde düzenlenen etkinliklerin uygulanmasını sağlar, her çocuğun özel olarak yaş, engel ve eğitim durumuna göre ilgi ve isteklerini göz önünde bulundurarak günlük yaşam planı hazırlar ve uygulanmasını sağlar. Çocukların topluma yararlı kişiler olarak yetişmelerini sağlamak amacıyla psiko-sosyal gelişimlerini düzenli ve sürekli olarak izler. Koordinasyon merkezinin kararları doğrultusunda sorunların çözülmesi amacıyla koordinasyon merkezinde görevli meslek elemanlarıyla sürekli olarak işbirliği içerisinde çalışır. Çocukların sağlıklı gelişimlerini sağlamak amacıyla evde yaş ve durumuna uygun düzen, temizlik, yeme, giyim ve oyun gibi konularda olumlu kazanımlar sağlamaları için rehberlik yapar ve bakım elemanlarını koordine eder. Çocuk evi

sorumlusu görevlerini yaparken koordinasyon merkezi ile sürekli olarak iletişim halinde çalışır (Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2008).

1.4.2.1.3. Çocuk Evlerinin Bölümleri ve Özellikleri

Çocuk evleri dışarıdan bakıldığında normal bir ev şeklindedir. Evlere, çocuk evi olduğunu belirten bir tabela asılmaz. Evlerde apartman ve dairenin fiziksel koşullarına göre çocuklar için yatak odaları, yemek ve etkinlik yapabilecekleri bir salon, banyo, mutfak, tuvalet ve evin imkanları ölçüsünde ihtiyaç duyulan diğer mekânlar bulunur. Çocuk evinin iç mekânı da aslında normal bir evden çok fazla farkı yoktur. Genellikle üç oda bir salonu olan evlerde odalar çocuklar için ikişer kişi kalacak şekilde yatak odası olarak düzenlenmekte, oda içerisinde çocukların kıyafetlerini koyabilecekleri bir dolap bulunmaktadır. Odanın büyüklüğüne göre gerektiğinde etüt ve çalışma masası ile kitaplarını koyabilecekleri bir kitaplık da bulunabilmektedir.

Evin salonu genellikle çocukların birlikte vakit geçirdikleri, sohbet edebildikleri, televizyon seyredebildikleri, bilgisayar kullanabildikleri, hep birlikte ders çalışabildikleri, yemek yiyebildikleri ve oyunlar oynayabildikleri bir mekân olarak düzenlenmektedir. Evin mutfağında bir evde bulunması gereken tabak, bardak, çaydanlık, tencere, tava gibi tüm mutfak malzemeleri bulundurulmaktadır. Evlerde çocukların kesici ve delici malzemelere kolay ulaşımını engelleyici bazı tedbirler alınmakla birlikte çocuk evine uyum sağlayan çocuklarda bu tür malzemelerin kötüye kullanımı görülmemektedir. Evlerde çocuklar istedikleri zaman çay, kahve yaparak yemek hazırlayabilmektedir.

Banyo ve tuvaletlerde, çocukların yaş ve durumlarına uygun şekilde, kayarak düşmelerini önlemek amacıyla kaydırmaz ve paspaslar kullanılmakta, banyo araç ve gereçleri çocukların yaş ve özelliklerine göre hijyenik koşullara uygun şekilde düzenlenmektedir. (Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2008).

1.4.2.2. Çocuk Evleri Sitesi

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nda 2014 yılında yapılan değişiklikle birlikte Çocuk Evleri Sitesi tanımı mevzuatta yerini almıştır. Kanunun 3. Maddesinin "f" bendinin 12. Fıkrasına göre; "Çocuk Evleri Sitesi", korunma ihtiyacı olan çocukların

bakımlarının sağlandığı aynı yerleşkede bulunan birden fazla ev tipi sosyal hizmet biriminden oluşan kuruluşunu ifade etmektedir (SHK).

Yetiştirme yurtları ve çocuk yuvalarının işleyişlerine dair yönetmelikleri kapatılmış olmalarına rağmen halen yürürlükte olmakla birlikte çocuk evleri sitelerinin işleyişi konusunda bakanlıkça henüz bir yönetmelik yayınlanmamıştır. Koğuş tipi yurt ve yuvalar bakanlık kapatıldıktan sonra yan yana küçük evlerin bulunduğu, “sevgi evleri” diye isimlendirilen aynı bahçe içerisinde, site şeklinde kuruluşlara geçişler sağlanmıştır. Bu kuruluşların isimleri ilk etapta “sevgi evleri çocuk yuvası”, “sevgi evleri kız/erkek yetiştirme yurdu” şeklinde nitelendirilmiş olup 06.02.2014 tarihinde kabul edilen “6518 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile çocuk evleri sitesi tanımı yapılmış ve adı “sevgi evi” olan tüm kuruluşlar çocuk evleri sitesi olarak isim değiştirmiştir.

Çocuk evleri siteleri; aynı bahçe içerisinde, müstakil tek katlı, dubleks ya da tripleks evlerden oluşmaktadır. Bir evde 8-12 çocuğun rahat bir şekilde yaşamlarını sürdürebileceği, toplu yaşamın getirdiği olumsuzluklardan olabildiğince uzak, aile ortamına benzer yapı ve ilişki sistemi içerisinde, çocukların kendi kişisel istek ve önerilerinin daha çok dikkate alındığı kuruluşlardır. Çocuk evleri siteleri ev ortamı şeklinde dizayn edilmektedir. Sitelerde daha fazla sayıda ve değişmeyen personelle hizmet sunulması ile kalitenin artırılarak çocuklarda temel güven duygusunun geliştirilmesi ve çocuklara temizlik, düzen, hijyen, arkadaş ilişkileri gibi ev içi yaşam becerileri kazandırılması amaçlanmaktadır.

2011 yılı sonunda 36 sevgi evinden toplam 3004 çocuk hizmet alırken, 2016 yılı sonunda 92 çocuk evleri sitesinden (sevgi evi) 5257 çocuk hizmet almıştır. 2018 yılı sonunda ise 111 çocuk evleri sitesinden 6.383 çocuk hizmet almaktadır (ÇHGM).

1.4.2.3.Çocuk Destek Merkezleri

Çocuk destek merkezlerinde suç mağduru, suça sürüklenen ve sokakta yaşayan çocuklara hizmet verilmektedir. Eskiden merkezler çocukların mağduriyet durumları ve özelliklerine göre “çocuk ve gençlik merkezleri, koruma bakım ve rehabilitasyon merkezleri ve bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri” gibi farklı isimlerle

isimlendirilmekteyken bu isimlendirme şekli çocukların mağduriyetlerine işaret ettiğinden ve çocukları suça sürüklenen ya da suç mağduru şeklinde damgaladığından; 19.02.2014 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6518 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda çocuk destek merkezi olarak yeniden tanımlanmıştır (ÇHGM). Eskiden çocuk gençlik merkezinde kalan bir çocuğun daha önce sokakta yaşayan çocuk olduğu, koruma bakım ve rehabilitasyon merkezinde kalan bir çocuğun suça sürüklenen bir çocuk olduğu, bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezinde kalan bir çocuğun ise suç mağduru çocuk olduğu kolaylıkla herkes tarafından bilinebilmekteydi. Güncel durumda çocuk destek merkezinde kalan bir çocuğun hangi durumdan dolayı çocuk destek merkezinde kaldığı herkes tarafından kolaylıkla anlaşılamamakta, dolayısıyla çocukların damgalanması önlenmeye çalışılmaktadır.

Çocuk destek merkezlerinde çocuğun rehabilitasyonunun sağlanması nihai amaçtır. Çocuğun rehabilitasyonu sağlandıktan sonra yaşamını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesi için rehabilite olması ve toplumla bütünleşmesi amaçlanmaktadır (ÇHGM).

Merkezler; çocukların mağduriyet, suça sürüklenme, sokakta yaşama, gebelik, madde bağımlılığı gibi ihtisas alanlarında yaş gruplarına (11-14/15-18) ve cinsiyetlerine göre ihtisaslaştırılmaktadır. 11 yaş altı benzer nedenlerle korunma altına alınan çocuklar ise aile bakım modellerinden öncelikle yararlandırılmakta veya diğer sosyal hizmet birimleri olan çocuk evleri veya çocuk evleri sitelerinden yararlandırılmaktadırlar (ÇODEMY, 2015).

2011 yılsonu verilerine göre toplam 46 KBRM + BSRM + ÇOGEM'den 756 çocuğun hizmet aldığı, 2016 yıl sonu verilerinde 68 çocuk destek merkezinden 1463 çocuğun yararlandığı görülmektedir. 2018 yılı sonunda ise 63 çocuk destek merkezinden 1.632 çocuk hizmet almaktadır(ÇHGM). 2016 yılından sonra 5 çocuk destek merkezinin kapatıldığı ya da hizmet değişikliğine gidildiği ancak çocuk destek merkezinden yararlanan çocuk sayısının artış gösterdiği ilgili istatistikten anlaşılmaktadır.

1.5. Sosyal Gelişim ve Sosyalleşme

İnsan sosyal bir varlık olması nedeniyle diğer insanlarla sosyal etkileşim içerisinde. Bunun için gerekli olan ve yaşadığı sosyal çevre tarafından kabul edilen bazı standartlar ve sosyal kuralları vardır. İnsanın toplumda kendini kabul ettirebilmesi ve sosyalleşebilmesi için bu toplumsal kuralları öğrenmesi gerekmektedir. Bu kurallarda bazı farklılıklar toplum tarafından kabul edilebilmesine rağmen sosyal kurallara uymayan kişiler, bulunduğu sosyal çevreden uzaklaştırılma ve yalnız bırakılma gibi yazılı olmayan bazı yaptırımlarla karşılaşabilirler. Sosyal gelişimi açıklamadan önce, birbiriyle ilişkili olan ancak bazı farklılıkları da bulunan ve bazen karıştırılarak birbirlerinin yerine kullanılabilen üç temel kavramı açıklanmak yararlı olur (Karadağ, 2008, s. 14-15).

Sosyal gelişimle ilgili kavramlardan birincisi, büyümedir. Büyüme, vücudun fiziksel olarak gelişmesi, boyun yükselmesi ve kilonun artmasıdır. Olgunlaşma, kişinin, genetik etkiler ve çevrenin etkisiyle fikren ve bedenen olgunluğa erişmesi, bir takım özelliklerinin açığa çıkmasıdır (Senemoğlu, 2001; akt. Karadağ, 2008, s. 15). Gelişim büyüme, olgunlaşma, öğrenme ve deneyim ile gerçekleşmektedir. Erik Erikson (1950), insanın bir organizma, bir ego ve toplumun bir üyesi olduğunu söylemektedir. Bireylerdeki düzensizliğin ve bozuklukların tespit edilerek düzeltilmesi için bireyin kendisiyle çalışıldığı kadar sosyal çevresinin ve bireyin sosyal çevresiyle etkileşiminin de incelenmesi gerekmektedir (Akt. Karadağ, 2008, s. 15).

Yavuzer (2003), sosyal gelişmeyi toplumsal beklentilere uygunluk gösteren kazanılmış davranış yeteneği olarak tanımlamaktadır. Sosyal gelişimin geniş anlamda bireyin doğumuyla başladığını, dar anlamda ise günlük davranış gelişimini kapsadığını ifade etmektedir (Yavuzer 2003; akt. Karadağ, 2008, s. 15).

Aral ve diğerleri (2000) sosyal gelişimi, “kişinin doğumundan başlayarak yetişkinlik çağına ulaşıncaya kadar, diğer insanlarla olan ilişkileri ve onlara karşı geliştirdiği ilgi ve duyguların tümü” şeklinde tanımlamaktadır. Çağdaş ve Seçer (2002) sosyal gelişimi “doğumdan başlayarak, yaşam boyu devam eden, kişinin başkaları ile iyi ilişkiler kurmasını ve içinde yaşadığı topluma uyumunu sağlayan bir süreçtir” şeklinde tanımlamaktadır. Çubukçu (2006) sosyal gelişimi, “kişinin doğumdan yetişkin oluncaya

kadar insanlara karşı geliştirdiği davranışların tümü” olarak ifade etmektedir. (Karadağ, 2008, s. 12).

Gençtan’a (1993) göre; yaşamın ilk bir yılında, insanın çevresine karşı geliştirdiği güven duygusu ya da güvensizliğin temeli atılmaktadır. İnsanın kendine güvenmesi çocukluk yıllarında yaşadığı sosyal çevreye güven ya da güvensizlik duyguları ile başlamaktadır. Kişinin kendine güvenmesi ile çevresine güvenmesi aslında birbirlerinden farklı değildir. Kendine güvenen insan diğer insanlara da güvenir ve onlardan korkmaz. Çocukluk çağında iken güven duygusu aileden ve sosyal çevreden göremeyen bireyin sonradan kendi kendine güven duygusunu geliştirebilmesi oldukça güçtür (Karadağ, 2008, s. 12).

Tanımlardan anlaşıldığı üzere sosyal gelişim öğrenme davranışını da içermektedir. Öğrenmeyi etkileyen hususların sosyal gelişimi de etkilediği görölmektedir. Çocuğun ilk ilişki ve iletişim kurduğu kişilerin anne ve babası olması nedeniyle sosyal bir varlık olduğunu öğrenebileceği ilk ortam ailesidir. Çocuk öncelikle ailenin kendi aralarındaki ilişki ve iletişimleri ile etkileşimleri kapsamında davranış kalıpları kazanmakta, ailesinde kazandığı sosyal becerileri ilk eğitim ortamı olan okul öncesi eğitim kurumuna taşımaktadır (Karadağ, 2008, s. 15).

Okul öncesi eğitim kurumlarının amaçları genellikle çocuğun sosyal yaşama hazırlanması ve anne babası haricindeki diğer kişilerle sosyal ilişkiler kurmasını sağlamaktır. Aileden sonra çocuğun sosyal olarak gelişebildiği ikinci bir basamak olan okul öncesi eğitim kurumlarında çocuklar iletişim becerilerini geliştirerek okul hayatına hazırlanırlar. Sosyal gelişimin kazanıldığı üçüncü basamak ilköğretim aşamasıdır. İlköğretim aşamasında çocuklar okul öncesi dönemde kurduğu arkadaşlık ilişkileri ve sosyal çevre ilişkilerini olgunlaştırarak geliştirirler. İlköğretim çağında eğitim ve akademik becerilerin kazanılmasıyla birlikte çocuğun daha önce edindiği sosyal becerilerin devamı sağlanır ve kalıcı arkadaşlık ilişkileri oluşur ve hayat boyunca oluşmaya devam eder (Karadağ, 2008, s. 15).

Zaman, aile ve sosyal çevre sosyalleşmeye etki eden en önemli etmenlerdir. Çocuk sosyal bir varlık olmayı hemen öğrenmez, aşama aşama öğrenir. Mutluluk veren deneyimler çocuğun bu davranışı tekrar etmesine vesile olur ve çocuk bu deneyimlere göre tavır ve davranış sergilemeye çalışır. Ailenin çocuktan beklentisi, çocuğu

yönlendirme davranışı, bunu ona nasıl yaptırdığı, çocuğun aile içindeki pozisyonu, kaçınıcı çocuk olduğu, kardeş sayısı, aile bireylerinin sayısı ve cinsiyetleri çocuğun özellikle okul öncesi çağda sosyalleşmesine etki eden etmenlerdir. Okul çağında ise akranlarının etkisi, öğretmenin etkisi, okulunun bulunduğu çevrenin ortamı, çocuğun arkadaşları tarafından kabullenilme durumu okul çağında sosyal gelişime etki eder. Sosyal gelişimlerini sağlayamayan bireyler toplum tarafından kabul edilmez davranışlar sergilediklerinden genellikle toplumsal baskılara maruz kalırlar.

1.5.1. Sosyal Gelişim İle İlgili Kavramlar

Benlik kavramı, kişinin yetenek, gereksinim, davranış ve diğer kişilik özellikleri ile ilgili algı ve değerlendirmelerinin kişiye özgü örüntüsüdür. Çocuğun yaşamında benliğini etkileyen en önemli kişiler, annesi, babası, diğer aile ve akrabaları, öğretmenleri ve arkadaşlarıdır (Aral vd., 2000). Kısaca benlik kavramı bir kişinin kendisini kendisi yapan ve diğer insanlardan farklılaştıran tüm özellikleri olup sosyal gelişim ile doğrudan bağlantılıdır.

Kağıtçıbaşı'ya (1999) göre sosyalleşme, dünyaya gelen bireyin, yaşamakta olduğu sosyal çevrenin bir parçası olduğunu öğrenmesi ve toplumun bir üyesi haline gelmesidir. Sosyal bir varlık olması nedeniyle bireyin, ailesinden, akrabalarından ve komşularından, kentinden, köyünden ve yaşamakta olduğu ülkeden ayrılarak bağımsız ve tek başına yaşaması mümkün değildir, kişinin bu unsurlarla yaşamayı öğrenmesi sosyalleşmedir. Sosyalleştirme ise Başaran (1978)'a göre çocuğa, yaşadığı toplumun gelenek, görenek, töre ve kültürel değerlerini öğretme ve benimseterek kabullendirme ve buna göre davranışlar sergilemesini sağlama işidir.

Sorias (1986)'a göre sosyal beceriler; kişinin olumlu ya da olumsuz duygularını uygun bir biçimde anlatabilmesi, kişisel haklarını savunabilmesi, gerektiğinde başkalarından yardım isteyebilmesi ve kendisine ters gelen istekleri geri çevirebilmesini sağlayan, içinde bulunduğu ortama uygun davranma yeteneği olarak tanımlanan becerilerdir.

Çiftçi ve Sucuoğlu (2004); sosyal becerileri; bireyin sosyal ortamlarda olumlu sosyal sonuçlar elde etmesini sağlayan, öğrenilmiş davranışlardır şeklinde tanımlamaktadır. Bir sosyal becerinin sergilenmesi için bazen birden fazla davranışta bulunmak gerekebilmektedir, gösterilen bu sosyal davranışlar birleşerek bir sosyal beceriyi

oluşturmaktadır. Örneğin sosyal bir beceri olan selamlaşmanın analizi yapıldığında göz kontağı kurularak, el sıkışılır ve merhaba, selamünaleyküm gibi ifadeler kullanılır, bu davranışlardan birisi yapılmadığında tam anlamıyla bir ilişki ve iletişim kurulamaz ya da durum yanlış anlaşılmalara sebep olabilir. Buradaki her bir basamak bir davranış olup bu sosyal davranışlar birleştiğinde sosyal beceriyi oluşturmaktadır (Akt., Karadağ, 2008, s. 13).

1.5.2. Sosyal Gelişim Kuramları

Sosyal davranışların ne zaman, hangi yaşta ve nasıl öğrenildiği ile ilgili çeşitli araştırmalar yapılarak sosyal gelişim kuramları oluşturulmuştur. Günümüze kadar sosyal gelişimi açıklayan pek çok kuram ortaya çıkmıştır. Sosyal gelişim kuramları, insan davranışlarının gelişiminin nasıl değiştiğini ve farklılaştığını anlamaya yardım etmektedir. Bu kuramlar, insan davranışları hakkında bilgi sahibi olmak ve insanın nerede nasıl davranabileceği hakkında tahmin yürütebilmek için rehber olabilmektedir.

Ailenin değerlerine uygun davranışların taklit edilmesiyle çocuklar sosyal davranışları öğrenmektedirler (Ülgen ve Fidan , 2000). Çetin ve diğerleri (2001), insan davranışını açıklayan kuramlardan biri olan Freud'un psikanalitik yaklaşımıdır demek olup buna göre, sosyalleşme, çocuğun anne ve babasına duyduğu duygusal bağın devamıdır. Freud kişilik gelişimini psiko seksüel gelişim dönemlerine ayırmaktadır. Doğumdan başlayarak bir buçuk yaşına kadar bebeğin ağız bölgesi duyarlıdır ve bu dönem oral dönem olarak isimlendirilmektedir. Yaklaşık 2 yaşından 3 yaşına kadar olan döneme anal dönem denilmekte ve bu dönemde anal bölge duyarlı olmaktadır, çocuk anüsün farkına varmakta, dışkısını tutup bırakmayı öğrenmektedir. 4 yaş ile 6 yaş arası dönem fallik dönem olarak adlandırılmakta olup bu dönemde libido cinsel organ bölgesine kayar ve çocuk cinselliği anlamlandırmaya çalışır. Örtülü dönemde (6-12 yaş), çocuk okula gitmekte, yeni bir sosyal ortama girmektedir, bu dönemde çocuğun odaklandığı bedensel bir bölge bulunmamakta olup ilgisi cinsel olmayan objelere yöneliktir, anne ve babanın yerini akranlar almakta, kendi cinsinden arkadaşları karşı cinse tercih etmektedir.

Erik Erikson, bireylerin sekiz dönem içerisinde psiko-sosyal gelişimlerini tamamladıklarını belirtmektedir. Bu gelişim dönemlerinin her birinde biri olumlu diğeri olumsuz iki zıt özellikten yalnızca birisi kazanılmaktadır. İlk dönemde “temel

güvene karşı güvensizlik (0-1 yaş)” vardır ve bu dönemler birbirlerinin üzerine kurularak yaşam boyunca kişinin sahip olacağı kişilik özelliklerini etkilemektedir. Diğer dönemler “özerkliğe karşı kuşku ve utanç (1-3 yaş)”, “girişimciliğe karşı suçluluk (3-6 yaş)”, “başarıya karşı aşağılık duygusu 6 yaş – ergenlik)”, “kimlik kazanımına karşı rol karmaşası (ergenlik)”, “yakınlığa karşı yalıtılmışlık (17-30 yaş)”, “üretkenliğe karşı durgunluk” ve “benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk”tur. Erikson psiko-sosyal gelişim dönemlerinin beşincisi olan “kimlik kazanımına karşı rol karmaşası” döneminde, daha önceki dönemlerde ortaya çıkan olumlu ya da olumsuz kazanımlarının yeniden ortaya çıktığını, bireyin diğer dört kazanım üzerinde düşündüğünü ve yaşadığı toplumla bu kazanımlarını bütünleştirmeye çalıştığını belirtmektedir (Arslan, 2008, s. 3).

Bilişsel kurama göre sosyal gelişim, bilişsel becerilerin kazanılması temeline dayanmaktadır. Bilişsel gelişim, sosyal ilişki ve sosyal davranışlarda değişime neden olmaktadır. Sosyal öğrenme kuramı öğrenme işlemini dikkat, hatırd tutma, yeniden üretme ve güdülenme olarak dört aşamada ele almaktadır. Çocuklar bir davranışı öğrenmek için ilk olarak çevrelerindeki modellere dikkat etmekte, öğrendiklerini tekrar hatırlamak için sözel ve görsel kodlar kullanmakta, yeni öğrenilen davranışların yaşama geçirilmesi ancak yeniden üretme aşamasında gerçekleşmektedir. Güdülenme aşamasında ise çocuğun davranışının doğru biçimde uygulanması için iç ya da dış pekiştireç ve dürtülerin etkisi bulunmaktadır (Çetin, vd., 2001) .

Sosyal öğrenme kuramına göre, öğrenmenin gerçekleşmesi bireyin birini gözlemleyerek, model alarak veya onu taklit ederek gerçekleşir. Aynı zamanda bireyin öğrenmelerinin bir kısmı da bireyin davranışların sonucuna göre bir davranışı yapıp yapmayacağına karar vermesi ve bunu kalıcı hale getirmesi şeklinde olabilmektedir. Dolayısıyla sosyal öğrenme bireyin başkalarının deneyimlerini benimsemesi, özümseyerek içselleştirmesi ve bu davranışlardan kendisine uygun bulduklarını kendi hayatına aktararak kalıcı hale getirmesidir (Yıldız V. , 2011).

1.5.3. Çocuklarda Yaş Gruplarına Göre Sosyal Gelişim Özellikleri

1.5.3.1. 0-5 Yaş Arasında Sosyal Gelişim

Bebeklerin sosyal yaşamları başlangıçta anne, baba ve kardeşleriyle sınırlı olmaktadır. Bebeğin ilk sosyal davranışı, başkalarını gördüğünde gülümsemesidir. Bebekler

başkalarıyla ilişki kurmaya yaklaşık 5 aylıkken başlamaktadır. Bebek 5-6 aylık olduktan sonra kendi çevresinde hareket edebilmekte, sonrasında ise emeklemeye başlayarak gelişimine göre yaklaşık bir yaş civarında ayağa kalkarak yürümeye başlarlar (İnanç, vd., 2004).

Erikson'a göre her bebek ilk günden başlayarak etkin olarak çevreyi algılamakta ve eylemleri öğrenmektedir. Güven duygusu yaşamın ilk olumlu duygusudur, güven duygusunun yaşandığı dönemde bebek anne ya da annenin yerini tutan kişi ile ilişki geliştirmektedir. Bu dönemde bebek ile anne arasındaki güven verici ve sevecen bir ilişki, bebeğin dışarıya karşı güven duymasını sağlamaktadır. Bu dönem başarılı ve sağlıklı bir şekilde tamamlandığında, birey ileriki yaşamında kendisine güven duyarak diğer insanlarla dengeli ve güvenli bir ilişki gerçekleştirebilecek, aksi durumda ise diğer insanlarla sağlıklı bir ilişki gerçekleştiremeyeceği için güven bunalımı yaşayabilecektir (Erikson, 1984).

Freud, insanın gelişimine dair iddia ortaya atmaktadır. Bunlardan birincisi, yaşamın ilk yıllarının en önemli yıllar olduğu, diğeri ise gelişimin psiko seksüel evreleri kapsadığıdır. Freud; bir davranışın anlaşılabilmesi için kişinin kendi tarihinin başlangıcında o davranışın nasıl geliştiğinin bilinmesiyle mümkündür demektedir. Hem normal hem de normal olmayan davranışların kökleri, kişiliğin temelini atıldığı ilk yıllarda belirlenmektedir. Çocukların ilk yıllarda edindiği bu davranışlar ve sosyal çevre ile etkileşimleri daha sonraki yıllarda öğrenmelerini, sosyal uyumlarını ve anksiyeteye başa çıkma yöntemlerini de belirlemektedir (Miller, 2017).

Bebeğin ilk sosyal ilişkisi karnını doyurabilmek ve yaşamını sürdürebilmek amacıyla annesine duyduğu ihtiyaçtır, bebek dünyaya doğar doğmaz açlığını gidermek için annesini emmek durumundadır. Bu davranış bebeğin annesine güvenli şekilde bağlanmasının ilk aşamasıdır. Çocuğun, ilk üç aydan sonra annesine olan bağımlılığı ilk aylara göre azalmakla birlikte annesinin sütüne, desteğine ve yardımına ihtiyacı devam etmektedir. Bu dönemde çocuk diğer insanlarla ve oyuncaklarla sosyal ilişki kurar, gülümser, elindeki nesneyi sallayarak sesini dinler, yüksek sese tepki verir, ailenin diğer üyeleriyle özellikle babayla yakın ilişki kurar.

Dört - beş ayına gelen bebek çevresinde gördüğü bebekleri fark etmeye başlar ve ilişki kuramaya çalışır, sekiz - dokuz aylık olduğunda bebekler çevresinden duydukları sesleri

taklit etmeye çalışır, on ay ile bir yaş arasındaki bebekler aynada kendini gördüklerinde oyun oynarlar ve yavaş yavaş yabancılardan çekinmeye ve korkmaya başlarlar, annesini daha sık aramaya başlar ve anneden ayrılmak istemez, kendisiyle sürekli ilgilenilmesi hoşuna gider (Ülgen ve Fidan, 2000; akt. Karadağ, 2008, s. 16)

Bebekler ikinci yaşlarının sonlarında oyun oynayabilecek bir arkadaşına ihtiyaç duymaktadır, bu dönemde çocuklar benmerkezci olduklarından oyun esnasında belli nesneleri zorla alma veya arkadaşını iterek oyuncağını alma gibi durumlardan dolayı birbirlerine karşı sık sık olumsuz davranış sergileyebilirler. Her şeyi sahiplenme durumları söz konusudur, benim topum, benim oyuncağım, benim topum gibi sözler benmerkezci olmalarının bir göstergesidir (İnanç, vd., 2004; akt. Karadağ, 2008, s. 16-17).

Üç yaş döneminde çocuğunun kendini kanıtlama çabası artar. Her ortam ve olayın içinde var olmak, önemli olduğunu hissetmek ister. Ayrıca arkadaş çevresiyle de ilişkileri genişlemeye başlar. Eğer çocuk kendini özgüvensiz hissederse, yeterince sosyalleşemezse ya da sevildiğini hissetmezse üç yaş sendromuna girebilir. Bu dönemde oldukça inatçı olabilir. Ne söylenirse aksini yapma eğiliminde olur çünkü kendini çevresine ispatlamaya çalışır. Bunların hepsi çocuğunun bağımsız olma isteğinden kaynaklanmaktadır. Çünkü artık “ben” olma döneminde, kendinin ve etrafındaki insanların farkındadır. Yapabildiği şeyleri yapmaktan, ona verilen görevleri başarmaktan zevk almaktadır. Kendi ilgisi ve zevkleri vardır. Eğer ona önem verilmediğini, yeterince değer görmediğini hissederse ya da istekleri karşılanmazsa ağlama nöbetlerine girebilir (www.anneyisen.com, 2018).

Dört yaş çocuğu kendisinin dışında başka bir dünya olduğunu, bazı toplumsal kural ve kaideleri, başkalarının haklarını anlamaya başlar. Beklemesi gereken durumlarda sabretme gerektiğini bilir. Oyun oynamak için arkadaş seçebilir, bu yaşta genellikle kendi cinsiyle oynamayı sevmektedir. Olaylar arasında bağlantı kurabilmekte, özgür ve bağımsız olarak hareket etmek istemektedir. Yazıp çizmeyi rahatlıkla başarabilmektedir. İstedikğine ulaşmak için inatçı davranışlar sergiler, konuşması akıcı ve anlaşılırdır, meraklıdır, kelimelerin anlamlarını öğrenmeye çalışır, sık sık neden ve niçin sorularını sorarak verilen yanıtları ilgiyle dinler. Bu dönemdeki çocuklar gerçek ile hayali birbirine karıştırabilmektedir, bu nedenle olmamış olayları olmuş gibi anlatabilirler

(Kırcaoğlu, 2012). Dört yaş çocuğu yetişkinlerle ve yaşlılarıyla olumlu ilişkiler kurabilmekte ve yaşlılarıyla daha fazla zaman geçirmek istemektedir. Oyun esnasında her çocuk kendi istediğinin yapılmasını istediği için bazen çatışmalar görülebilir ancak bu sayede çocuklar her zaman kendi isteklerinin olmayabileceğini öğrenirler, bu çocukların sosyalleşme süreçlerinde etkili şekilde rol oynamaktadır (Oktay, 1997).

Beş yaş çocuğunun en belirgin özelliği dingin olmasıdır. Yapabildiği beceriler arttıkça çocuk kendine yeter hale gelmekte, daha sosyal ve uyumlu olmaktadır. Kelime hazinesi oldukça genişlemiştir, uzun ve düzgün cümleler kurabildiğinden insanlarla daha çok sosyal etkileşim içerisindedir. Beden koordinasyonları gelişmiştir. Güvenli zıplar, tırmanır ve sallanabilir. Desteksiz giyinebilir, tuvalet ihtiyacını karşılayabilir, yemek yiyebilir, basit ev işlerini tek başına yapabilir. 5 yaş çocuğu, neden sonuç ilişkilerini merak eder, zaman, mekân ve miktar kavramlarını bilebilir, meraklı ve girişkendir, kendine çok güvenir (ben yaparım, ben bilirim vb.), toplumsal rolleri bilir. Kendisinin ve etrafındakilerin cinsiyetlerini bilir, kurallı ve yarışmacı oyunlardan hoşlanır, uzun cümleler kurabilir, dil bilgisi kurallarına uygun konuşabilir, isimlerin mülkiyet bildiren hallerini kullanabilir, doğruyu yanlıştan ayırabilir (Arslan Y. , 2016).

1.5.3.2. 6-12 Yaş Arasında Sosyal Gelişim

Bu dönem, okul yaşından ergenliğe kadar sürer. Orta çocukluk dönemi, önceki dönemlerden farklı olarak, toplumun gittikçe artan bir rol oynadığı, sakin ve kararlı bir büyüme dönemidir. Bu dönemde çocuğun ailesiyle ilişkileri devam etmekle birlikte çocuk daha çok akran ilişkilerine önem verir. Akran grupları biçimlenmeye başlar ve bu gruplara kabul edilmek pek çok etkinliğe oranla öncelik kazanır. Ayrıca, bu dönemde okul olgusuyla karşılaşılır. Çünkü, bu dönemde çocuklar günlerinin büyük bir bölümünü okulda geçirdikleri gibi, daha sonra toplum için verimlilik sağlayacak birçok beceriyi de öğrenmektedirler (Gardiner ve Gander, 1993).

Altı yaş çağı, gelişimin en önemli evrelerinden biridir. Akademik eğitimin başlangıcı olan bu yaşta çocuk değişmeye başlar, hareketli ve uyumsuz bir duruma gelir (Çağdaş ve Seçer Şahin, 2002). İki buçuk yaş döneminde olduğu gibi altı yaş çocuğunda da asi ve kararsız davranışlar ile dengesiz tutumlar görülebilir (Yavuzer, 2003).

İçinde yaşadıkları toplumun kurallarını bilmeyen çocuklar bu evrede okula başladıklarından dolayı çocuğun bu kuralları okuldan, arkadaşlarından ve çevreden öğrenmesi sağlanmaktadır. Çocuk; paylaşmayı, sosyalleşmeyi, iş birliği içerisinde çalışmayı, yardımlaşmayı, duygu ve düşüncelerini yaşadığı çevrenin uygun gördüğü şekilde ifade etmeyi sonradan öğrenmektedir. Toplumun bir parçası olarak yaşamak ve topluma uyum sağlayabilmek amacıyla toplum tarafından belirlenmiş ve konulmuş kuralların, davranışların ve ilkelerin öğrenilmesi gerekmektedir (Çağdaş ve Seçer Şahin, 2002).

6 - 8 yaş arasında çocuk kendi duygu ve düşünceleriyle başkalarının duygu ve düşüncelerinin aynı olmadığını anlar. Kendi düşüncelerini ifade etmeye başlar. Aynı olaya karşı insanların farklı tepkiler verebileceğini, duygularının ve düşüncelerinin farklı olabileceğini anlayarak soyut düşünebilirler, empati becerileri gelişmeye başlar ve ahlaki gelişimin temeli bu dönemde atılır. 8 - 10 yaşındaki çocuğun empati becerileri gelişmiştir, kendilerini başkalarının yerine koyarak düşünebilirler. İnsanların farklı kişilik özellikleri olduğunun farkındadırlar. 10 yaşından sonra çocuklar hem kendilerinin hem de başkalarının duygu ve düşünceleri üzerinde derinlemesine analiz yapabilirler, akranlarının karakterlerine ve bakış açılarını değerlendirerek arkadaşlarını seçerler. İnsanların bir olaya karşı nasıl tepki verebileceğine dair tahminler yürüterek tutum ve davranışlarını duruma göre yönetebilirler. Soyut düşünme becerileri geliştiğinden bu dönemde ayrılık, arkadaş ilişkileri, ölüm, reddedilme, okul başarısı gibi konularda bazı korkular geliştirebilirler (Kılıç, 2016).

Okulda birçok bilgi ve becerinin öğrenildiği bu dönemde, bilişsel gelişimin de hızlı olduğu ve çocuğun toplumsal ilişkilerinde bir tutarlılık ve süreklilik olduğu görülmektedir. Bir önceki dönemde kız ve erkek fark etmeksizin karışık bir biçimde grup oluşturarak oyun oynayan çocuklar, ilkökul çağına gelince kendi cinsinden olan çocuklarla oynamayı tercih etmektedirler. Kızlar kız çocuklarının oluşturduğu gruplarla birlikte, erkekler de erkek çocuklardan oluşan gruplarla oyun oynamaktadırlar (Cüceloğlu, 2010).

1.5.3.3. 13-18 Yaş Arasında Sosyal Gelişim

Çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olan ergenlikte biyolojik, zihinsel, psikolojik ve sosyal açıdan bir gelişim ve olgunlaşma gerçekleşir. Çocuğun durumundaki en hızlı

değişme bu dönemde görülmektedir. Ergenlik dönemi de dediğimiz bu dönemde çocuk duygusal, coşkun ve taşkındır. Bu nedenle çok kısa sürede ilişkiye girmesine rağmen ilişkilerin süresi de kısa olur. Ayrıca çevresinden kolay etkilendiği için sürekli olarak çevrenin ilgisini üzerine çekmeye çalışmaktadır. Bu dönemde meslek seçimine karar verme, karşı cinsle ilişki kurma gibi pek çok önemli sorun ortaya çıkmaktadır (Çakmaklı, 1991, s. 48).

12 – 18 yaş arası ergenlik diye isimlendirilen bu dönem Erikson'un psiko-sosyal gelişim kuramı evrelerinden olan "kimliğe karşı rol karmaşası" dönemidir. Bu dönemdeki en önemli sorun bireyselleşme olgusudur. Bu dönemde çocuk, rol model alacağı ve özdeşim kurabileceği davranış modellerine ihtiyaç duyar, sosyal çevresi ve özellikle akranları arasında kendisini kanıtlamaya çalışarak varlığını kabul ettirmek ister, bu nedenle de ailesinin yanında vakit geçirmektense akranları ile daha samimi ilişkiler kurar (Çağdaş ve Seçer, 2002).

Bu dönemdeki çocuk özdeşleşme ve rol model almak amacıyla etrafındaki kişilerin duygu, düşünce, davranış ve tutumlarını inceleyerek benimsediğinden bu dönemde ailesi, arkadaşları ve öğretmenleriyle ilişkileri de oldukça önemlidir. Tüm ergenler için geçerli olmasa da çocukluktan yetişkinliğe geçmek kimlik krizi olarak adlandırılan bir süreci ortaya çıkarmaktadır. Kimlik krizi sürecinde ergen, içinde bulunduğu ailede, grupta, sosyal çevrede ve toplumda kendi amacını, duygu ve düşüncelerini, kendisinin ne beklediğini, istediğini ve hissettiğini, tutum ve davranışlarını belirlemeye çalışır. Ergenlik dönemindeki gençler kim olduklarını, ne olacaklarını ve ne olmak istediklerini, ne yapacaklarını, kimlere ve neye inanacaklarını, sorunlar karşısında nasıl düşünüp nasıl davranacaklarını düşünerek bu soru ve sorunlara çözüm ararlar" (Köknel, 1997; akt. Özüdoğru Erdoğan, 2014).

1.5.4. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramı denildiğinde Bandura akla gelmektedir. Bandura (1986), sosyal öğrenme kuramını sistemleştirerek ana hatlarını çizmiştir. Bu kurama göre bireyin bir davranışı öğrenmesi için kendisinin tecrübe etmesine gerek yoktur birey diğer insanların deneyim ve tecrübelerini gözlemleyerek pek çok şeyi öğrenebilmektedir. Birey sevdiği ve saygı duyduğu yetişkinleri model alarak bilişsel, duygusal, sosyal ve psiko-motor davranış kazanır (Orhan, 2014).

Sosyal öğrenme kuramına göre, sosyal davranışlar başkalarının davranışlarının model alınmasıyla öğrenilmektedir. Davranışlar ödül ve olumlu pekiştiricilerle güçlenmekte, ceza ve olumsuz tepkilerle zayıflamaktadır. Model alınan ile model alanın yani davranışı gözlemleyen karakteristlik özellikleri benzerlik gösterdiğinde davranışın model alınma oranı artmaktadır. Model alınan kişinin genel özellikleri, toplumdaki gücü, statüsü ve yeri ile diğer insanlarla etkileşimi modellemeyi etkilemektedir (Demirbaş ve Yağbasan, 2005; akt. Orhan, 2014).

Çocukluk çağında taklit ve rol model alma yetişkinlere göre çok daha önemlidir. Günlük hayatta karşımıza çıkan yemek yeme, cinsel yönelim ve saplantı durumları, sinirlilik ve asabiyet durumu, baskınlık, şiddet eğilimi, kibarlık gibi tutum ve davranışlar taklit yoluyla öğrenilmektedir. Taklitte, asıl önemli olan taklit edilenin kim olduğu değil davranışın ne olduğudur. Özdeşleşme yapan çocuk rol model aldığı kişinin davranışlarını, kurallarını ve görüşlerini bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde benimsenmekte ve bu davranış veya tutumu kendi hayatına aktarmaktadır. Özdeşleşmede ise asıl önemli olan davranış değil taklit edilen bireydir (Bandura, 1977; akt. Orhan, 2014).

Sosyal öğrenme kuramında bireyler, davranışçı kuramı savunanların iddia ettiği gibi tesadüfî uyarıcılarla davranışlarını şekillendirmemekte, çevreleri tarafından bilinçli bir şekilde olumlu ya da olumsuz pekiştiricilere maruz kalmaktadırlar. Birey sosyal çevrenin kabul ettiği bir davranış sergilediğinde çevresi tarafından maddi/somut ya da manevi/soyut olarak ödüllendirilmekte, çevrenin istemediği bir davranış yaptıklarında ise yine maddi ya da manevi olarak cezalandırılmaktadır. Sosyal öğrenme kuramını savunanlar, öğrenme konusunda kişilerin bireysel değil sosyal çevrenin etkisinde olduğunu ifade ederek sosyal yönle vurgu yapmaktadırlar (Malone, 2002; akt. Orhan, 2014).

Sosyal öğrenme kuramına göre bireyler yapmakta oldukları sosyal davranışları diğer insanların tutum ve davranışlarını taklit ederek ve gözlemleyerek öğrenirler. Bireyin bir sosyal davranışı yapması ya da yapmaması için yalnızca kendinin ödüllendirilmesine ya da cezalandırılmasına gerek yoktur, bireyler diğer insanların hangi davranışlarında ödüllendirildiğini ya da cezalandırıldığını gözlemleyerek değerlendirir ve kendi davranışlarını buna göre düzenlerler (Gökalep, 2009; akt. Orhan, 2014).

Sosyal öğrenme sürecindeki içsel pekiştireçlere de sosyal öğrenme kuramında yer verilmektedir (Malone, 2002; akt. Orhan, 2014). Öyle ki sigarayı bırakmaya çalışan birinin kendisine “eğer sigara içersem şu kadar miktar bağış yapacağım” demesi gibi istemediği bir davranış sergilediğinde kişi bazen kendisini cezalandırabilmekte, bazen de diyet yapan birinin “diyete sadık kalırsam bir hafta sonra bir dilim pasta yiyeceğim” demesi gibi istediği bir davranışı yaptıktan sonra birey kendisini ödüllendirebilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1. Yöntem ve Teknik

Bir araştırmanın yapılma ve değerlendirilme şekline göre farklı yöntem ve teknikler geliştirilmiştir. Bunlar Johnson ve Larry (2007)'ye göre; nitel, nicel ve karma araştırma yöntemleridir. Araştırmacı yaptığı çalışmanın hangi yönetime uygun olduğunu belirler ve bilirse veri toplama, analiz etme ve değerlendirme daha kolay olur. Yöntemlerin aralarında gözle görünür farklılıklar olmakla birlikte birinin diğerine göre üstünlüğü yoktur. Araştırmanın gerektirdiği yöntem ve teknik tercih edilmelidir.

Yapılacak bir çalışmada en uygun yöntemin hangisi olduğuna karar vermek için seçilen konu içinde geçen bazı kelimelerden hareket edilebilir. Nitel araştırmalarda genellikle “Nasıl?”, “Niçin?” ve “Ne şekilde?” sorularına cevap aranmaktayken, nicel araştırmalarda, “Ne kadar?”, “Hangi sıklıkla?”, “Kaç tane?”, “Ne ölçüde?” gibi sorulara cevap aranmaktadır. Bazı araştırmalarda hem nicel hem de nitel yöntem birlikte kullanılabilir. Her iki yönteminde birlikte kullanıldığı araştırma yöntemi karma araştırma adını almaktadır (Padem, vd., 2012).

"Karma yöntem" yaklaşımının eğitim araştırmaları ve sosyal araştırmalarda önemli bir dönüm noktası olduğu savunulmaktadır. Özellikle 1990'ların başından itibaren karma yöntem araştırması sosyal bilimlerde farklı ve ayrı bir alan olarak görülmeye başlamıştır. “Sosyal ve Davranış Bilimlerinde Karma Yöntemler El Kitabı (Handbook of Mixed Methods in Social and Behavior Sciences- Tashakkori ve Teddlie, 2003)” başta olmak üzere karma yöntem araştırma paradigması üzerine yapılan yöntemsel çalışmalar son zamanlarda çıkan çeşitli makale ve kitaplarda yer almaktadır (Baki ve Gökçek, 2012).

Creswell (2003)'e göre birden fazla veri toplama yöntemleri ve analiz şekillerinin araştırmalara girmesiyle, bu tarz araştırmaların karmaşıklığını ortadan kaldırmak için daha açık yöntemlere gerek duyulmuştur. Bu yöntemler, aynı zamanda araştırmacının daha anlaşılır bir tasarım yapabilmesine olan gereksinimi de karşılamak için geliştirilmiştir (Greene, 2005). Üçüncü bir araştırma paradigması olarak karma yöntemin, nicel ve nitel araştırma arasında bir köprü kurulmasına yardımcı olduğu da belirtilmektedir (Onwuegbuzie ve Leech, 2004; Baki ve Gökçek, 2012).

Bu araştırmada karma araştırma yöntemi kullanılmış olup araştırmanın nitel kısmında; ocuk evlerinde çalışan bakım personelleri ile görüşmeler yapılarak koruma ve bakım altında bulunan çocukların ve bu çocuklara karşı çevrenin tutum ve davranışlarını yorumlayabilmek amacıyla toplanan verilerden hareketle değerlendirmemeler yapılmış ve bakım elemanlarının tecrübelerinden yararlanılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın nicel kısmında ise çocukların davranışları, başarıları, sosyal ilişki, iletişim ve becerileri, sosyal-duygusal-psikolojik-fiziksel durumları, ocuk evine uyumları ve evden memnuniyetleri, evre ve toplumun korunmaya ihtiyaı olan çocuklara bakışı, vb. gibi durumların sıklıklarını belirlemek için anket uygulanmış ve veri elde edilmesi amaçlanmıştır.

Uygulanan anketlerdeki sorular, 5’li likert tipi formatındaki sırasıyla “tamamen katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum, kesinlikle katılmıyorum” ve “her zaman, sık sık, bazen, nadiren, hiçbir zaman” seçeneklerine verilen cevaplar üzerinden ayrıştırılmış ve buna bağlı yorumlamalar yapılmıştır. Veriler yorumlanırken olumlu olan katılıyorum ve tamamen katılıyorum seçenekleri ile katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum seçenekleri çoğunlukla birlikte değerlendirilmiştir. Kararsızım seçeneği ise bazen tek başına bazen de sorunun ya da yargının olumlu/olumsuz olma durumuna göre hangi tarafa yakın olduğuna bakılarak değerlendirmeye dâhil edilmiştir.

Veriler toplandıktan sonra elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 22.00 olan sosyal bilimler için istatistik programı aracılığıyla analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Analiz sürecinde kullanılan anket soruları ve yargıları kendi aralarında ilişkilendirilerek çapraz tablo ve ki-kare testlerine tabi tutulmuştur. Elde edilen bulgular anlamlılık değeri $p < 0,05$, $p > 0,05$ olma durumlarına göre yorumlanmıştır. Veriler üzerinde gerçekleştirilen istatistiksel analizler ve sonuçların yorumlanması sonucunda, korunmaya ihtiyaı olan çocukların sosyalleşmeleri ve sosyal gelişimlerine ocuk evlerinin katkı düzeyinin ortaya konulması ve ocuk evleri hizmet modelinin geliştirilmesi ve korunmaya ihtiyaı olan çocukların yüksek yararı için çözüm nerisi sunulması amaçlanmıştır.

2.2. Hipotezler

Araştırmanın temel hipotezi: *“Sakarya Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi’ne bağlı çocuk evlerinde koruma ve bakım altında bulunan çocukların bir mahalle ortamında yaşamaları ve komşularla sosyal ilişki ve iletişim halinde olmaları sosyal gelişimlerini olumlu yönde etkilemektedir”* şeklindedir.

Araştırmayı yönlendirecek alt hipotezler aşağıda verilmiştir.

- a. Aile sevgisinden mahrum korunmaya ihtiyacı olan çocuklarda sosyal yaşama uyum zor olmakta, bu çocuklar aile ortamından yoksun oldukları için kendilerini değersiz hissetmekte, toplumda uyum sorunu yaşamaktadırlar.
- b. Çocuk evlerinde kalan çocuklar okulda ya da sosyal çevrede kurum çocuğu olarak nitelendirilmemekte dolayısıyla damgalanmamaktadır.
- c. Çocuk yuvası ve yetiştirme yurdundan çocuk evlerine nakli yapılan çocukların yurt ortamından ev ortamına geçmeleri davranışlarını ve derslerini olumlu yönde etkilemektedir.
- d. Çocuk evlerinde kalan çocukların apartman hayatı içerisinde toplumun en küçük birimi olan ailelerle iletişim halinde olmaları, toplumsal ahlak ve görgü kurallarını bizzat toplumdan görmeleri nedeniyle çocuklar sosyal ve ahlaki gelişim göstermekte, apartman hayatını, komşuluk ilişkilerini ve haklarını öğrenmektedirler.
- e. Çocuk evlerinde kalan çocuklar komşuların çocukları ve mahalledeki diğer çocuklarla akran ilişkisi kurma, sosyalleşme, oyun oynama ve sosyal roller edinme şansına sahip olmaktadır.
- f. Çocuk evlerinin bulunduğu binada komşuluk ilişkilerinin olumlu olması ve komşuların çocuk evlerindeki çocuklarla ilgilenmeleri ve çocuk evini ziyaret etmeleri çocukların sosyal gelişimlerine katkı sağlamakta ve çocukların başkalarına yardım etme bilincini arttırmaktadır.
- g. Çevre ve toplum genellikle kurumda kalan korunmaya ihtiyacı olan çocukları tanımadıklarından, bu çocuklara önyargılı ve dışlayıcı davranmaktadır.
- h. Çocuk evlerinde kalan çocuklar toplumdaki önyargıyı kırmakta ve çocuk evleri hizmet modeli korunmaya ihtiyacı olan çocukların toplum tarafından kabullenilmesine katkı sağlamaktadır.

- i. Çocuk evlerindeki çocukların evde yemek yapma, ev temizliğine yardımcı olma, bakkala ya da markete alışverişe gitme gibi etkinliklerde bulunmaları çocukların sosyal hayata ve gelecek yaşama hazırlanmalarına yardımcı olmaktadır. Bu çocuklar ev içi rolleri öğrenmekte ve gelecek yaşamına hazırlanmaktadır.

2.3. Evren ve Örneklem

Araştırma evreni, tüm unsurların bulunduğu araştırmanın yapılacağı alanı ifade etmektedir. Örneklem ise istatistiksel olarak bütünü yansıtmaya yeterli seçilmiş araştırma unsurlarıdır (Birkök, 28). Sakarya Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü bünyesindeki 56 çocuk kapasiteli 9 çocuk evinde koruma ve bakım altında bulunan korunmaya ihtiyacı olan 51 çocuk ve bu evlerde çalışan 28 bakım personeli bu araştırmanın evrenini, Sakarya Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü bünyesinde 9 çocuk evinde koruma ve bakım altında bulunan çocuklardan gönüllülük esasına göre belirlenen 47 çocuk ve yine gönüllülük esasına göre araştırmaya katılan 21 bakım personeli ise bu araştırmanın örneklemi oluşturmaktadır.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırma, teorik ve uygulamalı olmak üzere iki tür veriden oluşmuştur. Teorik kısmını oluşturan bölüm kavramsal çerçeveyi teşkil etmekte olup daha önce yapılan ve yazılan araştırma, tez, makale ve kitaplar gibi kaynaklar, ayrıca araştırmacının yaklaşık 6 yıllık gözlemleri sonucunda elde ettiği bulgulardır.

Araştırmanın kavramsal kısmında; çocuk, korumaya ihtiyacı olan çocuk, çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, sevgi evleri, çocuk evleri, sosyal beceri, sosyal uyum, sosyal gelişim, akran ilişkileri ve çocuk gelişimi ile ilgili konular ele alınmıştır.

Uygulamalı kısmı oluşturan verilerin toplanmasında görüşme yöntemi ve anket kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak kullanılan görüşme formu ve anket formunun hazırlanmasında soruların kolay cevaplanır ve anlaşılır olmasına özen gösterilmiştir. Hazırlanan anket ve görüşme formu çocuk alanında görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının görüşüne sunulurken destek alınmıştır. Araştırma kapsamında uygulanmak üzere hazırlanan anket sorularının katılımcılara uygulanmasından önce araştırmanın

amacı hakkında bilgilendirme yapılarak araştırmaya katılmaları halinde kişisel bilgilerin hiçbir şekilde farklı bir kişilerle paylaşılmayacağı konusunda bilgilendirme yapılmıştır.

Araştırmada anketlerin katılımcılara uygulanmasından ve görüşmelerin yapılmasından sonra elde edilen veriler gerekli analizlerin yapılabilmesi için bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

2.5. Ölçme Araçları ve Verilerin Çözümü

Araştırmanın veri toplama sürecinde anket tekniği ve görüşme formu uygulanmıştır. Araştırma kapsamında çocuklara uygulanmak üzere hazırlanan anket formu üç bölümden oluşmakta olup bunların ilki ağırlıklı olarak demografik verileri (yaş, cinsiyet, okul, sınıf, kurum bakımı ve çocuk evlerinde kalma süresi) elde etmeye yönelik olarak hazırlanmış olan 7 sorudan oluşmaktadır. Diğer iki bölümde çocukların gelişimleri, istekleri, davranışları, tepkileri, çocuk evlerinde yaşadıkları süreçlerle ilgili durumları belirlemeye yönelik soru ve yargıları içeren 5’li likert tip şeklinde oluşturulmuştur.

İkinci bölümde 50 sorudan oluşan ve sırasıyla “kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum, kesinlikle katılmıyorum” yanıt seçeneklerine sahip olan anket formundan yararlanılmıştır. Üçüncü bölümde sırasıyla “her zaman, sık sık, bazen-Ara sıra, nadiren, hiçbir zaman” yanıt seçenekleri olan yapılan faaliyetin sıklık düzeyini ölçen toplam 19 soruluk anket kullanılmıştır. Anket formundaki soruların yeterlilik ve çocuklara uygunluk düzeyi Sakarya Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezinde çalışan meslek elemanlarının da görüşlerine sunularak son şekli verilmek üzere uzman görüşü alınmış ve araştırmanın hipotezleri kapsamında son hali verilerek katılımcılara uygulanmıştır.

Araştırmanın nitel kısmını oluşturan ve bakım personellerine uygulanan görüşme formu iki bölümden oluşmuştur. İlk bölüm demografik verileri (yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, çalışma süresi vb.) elde etmeye yönelik olarak hazırlanmış olan 10 sorudan oluşmaktadır. İkinci bölümde çocukların gelişimleri, istekleri, davranışları, tepkileri, çocuk evlerinde yaşadıkları süreçler, personelin çocuk evlerinde çalışmaya başlamadan önce korunmaya ihtiyacı olan çocuklar hakkındaki bilgi seviyesi, komşuların ve çevrenin korunmaya ihtiyacı olan çocuklara karşı davranış ve tutumları,

çocuk evi hizmetinin diğer hizmet modellerinden farkı gibi durumları belirlemeye yönelik 23 açık uçlu soru sorulmuş ve araştırmaya katılmak isteyen bakım elemanlarına uygulanmıştır.

Sakarya Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'ne bağlı çocuk evlerinde kalan korunmaya ve bakıma ihtiyacı olan çocuklara uygulanan anket formu ve bakım elemanları ile yapılan görüşmeler sonucunda toplanan veriler bilgisayar ortamına aktarılarak analiz edilmiştir. Araştırmada anket verileri kaynak taraması ve gözleme dayalı olarak toplanıp, yapılan görüşmeler eklenerek ortaya çıkan bulgular tablolar haline getirilmiştir.

Anketler aracılığıyla elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılarak IBM SPSS 22.00 programına işlenmiş ve çözümlenmiştir. SPSS 22.00 programı aracılığıyla verilere ilişkin frekans tabloları ve çapraz tablolar elde edilmiş ve araştırma sorularına verilen yanıtlar ki-kare analizleri sonucunda belirlenen anlamlılık düzeyleri üzerinden değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Bakım elemanları ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler bilgisayar ortamına (Word) aktarıldıktan sonra madde madde gruplandırılarak çocuk anketlerinin analizinde yapılan tablo ve bulgulara destek niteliğinde değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

2.6. Sınırlılıklar ve Sayıtlar

Araştırma Sakarya ilinde 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 5.1.c maddesi veya 2828 Sayılı SHÇEK Kanunu gereğince koruma ve bakım altına bulunup gönüllülük esasına göre araştırmaya katılan; Sakarya Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğüne bağlı çocuk evlerinde kalan çocuklar ve Sakarya Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğünde çalışan bakım elemanları ile sınırlıdır.

Araştırma yapılacak yerin resmi bir kurum olması nedeniyle gerekli izinlerin alınması aşamasında bir takım zorlukları yaşanmıştır. Çocuk evlerinin birbirinden bağımsız, şehrin farklı mevkilerinde olması anketlerin ve görüşme formlarının uygulanması aşamasında veri toplama sürecinin uzamasına neden olmuştur. Araştırma verileri, kullanılan anket ve görüşme formlarının ölçtüğü nitelikler ile sınırlı kalmıştır.

Araştırmada, ocuk evlerinde kalmakta olan çocukların ve çalışan personellerin lme araçlarını içtenlikle ve yansız olarak yanıtladığı, kullanılan veri toplama araçlarının (anket formu ve görüşme formu) araştırmanın amaçlarına uygun verilerin toplanmasında aranan şartları taşıdığı ve verilerin toplandığı çalışma örnekleminin evreni temsil edebilir nitelikte olduğu varsayılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM

Bulgular ve yorum bölümünde, çocuk evlerinde kalan korunmaya ihtiyacı olan çocukların anketlere vermiş oldukları yanıtların frekanslarına, verilen yanıtların çaprazlanmasıyla elde edilen tablolara, çapraz tabloların anlamlılık düzeylerini görmeye yarayan ki-kare testlerine ve çalışan personelin görüşme sorularına vermiş oldukları yanıtların çocukların vermiş oldukları yanıtlara denk gelen kısımlarına yer verilmiştir.

Tüm katılımcılardan elde edilen veriler; katılımcıların demografik özellikleri, çocuk evine ilişkin düşünceler, çocukların hizmete katkı durumları, akran ilişkileri, akademik ve psiko-sosyal durumları, komşuluk ve sosyal çevre ilişkileri başlıkları altında değerlendirilmiştir.

3.1. Demografik Özellikler

3.1.1. Çocukların ve Bakım Personelinin Cinsiyet Dağılımları

Araştırmaya katılan çocukların ve bakım personelinin cinsiyet dağılımlarını incelediğimizde çocuk evlerinde koruma ve bakım altında çocukların daha çok erkek çocuklardan oluştuğu (%68,1), evlerde çalışan bakım personelinin ise ağırlıklı olarak kadın personelden oluştuğu (%95,2) görülmektedir.

Çocuk evinin mahalle ortamında olması nedeniyle çocukların sosyal gelişimlerinde cinsiyete göre farklılıklar gösterebileceği düşünüldüğünden çocuk anketlerinde bu soruya özellikle yer verilmiştir. Araştırmanın sonraki bölümlerinde cinsiyet faktörünün çocukların gelişimleri üzerindeki etkileri detaylı şekilde incelenmiştir.

Tablo 1: Bakım Personeli ve Çocukların Cinsiyet Durumları

Bakım Personeli Cinsiyet Dağılımı	
Cinsiyet	Yüzde
Erkek	4,8
Kadın	95,2
Toplam	100,0

Çocukların Cinsiyet Durumları	
Cinsiyet	Yüzde
Erkek	68,1
Kız	31,9
Toplam	100,0

Çocuklara hizmet sunan kişilerin daha çok kadınlardan oluşması, evlerde çalışan erkek personelin azlığı sebebiyle çocukların “baba” ya da “abi” modelinden mahrum kaldıklarını düşündürmektedir. Bununla birlikte kadınların evlerde “anne” ya da “abla” modelinde olarak çocukların bakım faaliyetlerini ve ev işlerini yapmaları hizmetin olumlu yönü olarak değerlendirilmiştir.

Türkiye şartları düşünüldüğünde ev işlerini daha çok kadınların yapması, bakım personelinin evlerde yemek yapma, ev temizliği yapma, halı yıkama, çocukların kıyafetlerini ütüleme vs. gibi işleri de yapmaları nedeniyle bakım personeli olma işi halk arasında erkek işi olarak görülebilmektedir. Bundan dolayı işe başvuran adayların daha çok kadınlardan oluştuğu düşünülmektedir. Yine erkek personelin özellikle kız çocuk evlerinde görevlendirilmesi durumunun çeşitli riskleri de beraberinde getireceği düşüncesi çocuk evi idarecilerini kadın personel alımına daha çok yönlendirmiştir şeklinde bir değerlendirme yapılabilir.

3.1.2. Çocukların Yaş Dağılımları

Araştırmaya katılan çocukların yaş durumlarının bir sonraki bölümlerde yer verilen gelişim alanlarında, ilişki ve iletişimlerinde belirleyici olduğu düşüncesiyle araştırma kapsamında bu soruya yer verilmiştir.

Tablo 2: Çocukların Yaş Durumu

Yaş	Yüzde
6-12 Yaş	48,9
13-18 Yaş	51,1
Toplam	100,0

Araştırma kapsamında çocukların yaş durumu 7-18 arasında farklılık göstermiş olup analizlerde kolaylık sağlanması amacıyla yaş durumları gelişim dönemlerine göre orta çocukluk dönemi olan 6-12 ve ergenlik dönemi olan 13-18 şeklinde gruplandırılmıştır. Çocukların çocuk evine uyum süreçlerinde, psikolojik durumlarına, akran, personel, komşu ve sosyal çevre ilişkileri gibi alanlarda yaş faktörüne göre farklılıklar olacağı düşünülmektedir. Araştırmanın ilerleyen bölümlerinde yaş faktörü üzerinde detaylı şekilde yorum ve değerlendirme yapılmıştır.

3.1.3. Eğitim Durumları

Araştırmaya katılan çocukların %10,6'sının ilkokul (1. – 4. sınıf), yarısından fazlasının (%53,2) ortaokul (5. – 8. sınıf) ve üçte birinin (%36,2) lise (9. – 12. sınıf) çağında olduğu, çocuklarının tamamının eğitimlerine devam ettiği görülmüş olup çocukların eğitime devam etmelerinin çeşitli gelişim alanlarını etkileyebileceği düşünülmektedir. Barınma yerinin durumu, kurallar ve bu kurallardan memnuniyet, arkadaş ilişkileri, sosyal ilişkiler, ders çalışma ve etüt yapma imkânları, personel iletişimi gibi nedenler çocukların akademik başarılarını da etkilemektedir. Araştırmanın ilerleyen bölümlerinde çocukların akademik durumlarına etki eden faktörler üzerinde detaylı şekilde değerlendirme yapılmıştır.

3.1.4. Bakım Personelinin Diğer Demografik Bilgileri

Çocuk evlerinde hizmet veren bakım personelinin yaş ve medeni durumları incelendiğinde tamamının olgunluk ve orta yaş evresinde oldukları (26-45yaş) görülmektedir. Personelin üçte ikisinin evli olduğu (%66,7), evli ya da boşanmış olanların %86,7'sinin en az bir çocuğunun olduğu, personelin yarıya yakınının (%47,7) lise mezunu olduğu, yarısından fazlasının (%52,3) ise ön lisans ve üzeri eğitime sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 3: Bakım Personelinin Demografik Bilgileri

Yaş	Yüzde	Medeni Durum	Yüzde	Çocuk Durumu	Yüzde	Eğitim Durumu	Yüzde
26-35	33,3	Evli	66,7	Var	86,7	Lise	47,7
35-45	66,7	Bekâr	28,6	Yok	13,3	Ön Lisans	33,3
Toplam	100,0	Boşanmış	4,8	Toplam	100,0	Lisans+	19,0
		Toplam	100,0			Toplam	100,0

Bakım elemanlarının tamamının 26 yaş ve üzerinde olmaları ve 45 yaşından küçük olmaları çocuklar üzerinde otorite kurmak ve bir evi idare etmek için ideal yaş aralığında olduklarını düşündürmektedir. Çocuk evini gün içerisinde idare eden başka bir personel olmaması, çocukların bakım personelinin idaresinde olmaları nedeniyle söz konusu durum çocukların yetiştirilmelerine olumlu katkı sağlamaktadır. Ayrıca bakım

elemanlarının çoğunluğunun evli olması ve evli ya da boşanmış olanların çoğunluğunun en az bir çocuğunun olması, personelin özel hayatlarında da çocuk bakımı ve aile ilişkileri açısından tecrübeli olduklarını göstermektedir. Çocukların evlerde akademik başarılarının arttırılması, çocuklara ihtiyaç duyacakları konularda rehberlik yapılması açısından bakıldığında bakım personellerinin en az lise mezunu olmalarının ve mevzuat gereğince çocuk gelişimi ile ilgili eğitim/sertifika sahibi olmalarının çocukların eğitim hayatlarını ve davranışlarını olumlu yönde etkileyebileceği değerlendirilmektedir.

3.1.5. Kurum Bakımı ve Çocuk Evinde Kalma Süreleri

Kurum bakımı geçmişi, çocuğun ailesinin yanından ayrı geçirmiş olduğu süre, çocuğun kurum bakımına alınmadan önce, kurum bakımına alınma esnasında ve sonrasında yaşadığı travmalar, aileden ve kardeşlerden ayrılmak zorunda kalması çocuğun tüm gelişim alanlarını etkileyen etmenlerdir. Yine çocukların kurum bakımına alındıktan sonra çocuğun daha önce yaşamış olduğu travmaların tedavisi için kurum tarafından verilen psikolojik destek çocukların gelişimlerini etkilemektedir.

Tablo 4: Çocukların Kurum Bakımında ve Çocuk Evlerinde Kalma Süreleri

Kurum Bakımında Kalma Süresi		Çocuk Evlerinde Kalma Süresi	
Süre	Yüzde	Süre	Yüzde
0-1 Yıl	25,5	0-1 Yıl	27,7
2-3 Yıl	2,1	2-3 Yıl	10,6
4-5 Yıl	34,0	4-5 Yıl	34,0
6 + Yıl	38,3	6+ Yıl	27,7
Toplam	100,0	Toplam	100,0

Araştırmaya katılan çocukların ne kadar süredir koruma ve bakım altında oldukları ve ne kadar süredir çocuk evlerinde kaldıkları bilgisi araştırmanın sağlıklı şekilde yapılabilmesi amacıyla önem taşıdığından bu sorulara özellikle yer verilmiştir. Yapılan taramada çocuk evlerinde kalan çocukların %72,3'ünün 4 yıldan fazla zamandan beri kurum bakımında olduğu, yine %61,7'sinin en az 4 yıldan beri çocuk evlerinde kaldığını göstermektedir.

3.2. Çocuk Evine İlişkin Düşünceler

Yemek yeme, su içme, barınma, ısınma vb. gibi temel ihtiyaçları karşılanan çocuk kendini bir yere ait hissetme ve sevgi ihtiyacını karşılamak ister. Birlikte yaşama, diğerleri tarafından kabul edilme ve saygı görme, arkadaş edinme, oyun oynama, fikirlerine değer verilme, birini sevmeye ve birileri tarafından sevilme gibi ihtiyaçlar insanlar için oldukça önemlidir. Eğer çocuk bu ihtiyaçlarını gideremezse, aidiyet duygusundan yoksun, yalnız, terkedilmiş ve çaresiz hissedecektir.

Korunmaya ihtiyacı olan çocukların sosyal gelişimlerinde koruma altında oldukları mekân, kalınan yerin ferahlığı, evdeki arkadaşlarıyla ve personel ile anlaşma durumları, komşularla iletişim ve komşuların çocuklara karşı davranışları, ziyaretçi gelme durumu, evde vukuat, kavga, gürültü vs. gerçekleşme durumu, çocukların hizmete katkı durumları, çocukların kalmakta oldukları evden memnuniyet düzeyleri, çocukların cinsiyetleri ve yaşlarının çocuk evinde kalma sürecine etkileri, çocukların diğer kuruluşlarda kalma konusunda düşünceleri, çocuk evlerinde kurallar, çocuk evinin kendilerini geleceğe hazırlayıp hazırlamadığı, çocuk evlerinde istediği zaman oyun oynayabilme durumları gibi etmenler araştırma açısından önem arz etmektedir.

Çocuk evleri hizmet modeli diğer kurum bakımı hizmet modellerinde göre farklılıklar göstermektedir. Çocuk yuvasından, yetiştirme yurdundan ya da sevgi evlerinden çocuk evlerine nakli yapılan çocuklardan bazıları evlere daha kolay uyum sağlarken bazıları uyum sağlayamamaya tekrar eski kuruluşuna nakledilmektedir. Çocuk evlerinin diğer bakım modellerine göre durumunu çocukların ve bakım elemanlarının bakış açılarından anlamak, çocukların sosyal ihtiyaçları ve çocuk evine kendilerini ait hissedip hissetmediklerini öğrenmek amacıyla bu bölümde çocuk evine ilişkin düşünceler incelenerek çeşitli faktörler açısından değerlendirmeler yapılmıştır.

3.2.1. Çocuk Evi Kuralları

Çocuk evlerinde çalışan tek bir bakım elemanı olması nedeniyle çocuklar üzerinde otorite kurmak ve yaşanan herhangi bir krize müdahalede bulunmak diğer kurum bakımı modellerine göre daha da zorlaşmaktadır. Bu nedenle evlerde kalan çocukların belli bir düzen içerisinde yaşayarak gelişimlerini desteklemek, akademik başarılarını arttırmak ve çocukların apartman/ev yaşamına uyumlarını sağlamak amacıyla belirli

kurallar vardır. Çocuk evlerinde kalan çocuklar diğer kuruluşlarda kalan çocuklara göre daha katı (cep telefonu kullanımının tamamen yasak olması, sınırlı zaman diliminde televizyon izleme ve bilgisayar kullanabilme, belli zaman dilimlerinde zorunlu etüt ve kitap okuma saatleri, kısıtlı dışarı çıkma izni vb. gibi) kurallarla yönetilir. Çocuk evlerinde uygulanan kuralların olumlu yanlarının yanında bazen olumsuz tarafları da bulunmaktadır.

Çocuk evlerindeki bu kurallar hakkında çocukların düşünceleri öğrenmek için çocuklara “çocuk evlerindeki kurallar bizim iyiliğimiz içindir” yargısı yöneltilmiş ve “çocuk evleri sevgi evlerinden ya da yetiştirme yurdundan daha iyidir” yargısı arasındaki ilişki incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Tablo 5: Çocuk Evlerindeki Kurallar ve Diğer Kuruluşlar Arasındaki İlişki

		Çocuk evlerindeki kurallar bizim iyiliğimiz içindir					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Çocuk evleri, sevgi evlerinden ya da yetiştirme yurdundan daha iyidir	Tamamen Katılıyorum	75,0%	9,4%	9,4%	6,3%	0,0%	100,0%
		85,7%	33,3%	100,0%	66,7%	0,0%	68,1%
	Katılıyorum	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	66,7%	100,0%
		0,0%	11,1%	0,0%	0,0%	50,0%	6,4%
	Kararsızım	40,0%	60,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		7,1%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	10,6%
	Katılmıyorum	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		0,0%	11,1%	0,0%	0,0%	0,0%	2,1%
	Kesinlikle Katılmıyorum	33,3%	16,7%	0,0%	16,7%	33,3%	100,0%
		7,1%	11,1%	0,0%	33,3%	50,0%	12,8%
Toplam		59,6%	19,1%	6,4%	6,4%	8,5%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 36,854 \text{ df} = 16 \text{ p} = 0,002$$

Araştırmaya katılan çocukların dörtte üçü (%74,5) “Çocuk evleri, sevgi evlerinden ya da yetiştirme yurdundan daha iyidir” yargısına tamamen katılıyorum/katılıyorum

şeklinde yanıt vermiş olup %14,9'u katılmadıklarını ya da kesinlikle katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum çocukların çocuk evlerini çoğunlukla benimsediklerini ve çocuklara göre çocuk evlerinin diğer kuruluşlardan daha iyi olduğunu göstermektedir. “Çocuk evlerindeki kurallar bizim iyiliğimiz içindir” yargısına da benzer şekilde çocukların dörtte birinden fazlası (%78,7) katılıyorum ya da tamamen katılıyorum şeklinde yanıt verirken %14,9'u katılmıyorum ya da kesinlikle katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir.

“Çocuk evleri, sevgi evlerinden ya da yetiştirme yurdundan daha iyidir” yargısı ile çocukların kurallara ilişkin düşüncelerini ifade eden “Çocuk evlerindeki kurallar bizim iyiliğimiz içindir” yargısı arasında anlamlı bir farklılık aramak için sorular ki-kare testine tabi tutulmuştur. Gerçekleştirilen ki-kare testi analizi sonucunda söz konusu yargılar arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

“Çocuk evi hizmeti bu yavrulara yapılmış en büyük devrimdir bence. Ev sıcaklığı, yemek kokusu, mahalle, komşu sevgisi, kendini ait hissetmek, yavrularıma verebilecek en güzel hediye. Çocuk evlerinde uygulanan kurallarla çocuklarımız toplum kurallarını öğrenmekte, ahlaki, akademik ve sosyal gelişimleri sağlanmaktadır.” (B. E., 7).

“Çocuk evlerindeki çocuklar kurallara daha uyumlular lakin bu durum yanlarında görevli personel olduğunda geçerli, evlerdeki kuralları katı bulan çocuklar yatış saati, kitap okuma saati, kısıtlı internet ve çarşı izni, telefon yasağı vs. özellikle ergenlik dönemi ve sonrasında saygısızca davranışlara varacak şekilde küfür, hakaret eşyalara ve kendine zarar vermeye çalışma gibi davranışlarda bulunmaktadırlar. Diğer kurum bakımı modellerinde ise çocuklar davranışlarını saklama gereği duymadan içeride ve dışarıda aynı davranışları sergilemeleri çocuğun kişiliği hakkında daha sağlıklı gözlemleme imkânı doğuruyor ve ona göre tedbir alınıyor” (B. E., 20).

Çocukların çoğunluğu çocuk evlerinin diğer kuruluşlardan daha iyi olduğunu düşünmekle birlikte kararsızları da dâhil ettiğimizde çocukların dörtte birinin (%25,5) diğer kuruluşları çocuk evlerine tercih ettiği görülmektedir. Yine çocukların çoğunluğunun çocuk evlerindeki kuralların kendi iyilikleri için olduğunu düşündükleri ancak çocukların beşte birinin (%21,3) kuralları beğenmedikleri ve kendi iyilikleri için olduğunu düşünmedikleri görülmektedir. Çocuk evlerinin daha iyi olduğu yargısına

katılıyorum diyen çocukların üçte ikisinden fazlasının (%66,7) dahi kuralların iyiliği konusuna kesinlikle katılmadıkları da düşünüldüğünde çocuk evlerinde bazı kurallar konulurken çocukların fikirlerinin alınmadığı, yaş ve durumlarına uygun kuralların uygulanmadığı anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan çocuklara; “Çocuk evindeki çocukların daha iyi bir yaşam sürmeleri için söylemek istediğin başka bir husus varsa yazar mısın?” sorusu yöneltilmiş olup çocukların vermiş oldukları yanıtlardan bazıları şu şekildedir.

“Kuralların yeniden düzenlenmesi, izinlerin sürekli olması, sportif faaliyetlerin arttırılması istiyorum.” (Çocuk 1).

“Ailemle sık sık görüşmek, kurallar konurken fikrimin alınması. (Çocuk 2).

“Bahçeli ev, futbol kursu, sınırsız internet, çiçek yetiştirmek.” (Çocuk 14)

“Yıpranmış eşyaların değişimi, dışarı çıkma izni.” (Çocuk 21).

“Eşyaların yenilenmesi, daha çok sosyal faaliyet olması, güvenilecek çocuklara telefon hakkı verilmesi” (Çocuk 23).

“Telefon yasağı kalksın.” (Çocuk 33).

Çocuklardan bazılarının evde konulan kurallardan memnun olmadıkları, kuralların yeniden düzenlenmesini istedikleri, bu isteklerin özellikle telefon yasağının kalkması ve dışarıya izinli çıkılabilmesi üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bakım personellerinin çocuk evi hakkındaki düşünceleri incelendiğinde, evlerin çocuklar için çok iyi olduğunu düşünenler olmakla birlikte evdeki kuralların çocuklar üzerinde baskı yarattığını ve çocukların kendilerini özellikle personelin yanında iyi göstererek dışarıda farklı davrandıklarını ifade edenler de bulunmaktadır. Bu durumun çocukların davranışlarını gözlemlene ve çocuklara rehberlik etme konusunda sıkıntılar oluşturduğu anlaşılmaktadır.

3.2.2. Kuralların Gelecek Yaşama Hazırlaması

Çocuk evleri, sevgi evlerinden ya da yetiştirme yurdundan daha iyidir diyen çocukların bu düşüncelerinde çocuk evindeki kuralların kendilerini geleceğe hazırlayıp hazırlamadığı düşüncesinin etki edip etmediğini anlamak amacıyla “çocuk evindeki kurallar beni gelecekteki yaşamıma hazırlar” yargısına vermiş oldukları yanıtlar ile

çocuk evleri, sevgi evlerinden ya da yetiştirme yurdundan daha iyidir yargısı arasında çapraz tablo analizi ve ki-kare testi gerçekleştirilerek aralarındaki ilişki incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Tablo 6: Çocuk Evlerinin Gelecek Yaşama Hazırlama Düşüncesi ve Kurallar

		Çocuk evindeki kurallar beni gelecekteki yaşamıma hazırlar					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Çocuk evleri, sevgi evlerinden ya da yetiştirme yurdundan daha iyidir	Tamamen Katılıyorum	93,5%	3,2%	0,0%	0,0%	3,2%	100,0%
	Katılıyorum	80,6%	16,7%	0,0%	0,0%	50,0%	67,4%
	Kararsızım	33,3%	66,7%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Katılmıyorum	2,8%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	6,5%
	Kesinlikle Katılmıyorum	40,0%	60,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Toplam	5,6%	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	10,9%
Çocuk evleri, sevgi evlerinden ya da yetiştirme yurdundan daha iyidir	Tamamen Katılıyorum	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
	Katılıyorum	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	2,2%
	Kararsızım	66,7%	0,0%	16,7%	0,0%	16,7%	100,0%
	Katılmıyorum	11,1%	0,0%	100,0%	0,0%	50,0%	13,0%
	Kesinlikle Katılmıyorum	78,3%	13,0%	2,2%	2,2%	4,3%	100,0%
	Toplam	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$X^2 = 76,032$ $df = 16$ $p = 0,000$

Çocukların büyük çoğunluğu (%91,3) “Çocuk evindeki kurallar beni gelecekteki yaşamıma hazırlar” yargısına olumlu yanıt vermişlerdir. Çocuk evlerinin daha iyi olması ile çocuk evindeki kuralların geleceğe hazırlaması yargılarına verilen cevaplar arasında yapılan ki-kare testinde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$).

“Çocuk evi hizmetinin diğer bakım modellerinden daha iyi olduğunu düşünüyorum, şöyle ki evlerde belli sayıda çocuklara bakılmaktadır neredeyse birebir ilgilenilmekte, çocuğun geleceğe dair yapılması gerekenler büyük ölçüde yerine getirilmektedir, kişisel yetenekleri keşfedilmekte ona göre yönlendirilmektedir.” (B. E., 9).

Türkiye’de bazı şehirlerde korunma ve bakım altına alınan çocuklar aile yanından alınarak doğrudan çocuk evine yerleştirilebilmektedir ancak Sakarya’da çocuk hakkında bakım tedbiri alındıktan sonra çocuk ilk olarak çocuk evleri sitesine yerleştirilmekte, daha sonra yapılan komisyon toplantısı sonucuna göre evlere nakli yapılmaktadır. Çocuk evlerinde kalan çocukların, daha öncesinde çocuk evleri sitelerinde (sevgi evleri) kaldıkları da düşünüldüğünde çocuk evlerinde konulan kuralların kendi iyilikleri için olduğunu ve özellikle kendilerini geleceğe hazırladığını düşündükleri, bundan dolayı da çocuk evlerinin diğer kurumlardan daha iyi olduğunu ifade ettikleri görülmektedir.

3.2.3. Evde Gürültü ya da Yüksek Ses Durumu

Araştırmaya katılan çocukların orta çocukluk ve ergenlik döneminde olmaları nedeniyle evde gürültü ve yüksek ses olabileceği, bu durumdan da hem komşuların hem de evde kalan çocukların rahatsızlık duyabileceği düşünülmüştür.

Çocukların toplamda üçte ikisinden fazlası (%68,1) nadiren de olsa evde gürültü ya da yüksek ses olduğunu ifade ederken geriye kalan kısmı (%31,9) evde hiçbir zaman gürültü ya da yüksek ses olmadığını ifade etmişlerdir.

Tablo 7: Cinsiyet ile Çocuk Evinde Gürültü ve Yüksek Ses Durumu

	Evde gürültü ya da yüksek ses olur					Toplam
	Her zaman	Sık Sık	Bazen - Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman	
Cinsiyet	Erkek	37,5%	12,5%	12,5%	15,6%	100,0%
		100,0%	57,1%	57,1%	83,3%	68,1%
	Kız	0,0%	20,0%	20,0%	6,7%	100,0%
		0,0%	42,9%	42,9%	16,7%	31,9%
Toplam		25,5%	14,9%	14,9%	12,8%	31,9%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 10,205 \text{ df}=4 \text{ p}=0,037$$

Kız çocuk evleri ile erkek çocuk evlerinde gürültü ya da yüksek ses olması durumunda anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için durumlar çapraz tablo analizi ve ki-kare testine tabi tutulmuştur. Kız çocuklarının yarısından fazlası (%53,3) evde hiçbir

zaman gürültü ya da yüksek ses olmadığını ifade ederken, erkek çocuklarının yarısı (%50) her zaman ya da sık sık evde gürültü ya da yüksek ses olduğunu belirtmişlerdir. Gerçekleştirilen ki-kare testi analizi sonucunda erkek çocuk evlerinde kız çocuk evlerine göre daha fazla gürültü ya da yüksek ses olduğu anlaşılmış olup durumlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

“Komşuluk ilişkilerimiz evin bulunduğu semtte ve çocukların durumuna göre farklılık göstermektedir, komşuların çoğunluğu aynı mahalleyi siteyi kullanmıyormuşuz gibi görmemezlikten gelirken aynı binada oturmak istemeyenler şikayetçi olanlar da oluyor, çoğunlukla bunun sebebi 6 çocuğun bir arada yer yer kargaşa ve gürültüye sebep olmasıdır.” (B. E., 20).

“Komşularımız çocuklarımızı sever ve onlar için hep ikramlar getirirler, çocuklarımız belli kurallarda ve kaidelerde yaşadıkları için genelde komşulardan gürültü ve ses gelir fakat bizden olumsuzluklar onları rahatsız etmez aile ortamı ile bir farkımız yoktur bazen fazlamız vardır” (B. E., 14).

“Çocuklarımız binada bir kavga gürültü duyarlarsa dua ediyor, bunun yanlışlığını eleştiriyorlar.” (B. E., 3).

Çocuk evlerinde çocuklardan kaynaklı gürültü ve yüksek ses olduğu gibi bakım elemanlarının ifadelerinden anlaşıldığı üzere bazen komşuların yüksek sesinden çocukların rahatsızlık duydukları görülmektedir. Çocuk evlerinde kalan çocukların özellikle okul zamanlarında yaş ve sınıfına göre erken saatlerde (21:00-23:00) uyumaları nedeniyle komşulara gece saatlerinde çok fazla rahatsızlık vermedikleri, aksine komşuların gürültüsünden çocukların rahatsızlık duyabildikleri görülmektedir. Hem çocuk evinde gürültü olduğunda hem de komşuda gürültü olduğunda, gelecekte komşularla böyle bir durumun yaşanması halinde nasıl davranılması gerektiğini personelin rehberliği ile çocukların bizzat yaşayarak öğrenmeleri gelişimlerine katkı sağlamaktadır.

Evde gürültü ya da yüksek ses olma durumunun çocukların salt erkek ya da kız olmasından kaynaklı olmayabileceği, durumun yaşa bağlı olarak da farklılık gösterebileceği düşünülerek evde gürültü ya da yüksek ses olmasının, orta çocukluk döneminde olan çocuklarla ergenlik döneminde olan çocuklar arasında bir farklılık olup olmadığını anlamak amacıyla çapraz tablo analizi ve ki-kare testi gerçekleştirilmiştir.

Araştırmaya katılan çocuklardan orta çocukluk döneminde (6-12 yaş) olanlardan büyük çoğunluğu (%82,6) her zaman, sık sık, bazen gürültü ya da yüksek ses olur derken ergenlik döneminde olan çocukların ise büyük çoğunluğu (%70,8) hiçbir zaman gürültü olmaz ya da nadiren olur şeklinde yanıt vermişlerdir.

Tablo 8: Yaş ve Çocuk Evinde Gürültü Durumu

		Evde gürültü ya da yüksek ses olur					Toplam
		Her zaman	Sık Sık	Bazen - Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman	
Yaş	6-12 Yaş	43,5%	17,4%	21,7%	4,3%	13,0%	100,0%
		83,3%	57,1%	71,4%	16,7%	20,0%	48,9%
	13-18 Yaş	8,3%	12,5%	8,3%	20,8%	50,0%	100,0%
		16,7%	42,9%	28,6%	83,3%	80,0%	51,1%
Toplam		25,5%	14,9%	14,9%	12,8%	31,9%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=14,814 \text{ df}=4 \text{ p}=0,005$$

Yapılan ki-kare testi analizinde çocuk evlerinde yaş durumuna göre gürültü ya da yüksek ses olması durumunda anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p<0,05$).

“Çocuk evleri sistemi gerçekten çok güzel. Sadece davranış sorunu olan birden fazla çocuğun aynı evde olması evde bulunan diğer çocukları oldukça tedirgin ediyor ve davranış bozukluğu ile duygu bozukluğuna sebep oluyor.” (B. E., 11).

Orta çocukluk döneminde olan (6-12 yaş) çocukların yaş ve gelişimlerinin gereği olarak bu dönemde daha çok grup oyunlarına yönelmelerinin gürültüyü arttırdığı, yine evde hiperaktivite bozukluğu ya da davranış sorunu bulunan bir çocuğun diğerlerini de olumsuz etkileyerek evde gürültü ve yüksek sese neden olduğu şeklinde değerlendirilmektedir. Özellikle erkek çocuk evlerinde daha fazla gürültü ya da yüksek ses olması durumunun ise erkek çocukların kızlara göre grup oyunlarına daha fazla yönelmeleri ve daha maskülen oyunlar oynamaları nedeniyle olduğu düşünülmektedir.

3.2.4. Oyun Oynayabilme Durumu

Çocuk evleri yönetmeliği gereği çocuk evlerinde kalan çocukların arasında en fazla üç yaş fark olması gerekmektedir. Çocukların akranlarıyla daha fazla iletişim kurabilmesi, büyük çocukların küçüklere karşı baskı, tehdit, vurma vs. gibi eylemler yapmasının önlenmesi ve çocukların grup oyunları oynayabilmeleri açısından önemlidir.

Bu bölümde çocukların “çocuk evlerinde istediğim zaman oyun oynayabilirim” yargısına vermiş oldukları yanıtların çocuk evlerinin daha iyi olduğu düşüncesine etkisi değerlendirilerek bu yargının çocukların çocuk evlerinin daha iyi olduğu düşüncesine etki edip etmediği üzerinde değerlendirme yapılmıştır.

Tablo 9: Çocukların Evde İstedikleri Zaman Oyun Oynayabilme Durumu

		Çocuk evlerinde istediğim zaman oyun oynayabilirim.					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Çocuk evleri, sevgi evlerinden ya da yetiştirme yurdundan daha iyidir	Tamamen Katılıyorum	59,4%	12,5%	9,4%	3,1%	15,6%	100,0%
	Katılıyorum	95,0%	40,0%	50,0%	50,0%	62,5%	69,6%
	Katılıyorum	0,0%	66,7%	0,0%	0,0%	33,3%	100,0%
	Katılıyorum	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%	12,5%	6,5%
	Kararsızım	20,0%	20,0%	60,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Kararsızım	5,0%	10,0%	50,0%	0,0%	0,0%	10,9%
	Katılmıyorum	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
	Katılmıyorum	0,0%	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	2,2%
	Kesinlikle Katılmıyorum	0,0%	60,0%	0,0%	0,0%	40,0%	100,0%
	Kesinlikle Katılmıyorum	0,0%	30,0%	0,0%	0,0%	25,0%	10,9%
Toplam		43,5%	21,7%	13,0%	4,3%	17,4%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 48,724 \text{ df} = 16 \text{ p} = 0,000$$

Çocukların yaklaşık üçte biri (%65,2) “Çocuk evlerinde istediğim zaman oyun oynayabilirim” yargısına olumlu yanıt verirken, %13’ü kararsız olduğunu, %21,7’si ise istediklerinde oyun oynayamadıklarını belirtmişlerdir.

“Çocuk evlerinde kalan çocukların akran ilişkilerinde uyumlu ve sağlıklı bir iletişim sağlanabilmesi için akran zorbalığına maruz kalmaması, fiziksel ve yaşça üstünlüğünü kötü yönde kullanmaması için çocukların aralarındaki yaş dengesinin uyumlu olmasının gerektiğini düşünüyorum.” (B. E., 21).

Çocukların, çocuk evlerinin diğer kuruluşlardan daha iyi olduğu düşüncesi ile çocuk evlerinde istedikleri zaman oyun oynayabilmeleri durumu arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak için ki-kare testi gerçekleştirilmiştir. Çocuk evlerinin sevgi evlerinden daha iyi olması durumuna tamamen katılan çocukların dörtte üçüne yakını (%71,9) çocuk evlerinde istediğim zaman oyun oynayabilirim demişlerdir. Gerçekleştirilen ki-kare testinde iki yargı arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

“Mahalleye ilk taşındığımızda çocuklar top oynamaya çıktılar, bir türlü oyuna başlayamıyorlar topu alıp hadi bakalım sen bana, sen öteki gruba deyip iki grup yaptım, onlarla birlikte oyuna başladım mahallenin ve çocukların şaşkın bakışlarıyla futbol oynamaştım, hepimiz için heyecanlı bir gün olmuştu.” (B. E., 9).

Çocuk evlerinde kalan çocukların genellikle aynı yaş seviyesinde akran denilebilecek durumda olmalarının ve personelin oyun konusunda çocuklara destek olmasının çocukların grup oyunlarını daha rahat oynamalarını sağladığı, evde kalan çocuk sayısının az (genellikle en fazla 6) olmasının da buna etki ettiği, bu durumun da çocukların çocuk evlerinin diğer kuruluşlardan daha iyi olduğu düşüncesine etki etmekte olduğu görülmektedir.

3.2.5. Teknolojik İhtiyaçlar

Günümüzde televizyon, bilgisayar, tablet, telefon gibi kitle iletişim araçları bireyler tarafından sıkça kullanılan ve uzak durulması mümkün görünmeyen ve bir nevi temel ihtiyaç gibi kullanım haline gelen araçlardır. Bu araçlar özellikle çocuklar açısından uzun süreli kullanımda sağlıksız olsa da kurallı ve bilinçli kullanımda çağımızın olmazsa olmazlarıdır.

“Çocuklarımızla birlikte birçok anı yaşadık paylaştık, evde parti yapmak istemişlerdi. O gün güzel bir DVD seçtik, birlikte kek, pıtır, meyve suyu yaptık. Büyük bir heyecan ile salona televizyonun karşısına parti masamızı

hazırladık, etkinlik bittiğinde hepsinin gözlerinin içi parlıyordu hepsi sarılıp öptüler teşekkür ettiler.” (B. E., 11).

Bu bölümde çocuk evlerinde çocukların gerekli teknolojik ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığı hususu incelenmiştir. Bu amaçla çocuklara “çocuk evinde gerekli teknolojik ihtiyaçlarımız (bilgisayar, TV) karşılanmaktadır” yargısı yöneltilmiş olup çocukların üçte birinden fazlası (%71,7) katıldıklarını, %10,9’u kararsız olduklarını ve %17,4’ü katılmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 10: Teknolojik İhtiyaçların Karşılanması Durumu

		Çocuk evlerinde kalmaktan genel anlamda memnununum					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Çocuk evinde gerekli teknolojik ihtiyaçlarımız(bilgisayar, TV) karşılanmaktadır.	Tamamen	77,8%	18,5%	0,0%	0,0%	3,7%	100,0%
	Katılıyorum	70,0%	55,6%	0,0%	0,0%	25,0%	58,7%
	Katılıyorum	16,7%	33,3%	33,3%	16,7%	0,0%	100,0%
		3,3%	22,2%	100,0%	100,0%	0,0%	13,0%
	Kararsızım	60,0%	0,0%	0,0%	0,0%	40,0%	100,0%
		10,0%	0,0%	0,0%	0,0%	50,0%	10,9%
	Katılmıyorum	75,0%	0,0%	0,0%	0,0%	25,0%	100,0%
		10,0%	0,0%	0,0%	0,0%	25,0%	8,7%
	Kesinlikle Katılmıyorum	50,0%	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		6,7%	22,2%	0,0%	0,0%	0,0%	8,7%
	Toplam	65,2%	19,6%	4,3%	2,2%	8,7%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 35,795 \text{ df} = 16 \text{ p} = 0,003$$

Araştırmaya katılan çocukların çocuk evlerinden memnuniyet durumları ile çocuk evlerinde gerekli teknolojik ihtiyaçlarının karşılanması arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak amacıyla söz konusu durumlar arasında çapraz tablo analizi ve ki-kare testi gerçekleştirilmiştir.

Çocuk evinde gerekli teknolojik ihtiyaçlarımız (bilgisayar, TV) karşılanmaktadır yargısına tamamen katıldığını ifade eden çocukların büyük çoğunluğu (%96,3) çocuk evlerinde kalmaktan memnun olduğunu, katılmadığını söyleyen çocukların dörtte biri (%25,0) çocuk evlerinde kalmaktan memnun olmadığını belirtmiştir. Gerçekleştirilen ki-kare testinde “çocuk evinde gerekli teknolojik ihtiyaçlarımız (bilgisayar, TV) karşılanmaktadır” yargısı ile “çocuk evlerinde kalmaktan genel anlamda memnunum” yargısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

İlgili tablo; evlerde televizyon, bilgisayar gibi teknolojik ihtiyaçların karşılandığı ancak cep telefonu kullanımının tamamen yasak olmasından dolayı bazı çocukların gerekli teknolojik ihtiyaçlarının karşılanmadığını düşündükleri şeklinde yorumlanmaktadır.

3.2.6. Kalabalık Ziyaretçiler

Geçmiş yıllarda özellikle dini bayramlar, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, özel gün vs. gibi zamanlarda çocuk yuvasına ya da yetiştirme yurduna kalabalık ziyaretçilerin gelmesinden dolayı korunmaya ihtiyacı olan çocukların kuruluşu kendi evleri gibi görememeleri, ziyaretlerin genellikle tek seferlik olması, bir gelenin uzun süre ya da bir daha hiç uğramaması, gelen ziyaretçilerin bir denetçi ya da bir turist edasıyla gelmeleri ve çocuklara çok fazla soru sormaları gibi nedenlerden dolayı genellikle çocukların kalabalık ziyaretçilerden hoşlanmadıkları kurumda kalan çocuklar ve kurum çalışanları tarafından dile getirildiğinden bu yargı çocuklara özellikle yöneltilmiştir. Çocuk evlerinin apartman dairesinde olması, evlere kalabalık ziyaretçi kabulü yapılmaması, ziyaretlerin yönetmelikte de söylendiği gibi toplumsal yaşamdaki bir aile ziyareti şeklinde gerçekleşmesi nedeniyle çocukların bu durumdan memnuniyet duyacakları ve çocuk evlerinin diğer kuruluşlardan daha iyi olduğu düşüncesine “kalabalık ziyaretlerden hoşlanmam” yargısının da etki edebileceği düşünüldüğünden bu ilişki incelenmiştir.

Araştırmaya katılan çocukların üçte birinden fazlası (%40,4) kalabalık ziyaretçilerden hoşlanmadıklarını, belirtirken yarısına yakını (%48,9) kalabalık ziyaretçilerden hoşlandıklarını ifade etmişlerdir. Çocukların %10,6’sı ise kararsız olduklarını dile getirmişlerdir. Çocukların, “çocuk evleri, sevgi evlerinden ya da yetiştirme yurdundan daha iyidir” yargısına verdikleri yanıtlar ile “kalabalık ziyaretçilerden hoşlanmam”

yargısına vermiş oldukları yanıtlar arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını görmek için ki-kare testi gerçekleştirilmiştir

Tablo 11: Kalabalık Ziyaretçilerden Hoşlanma Durumu

		Kalabalık ziyaretçilerden hoşlanmam					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Çocuk evleri, sevgi evlerinden ya da yetiştirme yurdundan daha iyidir	Tamamen Katılıyorum	21,9%	12,5%	15,6%	18,8%	31,3%	100,0%
	Katılıyorum	58,3%	57,1%	100,0%	85,7%	62,5%	68,1%
	Katılıyorum	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	66,7%	100,0%
	Katılıyorum	0,0%	14,3%	0,0%	0,0%	12,5%	6,4%
	Kararsızım	20,0%	20,0%	0,0%	0,0%	60,0%	100,0%
	Kararsızım	8,3%	14,3%	0,0%	0,0%	18,8%	10,6%
	Katılmıyorum	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Katılmıyorum	8,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	2,1%
	Kesinlikle Katılmıyorum	50,0%	16,7%	0,0%	16,7%	16,7%	100,0%
	Kesinlikle Katılmıyorum	25,0%	14,3%	0,0%	14,3%	6,3%	12,8%
Toplam		25,5%	14,9%	10,6%	14,9%	34,0%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 12,519 \text{ df} = 16 \text{ p} = 0,708$$

Yapılan ki-kare testine göre bu iki yargı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir ($p > 0,05$). Kalabalık ziyaretçilerin çocukların çocuk evinin diğer kurum bakımı modellerine göre daha iyi olduğu düşüncesine etki etmediği anlaşılmıştır.

“Çocuklarımız için kalabalık ortamdan ziyade birebir ilgi ve alaka, birebir ziyaretler, ahlaki ve edebi kuralları öğrenmeleri için daha doğru bir ortamdır.” (B. E., 14).

Çocukların burada kalabalık ziyaretlerden ne anladıkları durumu oldukça önemlidir. Çocuk evlerinde kalan çocukların, kalabalık ziyaretçi durumunu kuruluşlarda daha önceden gerçekleşen ziyaretler şeklinde algılamayıp evlerde yapılan komşu ziyaretleri şeklinde algılamış olabilecekleri göz önünde bulundurularak yukarıda bahsedilen iki yargı arasında anlamlı bir ilişki bulunamadığı değerlendirilmektedir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda bu seçenek detaylandırılarak çocuklara yöneltilip çocukların

tanımadıkları kişiler tarafından genellikle tek seferlik yapılan toplu ziyaretlerden memnun olup olmadıkları şeklinde sorulabilir.

3.3. Çocukların Hizmete Katkı Durumları

Çocuk Yuvası ve Yetiştirme Yurtları yönetmeliklerinde çocukların hizmete katkıları sağlanmaya çalışılsa da bu kuruluşlarda temizlik personeli ve mutfak personeli olması nedeniyle çocuklar bu görevlerin personele ait olduğunu düşünerek temizliğe yardımcı olmak istememektedirler. Yemekler firma aracılığı ile mamul yemek olarak kuruluşa geldiğinden yemek yapımında, yemekhanenin temizliğinde ya da bulaşıkların yıkanması aşamalarının hiç birinde çocuklar yer alamamaktadır. Çocuk Yuvaları Yönetmeliği ve Yetiştirme Yurtları Yönetmeliğinde kuruluşa çocuklara eğitim, öğretim ve yemek yapma konusunda beceri kazandırmak amacıyla kuruluşa uygulama mutfağı olması gerektiği ifade edilmekte ancak çocukların yemek yapmayı öğrenmesi açısından uygulama mutfağından yeterli verim alınamamaktadır. 2017 yılı itibariyle bazı Çocuk Evleri Sitelerinde yemekler mamul yemek alımından çıkarılarak gıda alımı ile evlerde pişirilmesi şekline döndürülerek bu eksiklik kısmen de olsa giderilmeye çalışılmıştır. Çocuk evlerinde ise temizlik personelinin olmaması, temizliğin bakım personelinin rehberliğinde çocuklarla birlikte yapılması, gıda alımının ihale usulü ile değil yakında bulunan market ve pazarlardan çocuklarla birlikte yapılması, yemeğin evlerde pişirilmesi nedeniyle çocukların hizmete katkı durumları diğer kuruluşlara göre daha fazla olmakta ve çocuklar gelecek yaşamlarında karşılaşacakları durumlara koruma altında iken hazırlanabilmektedir.

3.3.1. Markete Gidebilme ve Yaş

Çocuğun herhangi bir şeye ihtiyacı olduğunda istediği zaman mahalledeki bakkala ya da markete alışveriş yapmaya gidebilmesi sosyalleşme, para yönetimi ve alışveriş yapmayı öğrenmesi açısından önemlidir. Çocuk evlerindeki kurallar değişiklik göstermekle birlikte genellikle bir aile yanında olan çocuğa uygulanan kurallarla benzerlik göstermektedir. Küçük çocukların tek başına dışarı çıkmalarına daha sınırlı izin verilirken, büyük çocukların dışarı çıkabilmeleri daha rahat olabilmektedir. Bu bölümde çocuk evlerinde kalan çocukların yaş durumlarına göre markete veya bakkala alışveriş

yapmaya gitmeleri durumunda anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak amacıyla değerlendirme yapılmıştır.

“Çocuklarımıza yaşlarına uygun sorumluluklar veriyoruz, kendini değerli ve özel hissetmeleri için fırsat veriyoruz, birlikte alışverişe gidip fikirlerini alıyoruz.” (B. E.,11).

Çocuklara “Mahalledeki bakkaldan ya da marketten alışveriş yapmaya giderim” yargısı yöneltmiştir. Çocukların üçte biri (%36,2) her zaman, dörtte birine yakını (%21,3) sık sık, %19,1’i ara sıra, %17’si nadiren markete gittiklerini belirtirken, %6,4’ü hiçbir zaman mahalledeki bakkaldan ya da marketten alışveriş yapmaya gitmediklerini belirtmiştir.

Mahalledeki bakkaldan ya da marketten alışveriş yapmaya gidebilme durumu ile çocukların yaşları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını öğrenebilmek için çapraz tablo analizi ve ki-kare testi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 12: Alışverişe Gidebilme Durumu ile Yaş İlişkisi

		Mahalledeki bakkaldan ya da marketten alışveriş yapmaya giderim.					Toplam
		Her zaman	Sık Sık	Bazen - Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman	
Yaş	6-12	21,7%	13,0%	17,4%	34,8%	13,0%	100,0%
	Yaş	29,4%	30,0%	44,4%	100,0%	100,0%	48,9%
	13-18	50,0%	29,2%	20,8%	0,0%	0,0%	100,0%
	Yaş	70,6%	70,0%	55,6%	0,0%	0,0%	51,1%
Toplam		36,2%	21,3%	19,1%	17,0%	6,4%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 15,579 \text{ df}=4 \text{ p}=0,004$$

Araştırmaya katılan çocuklardan 6-12 yaş arasında olanların üçte biri (%34,7) her zaman ya da sık sık alışveriş yapmaya gidebildiklerini, yarısı (%52,2) bazen ya da nadiren gidebildiklerini, %13’ü ise hiçbir zaman markete ya da bakkala gidemediklerini belirtmişlerdir. Çocuklardan 13-18 yaş arasında olanların beşte dördü (%79,2) her zaman ya da sık sık markete alışveriş yapmaya gidebildiklerini belirtirken geriye kalanlar (%20,8) bazen-ara sıra gidebildiklerini belirtmişlerdir. Mahalledeki bakkaldan

ya da marketten alışveriş yapmaya gitme durumunun yaşlara göre farklılık gösterdiği anlaşılmıştır ($p<0,05$).

3.3.2. Yemek Tercihini Belirtebilme

Çocuk evlerinde yemekler ihale usulü ile gerçekleştirilmeyip Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünce belirlenen miktarlar üzerinden koordinasyon merkezince çocuk başına yapılan iâşe ve ibate giderlerinden karşılanmaktadır. Çocuk evlerindeki çocuklar, mutfak alışverişini yapmak için bakım personeli ve ev sorumlusu ile birlikte gıda alışverişini yapmaya gidebilmekte, evde yapılan yemekleri seçebilmekte, istediği yemeğin yapılmasını sağlayabilmekte, yemek yapımına ve hazırlanmasına katkı sunabilmektedir.

Tablo 13: Çocuğun İsteddiği Yemeği Yiyebilme Durumu

		Çocuk evlerinde istediğim yemeği yiyebilirim.				Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	
Çocuk evleri, sevgi evlerinden ya da yetiştirme yurdundan daha iyidir	Tamamen Katılıyorum	65,6%	12,5%	15,6%	6,3%	100,0%
		80,8%	57,1%	45,5%	66,7%	68,1%
	Katılıyorum	66,7%	33,3%	0,0%	0,0%	100,0%
		7,7%	14,3%	0,0%	0,0%	6,4%
	Kararsızım	20,0%	20,0%	60,0%	0,0%	100,0%
		3,8%	14,3%	27,3%	0,0%	10,6%
	Katılmıyorum	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
		0,0%	0,0%	0,0%	33,3%	2,1%
	Kesinlikle Katılmıyorum	33,3%	16,7%	50,0%	0,0%	100,0%
		7,7%	14,3%	27,3%	0,0%	12,8%
Toplam		55,3%	14,9%	23,4%	6,4%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=25,009 \text{ df}=12 \text{ p}=0,015$$

Çocuk evlerinde kalan çocukların istediği yemeği yiyip yiyemedikleri ve bu durumun çocuk evlerinin daha iyi olduğu düşüncesini etkileyip etkilemediği sorusundan hareketle “çocuk evleri, sevgi evlerinden ya da yetiştirme yurdundan daha iyidir” yargısı ile “çocuk evlerinde istediğim yemeği yiyebilirim” yargısını incelemek için bu iki yargı ki-kare testine tabi tutulmuş olup sonuçlar tabloda verilmiştir.

Çocuk evlerinde istediğim yemeği yiyebilirim yargısına, araştırmaya katılan çocukların dörtte üçüne yakını (%70,2) olumlu yanıt verirken, yaklaşık dörtte biri (%23,4) kararsız olduklarını dile getirmiştir. Çocukların yalnızca %6,4'ü istedikleri yemeği yiyemediklerini belirtmektedir. Yapılan ki-kare analizi göstermektedir ki; çocuk evlerinin daha iyi olduğu düşüncesi ile çocuk evlerinde çocukların istedikleri yemekleri yiyebilmeleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

“Bu ailenin bünyesi altına girmeden önce okuduğum okulun yanında çocuk yetiştirme yurdu vardı ortaokula giderken hafızamda oraya ait pek güzel anılar yok maalesef, yurttan sürekli ağır yemek kokuları gelir orada kalan çocuklar sürekli öğürerek dışarı çıkarlar, sürekli buradan kurtulmak istiyoruz derlerdi, buna bağlı olarak bakım ve koruma altında bulunan çocukların yeteri kadar hiçbir gelişim alanı ile ilgilenmediğini düşünürdüm. Sürekli mutsuz gözükürlerdi, şimdi çocuklarımız istedikleri yemekleri yiyebiliyorlar.” (B. E., 11).

Çocuk evleri haricindeki kuruluşlarda genellikle yemekler ya ihale usulü ile mamul yemek olarak alınmakta ya da gıda alımı yapılarak kuruluştaki pişirilmektedir. Mamul yemek alımında çocuğun istediği yemeği yeme gibi seçeneği hiç olmamakta, ihale hazırlanırken komisyon tarafından belirlen ve firma tarafından hazırlanarak getirilen yemeği yemeye çocuk bir nevi zorunlu kalmaktadır. İhalenin gıda alımı şeklinde yapılarak yemeğin kuruluştaki pişirilmesi durumunda ise çocukların istediği yemeğin yapılmasındaki katkısı yalnızca alınan gıdanın türüne çeşidine göre farklılık gösterebilmekte yani ancak sınırlı bir tercih şeklinde olabilmektedir. Çocuğa alışverişten itibaren geçerli olacak şekilde bir tercih hakkı sunulamamaktadır. Bu nedenle çocukların istediği yemeği seçebilme durumlarının çocuk evlerinin iyi olduğu ya da olmadığı düşüncelerine etki ettiği anlaşılmaktadır.

3.3.3. Yemek Tercihi ve Alışveriş İlişkisi

Eve gıda alışverişi yapılırken ben de gidebilirim yargısına çocukların çoğunluğu (%85,1) olumlu yanıt verirken, kararsızlar da dâhil olmak üzere %14,9'u olumsuz yanıt vermiştir.

Çocuk evlerinde kalan çocukların istedikleri yemekleri yiyebilmeleri ile gıda alışverişine gidip gidemedikleri arasında bir ilişki olup olmadığı sorusundan hareketle

“çocuk evlerinde istediğim yemeği yiyebilirim” yargısı ile “eve gıda alışverişi yapılırken ben de gidebilirim” yargısı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak amacıyla çapraz tablo analizi ve ki-kare testi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 14: Çocuğun Çocuk Evinde Yemek Tercihini Belirtme Durumu ile Alışverişe Gidebilmesi Arasındaki İlişki

		Eve gıda alışverişi yapılırken ben de gidebilirim					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Çocuk evlerinde istediğim yemeği yiyebilirim.	Tamamen Katılıyorum	84,6%	0,0%	3,8%	3,8%	7,7%	100,0%
	Katılıyorum	62,9%	0,0%	100,0%	50,0%	50,0%	55,3%
	Kararsızım	42,9%	57,1%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Katılmıyorum	8,6%	80,0%	0,0%	0,0%	0,0%	14,9%
	Kararsızım	72,7%	9,1%	0,0%	9,1%	9,1%	100,0%
	Katılmıyorum	22,9%	20,0%	0,0%	50,0%	25,0%	23,4%
Toplam		66,7%	0,0%	0,0%	0,0%	33,3%	100,0%
		5,7%	0,0%	0,0%	0,0%	25,0%	6,4%
		74,5%	10,6%	2,1%	4,3%	8,5%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 23,308 \text{ df}=12 \text{ p}=0,025$$

Çocuk evlerinde istediğim yemeği yiyebilirim yargısına tamamen katılan çocukların çoğunluğunun (%84,6) eve gıda alışverişi yapmaya gidebildikleri, yine istediğim yemeği yiyebilirim yargısına katılan çocukların tamamının (%100) eve gıda alışverişi yapmaya gidebildikleri yapılan çapraz tablo analizinden anlaşılmaktadır. Gerçekleştirilen ki-kare testi sonucunda yargılar arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$).

“Şu an gayet iyi bakılıyorlar, devletimiz sağ olsun. Fakat her istedikleri fazlasıyla olduğu için bazı çocuklarımızda doyumsuzluk, kıymet bilmezlik mevcut, bunu hepsi için söylemem mümkün değil, kadir kıymet bilenler de var.” (B. E., 11).

Çocuk evlerinde kalan çocukların gıda alışverişine gidebildikleri, tercih ettikleri gıdanın alınmasına katkı sağladıkları ve dolayısıyla evde yemek yapılırken istedikleri yemeğin

yapılmasını sağlayabildikleri anlaşılmaktadır. Bu durumun, çocukların fiziksel gelişimleri açısından olumlu yanlarının oldukça fazla olmasına rağmen korunmaya ihtiyacı olan çocukların her istediklerinin yapılmasının ve her istediğine kolayca ulaşabilmesinin olumsuz sonuçları da olabilmektedir.

“Avrupa Birliği diyerek bu çocukları bu kadar beslemeyin, almaya alıştırmayın, vermeyi, katkıyı öğretmek için bize yardımcı olun.” (B. E., 3).

“Mutlak anlamında günümüz şartlarında çok fazla çeşitliliğin olması ve bu durumun çocukların zihninde toplumun yaşam standartlarının bu şekilde olduğu bilincini yaratması, buna istinaden küçük şeylerle mutlu olmayan çaba sarf etmeden elde etme bilinciyle yetişen, hep daha fazlasını isteyen bireyler yetişmektedir.” (B. E., 20).

Çocuklar her istediklerine kolayca ulaştıklarında hiçbir şeyle mutlu olmazken, gelecek yaşamlarında şu an ki yaşam standartlarına sahip olamayabilecekleri düşünüldüğünde ileride hayal kırıklığına uğrayacaklarından çocukların şu anki standartlarının normal bir Türk ailesinin yaşam standartlarından yüksek seviyede tutulması çocuk evi uygulamasının olumsuzluğu olarak değerlendirilmektedir.

3.3.4. Geleceğe Hazırlanma ve Alışverişi Durumu

Çocuk evlerinde korunma ve bakım altında olan çocukların çocuk evlerinin kendilerini geleceğe hazırladığına ilişkin düşüncelerini önceki bölümlerde değerlendirdik. Bu bölümde çocukların çocuk evinin kendilerini geleceğe hazırlaması ile ilgili düşünceleri ile eve gıda alışverişi yapılırken kendilerinin de gidebilmesi arasındaki ilişki incelenerek değerlendirme yapılacaktır.

Araştırmaya katılan çocukların beşte dördünden fazlası (%84,8) eve gıda alışverişi yapılırken ben de gidebilirim yargısına tamamen katılıyorum ya da katılıyorum, %13'ü katılmıyorum ya da kesinlikle katılmıyorum şeklinde yanıt verirken yalnızca %2,2'si kararsız olduklarını belirtmiştir.

“Çocuk evindeki kurallar beni gelecekteki yaşamıma hazırlar” yargısı ile “eve gıda alışverişi yapılırken ben de gidebilirim” yargısı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak amacıyla yargılar arasında çapraz tablo analizi ve ki-kare testi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 15: Eve Gıda Alışverişine Gidebilme ile Geleceğe Hazırlanma İlişkisi

		Eve gıda alışverişi yapılırken ben de gidebilirim					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Çocuk evindeki kurallar beni gelecekteki yaşamıma hazırlar	Tamamen Katılıyorum	80,6%	5,6%	2,8%	2,8%	8,3%	100,0%
	Katılıyorum	85,3%	40,0%	100,0%	50,0%	75,0%	78,3%
	Kararsızım	50,0%	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Katılmıyorum	8,8%	60,0%	0,0%	0,0%	0,0%	13,0%
	Kesinlikle Katılmıyorum	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
		0,0%	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	2,2%
Toplam		73,9%	10,9%	2,2%	4,3%	8,7%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 38,029 \text{ df}=16 \text{ p}=0,001$$

Gerçekleştirilen analiz sonucunda; çocuk evindeki kurallar beni gelecekteki yaşamıma hazırlar diyen çocukların büyük bir kısmının eve gıda alışverişine kendilerinin de gidebildiğini ifade ettikleri açık şekilde görülmekte olduğundan söz konusu yargılar arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$).

“Çocuk evinde çocuğun geleceğine dair yapılması gereken her şeyi yapmaya çalışıyoruz, çocuklarımızla birlikte markete alışverişe gitmekteyiz, çocuklarımız alışveriş yapmayı, para harcamayı, tasarruf yapmayı öğrenmektedir.” (B. E., 9).

Alışverişe giden çocuk para harcamayı, hangi ürünün hangi fiyata alınabileceğini, ürün kalitesi ile fiyatı arasında değerlendirme yapmayı, alınan malzeme ve gıdanın hangi yemeklerde ve nasıl kullanılacağını, evin idaresini sağlamak için ve mutfak masrafları için ne kadar harcama yapıldığını bizzat müşahade ederek öğrenebilmektedir. Çocuk

evlerinde yetişen çocuklar ileride kurum bakımından ayrıldığında yaşayarak öğrendikleri bu bilgileri hayatına aktarabilecek, para harcamayı, alışveriş yapmayı sorunsuz şekilde başarabilecektir.

3.3.5. Alışverişte Fikir Beyan Etme ve Yemeklerden Memnuniyet Durumu

Çocuğun evle ilgili durumlarda fikrinin alınması saygınlık ve değer gördüğünü hissetmesi, kendini ifade etmesi, sosyalleşmesi ve eve aidiyeti açısından önemlidir. Çocuk evlerinde kalan çocukların eve gıda alışverişini yapılırken fikirlerinin alınması durumunun evdeki yemeklerden memnuniyet durumları ile bir ilişki içerisinde olup olmadığını anlamak amacıyla “evdeki yemeklerden memnunum” yargısı ile “eve gıda alışverişini yapılırken fikrim sorulur” yargısı çocuklara yöneltilmiştir.

Tablo 16: Alışverişte Fikir Sorulması ile Yemeklerden Memnuniyet Durumu

		Evdeki yemeklerden memnunum.				Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	
Eve gıda alışverişi yapılırken fikrim sorulur	Tamamen Katılıyorum	85,7%	14,3%	0,0%	0,0%	100,0%
		52,9%	30,0%	0,0%	0,0%	45,7%
	Katılıyorum	64,3%	35,7%	0,0%	0,0%	100,0%
		26,5%	50,0%	0,0%	0,0%	30,4%
	Kararsızım	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		11,8%	0,0%	0,0%	0,0%	8,7%
	Katılmıyorum	50,0%	25,0%	0,0%	25,0%	100,0%
		5,9%	10,0%	0,0%	100,0%	8,7%
	Kesinlikle Katılmıyorum	33,3%	33,3%	33,3%	0,0%	100,0%
		2,9%	10,0%	100,0%	0,0%	6,5%
Toplam		73,9%	21,7%	2,2%	2,2%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 29,620 \text{ df} = 12 \text{ p} = 0,003$$

Araştırmaya katılan çocukların dörtte üçü (%76,1) eve gıda alışverişini yapılırken fikirlerinin sorulduğunu söylerken, %15,2'si fikirlerinin alınmadığını, %8,7'si ise kararsız olduklarını belirtmiştir. Evdeki yemeklerden memnunum yargısına çocukların büyük çoğunluğu (%95,6) tamamen katılıyorum ya da katılıyorum derken, %2,2'si

kararsız olduğunu ve yine %2,2'si katılmadığını belirtmiştir. Yemeklerden kesinlikle memnun olmadığını belirten çocuk ise bulunmamaktadır.

Eve gıda alışverişi yapılırken fikrim sorulur diyen çocukların tamamı evdeki yemeklerden memnun olduklarını ifade etmiş olup eve gıda alışverişi yapılırken fikrim sorulmaz diyen çocuklarının üçte ikisinden fazlasının yine evdeki yemeklerden memnun oldukları, bu çocuklardan bazılarının evdeki yemeklerden memnun olmadığını ifade ettikleri ilgi tablodan anlaşılmaktadır.

Gerçekleştirilen ki-kare testinde “evdeki yemeklerden memnunum” yargısı ile “eve gıda alışverişi yapılırken fikrim sorulur” yargısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

“Bizim gözümüzde evler daha güzel, çocuklarımızın bir odaları bir evleri var, mutfğa girip şunu da pişirelim diyecek ortamları var. Aile özlemini az da olsa giderecek ortamları var.” (B. E., 2).

Çocuk evlerinde kalan çocukların evlerde pişen yemeklerden çoğunlukla memnun oldukları, bu memnuniyete eve gıda alışverişi yapılırken kendi fikirlerinin de alınmasının etki ettiği, çocukların istedikleri yemeği yiyebilmelerinin fiziksel ve psikolojik sağlıklarına olumlu etkilerinin yanı sıra fikirlerinin alınması durumunun değer gördüklerini hissetmeleri ve kendilerini ifade etme şansına sahip olmaları nedeniyle sosyal gelişimlerine de katkı sağladığı düşünülmektedir.

3.3.6. Evin Temizliğine Yardımcı Olma

Çocukların ev ve oda temizliğine yardımcı olup olmadıklarını öğrenmek amacıyla çocuklara “evin ve odanın temizliğine yardımcı olurum” yargısı yöneltilmiştir. Araştırmaya katılan çocukların çoğunluğu (%89,1) her zaman ya da sık sık evin ve odanın temizliğine yardımcı olduklarını, %8,7'si bazen- ara sıra yardımcı olduklarını belirtirken sadece %2,2'si hiçbir zaman yardımcı olmadıklarını belirtmiştir.

Ev ve odanın temizliğine yardımcı olma durumu ile çocuk evlerinin geleceğe hazırlaması düşüncesi arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını öğrenmek amacıyla “çocuk evindeki kurallar beni gelecekteki yaşamıma hazırlar” yargısı ile “evin ve odanın temizliğine yardımcı olurum” yargısı arasında çapraz tablo analizi ve ki-kare testi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 17: Evin ve Odanın Temizliğine Yardımcı Olma Durumu

		Evin ve odanın temizliğine yardımcı olurum.				Toplam
		Her zaman	Sık Sık	Bazen - Ara sıra	Hiçbir zaman	
Çocuk evindeki kurallar beni gelecekteki yaşamıma hazırlar	Tamamen Katılıyorum	83,3%	8,3%	5,6%	2,8%	100,0%
		88,2%	42,9%	50,0%	100,0%	78,3%
	Katılıyorum	33,3%	66,7%	0,0%	0,0%	100,0%
		5,9%	57,1%	0,0%	0,0%	13,0%
	Kararsızım	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		2,9%	0,0%	0,0%	0,0%	2,2%
	Katılmıyorum	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
		0,0%	0,0%	25,0%	0,0%	2,2%
	Kesinlikle Katılmıyorum	50,0%	0,0%	50,0%	0,0%	100,0%
		2,9%	0,0%	25,0%	0,0%	4,3%
Toplam	73,9%	15,2%	8,7%	2,2%	100,0%	
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

$X^2 = 29,727$ $df=12$ $p=0,003$

Çocuk evindeki kurallar beni gelecekteki yaşamıma hazırlar yargısına tamamen katılan çocukların çoğunluğu (%91,6), katılıyorum diyen çocukların tamamı, kararsız olduğunu belirten çocukların tamamı her zaman ya da sık sık, katılmıyorum diyenlerin tamamı ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin yarısı bazen – ara sıra evin ve odanın temizliğine yardımcı olduklarını ifade etmişlerdir. Gerçekleştirilen ki-kare testinde çocuk evinin gelecek yaşama hazırladığı düşüncesi ile evin ve odanın temizliğine yardımcı olma durumu arasında anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

“Sosyal yaşamda olan her şeyin içine çocukları da dâhil ediyoruz, ev yaşamının getirileri olarak onlara uygun sorumluluklar veriliyor, alışverişte, kısmi ev işleri yardımıyla, odasıyla ilgili sorumluluklarında onları da dâhil ediyoruz. Kişisel gelişimlerine katkısı olacak spor ve aktivitelere fazlasıyla gidiliyor ve çok olumlu sonuçlar alınıyor.” (B. E., 12).

Çocukların gelecek yaşamda yetişkin bir birey olduklarında bir evin idaresini gerçekleştirecekleri durumu düşünüldüğünde koruma ve bakım altında oldukları süre içerisinde ev temizliği yapma, ev eşyası düzenleme gibi durumları öğrenmeleri gerektiğinin farkında oldukları ve çoğunlukla bunu eyleme geçirerek bakım elemanlarına yardımcı oldukları anlaşılmaktadır.

3.3.7. Eşyaların Düzenlenmesi

Evin ve odanın temizliğine yardımcı olan çocukların evde kendi eşyalarını kendilerinin düzenleyip düzenlemediği durumunu anlamak için çapraz tablo analizi ve ki-kare testi uygulanmıştır. Evde kendi eşyalarını kendim düzenlerim yargısına çocukların üçte birinden fazlası (%71,7) her zaman, beşte birine yakını (%17,4) sık sık, %6,5'i bazen – ara sıra ve %4,3'ü nadiren şeklinde yanıt vermiştir. Evde kendi eşyalarını hiçbir zaman kendim düzenlemem diyen çocuk ise bulunmamaktadır.

Tablo 18: Çocuğun Evde Kendi Eşyasını Kendisinin Düzenlemesi Durumu

		Evin ve odanın temizliğine yardımcı olurum.				Toplam
		Her zaman	Sık Sık	Bazen - Ara sıra	Hiçbir zaman	
Evde kendi eşyalarımı kendim düzenlerim	Her zaman	87,9%	6,1%	3,0%	3,0%	100,0%
		85,3%	28,6%	25,0%	100,0%	71,7%
	Sık Sık	50,0%	37,5%	12,5%	0,0%	100,0%
		11,8%	42,9%	25,0%	0,0%	17,4%
	Bazen - Ara sıra	33,3%	66,7%	0,0%	0,0%	100,0%
		2,9%	28,6%	0,0%	0,0%	6,5%
	Nadiren	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
		0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	4,3%
Toplam	73,9%	15,2%	8,7%	2,2%	100,0%	
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

$$X^2 = 34,768 \text{ df}=9 \text{ p}=0,000$$

Evin ve odanın temizliğine her zaman yardımcı olan çocukların büyük çoğunluğunun (%97,1) her zaman ya da sık sık evde kendi eşyalarını kendinin düzenlediği, evde kendi eşyalarını nadiren düzenleyen çocukların tamamının bazen –ara sıra evin ve odanın

temizliğine yardımcı olduğu yapılan çapraz tablodan anlaşılmıştır. Gerçekleştirilen ki-kare testinde bu iki durum arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,005$).

Kıyafet alışverişinde onların(çocukların) istekleri doğrultusunda hareket ediliyor, toplum içinde kendini ifade edebilmesi, çekinmemesi için toplu ortamlara katılıyor. Lütfen, teşekkür ederim demek, sırasını beklemek, kolunun yerine bir mendile burnunu ya da ağzını silmek, evde kendi eşyalarını düzeltmek, diğer çocuğu aniden itmek yerine ondan eşyasını kitabını oyuncağını geri vermesini rica etmek gibi çocuğun sosyalleşme sürecine katkısı olan çalışmalar yapılmaktadır.” (B. E., 11).

“Çocuk evlerini yurt ortamı ile karşılaştırdığımda çocuğun arkadaşlarına gösterebileceği bir evi olması bence güzel. Evde büyüyen bir çocuk kıyafet veya kişisel eşyasını başkasının kullanmasını istemeyip kendine ait oda dolap ve kütüphanesinin olmasından dolayı rahatlıkla kişisel eşyalarını kullanabilmektedir. Ev ortamında birebir ilgi ile hayata daha iyi hazırlanma temizlik, düzen ve komşuluk ilişkileri ile insanlarla iç içe olması imkânı bulabilmektedirler. Yurda nazaran çocuk evlerinde aile ortamını yaşama imkânı doğuyor.” (B. E., 21).

Çocuk evinde odanın ve evin temizliğine yardımcı olan ve kendi eşyalarını kendileri düzenleyen çocukların kuruluş bakımından ayrıldıktan sonra kendi yaşam düzenlerini kurduklarında ev işlerinde zorluk yaşamayacakları ve çocuk evlerinin çocukların bu gelişimlerine olumlu katkı sağladığı görülmektedir.

3.4. Akran İlişkileri

Korunma ve bakım altında olan çocuklar ebeveyn ve aile bakımından yoksun oldukları ve kurum bakımında oldukları için ailesi yanında yaşayan çocuklara göre akranları ile daha fazla zaman geçirmektedir. Araştırmaya konu olan çocukların orta çocukluk döneminde ve ergenlik döneminde olmalarından dolayı hem okul çevresinde hem de kalmakta oldukları çocuk evindeki akran ilişkileri, gelişimleri açısından önem arz etmektedir. Bu bölümde çocukların arkadaşlık ilişkileri üzerinde değerlendirme yapılmıştır.

3.4.1. Kurum Bakımında Kalma Süresinin Arkadaş İlişkilerine Etkisi

Çocukların ebeveynlerinden ya da kardeşlerinden ayrı olmalarından kaynaklı bir takım olumsuzluklar olmasına rağmen günümüzde çocuklar anne-baba vefatı ya da ekonomik yetersizlikten dolayı kurum bakımın alınmaması, sosyal ve ekonomik destek ile ailesin yanında kalması sağlanmaya çalışılmaktadır. Dolayısıyla günümüzde korunmaya ihtiyacı olan çocuklar çoğunlukla aileleri tarafından ihmal ve istismara maruz kalmış çocuklardır. Ailesi tarafından ihmal veya istismara uğrayan ve travmaya maruz kalan çocuğun bu ortamdan uzaklaştırılarak tedavisinin yapılması, her türlü ihmal ve istismardan korunması elzemdir.

“Aile sevgisinden mahrum kalmış psikolojik travmalar geçiren çocukların hırçın, agresif tutumlarını kendilerini koruma amaçlı sergilediklerini düşünüyorum.” (B. E., 13).

Kurum bakımında kalma süresinin uzaması halinde çocukların kurumda kalan arkadaşları ile daha fazla kaynaşabileceği ve arkadaşlık ilişkilerine kurum bakımından önce yaşamış olduğu psikolojik travmaların etkisi olabileceği düşünülerek kurum bakımı süresinin arkadaşlık ilişkilerini etkileyip etkilemediği sorusundan hareketle çocukların kurum bakımında kalma süreleri ile “arkadaşlarımla kaynaşmakta zorluk çekiyorum” yargısı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı aranmıştır.

Kurum bakımına alışma ve uyum sürecinin bazı çocuklarda hızlı olabileceği, bazı çocuklarda ise bu sürecin uzayabileceği düşüncesiyle kurum bakımında kalma süresine çocukların verdiği yanıtlar “0-3 yıl” ve “4 yıl ve fazlası” şeklinde gruplandırılarak çözümleme yapılmıştır.

Araştırmaya katılan çocukların dörtte birine yakını (%23,4) arkadaşlarıyla kaynaşmakta zorluk çektiklerini ifade ederken, yaklaşık üçte ikisi (%63,8) zorluk çekmediklerini, %12,8'i ise kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Bu yargıda çocukların kararsız olduklarını belirtmeleri arkadaşları ile tam anlamıyla kaynaşamadıklarını göstermektedir, bu nedenle bu yargıya kararsızım şeklinde yanıt verenleri de dikkate aldığımızda çocukların üçte birinden fazlasının arkadaşları ile kaynaşmakta zorluk çektiği değerlendirilmektedir.

Kurum bakımında kalma süresi ile “arkadaşlarımla kaynaşmakta zorluk çekiyorum” yargısına en fazla üç yıldır kurum bakımında kalan çocukların yarısından fazlası (%53,9) katılmıyorum ya da kesinlikle katılmıyorum şeklinde yanıt verirken, bu çocukların üçte birinden fazlası (%38,5) arkadaşları ile kaynaşmakta zorluk çektiklerini ifade etmiştir. 4 yıldan fazla zamandır kurum bakımında kalan çocukların yaklaşık üçte ikisi (%63,8) arkadaşlarıyla kaynaşmakta zorluk çekmediğini belirtmişlerdir.

Tablo 19: Kurum Bakımı Süresinin Arkadaş İlişkisine Etkisi

		Arkadaşlarımla kaynaşmakta zorluk çekiyorum					Toplam
		Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Kurum Bakımında Kalma Süresi	0-3 Yıl	15,4%	23,1%	7,7%	38,5%	15,4%	100,0%
		33,3%	60,0%	16,7%	71,4%	8,7%	27,7%
	4+ yıl	11,8%	5,9%	14,7%	5,9%	61,8%	100,0%
		66,7%	40,0%	83,3%	28,6%	91,3%	72,3%
Toplam		12,8%	10,6%	12,8%	14,9%	48,9%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 13,908 \text{ df}=4 \text{ p}=0,008$$

Kurum bakımında kalma süresi ile arkadaşlarla kaynaşmakta zorluk çekme durumu arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak için ki-kare testi analizi yapılmış olup yapılan analizde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır ($p<0,05$).

“Bir hafta sonu evde çocuklarla küçük bir tiyatro oynadık. Evin en küçüğü 10 yaşında olan oğlumuz öğretmen oldu, ben ve diğer 5 çocuğum öğrenci olduk. Öğretmen olan çocuğumuz özel durumundan dolayı öğrenme güçlüğü olan yaşlılarından geride bir çocuk, oyun da olsa öğretmen olmak onu o kadar mutlu etmişti ki. Parmak kaldırıp sırayla ondan söz istememiz, sınav yapıp bizlere not vermesi, o an bambaşka bir çocuk olmuştu yaklaşık 3 saat sürdü ve çok eğlendik.” (B. E., 20).

İlgili tabloda ortaya çıkan sonuç; çocukların kurum bakımında kalma süreleri arttıkça arkadaşlarıyla geçirdikleri vakit ve paylaşımlarının artması nedeniyle daha kolay kaynaşabildikleri şeklinde yorumlanabileceği gibi çocukların kurum bakımına

alışmalarından dolayı arkadaşları ile daha iyi anlaştıkları ve kurum bakımına uyum sağladıkları şeklinde de yorumlanabilir.

3.4.2. Arkadaşlarla Anlaşma Durumu

Erkek çocuklarla kız çocuklarının arkadaşlık ilişkileri birbirinden oldukça farklıdır. Kız çocukları genellikle daha az sayıda arkadaş edinirken erkek çocukları grup olarak oynamayı ve gezmeyi daha çok severler. Kız çocukları samimi olduğu bir ya da iki arkadaşı ile konuşma ve sohbete dayalı sakin bir arkadaşlık kurarken erkek çocuklarının genellikle sayıca fazla olan akranlarıyla konuşmaya dayalı değil harekete, eyleme dayalı kavgacı ve gürültülü arkadaşlık ilişkileri vardır. Örnek verecek olursak iki kız çocuğu bir odada saatlerce oturup sohbet etmeyi dışarda grup olarak yapılacak bir eyleme tercih edebilir ancak erkek çocuklar 3-5 arkadaşı ile dışarıda gezmeyi, top oynamayı, aktivite yapmayı yani hareket halinde olmayı evde oturmaya tercih edebilirler. Araştırmanın “yaşa ve cinsiyete göre evde gürültü ya da yüksek ses olması” bölümü bu durumu destekler niteliktedir.

Araştırmaya katılan çocukların arkadaşları ile anlaşma durumlarını öğrenmek için arkadaşlarımla iyi anlaşırım yargısı yöneltilmiş olup çocukların dörtte üçü (%76,6) arkadaşlarıyla iyi anlaştıklarını, %14,9’u iyi anlaşamadıklarını ifade ettikleri, geriye kalanların (%8,5) ise kararsız oldukları anlaşılmıştır.

Tablo 20: Arkadaşlarla Anlaşma ve Cinsiyet Durumu

		Arkadaşlarımla iyi anlaşırım					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Cinsiyet	Erkek	62,5%	9,4%	9,4%	9,4%	9,4%	100,0%
		80,0%	27,3%	75,0%	75,0%	100,0%	68,1%
	Kız	33,3%	53,3%	6,7%	6,7%	0,0%	100,0%
		20,0%	72,7%	25,0%	25,0%	0,0%	31,9%
Toplam		53,2%	23,4%	8,5%	8,5%	6,4%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 11,648 \text{ df}=4 \text{ p}=0,020$$

Erkek çocukları ile kız çocukları arasında arkadaşları ile iyi anlaşma durumunda anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için “cinsiyet” sorusu ile “arkadaşlarımla iyi anlaşırım” yargısı arasında ki-kare analizi yapılmıştır. Erkek çocuklarının yaklaşık üçte ikisi (%62,5) arkadaşlarımla iyi anlaşırım yargısına tamamen katılıyorum şeklinde yanıt verirken kız çocuklarının üçte biri (%33,3) tamamen katıldıklarını belirtmişlerdir. Erkek çocuklarının sadece %9,4’ü katılıyorum derken, kız çocuklarının yarısından fazlası (%53,3) bu yanıtı vermişlerdir. Kararsızları da dahi ettiğimizde kız çocuklarının %13,4’ü arkadaşlarıyla anlaşamadığını belirtirken erkek çocuklarının dörtte birinden fazlası (%28,2) arkadaşlarıyla anlaşamadıklarını söylemektedir. Gerçekleştirilen ki-kare analizi sonucunda erkek çocukları ile kız çocukları arasında arkadaşlarıyla iyi anlaşma durumunda anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

“Ev ortamı ile yurt çok farklı, söylem olarak bile ev daha sıcak, evde çocuğu bireysel takip etme, gözlemleme, yönlendirme şansımız daha yüksek sadece evde olumsuz tavır sergileyen çocuk sayısı birden fazla olduğu zaman kalan çocukları olumsuz etkilediğini gözlemliyorum.” (B. E., 11).

Çocukların birbiriyle anlaşmaları evin huzuru ve düzeni açısından oldukça ehemmiyetlidir. Birbirleriyle anlaşamayan çocukların aynı evde kalması durumunda sorunlar ortaya çıkacak evdeki huzur ortamı bozulacaktır. Genellikle evde kalan çocuklar arasında doğal bir lider olur ve çocuklar onu rol model alırlar, bu lider çocuğun, olumsuz davranışlarının olması durumunda evdeki diğer çocukların davranışlarının da olumsuzla doğru yönleneceği açıktır.

Çocuk evinde kalan çocukların arkadaşlarıyla iyi anlaşmasının yanında, evde herhangi bir çeteleşme durumu olmaması için evde kalan çocukların davranışlarının takip edilerek mesleki müdahaleler ile olumsuz davranışların olumluya çevrilmesi gerekmektedir.

3.4.3. Arkadaşlarla Kavga Etme Durumu

Arkadaşlarla iyi anlaşma durumunda cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiş olup anlaşma ile ters ilintili olan arkadaşlarla kavga etme durumunun cinsiyet açısından nasıl bir etki ettiğini anlamak için çocuklara “arkadaşlarımla kavga ederim” yargısı yöneltilmiştir. Çocukların yarısına yakını (%46,8) arkadaşlarıyla hiçbir zaman kavga etmediklerini belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan erkek çocuklar ile kız çocuklar arasında arkadaşları ile kavga etme durumunda anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için “cinsiyet” sorusu ile “arkadaşlarımla kavga ederim” yargısı arasında ki-kare analizi yapılmıştır. Erkek çocukların yaklaşık üçte biri (%31,3) hiçbir zaman kavga etmediklerini söylerken kız çocuklarının çoğunluğu (%80,0) hiçbir zaman kavga etmediklerini ifade etmişlerdir. Her zaman ya da sık sık kavga etme durumunu erkek çocukların dörtte biri (%25,1) yanıtlarken kız çocuklarının hiç biri bu yanıtları işaretlememişlerdir.

Tablo 21: Arkadaşlarla Kavga Etme ve Cinsiyet Durumu

		Arkadaşlarımla kavga ederim					Toplam
		Her zaman	Sık Sık	Bazen - Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman	
Cinsiyet	Erkek	18,8%	6,3%	28,1%	15,6%	31,3%	100,0%
		100,0%	100,0%	90,0%	71,4%	45,5%	68,1%
	Kız	0,0%	0,0%	6,7%	13,3%	80,0%	100,0%
		0,0%	0,0%	10,0%	28,6%	54,5%	31,9%
Toplam		12,8%	4,3%	21,3%	14,9%	46,8%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 11,181 \text{ df}=4 \text{ p}=0,025$$

Gerçekleştirilen ki-kare analizi sonucunda arkadaşla kavga etme durumu ile cinsiyet faktörü arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$).

“Evlerde özellikle ergenlik döneminde erkek çocuklar ile çok fazla sorun yaşıyor. Evlerde bir personel çalıştığı için sıkıntılı durumlarda çok zorda ve risk altında kalınıyor. Ben çocuk evlerini site olarak daha uygun buluyorum.” (B. E., 17).

“Çocuklardaki olumsuz davranışların söndürülmesi açısından personel idareci ve öğretmenlerin çözüm odaklı iletişimde olmaları gerekiyor, olumsuz davranışlar zamanla daha büyük sıkıntılara yol açacağından davranışın takibi yapıp gereken desteğin sağlanması çocukların sağlıklı birer birey olarak yetişmeleri için gereklidir. Zira çocuklar büyükler kadar birbirlerini de taklit edip rol model seçebiliyorlar.” (B. E., 21).

Erkek çocuklarının kız çocuklarına göre arkadaşları ile daha fazla kavga ettikleri aynı zamanda tablo 20’de görüldüğü üzere erkeklerden arkadaşlarımla tamamen iyi anlaşım

diyenlerin oranının kızlardan fazla olması durumunu erkek çocukların daha hareket ve eylem içeren aktiviteleri tercih etmelerinden kaynaklanmaktadır şeklinde yorumlayabiliriz. Tablo 20 ve tablo 21 bütüncül olarak değerlendirildiğinde erkek çocukların birbirleriyle anlaşılanların daha samimi ilişki içerisinde oldukları, kız çocukların kavga ettikten sonra kolay kolay kısa sürede tekrar barışıp konuşmaya ya da oyun oynamaya devam etmedikleri ancak erkek çocukların bir kavganın ardından hiçbir şey olmamış gibi barışıp anlaşarak eğlenmeye, gezmeye ya da oyun oynamaya devam edebildikleri şeklinde değerlendirmek mümkündür.

3.4.4. Yeni Tanışılan Biri ile İletişim Kurma

Çocuk evlerinde kalan çocukların yeni tanıştıkları birisi ile kolayca arkadaşlık kurup kuramadıklarını, yeni tanışılan insanlara karşı tutum ve davranışlarını, kendilerini ifade edip edemediklerini anlamak için “yeni tanışılan biri ile kolayca arkadaşlık kurabilirim” ve “yeni tanıştığım bir insanla konuşmakta güçlük çekerim” yargıları yöneltmiştir.

Tablo 22: Arkadaşlık Kurma ve Konuşmakta Güçlük Çekme Durumu

		Yeni tanıştığım bir insanla konuşmakta güçlük çekerim					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Yeni tanıştığım biri ile kolayca arkadaşlık kurabilirim	Tamamen	44,4%	0,0%	0,0%	5,6%	50,0%	100,0%
	Katılıyorum	61,5%	0,0%	0,0%	12,5%	75,0%	40,0%
	Katılıyorum	0,0%	41,7%	16,7%	33,3%	8,3%	100,0%
		0,0%	71,4%	40,0%	50,0%	8,3%	26,7%
	Kararsızım	42,9%	0,0%	28,6%	14,3%	14,3%	100,0%
		23,1%	0,0%	40,0%	12,5%	8,3%	15,6%
	Katılmıyorum	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
		0,0%	0,0%	0,0%	25,0%	0,0%	4,4%
	Kesinlikle Katılmıyorum	33,3%	33,3%	16,7%	0,0%	16,7%	100,0%
		15,4%	28,6%	20,0%	0,0%	8,3%	13,3%
Toplam		28,9%	15,6%	11,1%	17,8%	26,7%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 39,602 \text{ df} = 16 \text{ p} = 0,001$$

Araştırmaya katılan çocukların üçte ikisi (%66,7) “yeni tanıştığım biri ile kolayca arkadaşlık kurabilirim” yargısına tamamen katılıyorum ya da katılıyorum, %15,6’sı kararsızım, %20’si ise katılmıyorum ya da kesinlikle katılmıyorum şeklinde yanıt vermişlerdir. “Yeni tanıştığım bir insanla konuşmakta güçlük çekerim” yargısına ise çocukların %11,1’i kararsızım derken geriye kalanların yarısı (%44,5) tamamen katılıyorum ya da katılıyorum, diğer yarısı (%44,5) katılmıyorum ya kesinlikle katılmıyorum şeklinde yanıt vermişlerdir. Bu iki yargı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak amacıyla çapraz tablo analizi ve ki-kare testi yapılmıştır.

Gerçekleştirilen ki-kare analizinde yeni tanışılan bir insanla konuşmakta güçlük çekme ile yeni tanışılan biri ile arkadaşlık kurma arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

“Çocuk evlerinde kalan çocukların diğer kuruluşlarda kalan çocuklara göre toplum içerisinde konuşma ve hareketlerine dikkat ettiklerini düşünüyorum.” (B. E., 13).

Yeni tanışılan bir insanla konuşmakta güçlük çekme durumu yetişkinlerle ilişkiyi de içerisinde barındırdığından çocuklar daha kararsız olduklarını ifade ederken çocukların çoğunluğu yeni tanışılan biri ile arkadaşlık kurabildiklerini ifade ederek akran ilişkileri konusunda daha iyi olduklarını yansıtmışlardır.

3.4.5. Arkadaş İlişkilerinde Çocuk Evi Faktörü

Korunmaya ihtiyacı olan ve kurum bakımında kalan çocukların arkadaşları genellikle yine kurumda kalan çocuklar olmaktadır. Korunma ve bakım altında olan çocuklardan bazıları kurumda kaldıklarını dışardan arkadaşlarının bilmelerini istemezler bu da okuldaki arkadaşları ile ilişkilerine etki eder. Bu nedenle çocuklara “çocuk evinde kalmam okuldaki arkadaşlarımı olumsuz etkiliyor” yargısı ve “okuldaki arkadaşlarımdan çocuk evinde kaldığını bilmelerini istemiyorum” yargısı yöneltilmiştir.

Araştırmaya katılan çocuklardan “okuldaki arkadaşlarımdan çocuk evinde kaldığını bilmelerini istemiyorum” yargısı ile “çocuk evinde kalmam okuldaki arkadaşlarımla ilişkilerimi olumsuz etkiliyor” yargısı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak amacıyla çapraz tablo analizi ve ki-kare testi gerçekleştirilmiştir.

Çocukların, %42,5'i çocuk evinde kaldığını okuldaki arkadaşlarının bilmelerini istemezken, %40,4'ü bu yargıya katılmadıklarını, %17'si kararsız olduklarını belirtmiştir. “Çocuk evinde kalmam okuldaki arkadaşlarımla ilişkilerimi olumsuz etkiliyor” yargısına ise çocukların %19,2'si katılıyorum ya da tamamen katılıyorum, %8,5', kararsızım, %72,3'ü katılmıyorum ya da kesinlikle katılmıyorum şeklinde yanıt vermişlerdir.

Tablo 23: Çocuk Evinde Kalmanın Okul Arkadaşları ile İlişkilere Etkisi

		Çocuk evinde kalmam okuldaki arkadaşlarımla ilişkilerimi olumsuz etkiliyor.					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Okuldaki arkadaşlarının çocuk evinde kaldığını bilmelerini istemiyorum	Tamamen	31,3%	6,3%	6,3%	31,3%	25,0%	100,0%
	Katılıyorum	71,4%	50,0%	25,0%	41,7%	18,2%	34,0%
	Katılıyorum	25,0%	0,0%	0,0%	25,0%	50,0%	100,0%
		14,3%	0,0%	0,0%	8,3%	9,1%	8,5%
	Kararsızım	0,0%	0,0%	12,5%	25,0%	62,5%	100,0%
		0,0%	0,0%	25,0%	16,7%	22,7%	17,0%
	Katılmıyorum	0,0%	12,5%	25,0%	25,0%	37,5%	100,0%
		0,0%	50,0%	50,0%	16,7%	13,6%	17,0%
	Kesinlikle Katılmıyorum	9,1%	0,0%	0,0%	18,2%	72,7%	100,0%
		14,3%	0,0%	0,0%	16,7%	36,4%	23,4%
Toplam		14,9%	4,3%	8,5%	25,5%	46,8%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=16,486 \text{ df}=16 \text{ p}=0,420$$

Gerçekleştirilen ki-kare testi sonucunda tabloda belirtilen iki durum arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir ($p>0,05$).

“Okullarına ziyarete gittiğimde arkadaşları annen gelmiş diye koşup haber veriyorlar, ben de nasılsın anneciğim diye başlıyorum sohbetime ve bu bende ve onlarda yüze, kalbe vurulduğu karşılıklı hissediliyor, çocuğum yok fakat 5 adet kızım var ne mutlu bana.” (B. E., 5).

Çocuk evlerinde kalmanın çocukların çoğunluğunun okuldaki arkadaşları ile iletişimlerine olumsuz bir etkiye bulunmadığı, çocukların okuldaki arkadaşlarına kurum

bakımında kaldığını söylemek durumunda kalmadığı, isteyen çocuğun durumunu söylediği, istemeyen çocuğunda söylemediği, bu nedenle de çocuk evinde kalmasının okuldaki arkadaşlarıyla ilişkilerini olumsuz yönde etkilemediği çıkarımı yapılabilmektedir.

3.4.6. Okul Arkadaşlarıyla İletişim

Kurum bakımında kalan çocuklardan bazıları ailelerinden ayrı yaşamakta olduklarını ya da kurum bakımında olduklarını bazen okuldaki arkadaşlarının bilmesini istemediklerinden okuldaki arkadaşlarından doğruyu gizlemek durumunda kalabilirler, kendilerini geri plana çekerek sosyal bir ortama girmek istemeyebilir, diğer çocuklarla iletişim kurmayabilirler. Bu bölümde çocuk evlerinde kalan çocukların okuldaki arkadaşları ile iletişimlerini üzerinde değerlendirme yapılmıştır.

Tablo 24: Çocuk Evinde Kalma Durumu ve Okul Arkadaşları ile İletişim

		Çocuk evinde kalmam okuldaki arkadaşlarımla ilişkilerimi olumsuz etkiliyor.					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Okuldaki arkadaşlarımla iletişimi benimle iyidir	Tamamen Katılıyorum	7,4%	0,0%	7,4%	22,2%	63,0%	100,0%
	Katılıyorum	28,6%	0,0%	50,0%	54,5%	77,3%	58,7%
	Kararsızım	0,0%	0,0%	12,5%	37,5%	50,0%	100,0%
	Katılmıyorum	0,0%	0,0%	25,0%	27,3%	18,2%	17,4%
	Kesinlikle Katılmıyorum	80,0%	20,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		57,1%	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	10,9%
Toplam		15,2%	4,3%	8,7%	23,9%	47,8%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 37,388 \text{ df} = 16 \text{ p} = 0,002$$

Çocuk evlerinde koruma altında olan çocukların okul arkadaşları ile iletişimlerinin nasıl olduğunu anlayabilmek için “okuldaki arkadaşlarımla iletişimi benimle iyidir” yargısı

ile “çocuk evinde kalmam okuldaki arkadaşlarımla ilişkilerimi olumsuz etkiliyor yargısı yöneltmiştir.

Araştırmaya katılan çocukların dörtte üçü (%76,1) okuldaki arkadaşlarının iletişiminin kendisiyle iyi olduğu ifade ederken, %13’ü iyi olmadığını, geriye kalan %10,9’u ise kararsız olduğunu belirtmektedir. “Çocuk evinde kalmam okuldaki arkadaşlarımla ilişkilerimi olumsuz etkiliyor.” yargısına ise çocukların üçte ikisinden fazlası (%71,7) katılmıyorum ya da kesinlikle katılmıyorum, %8,7’si kararsızım şeklinde yanıt verirken, geriye kalan beşte biri (%19,5) ise çocuk evinde kalmanın okul arkadaşlarıyla ilişkilerini olumsuz etkilediğini söylemiştir. Bu iki yargı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak amacıyla çapraz tablo analizi ve ki-kare testi gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen çapraz tablo ve ki-kare analizi sonucunda bu iki yargı arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

“Okul ortamında çocuğun beni annesi olarak tanıtması ait olma ihtiyacı olduğunu gösteriyordu, hepsinin değişik hikâyesi ve yaşanmışlıkları var, bu yaşanmışlıklarını evde, okulda çeşitli sıkıntılar ile dışa vurabiliyor, çocuklarla çalışırken sevgi ve sabırla onlara yaklaşmak, onların penceresinden bakıp onları anlayabilmek gerekiyor.” (B. E., 21).

Çocuk evlerinde kalmanın okuldaki arkadaşlarıyla iletişimini olumsuz yönde kesinlikle etkilemediğini (kesinlikle katılmıyorum) söyleyen çocukların neredeyse tamamı (%95,5) okuldaki arkadaşlarının iletişimi benimle iyidir demişlerdir. Çocuk evlerinde kalmanın okuldaki arkadaşlarıyla iletişimini olumsuz yönde etkilemediğini (katılmıyorum) söyleyen çocukların beşte dördü (%81,8) okuldaki arkadaşlarının iletişimlerinin iyi olduğunu belirtmişlerdir.

3.5. Akademik Durum

Kurum bakımında olan çocuklar ilk etapta ailelerinin yanından ve yaşamış oldukları sosyal çevreden ayrılarak yeni bir ortama girmekte, sonrasında ise kuruluş değişiklikleri, ev veya hizmet modeli değişiklikleri yaşamakta olduğundan her değişiklikte okulu da zorunlu olarak değişmektedir. Çocuklar kurum bakımına alındıkları ilk andan itibaren bu değişikliklere, yeni ortam ve kurallar gibi pek çok yeni duruma uyum sağlamaya çalışmaktadır. Çocukların yaşamış oldukları travmalar, barınma yeri ve okul değişiklikleri, arkadaş ilişkileri, bakım verenlerle iletişim gibi

durumlar akademik başarılarını da etkilenmektedir. Bu bölümde çeşitli faktörlerin eğitim durumu ve derslere etkisi üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır.

Araştırmaya katılan çocukların beşte dördünden fazlası (%84,8) çocuk evlerine geldikten sonra derslerinde düzelme olduğunu belirtmiş olduğundan bu bölümde çocukların derslerinin düzelmesine hangi faktörlerin etki ettiğini anlamak amacıyla derslerin düzelmesi durumu sabit değişken olarak kullanılmış ve çeşitli değişkenler açısından incelenerek ve değerlendirilmiştir.

3.5.1. Barınma Yeri ve Dersler

Çocuk Yuvası ya da yetiştirme yurdunda kalan çocuklar toplu yaşamın getirmiş olduğu olumsuzlukları yaşamakta, kalabalık arkadaş grubundan olumsuz etkilenmekte, kuruluştaki ders çalışma, etüt yapma imkânını kısıtlı şekilde bulabilmektedirler. Çocuk evleri ise normal bir ev şeklinde dizayn edildiğinden ve evlerde genellikle en fazla altı çocuk olduğundan, hem çocukların kontrolü daha kolay sağlanmakta hem de çocuklar kalabalık ortamın getirmiş olduğu olumsuzlukları yaşamamaktadır. Bu bölümde çocuk evlerinin derslere etkisi incelenmiştir.

“Diğer kurumlarımızdaki çocuklarımızla zaman zaman bir araya geliyoruz fakat çocuk evlerinde yetişmiş bir çocuk her türlü saygı, kural, ahlak bilinci içindeyken diğer çocuklarımız maalesef böyle değildir. Katıldığımız toplumsal, sosyal faaliyetlerde dışardan insanların da söylediği güzel sözler, çocuklarımızın çok terbiyeli, düzgün, temiz gibi cümleleri bizleri kat kat mutlu etmektedir. Okullarında kimse çocuklarımızı yadırgamaz, aksine normal bir aile çocuğundan daha da memnun olduklarını dile getirirler.”
(B. E., 7).

Araştırmaya katılan çocukların büyük çoğunluğu (%86,1) çocuk evinin ferah ve güzel bir yer olduğunu söylemekte, %6,8'i çocuk evinin ferah ve güzel bir yer olmadığını, %6,8'i ise kararsız olduğunu ifade etmektedir. Yine benzer şekilde çocukların büyük çoğunluğu (%84,1) çocuk evine geldikten sonra derslerinin düzeldiğini, %9,1'i derslerinin düzelmediğini, %6,8'i ise kararsız olduğunu belirtmektedir. Bu iki yargı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak amacıyla çapraz tablo analizi ve ki-kare testi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 25: Barınma Yeri ile Derslerin Düzelmeleri Durumu

		Çocuk evi ferah ve güzel bir yerdir				Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Kesinlikle Katılmıyorum	
Çocuk evlerine geldikten sonra derslerinde düzelme oldu	Tamamen Katılıyorum	75,9%	17,2%	3,4%	3,4%	100,0%
	Katılıyorum	84,6%	41,7%	33,3%	33,3%	65,9%
	Kararsızım	37,5%	62,5%	0,0%	0,0%	100,0%
	Katılmıyorum	11,5%	41,7%	0,0%	0,0%	18,2%
	Kesinlikle Katılmıyorum	0,0%	33,3%	66,7%	0,0%	100,0%
		0,0%	8,3%	66,7%	0,0%	6,8%
		0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		0,0%	8,3%	0,0%	0,0%	2,3%
		33,3%	0,0%	0,0%	66,7%	100,0%
		3,8%	0,0%	0,0%	66,7%	6,8%
Toplam		59,1%	27,3%	6,8%	6,8%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 46,343 \text{ df}=12 \text{ p}=0,000$$

Yapılan çapraz tablo analizi ve ki-kare testinde çocuk evinin ferah ve güzel bir yer olması ile çocuk evlerine geldikten sonra derslerde düzelme olması arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Çocuk evlerine geldikten sonra derslerinde düzelme olduğunu düşünen çocukların büyük çoğunluğu çocuk evinin ferah ve güzel bir yer olduğunu dile getirmektedir. Yine çocuk evinin ferah ve güzel olmadığını belirten çocukların üçte ikisi (%66,7) çocuk evlerine geldikten sonra derslerinde düzelme olmadığını belirtmektedir.

3.5.2. Kurallar ve Dersler

Çocuk evinin ferah ve güzel bir yer olması ile derslerin düzelmesi arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edildikten sonra derslerin düzelmesine etki edebileceği düşünülen çocuk evi kuralları üzerinde değerlendirme yapılmıştır.

“Bu çocuklarımız hayatlarına manevi yönden eksik başlasalar bile devlet bunları evlere yerleştirerek aile ortamını sağlamaya çalışıyor. Bu yetiştirme

tarzının da yararlı olduğuna inanıyorum, çocuklar dürüst ahlaklı, derslerinde başarılı, öğrenmek için çabalayan vatanına milletine bağlı olarak yetiştiriliyor, yetiştirilmeye çalışılıyor, bunda devletimizin sağladığı katkılar çok önemli.” (B. E., 10).

Çocuk evi kuralları ile derslerin düzelmesi arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını öğrenmek amacıyla “Çocuk evlerindeki kurallar bizim iyiliğimiz içindir” yargısı ile “Çocuk evlerine geldikten sonra derslerimde düzelme oldu” yargısı arasında çapraz tablo analizi ve ki-kare testi gerçekleştirilmiştir. Geçtiğimiz bölümlerde değerlendirdiğimiz üzere çocukların üçte ikisinden fazlası çocuk evi kurallarının kendi iyiliklerine olduğunu düşünmektedir. Bu bölümde bu kurallar ile derslerin düzelmesi arasındaki ilişki incelenmiştir.

Tablo 26: Çocuk Evlerindeki Kurallar ve Çocuk Evlerine Geldikten Sonra Derslerin Düzelmesi İlişkisi

		Çocuk evlerindeki kurallar bizim iyiliğimiz içindir					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Çocuk evlerine geldikten sonra derslerimde düzelme oldu	Tamamen Katılıyorum	70,0%	16,7%	6,7%	3,3%	3,3%	100,0%
		77,8%	55,6%	66,7%	33,3%	25,0%	65,2%
	Katılıyorum	44,4%	33,3%	11,1%	0,0%	11,1%	100,0%
		14,8%	33,3%	33,3%	0,0%	25,0%	19,6%
	Kararsızım	33,3%	33,3%	0,0%	33,3%	0,0%	100,0%
		3,7%	11,1%	0,0%	33,3%	0,0%	6,5%
	Katılmıyorum	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
		0,0%	0,0%	0,0%	33,3%	0,0%	2,2%
	Kesinlikle Katılmıyorum	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	66,7%	100,0%
		3,7%	0,0%	0,0%	0,0%	50,0%	6,5%
Toplam		58,7%	19,6%	6,5%	6,5%	8,7%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 35,981 \text{ df} = 16 \text{ p} = 0,003$$

Çocuk evlerine geldikten sonra derslerinin tamamen düzeldiğini söyleyen çocukların beşte dördünden fazlası (%86,7) çocuk evlerindeki kurallar bizim iyiliğimiz içindir demişlerdir. Çocuk evlerine geldikten sonra derslerinde düzelme olduğunu söyleyen

(katılıyorum) çocukların dörtte üçü (%77,7) çocuk evlerindeki kuralların çocukların iyiliğine olduğunu belirtmektedir. Çocuk evlerine geldikten sonra derslerinde düzelme olmadığını söyleyen çocukların tamamı (%100) çocuk evlerindeki kuralların kendi iyiliklerine olmadığını ifade etmektedir.

Gerçekleştirilen çapraz tablo analizi ve ki-kare testi sonucunda “çocuk evlerindeki kurallar bizim iyiliğimiz içindir” yargısı ile “çocuk evlerine geldikten sonra derslerimde düzelme oldu” yargısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

“Çocukların gelişimlerini desteklemek için geziler düzenleniyor, kurslara gidiliyor, ders disiplini içinde olmadan değerler eğitimleri yapılıyor, çocukların derslerine yardımcı olunuyor.” (B. E., 19).

Çocuklara evlerde sağlanan imkânlar, düzen ve kurallar çocuklar tarafından olumlu yönde kullanıldığında akademik başarılarına olumlu katkılar sağladığı değerlendirilmektedir.

3.5.3. Arkadaşlarla Anlaşma Durumu ve Ders İlişkisi

Çocuk evlerine geldikten sonra derslerin düzelmesine etki edebilecek bir diğer faktör şüphesiz arkadaşlık ilişkileridir. Evde kaldığı arkadaşları ile anlaşamayan, sürekli kavga halinde olan bir çocuk derslerine çalışmayacak dolayısıyla akademik başarısı düşecektir. Tam tersinden düşünüldüğünde evde arkadaşları iyi anlaşılan bir çocuk ders çalışma ortamını daha rahat şekilde sağlayabilecek ayrıca ders çalışırken anlayamadığı dersleri arkadaşlarına sorarak yardım alabilecek böylelikle akademik başarısında artış meydana gelecektir. Bu nedenle bu bölümde arkadaşlarla anlaşma durumunun derslere etkisi incelenmiştir.

“Zaman zaman çocuklar sorunlu olan arkadaşları yüzünden evde huzurlu olmadığını, rahat edemediğini, ders çalışmadığını dile getirebiliyorlar.” (B. E., 11).

Araştırmaya katılan çocukların dörtte üçü (%76,1) “arkadaşlarımla iyi anlaşıyorum” yargısına tamamen katılıyorum ya da katılıyorum, geriye kalan üçte biri (%23,9) ise kararsızım, katılmıyorum ya da kesinlikle katılmıyorum şeklinde yanıt vermişlerdir.

Çocuk evlerine geldikten sonra derslerde düzelme olması ve arkadaşlarla anlaşma durumu arasında gerçekleştirilen çapraz tablo ve ki-kare analizinde çocuklardan arkadaşlarımla iyi anlaşırım yargısına tamamen katılıyorum diyen çocukların büyük çoğunluğu (%91,7) çocuk evlerine geldikten sonra derslerinde düzelme olduğunu belirtmekte olduğundan bu iki yargı arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Tablo 27: Arkadaşlarla Anlaşma Durumu ile Ders İlişkisi

		Arkadaşlarımla iyi anlaşırım					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Çocuk evlerine geldikten sonra derslerinde düzelme oldu	Tamamen Katılıyorum	60,0%	16,7%	10,0%	10,0%	3,3%	100,0%
		75,0%	45,5%	75,0%	75,0%	33,3%	65,2%
	Katılıyorum	44,4%	55,6%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		16,7%	45,5%	0,0%	0,0%	0,0%	19,6%
	Kararsızım	33,3%	33,3%	0,0%	33,3%	0,0%	100,0%
		4,2%	9,1%	0,0%	25,0%	0,0%	6,5%
	Katılmıyorum	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		0,0%	0,0%	25,0%	0,0%	0,0%	2,2%
	Kesinlikle Katılmıyorum	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	66,7%	100,0%
		4,2%	0,0%	0,0%	0,0%	66,7%	6,5%
Toplam		52,2%	23,9%	8,7%	8,7%	6,5%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 39,069 \text{ df} = 16 \text{ p} = 0,001$$

Çocuk evlerine geldikten sonra derslerinde düzelme olduğu yargısına tamamen katılan çocukların %76,7 si arkadaşlarımla iyi anlaşırım derken, derslerinde düzelme olduğu yargısına katılıyorum diyen çocukların tamamı (%100) arkadaşları ile iyi anlaştıklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular ışığında arkadaşlarla iyi anlaşma durumunun ders başarısını da olumlu yönde etkilediği, bu durumun çocuk evlerine geldikten sonra çocukların bilişsel ve akademik gelişimlerinde artış olmaktadır hipotezini destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

3.5.4. Gelecek Yaşama Hazırlanma ve Ders Durumu

Çocuk evindeki kurallar çocukların gelecek yaşamlarında daha rahat etmelerini sağlamak, çocukları kurum bakımından sonraki yaşamlarına hazırlamak ve mevcut durumda çocukların birbirleriyle, personelle ve çocuk eviyle uyumlarını sağlamak için belirlenmektedir. Çocuk evindeki kurallar bazen çocuklara fazla gibi gelse de çocukların üstün yararı düşünülerek onları her türlü ihmal ve istismardan korumak, suça sürüklenmelerine engel olmak amacıyla meslek elemanları tarafından hazırlanmaktadır. Bu kuralların amaçlarından bir tanesi de çocukların akademik başarılarına katkı sağlamaktır. Derslerin düzelmesine başka hangi faktörlerin sebep olduğunu anlamak için “çocuk evindeki kurallar beni gelecekteki yaşamıma hazırlar” yargısı arasındaki bağlantı değerlendirilmiştir.

Tablo 28: Kuralların Gelecek Yaşama Hazırlaması ve Ders İlişkisi

		Çocuk evindeki kurallar beni gelecekteki yaşamıma hazırlar					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Çocuk evlerine geldikten sonra derslerimde düzelme oldu	Tamamen Katılıyorum	93,1%	3,4%	0,0%	0,0%	3,4%	100,0%
	Katılıyorum	77,1%	16,7%	0,0%	0,0%	50,0%	64,4%
	Kararsızım	44,4%	55,6%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Katılmıyorum	11,4%	83,3%	0,0%	0,0%	0,0%	20,0%
	Kesinlikle Katılmıyorum	66,7%	0,0%	0,0%	33,3%	0,0%	100,0%
		5,7%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	6,7%
Toplam		77,8%	13,3%	2,2%	2,2%	4,4%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 82,402 \text{ df}=16 \text{ p}=0,000$$

Araştırmaya katılan çocukların tamamına yakını (%91,1) “Çocuk evindeki kurallar beni gelecekteki yaşamıma hazırlar” yargısına katılıyorum ya da tamamen katılıyorum

şeklinde yanıt vermişlerdir. Bu yargıya verilen yanıtlardan çocukların çocuk evlerindeki kuralları bazen eleştirseler de kuralların kendi iyilikleri için olduğunun bilincinde oldukları anlaşılmaktadır.

Çocukları geleceğe hazırlayan faktörlerden biri olan akademik başarının artması durumunu yansıtan “çocuk evlerine geldikten sonra derslerimde düzelme oldu” yargısı ile “çocuk evindeki kurallar beni gelecekteki yaşamıma hazırlar” yargısı arasında gerçekleştirilen ki-kare testinde iki yargı arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$) .

“Çocuk evlerinde çocuklarımızın sayı bakımından daha az olmaları onlarla daha çok ilgilenmenizi ve alakadar olmamızı sağladığı için çocuklarımız disiplinli bir şekilde ders çalışmakta, okul ve derslerinde daha başarılı olmaktadır. Bu sebeple çocuk evlerinde kalan çocuklarımız daha mutlu, disiplinli ve düzenli bir hayat sürmektedirler.” (B. E., 14).

Çocuk evlerinde uygulanan kuralların çocukları geleceğe hazırlaması, bu durumun çocuklar tarafından benimsenmesi, personelin bu konuda çocuklara uygun rehberlik yapmaları, evde bir disiplin ve düzenin olması durumunun çocukların derslerine dolayısıyla akademik başarılarına olumlu yönde katkı sağladığı anlaşılmaktadır.

3.5.5. Etüt İmkânları ve Dersler

Çocuğun ders çalışma imkânının iyi olması, gerektiğinde ders çalışabileceği bir odasının olması, ders çalışmayı kolaylaştıracak materyallerin yeterli olması, eksik kaldığı konularda danışabileceği bir büyüğünün ya da akranının olması çoğunun derslerinin düzelmesine etki edecektir. Çocuk evlerinde bu imkânların nasıl olduğunu öğrenmek amacıyla çocuklara “çocuk evlerinde ders ve etüt imkânları iyi değildir” olumsuz yargısı yöneltmiştir.

Araştırmaya katılan çocukların üçte birinden fazlası (%69,6) “çocuk evlerinde ders ve etüt imkânları iyi değildir” yargısına katılmadıklarını ya da kesinlikle katılmadıklarını, dörtte biri (%28,3) katıldıklarını ya da tamamen katıldıklarını, çok az bir kısmı ise (%2,2) kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Çocukların çoğunluğu evlerde ders ve etüt imkânlarının iyi olduğunu düşünseler de dörtte birinden fazlası ders ve etüt imkanlarının iyi olmadığını ifade etmektedir. Kararsız olanları da düşündüğümüzde çocukların

%30,5'inin yeterli şekilde ders çalışma imkânına sahip olmadığı, bu oranın azımsanmayacak derecede yüksek olduğu görülmektedir.

Çocuk evlerinde kalan çocukların derslerinin düzelmesine evlerdeki ders ve etüt imkânlarının etki edip etmediğini anlamak amacıyla “Çocuk evlerine geldikten sonra derslerimde düzelme oldu” yargısı ile çocuk evlerinde ders ve etüt imkânları iyi değildir” yargısı arasında çapraz tablo analizi ve ki-kare testi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 29: Çocuk Evlerinde Ders ve Etüt İmkânlarının Durumu ile Çocuk Evlerine Geldikten Sonra Derslerde Düzelme İlişkisi

		Çocuk evlerinde ders ve etüt imkânları iyi değildir					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Çocuk evlerine geldikten sonra derslerimde düzelme oldu	Tamamen Katılıyorum	16,7%	3,3%	0,0%	6,7%	73,3%	100,0%
		62,5%	20,0%	0,0%	50,0%	78,6%	65,2%
	Katılıyorum	11,1%	33,3%	0,0%	11,1%	44,4%	100,0%
		12,5%	60,0%	0,0%	25,0%	14,3%	19,6%
	Kararsızım	0,0%	0,0%	0,0%	33,3%	66,7%	100,0%
		0,0%	0,0%	0,0%	25,0%	7,1%	6,5%
	Katılmıyorum	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	2,2%
	Kesinlikle Katılmıyorum	66,7%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		25,0%	20,0%	0,0%	0,0%	0,0%	6,5%
Toplam		17,4%	10,9%	2,2%	8,7%	60,9%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 63,931 \text{ df} = 16 \text{ p} = 0,000$$

Araştırmaya katılan çocuklardan çocuk evlerine geldikten sonra derslerimde düzelme oldu yargısına tamamen katıldıklarını belirten çocukların beşte dördünün (%80) çocuk evlerinde ders ve etüt imkânları iyi değildir yargısına olumsuz yanıt verdikleri, çocuk evlerine geldikten sonra kesinlikle derslerinde düzelme olmadığını dile getiren çocukların tamamının çocuk evlerinde ders ve etüt imkânları iyi değildir yargısına olumlu yanıt verdikleri görülmüştür.

Gerçekleştirilen ki-kare testi sonucunda; çocuk evlerinde ders ve etüt imkânlarının iyi olmadığını düşünen çocuklar derslerinde düzelme olmadığını, imkanların iyi olduğunu ifade eden çocukların ise evlere geldikten sonra derslerinin düzeldiğini belirtmekte olduğundan çocuk evlerine geldikten sonra derslerin düzelmesi ile çocuk evlerindeki ders ve etüt imkânları arasında oldukça anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmıştır ($p<0,05$).

3.5.6. Davranışlarda ve Derslerde Değişim Durumu

Çocuk evlerinde kalan çocukların çocuk evlerine geldikten sonra davranışlarının da bir değişim olup olmadığını öğrenmek amacıyla çocuklara “Çocuk evlerine geldikten sonra davranışlarımda olumlu değişimler oldu” yargısı yöneltilmiştir.

Tablo 30: Çocuk Evlerine Geldikten Sonra Derslerde Düzelme ve Davranışlarda Olumlu Değişim İlişkisi

		Çocuk evlerine geldikten sonra davranışlarımda olumlu değişimler oldu					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Çocuk evlerine geldikten sonra derslerimde düzelme oldu	Tamamen	96,7%	3,3%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Katılıyorum	85,3%	16,7%	0,0%	0,0%	0,0%	65,2%
	Katılıyorum	22,2%	55,6%	22,2%	0,0%	0,0%	100,0%
		5,9%	83,3%	50,0%	0,0%	0,0%	19,6%
	Kararsızım	33,3%	0,0%	66,7%	0,0%	0,0%	100,0%
		2,9%	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%	6,5%
	Katılmıyorum	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
		0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	2,2%
	Kesinlikle Katılmıyorum	66,7%	0,0%	0,0%	0,0%	33,3%	100,0%
		5,9%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	6,5%
	Toplam	73,9%	13,0%	8,7%	2,2%	2,2%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=98,113 \text{ df}=16 \text{ p}=0,000$$

Araştırmaya katılan çocukların çoğunluğu (%86,9) çocuk evlerine geldikten sonra davranışlarında olumlu değişimler olduğunu ifade ederken çocukların %4,4’ü olumlu değişim olmadığını, %8,7’si ise kararsız olduğunu belirtmiştir. Kararsız olduğunu

belirten çocuklar olumlu bir değişim olduğunu net bir şekilde ifade edemediklerinden kararsızım diyenler olumsuz yanıt vermiş gibi değerlendirilmiştir. Davranışların düzelmesinin derslere etki edip etmediğini anlamak için çocukların ders ve davranış durumlarına yönelik düşünceleri arasında çapraz tablo analizi ve ki-kare testi uygulanmıştır.

Çocuk evlerine geldikten sonra derslerimde düzelme oldu yargısına tamamen katılıyorum diyen çocukların tamamının çocuk evlerine geldikten sonra davranışlarında da olumlu değişim olduğunu söylediği, derslerinde düzelme olması durumuna kararsız olduğunu belirten çocukların üçte birinin (%66,7) davranışları konusunda da kararsız olduğu görülmüştür. Gerçekleştirilen ki-kare testinde iki durum arasında oldukça anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

“Çocuk evlerinde çalıştığım süre zarfında çocukların sosyal gelişimlerine gözlediğim birçok anım oldu, evde yaşamayı istemeyen, sürekli evden kaçan, komşulara, eve, eşyalara zarar veren bir çocuğumuzun belirli bir zaman sonra eve geldiğinde kapıdan girerken güzel evim, kokusu bile güzel demesi, derslerine çalışması, komşuları sahiplenip sevmesi, kırılan eşyaları koruması, harçlıklarıyla eve bir şeyler alma isteğinde olması çok sevindirici idi.” (B. E., 21).

Derslerdeki düzelmenin, çocuğun kendi başarısını somut olarak görmesini sağlayacağından ve bu durumun da motivasyonunu arttıracığından doğal olarak davranışlarında da düzelmeye etki edebileceği düşünülmektedir. Yine davranışları düzelen çocuk derslerine daha fazla odaklanma şansına sahip olduğundan, çocuğun davranışlardaki düzelme, derslerinin de düzelmesine etki etmektedir.

3.5.7. Personel İletişimi ve Ders Durumu

Çocuk evlerinde görev yapan bakım elemanlarının tamamının en az lise mezunu ve yarısından fazlasının ön lisans ve üzerinde eğitime sahip oldukları dikkate alındığında çocukların derslerine yardımcı olabilecekleri, bu nedenle çocuklarla personel arasındaki iletişiminin çocukların derslerine etki ettiği düşünülmektedir.

“Hastalandığımızda rapor alamıyoruz, çünkü rapor aldığımızda diğer arkadaşlar gün aşırı nöbete geleceği için onlara karşı kendimizi mahcup hissediyoruz. Yine hastalandığım ama raporu reddettiğim bir nöbet

günümdede gece çok hastalandım, çocuklar sabaha kadar başımda durdular, ateşlendiğimde, üşüdüğümde bir bebek gibi çok nazik ve vicdani olarak benimle samimi bir şekilde ilgilendiler, bir türlü uyumadılar. Yemek yemediler, televizyon izlemediler. Ben hastayım diye sevmedikleri kitap okuma saatini ikiletmediler. Benim desteğim olmadan derslerine kendileri çalıştılar. Bence bu davranışları onların birçok konuda geliştiklerine örnekti. Ya da en azından benim için öyle oldu, sanırım bunu hayatım boyunca unutamayacağım.” (B. E., 1).

Çocukların personelle olan iletişim seviyesini anlamak için çocuklara “çocuk evi personelinin iletişimi bizlerle iyidir” yargısı yöneltilmiştir. Çocuk evi personelinin iletişimi bizlerle iyidir yargısına çocukların tamamına yakını (%93,4) olumlu yanıt vermişlerdir. Personelin iletişiminin iyi olması ile derslerde düzelme arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını öğrenmek için yargılar arasında çapraz tablo analizi ve ki-kare testi gerçekleştirilmiştir.

“Çocuk evleri sistemi bence şu an amacına hizmet etmiyor, bu evlerin açılma amacı çocukları toplumdan ayıştırmadan aile ortamı sıcaklığında aile içi eğitim ve toplumsal kültürel kuralları öğreterek ilerideki hayatlarına hazırlamaktı. Fakat bir takım eksiklik ve aşırılıklar amacına ulaşmadığını göstermektedir. Kısacası eksiklikten kastım kısıtlı personele yüklenen ağır hizmet sorumluluğu ve takdir edilmek bir tarafa üstlerinden gördükleri psikolojik baskı. Bir evde kalan 6 çocuğun bakım ve gözetiminin, eğitiminin 24 saat kesintisiz çalışan tek bir personele yüklenmesi, personelin verimini düşürerek çocuklarla geçireceği daha uzun ve verimli zaman dilimini kısıtlamaktadır. Aşırılık kısmına gelindiğinde akademik başarısı düşük olan özel durumu söz konusu olan çocuğun bile eğitim anlamında burs alması.” (B. E., 20).

“Çocuk evlerinde az çocuk sayısı 24 saat onlarla olmamız, öz bakımları, temel ihtiyaçları, sosyal etkinliklerinde, ödevleri konusunda, okul takiplerinde, değerler eğitiminde ve ahlaki ölçüde çocuklarımızı kontrol altında tutabildiğimizi düşünüyorum. Nitekim çocuklarla iletişimimiz sadece nöbet saatleri ile sınırlı kalmıyor. Çok kez dinlenme günlerimizde de çocukların yararına onlar adına koşturmaya devam ediyoruz.” (B. E., 6).

Çocuk evlerine geldikten sonra derslerimde düzelme oldu yargısına tamamen katılan çocukların tamamı çocuk evi personelinin iletişiminin kendileriyle iyi olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 31: Personel İletişiminin Derslere Etkisi

		Çocuk evi personelinin iletişimi bizlerle iyidir				Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Kesinlikle Katılmıyorum	
Çocuk evlerine geldikten sonra derslerimde düzelme oldu	Tamamen Katılıyorum	96,7%	3,3%	0,0%	0,0%	100,0%
	Katılıyorum	78,4%	16,7%	0,0%	0,0%	65,2%
	Kararsızım	44,4%	44,4%	11,1%	0,0%	100,0%
	Katılmıyorum	10,8%	66,7%	50,0%	0,0%	19,6%
	Kesinlikle Katılmıyorum	33,3%	33,3%	33,3%	0,0%	100,0%
		2,7%	16,7%	50,0%	0,0%	6,5%
Toplam		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 36,374 \text{ df} = 12 \text{ p} = 0,000$$

Bu iki yargı arasında gerçekleştirilen ki-kare testi sonucunda anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$).

Çocuk evlerinde çalışan personelin tamamının, olgunluk ve orta yaş evresinde olmalarının çocuklarla iletişim becerilerini arttırdığı, en az lise mezunu olmalarının ise iletişim becerileri konusunda bilinçli oldukları, yine personelin çoğunluğunun evli olması ve evli olanların çoğunluğunun da kendi çocuğunun olması aile ilişkilerini ve çocukla iletişim teknik ve yöntemlerini bildikleri, tüm bu etkilerin bakım elamanlarının çocuk evinde kalan çocuklarla iletişimlerini kolaylaştırdığı düşünülmektedir. Bakım elemanlarının çocukların derslerine yardımcı olmalarının çocukların ders başarısına olumlu katkı sağladığı ancak personele iş kanunda belirtilen normal çalışma

saatlerinden daha fazla iş yükü verildiği, bu durumda personelin iş yükünden dolayı yorulduğu ve zorlandığı ve bazı durumlarda çocuklarla verimli zaman geçiremedikleri anlaşılmaktadır.

3.6. Psiko-Sosyal Durum

Korunmaya ihtiyacı olan çocuklar kurum bakımına alınmadan önce bazen öz ailesi tarafından bazen de yaşadığı sosyal çevresi tarafından ihmal ve istismara maruz kalmaktadır. Bu çocuklar; çoğunlukla anne ve babanın boşanması sonrasında ebeveynlerin çocuğu ihmal etmesi, annenin ya da babanın çocuğu terki ile birlikte diğer ebeveynin çocuğun bakımını üstlenmekte zorlanması, çocuğun sokağa sürüklenmesi, madde kullanması, suça karışması ya da suça sürüklenmesi, ebeveynlerinin engelli olması, fiziksel-cinsel-ekonomik-duygusal istismara maruz kalması ya da ebeveynin ölümü ile akrabaların çocuğu sahiplenmemesi gibi travmatik sebeplerle kurum bakımına alınmaktadır. Kurum bakımına alınmadan önce herhangi bir ihmale ya da istismara maruz kalmamış olsa dahi (ki çok mümkün değil) kurum bakımına alınma sürecinde çocuğun bakım verenlerinden ayrılması çocuk üzerinde bir travma oluşturmaktadır. Koruma altına alınan çocuklar kurum bünyesinde çalışan psikolog, sosyal çalışmacı, çocuk gelişimci gibi meslek elemanları tarafından takip edilerek tedavisine yönelik çalışmalar sürdürülmekte ihtiyaç duyulduğunda da hastanelerin psikiyatri servislerinden psikolojik tedavilerine yönelik destek alınmaktadır. Bu bölümde çocuk evlerinde kalmakta olan korunmaya ihtiyacı olan çocukların psiko-sosyal durumları çeşitli faktörler açısından incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

3.6.1. Değersizlik Duygusu, Boş ve Amaçsız Hissetme Durumu

Çocuğun yeme, içme, barınma gibi fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmasının yanında sevilme, değer ve saygı görme gibi duygusal ihtiyaçlarının karşılanması da oldukça önemlidir. Çocuk değer gördüğünde kendini daha iyi ifade edebilir, sosyal ve duygusal açıdan gelişir. Kendini değersiz hisseden, duygusal ihtiyaçları karşılanmayan çocuklar öfkeye kapılır, bazen kendini bazen çevresini suçlar. Azarlama, küçümseme, gereksiz ceza verme gibi duygusal istismara maruz kalan çocuk içten içe kendini kötü hisseder, kendine olan saygısını yitirerek öfkeye kapılır, kendinin yetersiz olduğunu, sevilmeye

layık biri olmadığını düşünür, kendiyle barışık olmaz ve kendini topluma kapatarak sosyalleşemez.

“Çocuk evlerinde çalışmaya başlayınca çocukları yakından tanıma, problemlerini birebir gözlemleyip yardımcı olma imkânı buldum. Çocukların barınma, korunmaya ihtiyacı olsa da en çok ait olma, sevilme, kabul görme ihtiyaçlarının olduğunu ve bu sevgi ihtiyacının hiçbir şeyle kapanmadığını gördüm. Öyle ki bir çocuğa sarıldığımda diğer bir çocuğun saniyeleri bile hesap ederek kendine daha az sarıldığını düşünmesi ile karşılaştım. En ufak ayrıntıya bile dikkat etmeleri ne kadar sevgiye aç olduklarını gösteriyordu. Adil olmak, hepsine eşit ve aynı ölçüde yaklaşım sevmek gerekiyordu, ateşi olan bir çocukla ilgilendiğimde bir diğerinin benim de ateşim var demesi, kusan bir çocukla ilgilendiğimde bir diğerinin kusmaya çalışması, ilgiyi kendine çekmeye çalışması sevilme ihtiyacının ne kadar çok olduğunu gösteriyordu.” (B. E., 21).

Çocuğun kendini boş ve amaçsız hissetmesi psikolojik durumunu yansıtmaktadır. Çocukların psikolojik durumlarının belirtisi olan bu yargı çocuklara yöneltilmiş olup çocukların psikolojik durumları hakkında veri elde edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan çocukların %17’si kendilerini boş ve amaçsız hissettiklerini, dörtte üçü (%74,5) kendilerini boş ve amaçsız hissetmediklerini, %8,5’i ise kararsız olduklarını belirtmektedir. Kararsız olduğunu söyleyen çocukları da dâhil ettiğimizde çocukların dörtte birinin (%25,5) kendini boş ve amaçsız hissettiği görülmektedir.

“Çocuk evlerinde çalışmaya başlamadan önce(çocukların) sevgisiz, ilgisiz, her şeyden yoksun olduklarını, çalışanların yeterince ilgilenmediğini, sonuçta kendi çocukları değil ki neden fazlasını versinler ki diyordum. Kurumda kalan çocuklara kötü muamelede bulunulduğuna dair dışarıda yapılan, bakım personelleri, ev sorumluları, müdür, sağlık personelleri gibi yetkili kişiler hakkında olumsuz, suçlayıcı konuşmaları doğru kabul edip aaa bu kadar da vicdansız olunmaz, insan onlara kendi çocuklarından daha özverili davranmalıdır diyordum. Hayat onlara darbe vurmuş aileleri bırakmış, sevgiye, ilgiye, hoşgörüye muhtaçlar diyordum. Bu işe başlayınca ne kadar iyi bakıldıklarını, hiç boş bırakılmadıklarını, her ihtiyaçlarının fazlasıyla karşılandığını gördüm.” (B. E., 6).

Kurum bakımında kalma süresi ile çocuğun kendini boş ve anlamsız hissetmesi arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını öğrenebilmek amacıyla “kurum bakımında kalma süresi” ile “kendimi boş ve amaçsız hissediyorum” yargısı arasında çapraz tablo analizi ve ki-kare testi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 32: Kurum Bakımında Kalma Süresi ile Kendini Boş ve Amaçsız Hissetme Durumu

		Kendimi boş ve amaçsız hissediyorum.					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Kurum Bakımında Kalma Süresi	0-3 Yıl	7,7%	15,4%	30,8%	23,1%	23,1%	100,0%
		20,0%	66,7%	100,0%	42,9%	10,7%	27,7%
	4+ Yıl	11,8%	2,9%	0,0%	11,8%	73,5%	100,0%
		80,0%	33,3%	0,0%	57,1%	89,3%	72,3%
Toplam		10,6%	6,4%	8,5%	14,9%	59,6%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 17,716 \text{ df}=4 \text{ p}=0,001$$

En fazla 3 yıldır kurum bakımında kalan çocukların yarısından fazlası (%53,9) kendimi boş ve amaçsız hissediyorum yargısına tamamen katılıyorum, katılıyorum ya da kararsızım, geriye kalan yarıya yakını ise katılmıyorum ya da kesinlikle katılmıyorum şeklinde yanıt vermiştir. 4 yıldan fazla zamandır kurum bakımında kalan çocukların çoğunluğu (%85,3) kendini boş ve amaçsız hissetmediklerini ifade etmektedirler. Gerçekleştirilen ki-kare testi sonucunda kurum bakımında kalma süresi ile kendini boş ve amaçsız hissetme durumu arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Çocukların kurum bakımına alındıkları ilk yıllarda psiko-sosyal durumlarının kötü olduğu ancak kurum bakımında kaldığı sürenin artmasıyla psikolojik durumunda iyileşme meydana geldiği, uzmanların rehberliği ile tüm çalışanlar tarafından kurumda kalan çocuklara uygulanan tedavi, destek ve danışmanlığın çocukların psiko-sosyal sağlığına olumlu katkı sunduğu ve rehabilitasyon sürecine etki ettiği görülmektedir.

“Burada çalışmaya başlamadan önce bu çocukların yurtlarda yaşadıklarını ve sadece yemek ve yatma ihtiyaçlarının karşılandığını düşünüyordum

burada yetişen çocukların başıboş bir şekilde yetiştirildiğini düşünüyordum.” (B. E., 10).

Çocuk evlerinde çocuğun kendini değersiz hissetmesi aynı zamanda boş ve amaçsız hissetmesine neden olabileceği düşüncesiyle “burada kendimi değersiz hissediyorum” yargısı çocuklara yöneltilmiş olup araştırmaya katılan çocukların dörtte birine yakını (%23,4) kendini değersiz hissettiğini, %6,4’ü kararsız olduğunu, üçte ikisinden fazlası (%70,2) ise kendini değersiz hissetmediğini ifade etmiştir.

Kendini değersiz hissetme durumu ile kendini boş ve amaçsız hissetme durumu arasında anlamlı bir ilişki olabileceği düşüncesiyle söz konusu yargılar arasında çapraz tablo analizi ve ki-kare testi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 33: Değersizlik Duygusu ile Boş ve Amaçsız Hissetme İlişkisi

		Burada kendimi değersiz hissediyorum.					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Kendimi boş ve amaçsız hissediyorum.	Tamamen Katılıyorum	60,0%	20,0%	0,0%	0,0%	20,0%	100,0%
	Katılıyorum	50,0%	20,0%	0,0%	0,0%	3,8%	10,6%
	Kararsızım	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Katılmıyorum	0,0%	60,0%	0,0%	0,0%	0,0%	6,4%
	Kesinlikle Katılmıyorum	25,0%	0,0%	50,0%	0,0%	25,0%	100,0%
		16,7%	0,0%	66,7%	0,0%	3,8%	8,5%
		0,0%	0,0%	0,0%	71,4%	28,6%	100,0%
		0,0%	0,0%	0,0%	71,4%	7,7%	14,9%
		7,1%	3,6%	3,6%	7,1%	78,6%	100,0%
		33,3%	20,0%	33,3%	28,6%	84,6%	59,6%
Toplam		12,8%	10,6%	6,4%	14,9%	55,3%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 74,852 \text{ df} = 16 \text{ p} = 0,000$$

Yapılan çapraz tablo analizinde kendini değersiz hisseden çocukların büyük çoğunluğunun aynı zamanda kendini boş ve amaçsız hissettiği, kendini değerli hisseden çocukların çoğunluğunun kendini boş ve amaçsız hissetmediği açık şekilde görülmektedir. Gerçekleştirilen ki-kare testinde söz konusu iki yargı arasında oldukça anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$).

Sorumluluk verme, kendini değerli, özel hissetmesi için fırsat verme, birlikte alışverişe gidilip fikirlerin alınması, kıyafet alışverişinde onların istekleri doğrultusunda hareket edilmesi gibi çalışmalar yapıyoruz.” (B. E., 11).

Kararsızlar da dâhil edildiğinde çocukların üçte birine yakınının (%29,8) kendilerini değersiz hissettikleri, yine çocukların dörtte birinin kendini boş ve amaçsız hissettiği görülmektedir. Çocuk evlerinde kalan çocuklardan bazılarının neden kendilerini değersiz, boş ve amaçsız hissettikleri üzerine çalışmalar yapılabilir.

3.6.2. Cinsiyete Göre Kendisiyle Barışık Olma ve Kendini Sevme Durumu

Çocuğun kendisiyle barışık olması ve kendini sevmesi psikolojik durumunu en iyi yansıtan etkenlerden bir tanesidir. Çocuk evlerinde kalan çocukların psikolojik durumları hakkında değerlendirme yapabilmek amacıyla “kendimle barışığım, kendimi seviyorum” yargısı çocuklara yöneltilerek psikolojik durumları hakkında veri elde edilmesi sağlanmıştır.

Araştırmaya katılan çocukların dörtte üçünden fazlası (%80,5) kendisiyle barışık olduğunu ve kendini sevdiğini, %13’ü kendiyile barışık olmadığını ve kendini sevmediğini belirtirken çocukların %6,5’i kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Kendini sevme ve kendiyile barışık olma durumunun kızlarla erkekler arasında farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak amacıyla çapraz tablo analizi ve ki-kare testi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 34: Cinsiyete Göre Kendisiyle Barışıklık Durumu

		Kendimle barışığım, kendimi seviyorum				Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Kesinlikle Katılmıyorum	
Cinsiyet	Erkek	71,0%	9,7%	9,7%	9,7%	100,0%
		78,6%	33,3%	100,0%	50,0%	67,4%
	Kız	40,0%	40,0%	0,0%	20,0%	100,0%
		21,4%	66,7%	0,0%	50,0%	32,6%
Toplam		60,9%	19,6%	6,5%	13,0%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 8,621 \text{ df} = 3 \text{ p} = 0,035$$

Erkek çocukların beşte dördü (%80,7) kendimle barışığım, kendimi seviyorum derken, %9,7'si kesinlikle kendiyle barışık olmadığını ve kendini sevmediğini, %9,7'si de kararsız olduğunu belirtmiştir. Kız çocuklarının ise; beşte dördü (%80,0) kendiyle barışık olduğunu ve kendini sevdiğini ifa ederken, beşte biri (%20,0) söz konusu yargıya kesinlikle katılmadığını belirtmiştir. Gerçekleştirilen ki-kare testinde kesinlikle katılmadığını belirtenlerin oranı kızlarda daha fazla olması nedeniyle kız çocukların daha fazla psikolojik desteğe ihtiyaç duydukları görülmüş olup erkek çocuklarla kız çocukları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

İlgili tabloda kızlarla erkekler arasında her ne kadar anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiş olsa da hem kızların hem de erkeklerin beşte dördü net bir şekilde kendiyle barışık olduğunu ve kendini sevdiğini ifade etmektedir. Söz konusu yargıda kararsız olanları da olumsuz olarak değerlendirmeye aldığımızda hem erkek çocukların hem de kız çocukların beşte biri kendini sevmemekte ve kendiyle barışık değildir. Bu çocukların neden bu şekilde düşündükleri üzerine koordinasyon merkezince çalışmalar yapılarak gerekli önlemler alınmalı, bu çocuklara gerekli psiko-sosyal destek sağlanarak benlik algıları yükseltilmelidir.

3.6.3. Damgalanma Durumu ve Sınıf Karşısında Konuşmakta Güçlük

Kurum bakımında kalan çocukların istemediklerinde okul arkadaşları tarafından “kurum çocuğu” şeklinde etiketlenmemesi açısından çocuk evi modeli oldukça önemlidir. Çocuk evleri sitesinde kalan çocuklar genellikle aynı okula gittiklerinden okulda diğer arkadaşları tarafından kurum çocuğu olarak nitelendirilmekte ve kurumdaki arkadaşları haricinde çok fazla arkadaşına sahip olamamaktadırlar. Çocuk evlerinin küçük bir yapıda olması nedeniyle burada kalan çocuklar ailesi yanında kalan bir çocuk gibi okuluna gidebilmekte, hatta korunma ve bakım altında olduğunu okuldaki diğer arkadaşlarına söyleyebilmektedir. Okulda sınıf karşısında konuşmak özgüven gerektiren bir durumdur. Yine okuldaki arkadaşlarının kurumda kaldığını bilmelerini istemesi ya da istememesi de çocuğun özgüveni ile dolaylı olarak ilintilidir. Bu nedenle söz konusu yargılar üzerindeki ilişki incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

“Çocuklarımız yurt ortamının o toplu yaşam düzeninden sıyrılmış bir durumdalar, kendilerine ait odaları, istedikleri zaman dolabını açabilecekleri mutfakları, terliksiz ayakkabısız rahatça basabildikleri

halıları var, okullarına aile yanında kalan çocuklar gibi gitmekte, çocuk evleri daha çok benimsedikleri bir ortam, tek eksikleri burada aileleri.” (B. E., 4).

Araştırmaya katılan çocukların yarısına yakını (%43,5) “Okuldaki arkadaşlarımın çocuk evinde kaldığını bilmelerini istemiyorum” yargısına katılıyorum ya da tamamen katılıyorum, %15,2’si kararsızım, üçte birinden fazlası (%41,3) katılmıyorum ya da kesinlikle katılmıyorum demişlerdir.

Tablo 35: Okuldaki Damgalanma ve Sınıf Karşısında Konuşma İlişkisi

		Okulda sınıfım karşısında konuşmaya çekinirim					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Okuldaki arkadaşlarımın çocuk evinde kaldığını bilmelerini istemiyorum	Tamamen Katılıyorum	62,5%	12,5%	12,5%	0,0%	12,5%	100,0%
	Katılıyorum	76,9%	28,6%	40,0%	0,0%	13,3%	34,8%
	Katılıyorum	0,0%	25,0%	25,0%	50,0%	0,0%	100,0%
	Katılıyorum	0,0%	14,3%	20,0%	33,3%	0,0%	8,7%
	Kararsızım	14,3%	14,3%	0,0%	42,9%	28,6%	100,0%
	Kararsızım	7,7%	14,3%	0,0%	50,0%	13,3%	15,2%
	Katılmıyorum	0,0%	25,0%	12,5%	0,0%	62,5%	100,0%
	Katılmıyorum	0,0%	28,6%	20,0%	0,0%	33,3%	17,4%
	Kesinlikle Katılmıyorum	18,2%	9,1%	9,1%	9,1%	54,5%	100,0%
	Kesinlikle Katılmıyorum	15,4%	14,3%	20,0%	16,7%	40,0%	23,9%
Toplam		28,3%	15,2%	10,9%	13,0%	32,6%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 32,961 \text{ df} = 16 \text{ p} = 0,007$$

Çocukların yarısına yakını (%43,5) okulda sınıf karşısında konuşmaya çekindiklerini söylerken, diğer yarısına yakını (%45,6) ise sınıf karşısında konuşmaya çekinmediklerini ifade etmektedir. Okulda sınıf karşısında konuşmaya çekinme durumu ile çocuk evlerinde kaldığının okulda bilinme durumu arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak amacıyla iki yargı arasında çapraz tablo analizi ve ki-kare testi gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen ki-kare analizi sonucunda belirtilen durumlar arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$).

“Çocuklarımız hemen hemen sıklıkla yüzme kursuna katılırlar, bir gün yüzmeye gittiğimizde 6 tane erkek çocuk yanımızda sıramızı beklerken yüzme hocamız gelmiş, çocuklarımızın fiziksel gelişimlerini çok beğenmiş, beni anneleri zannederek 6 çocuğa bu kadar güzel nasıl baktınız, altısını da usanmadan bıkmadan getiriyorsunuz, bekliyorsunuz demişti. Çocuklarım yüzüme baktılar, ben de hocamıza teşekkür ettim ve uğraşırsanız oluyor, daha iyi olacaklar inşallah demiştim, hala söylerler bana, hiç bir ortamda onların benim çocuklarım olmadığını söylemememden çok mutlu olurlar.” (B. E., 7).

“Herhalde bütün ablaların ilk aklına gelen bu olabilir. Biz dışarıda gezerken pazarda parkta başka bir göz, çocuğa gelip bu annen mi sorusu ve çocukla o andaki bakışmamız. Evet cevabından sonraki onun tebessümü asla aklımdan gitmez.” (B. E., 2).

“Sokakta otobüste veya alışverişte hepsi sizin çocuklarınız mı dendiğinde, benim dediğimi duymak onları mutlu ediyor, insanlar aynı yaşlarda altı çocuğun benim olduğuna inanmakta zorlansa ve garipteseler de hepsinin(çocukların) yüzünde mutlu bir ifade oluyor.” (B. E., 4).

Çocukların damgalanmamak, çevre tarafından olumsuz gözle bakılmamak için bazen beyaz yalanlara¹ başvurdukları, bakım elemanlarının da bu beyaz yalanları devam ettirdikleri, bazen de bakım elemanlarının bizzat bu beyaz yalanlara başvurmak durumunda kaldığı görülmektedir. Doğruyu söylemenin mi yoksa bu şekilde beyaz yalanlara başvurmanın mı çocuklar için daha sağlıklı olacağı tartışabilir. Ancak çocukların ve bakım elemanlarının birbirlerini dışarıya karşı anne-çocuk olarak tanıtabilmesi, çocuklarla personel arasındaki sevgi bağının güçlü olduğunu göstermektedir. Bakım elemanları dışarıda çocukla hiç ilgisi olmayan birine sırf onun merakını giderebilmek için çocuğun etiketlenmesine rıza göstermemekte, evet ben onların annesiyim diyebilmektedir. Çocuklar da kendilerini hem mahcup hissetmemek hem de ait olma ihtiyacını gidermek için kendini bakım elemanının çocuğu olarak tanıtabilmektedir.

¹ Karşısındakini üzmemek veya zarar vermemek için söylenen masumca yalan (TDK)

3.6.4. Değersizlik Duygusu ve Arkadaş İlişkileri

Kendini değersiz hisseden çocuklar arkadaşlarının yanında kendilerini kötü hissedebilirler. Kendini diğerlerinden farklı hissederek arkadaşlarının arasına katılmaz ve kolaylıkla sosyalleşemezler. Bu düşünceden hareketle çocuk evlerinde kalan çocukların evde kendini değersiz hissetme durumları ile okulda kendini arkadaşlarından farklı hissetme durumları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak amacıyla “kendimi okuldaki arkadaşlarımdan farklı hissediyorum” yargısı ile “burada kendimi değersiz hissediyorum” yargısı arasında çapraz tablo analizi ve ki-kare testi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 36: Okuldaki Arkadaşlarından Farklı Hissetme ile Çocuk Evlerinde Kendini Değersiz Hissetme İlişkisi

		Kendimi okuldaki arkadaşlarımdan farklı hissediyorum.					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Burada kendimi değersiz hissediyorum.	Tamamen Katılıyorum	16,7%	50,0%	0,0%	0,0%	33,3%	100,0%
	Katılıyorum	9,1%	37,5%	0,0%	0,0%	11,1%	12,8%
	Kararsızım	20,0%	40,0%	0,0%	0,0%	40,0%	100,0%
	Katılmıyorum	9,1%	25,0%	0,0%	0,0%	11,1%	10,6%
	Kesinlikle Katılmıyorum	0,0%	33,3%	66,7%	0,0%	0,0%	100,0%
		0,0%	12,5%	66,7%	0,0%	0,0%	6,4%
	Toplam	14,3%	14,3%	0,0%	71,4%	0,0%	100,0%
		9,1%	12,5%	0,0%	71,4%	0,0%	14,9%
		30,8%	3,8%	3,8%	7,7%	53,8%	100,0%
		72,7%	12,5%	33,3%	28,6%	77,8%	55,3%
	Toplam	23,4%	17,0%	6,4%	14,9%	38,3%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 52,248 \text{ df} = 16 \text{ p} = 0,000$$

Araştırmaya katılan çocukların üçte birinden fazlası (%40,4) kendisini okuldaki arkadaşlarından farklı hissettiğini, %6,4’ü kararsız olduğunu, yarısından fazlası (%53,2) arkadaşlarından farklı hissetmediğini ifade etmiştir. Kendimi arkadaşlarımdan farklı

hissediyorum yargısına katılıyorum diyen çocukların üçte ikisi (%62,5) kendimi değersiz hissediyorum yargısına da olumlu yanıt verirken kendimi kesinlikle değersiz hissetmiyorum diyen çocukların üçte ikisi (%61,5) kendimi okuldaki arkadaşlarımdan kesinlikle farklı hissetmiyorum demişlerdir. Gerçekleştirilen ki-kare testinde kendimi okuldaki arkadaşlarımdan farklı hissediyorum” yargısı ile “burada kendimi değersiz hissediyorum” yargısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu durum da göstermektedir ki evde çocuğa karşı yapılan davranışlar, gösterilen ilgi ve sevginin, çocuğun psikolojik ve duygusal durumunu etkilediği gibi okul arkadaşlarıyla ilişkilerini de belirlediğinden akademik başarısına da etki etmektedir.

3.6.5. Sınıf Karşısında Konuşmaya Çekinme

Çocuk evlerinin mahalle ortamında bir apartman dairesinde olmasının bir nedeni de korunmaya ihtiyacı olan çocuğun bir aile yanında yaşıyormuşçasına okul arkadaşlarını istediği zaman evine davet edebilmesidir. Çocuk evlerinde kalan çocuklar çocuk evlerinde vakit geçirdikleri kadar okulda da vakit geçirmektedir. Bu nedenle okul arkadaşları ile ilişkilerini öğrenmek açısından “okul arkadaşlarımı çocuk evine davet edebilirim” yargısı ile “okulda sınıfım karşısında konuşmaya çekinirim” yargısı çocuklara yöneltilmiştir. Okulda sınıf karşısında konuşmak özgüven gerektiren bir durum olduğundan çocuğun psikolojik durumu ile ilgili veriler vermesi amaçlanmıştır. Çocuk evinde kaldığını okul arkadaşlarına söylemeyen çocuk sınıf karşısında yanlış bir söz etmekten korkacağı için konuşmaya çekinebilir. Çocuğun okul arkadaşını eve davet edebilmesi de çocuğun kurum bakımında kaldığını arkadaşına söylemesini gerektirdiğinden yine özgüveni ve dolayısıyla psikolojik durumuyla ilintilidir.

“Çocuk evlerindeki çocuklarımızın diğer kurumlardaki çocuklardan daha özgüvenli olduğunu daha özgür ve sosyal olduğunu düşünüyorum.” (B. E., 12).

“Dört beş sene sonunda daha dün gördüğüm bir çocuğumuzun, şenlik sonu üniversiteli abisiyle teşekkür veda konuşması yapılırken tüm çocuklar adına teşekkür konuşması yaptığını görmek çok büyük bir onurdu ve bu çocuk en büyüklerden değil, yüreği akıllı büyük çocuklarımızdan, emeği geçenlerden Allah razı olsun.” (B. E., 3).

Araştırmaya katılan çocukların “okulda sınıfım karşısında konuşmaya güçlük çekerim” yargısına yanıtları ile “okuldaki arkadaşlarımı çocuk evine davet edebilirim” yargısına vermiş oldukları yanıtlar arasında bir ilişki olup olmadığını anlamak amacıyla çapraz tablo analizi ve ki-kare testi yapılmıştır. “Okulda sınıfım karşısında konuşmaya güçlük çekerim” yargısına çocukların %43,5’i katıldıklarını, %45,6’sı katılmadıklarını ifade ederken geriye kalanlar kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Çocukların bu soruya yanıtlarının oldukça yakın şekilde dağılım gösterdiği bazı çocukların özgüveninin daha yüksek olduğu, bazılarının ise daha düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 37: Okulda Sınıf Karşısında Konuşmaya Çekinme ile Okul Arkadaşlarını Çocuk Evine Davet Edebilme İlişkisi

		Okuldaki arkadaşlarımı çocuk evine davet edebilirim					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Okulda sınıfım karşısında konuşmaya çekinirim	Tamamen Katılıyorum	46,2%	0,0%	15,4%	15,4%	23,1%	100,0%
	Katılıyorum	40,0%	0,0%	18,2%	33,3%	33,3%	28,3%
	Kararsızım	0,0%	14,3%	57,1%	0,0%	28,6%	100,0%
	Katılmıyorum	0,0%	20,0%	36,4%	0,0%	22,2%	15,2%
	Kesinlikle Katılmıyorum	0,0%	20,0%	20,0%	0,0%	60,0%	100,0%
		0,0%	20,0%	9,1%	0,0%	33,3%	10,9%
		0,0%	16,7%	16,7%	66,7%	0,0%	100,0%
Toplam		32,6%	10,9%	23,9%	13,0%	19,6%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=39,884 \text{ df}=16 \text{ p}=0,001$$

Okuldaki arkadaşlarımı çocuk evine davet edebilirim yargısına bakıldığında ise çocukların %43,5’inin arkadaşlarını eve davet edebildiği, %32,6’sının ise davet edemedikleri görülmektedir. Bu soruda kararsız olduğunu belirten çocuklarının oranın diğer yargıya göre fazla olduğu (%23,9) tespit edilmiştir. Okulda sınıf karşısında konuşmakta güçlük çekme durumu ile okuldaki arkadaşlarını çocuk evine davet

edebilme durumu arasında yapılan ki-kare analizinde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

“Çocuk evinde kalan çocuklar komşulara karşı ilgili ve paylaşımcılar, eve misafir kabul etmek, komşuya gidip gelmek, akranlarını çocuk evine çağırmak gibi istekleri oluyor.” (B. E., 21).

Çocukların yarısından fazlasının okul arkadaşlarını eve davet etme konusunda çekinceli davranması durumuna, çocukların çocuk evine arkadaşlarını davet ederken bakım elemanlarından ya da ev sorumlusundan izin almaları gerektiği durumu etki etmiş olabilir. Etkisi ne olursa olsun yukarıda belirtilen iki yargıda da çocukların benzer şekilde cevaplar vermiş olmaları çocuklardan özgüveni yeterince yüksek olmayan çocukların önemli derecede fazla olduğunu göstermektedir.

3.6.6. Yalnızlık, Beceriksizlik ve Suçluluk

Kendini beceriksiz ve suçlu hisseden çocukların aynı zamanda yalnızlaşıp yalnızlaşmadığını anlamak amacıyla “kendimi yalnız hissediyorum” yargısı ile “kendimi beceriksiz, suçlu hissediyorum” yargısı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak amacıyla çapraz tablo analizi ve ki-kare testi gerçekleştirilmiştir.

Gerçekleştirilen çapraz tablo analizinde; kendini tamamen beceriksiz, suçlu hisseden çocukların tamamının kendini tamamen yalnız hissettiği, kendini kesinlikle yalnız hissetmeyen çocukların tamamına yakınının (%92,0) kendini beceriksiz, suçlu hissetmediği anlaşılmıştır. Yapılan ki-kare testinde “kendimi yalnız hissediyorum” yargısı ile “kendimi beceriksiz, suçlu hissediyorum” yargısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Tablo 38: Suçluluk ve Yalnızlık İlişkisi

		Kendimi yalnız hissediyorum					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Kendimi beceriksiz, suçlu hissediyorum	Tamamen Katılıyorum	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	6,4%
	Katılıyorum	16,7%	33,3%	0,0%	33,3%	16,7%	100,0%
		16,7%	66,7%	0,0%	25,0%	4,0%	12,8%
	Kararsızım	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	4,0%	2,1%
	Katılmıyorum	0,0%	0,0%	0,0%	80,0%	20,0%	100,0%
		0,0%	0,0%	0,0%	50,0%	4,0%	10,6%
	Kesinlikle Katılmıyorum	6,3%	3,1%	15,6%	6,3%	68,8%	100,0%
		33,3%	33,3%	100,0%	25,0%	88,0%	68,1%
	Toplam	12,8%	6,4%	10,6%	17,0%	53,2%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 51,518 \text{ df}=16 \text{ p}=0,000$$

Korunma ve bakım altına alınan çocukların ailelerinin yanında yaşamış oldukları travmalar, ilgisizlik, ihmal ve istismar gibi durumlar her ne kadar kurum bakımında telafi edilmeye ve çocuk rehabilite edilmeye çalışılsa da psikoterapi alanında yetişmiş personel eksikliği nedeniyle çocukların rehabilitasyon süreçleri ya çok yavaş şekilde ilerlemekte ya da sadece oradaki personelin bilgi, beceri ve tecrübesine göre şekillenmektedir.

3.6.7. Yeni Tanışılan İnsanla Konuşma Durumu ve Kalabalık Ziyaretçiler

Yeni tanışılan bir insanla konuşma başlatmak ve konuşmayı devam ettirebilmek bir gelişim sürecidir ve özgüven gerektirir. Özgüveni yüksek olan çocuklar daha kolay iletişim kurabilirken kendine güvenmeyen çocuklar özellikle yeni tanıştığı biri ile iletişim kurmaktan çekinir. Daha önceki bölümlerde anlatıldığı üzere genelde kuruluşlara gelen kalabalık ziyaretçiler tek seferlik ziyaretlerde bulunduklarından yeni bir tanışma gerçekleşir. Çocuklar burada dışardan gelen insanlarla tanışır, gelenler çoğunlukla bazı sözler verirler (tekrar sizi görmeye geleceğim, sizi geziye götüreceğim vb. gibi) ancak bu sözler daha sonra unutulur ve gerçekleşmez. Bu tür ziyaretler

çocukların gelişim alanlarına hiçbir katkıda bulunmadığı için ve çocukların gönüllerine dokunmadığı için genellikle çocuklar tarafından hoş karşılanmaz. Bu nedenle bu bölümde yeni tanışılan bir insanla konuşmakta güçlük çekme durumu ile kalabalık ziyaretçilerden hoşlanma durumu arasında bir ilişki olup olmadığını değerlendirilmek için çapraz tablo analizi ve ki-kare testi yapılmıştır.

Araştırmaya katılan çocuklardan “Yeni tanıştığım bir insanla konuşmakta güçlük çekerim” yargısına tamamen katıldığını belirten çocukların dörtte üçü (%75,0) “Kalabalık ziyaretçilerden hoşlanmam” yargısına da tamamen katılmışlardır. Yeni tanışılan bir insanla konuşmakta güçlük çekme durumuna kesinlikle katılmayan çocukların yarısından fazlası (%58,1) kalabalık ziyaretçilerden hoşlandıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 39: Yeni Tanışılan Biriyle Konuşma ve Kalabalık Ziyaretçi İlişkisi

		Yeni tanıştığım bir insanla konuşmakta güçlük çekerim					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Kalabalık ziyaretçilerden hoşlanmam	Tamamen Katılıyorum	75,0%	0,0%	8,3%	8,3%	8,3%	100,0%
		64,3%	0,0%	20,0%	12,5%	8,3%	26,1%
	Katılıyorum	0,0%	42,9%	0,0%	28,6%	28,6%	100,0%
		0,0%	42,9%	0,0%	25,0%	16,7%	15,2%
	Kararsızım	0,0%	0,0%	50,0%	25,0%	25,0%	100,0%
		0,0%	0,0%	40,0%	12,5%	8,3%	8,7%
	Katılmıyorum	14,3%	14,3%	14,3%	42,9%	14,3%	100,0%
		7,1%	14,3%	20,0%	37,5%	8,3%	15,2%
	Kesinlikle Katılmıyorum	25,0%	18,8%	6,3%	6,3%	43,8%	100,0%
		28,6%	42,9%	20,0%	12,5%	58,3%	34,8%
Toplam		30,4%	15,2%	10,9%	17,4%	26,1%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 33,584 \text{ df} = 16 \text{ p} = 0,006$$

Gerçekleştirilen ki-kare testinde söz konusu iki yargı arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$).

“Özellikle gönüllü birisi geldiğinde aşırı şımarma, dikkat çekme, ağlama, odasına gidip dağıtma gibi tavırlar sergilediğini gözlemlediğim çocuklarım var.” (B. E., 11).

“Genelde çocuklar ziyaretçilerle çok fazla diyalog kurmaz ve çekingen davranırlar böyle davranmalarının sebebi çocukların ailelerine ilişkin sorular yöneltilmesi, annen baban ölü mü, başka kardeşin var mı gibi. Böyle durumlarda görevli personel müdahale ederek konuyu veya ortamı değiştirmek zorunda kalıyor.” (B. E., 20).

Yeni tanışılan bir insanla konuşmakta güçlük çeken çocukların kalabalık ziyaretçilerden de çoğunlukla hoşlanmadıkları anlaşılmıştır. Bu çocukların yeni tanışacakları bir insanla konuşmak zorunda kalacaklarından dolayı tek seferlik ve kalabalık olarak yapılan ziyaretleri sevmedikleri, daha az kişiyle, düzenli olarak ve daha samimi şekilde yapılan ziyaretlerden memnun oldukları düşünülmektedir. Bakım elemanlarının çocuklar üzerinde yapmış olduğu gözlemlerde, bir ziyaretçi geldiğinde çocuğun şımarması, ağlaması, odasına gidip dağıtması gibi durumlar gelen kişinin ilgisini çekerek kendisiyle daha fazla ilgilenilmesini sağlamak amacıyla olabilir. Nitekim daha önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere kendisiyle daha fazla ilgilenilsin diye kendini hasta gösteren çocuklar dahi mevcuttur.

3.7. Komşuluk ve Sosyal Çevre İlişkileri

Çocuk evlerinin amaçlarından birisi de korunmaya ihtiyacı olan çocukların mahalle ortamında toplumun en küçük birimi olan ailelerle iç içe olarak toplumsal kuralları doğrudan toplumdan öğrenmelerini sağlamaktır. Bu nedenle çocuk evlerine komşu olan apartman sakinlerinin çocuk evlerine karşı tutumları, çocuk evinde kalan çocuklara karşı yaklaşımları, çocuk evini ziyaret etme ve evde kalan çocukları kendi evlerinde misafir etme durumları, evde kalan çocuklarla kendi çocuklarının birlikte oyunlar oynamasına müsaade etmeleri vb. gibi davranışları çocuk evlerinde kalan çocukların örf, adet, ahlaki ve toplumsal kuralları öğrenmeleri ve dolayısıyla sosyalleşmeleri açısından oldukça önemlidir.

Daha önceki bölümlerde değerlendirilen durumlar diğer kurum bakımı modellerinde de benzerlik gösterebilir ancak komşuluk ilişkisi sadece çocuk evlerinde değerlendirilebilecek bir durumdur. Diğer kurum bakımı modellerinde komşuluk ilişkisi

ya hiç yoktur ya da çok daha yüzeysel seviyededir. Bu nedenle araştırmanın bu bölümünde diğer bölümlerinden daha fazla yorum ve değerlendirme yapılarak komşuların çocuk evinde kalan çocuklara karşı davranış ve tutumları çeşitli faktörler açısından ve bakım elemanlarının gözlemleri üzerinden değerlendirilmiştir.

3.7.1. Komşuların Davranışları

Çocuk evine komşu apartman sakinlerinin çocuk evinde kalan çocuklara karşı davranış ve tutumları çocukların toplumu tanımaları ve toplumsal kuralları direkt olarak toplumdan öğrenmeleri açısından önemlidir. Ancak günümüz kent toplumunda yıllarca aynı binada oturan komşular bile bazen sokakta gördüklerinde birbirlerini tanımamaktadırlar.

Günümüz toplumunda insanlar yakın çevresindeki insanlardan uzak bir ortamda yaşamayı tercih etmekte, bireysel bir hayat yaşamaktadır. Bireyin sosyal bir varlık olmasına uymayan bu durum özellikle kent yaşamında kendini göstermektedir. Köy ve kasabalarda komşuluk ilişkileri halen samimi iken şehirlerde bu durum pek mümkün olmamaktadır.

Köylere nazaran kentlerde mekânsal olarak insanlar birbirine daha yakın olmakla birlikte ilişki ve iletişim açısından oldukça uzaktır. Bu nedenle çocuk evinin bulunduğu apartmanda komşuluk ilişkilerinin önemi çocukların toplumsal kuralları öğrenmeleri açısından önemlidir. Öyle ki bazen o binada bir çocuk evi olduğunu bilmeyen komşular dahi olabilmektedir. Sakarya şehri açısından bakıldığında ise, Sakarya'nın çok büyük bir kent olmaması, binaların çok yüksek katlı olmaması nedeniyle köylerdeki kadar sıcak ve samimi komşuluk ilişkileri olmasa da İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyükşehirlerle nazaran daha iyi bir komşuluk ilişkisi olduğu söylenebilir. Bu bölümde komşuların çocuklara karşı davranışları ile çocukların komşuların davranışlarından memnuniyet durumları üzerinde değerlendirme yapılmıştır.

“İnsanlar korunmaya muhtaç çocuklar konusunda çok bilgiye sahip değiller bizim çocuklarımız komşularımızı gördüğünde en azından selam verip hal hatır sorabiliyorlar.” (B. E., 5).

“Komşuların selam vermesi, ayaküstü de olsa hal hatır sorması çocukları mutlu ediyor.” (B. E., 4).

Araştırmaya katılan çocuklara “komşular bana iyi davranır” yargısı yöneltilmiş ve sıklık düzeyi sorulmuş olup çocukların yarıya yakını(%47,8) her zaman, dörtte biri(%26,1) sık sık, beşte biri (%21,7) bazen-ara sıra, %2,2’si nadiren iyi davrandıklarını ifade ederken çocukların sadece %2,2’si komşuların iyi davranmadığını belirtmişlerdir. Yine çocuklara “komşuların bana karşı davranışları beni mutlu eder” yargısı yöneltilmiş olup çocukların yarısından fazlası(%52,2) tamamen katılıyorum, dörtte birine yakını(%23,9) katılıyorum, %13’ü kararsızım, %2,2’si katılmıyorum ve %8,7’si kesinlikle katılmıyorum demişlerdir.

Komşuların iyi davranması ile komşuların davranışlarının çocukları mutlu edip etmediği arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak amacıyla iki yargı arasında çapraz tablo analizi ve ki-kare testi gerçekleştirilmiştir. Komşular bana her zaman iyi davranır diyen çocukların dörtte üçü(%77,3) komşuların davranışlarının kendilerini mutlu ettiğini, komşular sık sık iyi davranır diyen çocukların beşte dördünden fazlası (%83,4) komşuların davranışlarının kendilerini mutlu ettiğini belirtmiştir.

Tablo 40: Komşuların Davranışları Çocuklara Etkisi

		Komşuların bana karşı davranışları beni mutlu eder					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Komşular bana iyi davranır	Her zaman	68,2%	9,1%	13,6%	0,0%	9,1%	100,0%
		62,5%	18,2%	50,0%	0,0%	50,0%	47,8%
	Sık Sık	16,7%	66,7%	8,3%	8,3%	0,0%	100,0%
		8,3%	72,7%	16,7%	100,0%	0,0%	26,1%
	Bazen - Ara sıra	60,0%	10,0%	20,0%	0,0%	10,0%	100,0%
		25,0%	9,1%	33,3%	0,0%	25,0%	21,7%
	Nadiren	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		4,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	2,2%
	Hiçbir zaman	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	25,0%	2,2%
	Toplam	52,2%	23,9%	13,0%	2,2%	8,7%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 31,956 \text{ df}=16 \text{ p}=0,010$$

Gerçekleştirilen ki-kare testinde söz konusu iki durum arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$).

“Komşuluk ilişkileri karşımızdaki kişilerin bakış açısına göre değişkenlik gösteriyor” (B. E., 17).

“Komşulardan beklentilerimiz, öncelikle çocukların özeline ilişkin sorular sorulmaması, bakışlarıyla ve davranışlarıyla onlara farklı oldukları düşüncesi yaratmamaları, tam aksine davranışlarıyla örnek olmaları, küfürlü, argo, yüksek sesle konuşmayarak, sokağa tükürmeyerek, evlerinin önünü temiz tutup çöplerini konteynera atarak vs.” (B. E., 20).

“Evlere izinli girilip çıkılması ve benzeri durumlardan çok sık görülebilen bir komşuluk oluşmıyor, insanlar çocuk evlerini yeterince tanımıyor, komşularımızla karşılaştığımızda çocuklardan memnuniyetlerini dile getiriyorlar, çocukların saygılı, apartman kurallarına uyan, yardımsever olduklarını, zaman zaman şarkı söylerken seslerinin geldiğini ve bundan çok mutlu olduklarını söyleyen komşularımız oluyor” (B. E., 4).

“Çocuk evi çevresindeki komşuların çoğunun, çocuk evleri hakkında bir bilgisi olmuyor, çocuklara ve bizlere çeşitli sorular sorup tanımaya çalışıyorlar, ev sistemini olumlu bulup destek verenler ile birlikte çocukların olumsuz davranışları karşısında öfkeli, olumsuz dönüş yapanlarla da karşılaşabiliyoruz.” (B. E., 21).

Komşuların davranışları beni mutlu etmez diyen çocuklardan bazılarının komşuların iyi davrandıklarını belirttikleri ilgili tablodan anlaşılmaktadır. Bu durumun komşular ne kadar iyi davransalar da onların davranışlarının çocukları mutlu etmek için yeterli olmadığı, komşulardan çocukların belki de daha fazla bir beklenti içerisinde oldukları, kendilerini evlerinde misafir etme, ziyaretlerine gelme, kendileriyle daha fazla ilgilenmeleri gibi beklentilerinin de olduğu, bu nedenle de komşuların salt iyi davranmalarının bazı çocukları mutlu etmediği şeklinde değerlendirmek mümkündür. Bakım elemanları ile yapılan görüşmelerde bazı bakım elemanlarının komşuların iyi olduğunu, birbirlerini ziyaret ettiklerini söylediği, bazı bakım elemanlarının ise komşularla sınırlı bir iletişimlerinin olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Çocuk evine komşu apartman sakinlerinin durumlarına göre komşuluk ilişkilerinde farklılıklar olduğu anlaşılmaktadır.

3.7.2. Komşuları Ziyaret Etme

Çocuk evinin bulunduğu mahalle ve o mahalledeki komşuluk ilişkileri, apartman sakinlerinin çocuklara ilgilenmesi, bazen evi ziyaret etmeleri, çocuklarla vakit geçirmeleri, çocukların komşuları ziyaret etmeleri durumunu da belirlemektedir. Çünkü günümüzde özellikle büyük şehirlerde yan komşusunu, karşı komşusunu tanımayan insanlar dahi bulunmaktadır. Şehrin ve mahallenin durumuna göre komşuluk ilişkileri değişmekte, bazı apartmanlarda komşuluk ilişkileri daha samimiyken bazı apartmanlarda asansörde karşılaşınca birbirine selam dahi vermeyen komşular olabilmektedir.

“Şansımıza çok iyi komşulara sahibiz her zaman iletişim halindeyiz her biri çocuklarımıza rol model olabilecek şekilde iletişim kuruyorlar. Üstelik özel günlerimizde bunlar kandil, bayram gibi adet ve geleneklerimize uygun bizi biz yapan kültürümüzü aşıyoruz.” (B. E., 1).

“Mahalle ortamında yaşayan çocuk sosyal gelişimini daha sağlıklı oluşturuyor, komşularımız çocuklarımızı ilk tanıdıklarında dışlayıcı ya da sadece merhametle yaklaştılar, zamanla onlar da tecrübelenerek diğer çocuklardan farklı davranmaları gerektiğini anladılar.” (B. E., 12).

Araştırmaya katılan çocukların üçte ikisi (%60,9) bayram, kandil, aşure günü özel dini günlerde komşuları ziyaret ettiklerini ifade etmişlerdir. Çocukların %26,1'i bu soruya bazen, geriye kalan çocuklar (%13) ise nadiren ziyaret ettiklerini belirtmişlerdir. Özel günlerde komşuları ziyaret etmediğini belirten ya da bazen şeklinde yanıt veren çocukların üçte birden fazla olduğu dikkate alındığında çocukların komşuluk ilişkilerini öğrenebilmesi için ziyaretin daha sık yapılması gerektiği kanaati oluşmuştur.

“Koruma altında bulunan çocuklar olmasına istinaden komşularla seviyeli ilişki kurulmaktadır, özel günlerde bayramlar aşure v.s binadaki ve çevredeki komşularla diyaloga girilmekte, toplum değerleri ve paylaşım kısmen de olsa yaşatılmaktadır. Çocuklar komşularda gördükleri anne baba çocuk eşleşmesi ile aile kavramını kendi yaşantıları ile kıyaslayıp normalde olması gereken aile birliğinin olmadığını farkına varıp mutsuz olduklarına şahit olduğum anlar olmuştur.” (B. E., 21).

Tablo 41: Çocuk Evine Göre Özel Günlerde Komşuları Ziyaret Etme Durumu

		Bayram, kandil, aşure günü gibi özel dini günlerde komşuları ziyaret ederiz					Toplam
		Her zaman	Sık Sık	Bazen - Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman	
Hangi Çocuk Evinde Kalıyorsunuz?	K. Çocuk Evi	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		16,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	8,7%
	T. Çocuk Evi	0,0%	0,0%	20,0%	40,0%	40,0%	100,0%
		0,0%	0,0%	8,3%	100,0%	50,0%	10,9%
	D. Çocuk Evi	20,0%	20,0%	60,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		4,2%	25,0%	25,0%	0,0%	0,0%	10,9%
	N. Çocuk Evi	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		16,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	8,7%
	O.G. Çocuk Evi	40,0%	20,0%	20,0%	0,0%	20,0%	100,0%
		8,3%	25,0%	8,3%	0,0%	25,0%	10,9%
	Ç. Çocuk Evi	0,0%	33,3%	50,0%	0,0%	16,7%	100,0%
		0,0%	50,0%	25,0%	0,0%	25,0%	13,0%
	Ş. Çocuk Evi	83,3%	0,0%	16,7%	0,0%	0,0%	100,0%
		20,8%	0,0%	8,3%	0,0%	0,0%	13,0%
	R. Çocuk Evi	40,0%	0,0%	60,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		8,3%	0,0%	25,0%	0,0%	0,0%	10,9%
	U. Çocuk Evi	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		25,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	13,0%
Toplam		52,2%	8,7%	26,1%	4,3%	8,7%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$X^2=58,075$ $df=32$ $p=0,003$

“Bayram, kandil, aşure günü gibi özel dini günlerde komşuları ziyaret ederiz” yargısına verilen yanıtlar ile “Hangi Çocuk Evinde Kalıyorsunuz?” sorusuna verilen yanıtlar arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını ölçmek için ilgili yanıtlar karşılaştırılmış ve ki-kare testine tabi tutulmuştur. Gerçekleştirilen ki-kare analizi sonucunda bahse konu iki soruya verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

“Hayatı hayatın içinde komşuluğu çeşit çeşit komşu içinde görüp öğreniyorlar bu güzel.” (B. E., 3).

“Komşularımız açısından çok şanslıyız, kızlarımızı kendi çocukları gibi koruyup gözetip yeri geldiğinde uyarıda bulunarak her daim iletişim

içerisinde oldular. Alt komşunuz Aynur hanımın hasta olduğunu öğrenince kızların isteği üzerine ziyarete gidilmiş hal hatır sorulmuştur, Aynur Hanım bu ziyaretten dolayı memnun kaldığını dile getirmiştir.” (B. E., 13).

Bazı çocuk evlerinde çocukların komşuları ziyaret etme ve komşularla ilişki durumları daha iyi seviyedeyken bazı çocuk evlerinde kısmen iyi bazılarında ise yok denecek kadar azdır. Çocukların komşuları ziyaret etme durumlarına evde çalışan personelin çocukları yönlendirmesi, bu amaçla rehberlik yapması, binadaki genel komşuluk ilişkileri ve komşuların çocuklara karşı bakış açıları etki etmektedir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda çocukların hangi nedenlerle komşuları ziyaret ettikleri ya da etmedikleri üzerinde daha detaylı durulması çocukların sosyalleşmeleri açısından fayda sağlayabilir. Bakım elemanının(21) ifadesinde olumsuzluk olarak nitelendirilebilecek olan duruma açıklık getirecek olursak; çocuk evinde kalan çocuklar dışarıda anne-baba-çocuk eşleşmesini gördüklerinde mutsuz olsalar da çocukların bu eşleşmeyi görerek ilerde bir aile kurduklarında ailenin nasıl olunması gerektiğini öğrenmeleri ve kendi çocuklarını kurum bakımına terk etmemeleri açısından oldukça önemlidir. Çünkü halen kurum bakımında kalmakta olan çocuklardan bazıları daha önce kurumda yetişmiş bireylerin çocukları olabilmektedir. Bu kısır döngüden kurtulabilmek için çocuklara nasıl iyi bir anne-baba olunabileceğini kurumdan ayrılmadan öğretmek gerekmektedir.

3.7.3. Değersizlik Duygusu ve Komşuların Davranışları

Çocuk evine komşu olan ailelerin korunmaya ihtiyacı olan çocuklara karşı davranışları çocukların çocuk evlerinde kendini değersiz hissetmesine neden olabilecek etkenlerden birisidir.

“Hangi komşumuz çocuklara karşı selam verip daha yakın davranıyorsa, çocuk da ona karşı daha yakın hissediyor.” (B. E., 2).

“Çocuk evlerine komşu olan apartman sakinleri çocuk evlerine karşı önyargılıdır” yargısı ile “burada kendimi değersiz hissediyorum” yargısı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını öğrenebilmek amacıyla çapraz tablo analizi gerçekleştirilmiş ve ki-kare testi uygulanmıştır.

Tablo 42: Komşu Davranışlarının Değersizlik Duygusuna Etkisi

		Çocuk evlerine komşu olan apartman sakinleri çocuk evlerine karşı önyargılıdır					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Burada kendimi değersiz hissediyorum.	Tamamen Katılıyorum	33,3%	16,7%	50,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		11,8%	100,0%	37,5%	0,0%	0,0%	12,8%
	Katılıyorum	60,0%	0,0%	20,0%	0,0%	20,0%	100,0%
		17,6%	0,0%	12,5%	0,0%	5,9%	10,6%
	Kararsızım	0,0%	0,0%	0,0%	33,3%	66,7%	100,0%
		0,0%	0,0%	0,0%	25,0%	11,8%	6,4%
	Katılmıyorum	0,0%	0,0%	28,6%	42,9%	28,6%	100,0%
		0,0%	0,0%	25,0%	75,0%	11,8%	14,9%
	Kesinlikle Katılmıyorum	46,2%	0,0%	7,7%	0,0%	46,2%	100,0%
		70,6%	0,0%	25,0%	0,0%	70,6%	55,3%
Toplam		36,2%	2,1%	17,0%	8,5%	36,2%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 37,369 \text{ df}=16 \text{ p}=0,002$$

“Çocuk evlerine komşu olan apartman sakinleri çocuk evlerine karşı önyargılıdır” yargısına çocukların üçte birinden fazlası (%38,3) katılıyorum ya da tamamen katılıyorum, yarisına yakını (%44,7) katılmıyorum ya da kesinlikle katılmıyorum derken çocukların %17’si kararsız olduklarını belirtmiştir. Bu yargının olumsuzluk ifade etmesi nedeniyle kararsız olduğunu belirten çocukların yanıtları katılıyorum kısmı ile birlikte değerlendirildiğinde çocukların yarisından fazlası (%55,3) komşuların önyargılı olduğunu düşünmektedir.

Yapılan çapraz tablo analizinde; burada kendimi değersiz hissediyorum yargısına tamamen katılan çocukların kararsızları da dâhil ettiğimizde tamamı komşuların önyargılı olduğunu düşünmektedir. Burada kendimi değersiz hissediyorum yargısına katılmayan çocukların dörtte üçüne yakını (%71,5) komşuların önyargılı olmadıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Gerçekleştirilen ki-kare testi sonucunda komşuların çocuklara karşı önyargılı davranmaları ile çocukların çocuk evlerinde kendilerini değersiz hissetmeleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

“Bu göreve başlamadan önce zaman zaman koruma altındaki çocuklarımızı görüyordum fakat tedirgin olan çevreyi anlayamıyordum, çocuklar kendilerini bulundukları ortamdan soyutlayan ayrı bir alemde gibi davranıyorlardı, bu durumlarına üzüliyordum, kafamda hep neden niçinler vardı. Bir çocuk eğitimle ve sevgi ile çok yol kat eder diye düşünüyorum.” (B. E., 7).

“Çocuk evinin bulunduğu binada çevredeki komşuların sabırlı, anlayışlı ilgili paylaşımcı davranışları çocuklar için iyi gelirken bahçede, parkta bir komşunun kendi çocuğunu sevmesi, öpmesi, koruması, ilgilenmesi çocuğu kötü yönde etkileyebiliyor anne ve babadan ayrı olduğunu daha çok hissedebiliyor çocuk.” (B. E., 21).

Çocuk evlerinde kalan çocuklar ailelerinden ayrı yaşamakta olduklarından sevgiye, ilgiye çok daha fazla muhtaçtırlar. Bakım elemanlarının ve çocuk evi personelinin çocuğa değer vermesi, sevgi göstermesi çocuklar için çoğunlukla yeterli olmamaktadır. Çocuklar orada görev yapan personelin bir ücret karşılığında iş yaptıklarının bilincinde olduklarından ve görev saatleri sona erince onları bırakıp kendi evine gideceklerini bildiklerinden personel ile çocuk arasındaki bağ ne kadar kuvvetli olursa olsun bir aile yanındaki ilgi ve sevgi gibi olamamaktadır. Bu nedenle çocuklar dışarıda aileleri tarafından sevilen, sahiplenilen çocukları gördüklerinde kendilerini değersiz hissetmekte, aynı ilgi ve sevgiyi kendileri için de göstermelerini beklemektedirler.

3.7.4. Komşuların Çocuk Evine Karşı Önyargı Durumları

Çocuk evlerinde kalan çocukların evlerde kalma süreleri ile komşuların önyargılı olduklarını düşünmeleri arasında bir ilişki olup olmadığını ölçmek amacıyla çapraz tablo analizi ve ki-kare testi yapılmıştır. En fazla 3 yıldan beri çocuk evlerinde kalan çocukların dörtte üçünden fazlası (%77,8) komşuların önyargılı olmadıklarını ifade ederken 4 yıldan fazla zamandır çocuk evlerinde kalan çocuklardan kararsızlar da dâhil edildiğinde dörtte üçü (%75,8) komşuların çocuk evlerine karşı önyargılı olduklarını düşünmektedir.

Tablo 43: Çocuk Evinde Kalma Süresi ile Komşuların Önyargılı Olduklarını Düşünme Durumu

		Çocuk evlerine komşu olan apartman sakinleri çocuk evlerine karşı önyargılıdır					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Çocuk Evlerinde Kalma Süresi	0-3 Yıl	11,1%	5,6%	5,6%	22,2%	55,6%	100,0%
		11,8%	100,0%	12,5%	100,0%	58,8%	38,3%
	4+ Yıl	51,7%	0,0%	24,1%	0,0%	24,1%	100,0%
		88,2%	0,0%	87,5%	0,0%	41,2%	61,7%
Toplam		36,2%	2,1%	17,0%	8,5%	36,2%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=18,404 \text{ df}=4 \text{ p}=0,001$$

Gerçekleştirilen ki-kare testinde çocuk evlerinde kalma süresi ile çocukların “çocuk evlerine komşu olan apartman sakinlerinin çocuk evlerine karşı önyargılı olma” düşünceleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

“Komşularımız önceleri olumsuzdu, önyargı ile yaklaşıyorlardı, bazen acıyor ve farklı yüz ifadeleri ile bakıyorlardı. Şu an bu tarz çocuk evlerinin varlığının zamanla ne kadar değerli ve önemli olduğunu anladılar, çocuklara kendi evlerinden daha iyi bakıldığını dile getirmekteler.” (B.E.,16).

“Bizim komşularımız çok anlayışlı saygılı insanlar, çocuklarımızı dışlamazlar, eleştirmedirler. İnşallah diğer evlerimizin komşuları da öyle olur. Zira bu yavrular topluma en iyi şekilde kazandırılacaksa bu çorbada kendilerinin de az da olsa bir tuzu bulunması çok önemli ve güzel bir şey.” (B. E., 7).

Çocuk evlerine yeni gelen çocuklar ilk yıllarda komşularla çok fazla iletişim halinde değillerdir, bundan dolayı komşuların düşünceleri hakkında herhangi bir fikre sahip olmadıkları için komşuların önyargılı olmadıklarını düşünmektedirler, çocuk evlerinde daha uzun süre kalan çocuklar ise binada yaşanan sorunlar ve komşuların bu sorunlara karşı yaklaşımları nedeniyle komşuların önyargılı olduklarını ifade etmektedirler.

“Tanışıp benimsemeden kabullenmeden sevmeyen önce kesinlikle önyargılar (komşular). Hem ablalara ve hem çocuklara karşı, önce yargılayan, acıyan, sorgulayan, duygu karmaşası içindeki yüz ifadeleri ile yaklaşıyorlar, zamanla tanıdıkça hem çocukları hem ablaları kabullenip seviyorlar, olumsuzlukların da olumluya doğru gittiğini gözlemlemekteyim.” (B. E., 15).

Komşuların önyargılı oldukları düşüncesine cinsiyet faktörünün etki edip etmediğini anlamak için cinsiyet sorusu ile “çocuk evlerine komşu olan apartman sakinleri çocuk evlerine karşı önyargılıdır” yargısı arasında çapraz tablo analizi ve ki-kare testi uygulanmıştır.

Tablo 44: Komşuların Önyargılı Oldukları Düşüncesine Cinsiyetin Etkisi

		Çocuk evlerine komşu olan apartman sakinleri çocuk evlerine karşı önyargılıdır					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Cinsiyet	Erkek	53,1%	3,1%	21,9%	9,4%	12,5%	100,0%
		100,0%	100,0%	87,5%	75,0%	23,5%	68,1%
	Kız	0,0%	0,0%	6,7%	6,7%	86,7%	100,0%
		0,0%	0,0%	12,5%	25,0%	76,5%	31,9%
Toplam		36,2%	2,1%	17,0%	8,5%	36,2%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 25,445 \text{ df}=4 \text{ p}=0,000$$

Araştırmaya katılan kız çocukların büyük çoğunluğu (%93,4) komşuların çocuk evlerine karşı önyargılı olmadıklarını ifade ederken erkek çocukların dörtte üçünden fazlası (%78,1) komşuların önyargılı olduklarını belirtmektedir. Yapılan ki-kare testinde cinsiyet ile komşuların önyargılı olduğunu düşünme konusunda anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$).

“Ev sahibimiz, mahalle sakinlerimiz ilk başlarda önyargılı olsa da şimdi daha ılımlılar, çocuklara olumlu davranış sergiliyorlar, bazen çocuklarımız ısrarcı olduğunda olumsuzlukla karşılaşabiliyorlar.” (B. E., 11).

Kızlarımız her zaman komşularla sevgi saygı içerisinde olmuşlardır, bahçede komşularla vakit geçirmekten keyif alırlar.” (B. E.,13).

“Komşuların biraz bilgilendirilmesi gerekmektedir, kurumun işleyişini bilmemektedirler, çocuklar ile biraz daha fazla muhatap olmaları ve onları anlamaya çalışmaları gerekmektedir.” (B. E., 10).

Erkek çocukların kız çocuklarına göre daha hareketli oyunlar oynamaları, daha önceki bölümlerde de izah edildiği üzere erkek çocuk evlerinde daha fazla gürültü ve yüksek ses olmasından kaynaklı komşuların erkek çocuk evlerine karşı tepki verdikleri, kız çocuklarının daha uyumlu ve sessiz olmaları nedeniyle komşular ile herhangi bir sorun yaşamadıkları bundan dolayı da komşuların kız çocuklarına daha iyi davrandığı düşünülmektedir.

3.7.5. Komşu Çocuklarıyla Arkadaşlık Durumu

Çocuk evine komşu olan apartman sakinlerinin kendi çocuklarının korunmaya ihtiyacı olan ve çocuk evinde kalan çocuklarla oyun oynamalarına izin verip vermedikleri, çocukların komşu çocukları ile arkadaşlık kurup kuramadıkları durumunu değerlendirebilmek için araştırmaya katılan çocuklara “çocuk evine komşu olan ailelerin çocukları benim arkadaşımdır” yargısı yöneltmiştir.

Çocukların üçte ikisinden fazlası (%70,2) çocuk evine komşu olan ailelerin çocukları benim arkadaşımdır derken, kararsız olduklarını belirtenler de dâhil olmak üzere üçte birine yakını (%29,8) komşu çocuklarının kendilerinin arkadaşı olmadığını ifade etmişlerdir. Komşuların çocuk evinde kalan çocuklarla iletişiminin çocukların komşu çocukları ile arkadaşlık kurmaları durumuna etki edip etmediğini anlamak amacıyla çapraz tablo analizi ve ki-kare testi yapılmıştır.

Komşuların iletişimi bizimle iyidir yargısına tamamen katılan çocukların büyük çoğunluğu (%94,7), katılıyorum diyen çocukların beşte dördü (%81,9) komşu çocuklarıyla arkadaş olduğunu ifade etmişlerdir.

Komşuların iletişimi bizimle iyidir yargısına katılmayan çocukların tamamı, kesinlikle katılmayan çocukların yarısı komşu çocukları benim arkadaşım değildir demişlerdir. Yapılan ki-kare testinde “çocuk evine komşu olan ailelerin çocukları benim arkadaşımdır” yargısı ile “komşuların iletişimi bizlerle iyidir” yargısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Tablo 45: Komşuların İletişimi ve Komşu Çocuklarıyla Arkadaşlık Durumu

		Çocuk evine komşu olan ailelerin çocukları benim arkadaşımdır					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Komşuların iletişimi bizlerle iyidir	Tamamen Katılıyorum	68,4%	26,3%	5,3%	0,0%	0,0%	100,0%
		56,5%	50,0%	14,3%	0,0%	0,0%	40,4%
	Katılıyorum	36,4%	45,5%	18,2%	0,0%	0,0%	100,0%
		17,4%	50,0%	28,6%	0,0%	0,0%	23,4%
	Kararsızım	36,4%	0,0%	36,4%	0,0%	27,3%	100,0%
		17,4%	0,0%	57,1%	0,0%	50,0%	23,4%
	Katılmıyorum	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	33,3%	4,3%
	Kesinlikle Katılmıyorum	50,0%	0,0%	0,0%	25,0%	25,0%	100,0%
		8,7%	0,0%	0,0%	100,0%	16,7%	8,5%
Toplam		48,9%	21,3%	14,9%	2,1%	12,8%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$X^2 = 44,376$ $df = 16$ $p = 0,000$

“Çocuklarımız, komşularımızı ve onların çocuklarını çok seviyorlar.” (B. E., 7).

Komşuların iletişimlerinin çocuk evi ile iyi olması durumunda çocuk evinde kalan çocukların komşu çocukları ile vakit geçirebildikleri, oyun oynayabildikleri ve arkadaşlık kurabildikleri dolayısıyla daha fazla sosyalleşebildikleri anlaşılmıştır.

3.7.6. Komşu Çocukları ile Oyun Oynama

Çocuk evlerinde kalan çocukların komşuların çocuklarıyla oyun oynayıp oynayamadıklarını anlayabilmek amacıyla çocuklara “boş zamanlarımda komşu çocukları ile oyun oynarım” yargısı yöneltilmiş olup bu durumun cinsiyet açısından farklılaşıp farklılaşmadığını görmek için cinsiyet sorusu ile çapraz tablo analizi ve ki-kare testi gerçekleştirilmiştir.

Erkek çocukların üçte ikisine yakını (%61,3) boş zamanlarında her zaman ya da sık sık komşu çocukları ile oyun oynadıklarını belirtirken, kız çocuklarının yalnızca %6,7'si her zaman oyun oynadıklarını belirtmiştir. Erkek çocukların %12,9'u hiçbir zaman komşu çocukları ile oynamadıklarını ifade etmiş olup kız çocukların üçte biri (%33,3) boş zamanlarında komşu çocukları ile oyun oynamadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 46: Cinsiyete Göre Komşu Çocuklarıyla Oyun Oynama Durumu

		Boş zamanlarımda komşu çocukları ile oyun oynarım.					Toplam
		Her zaman	Sık Sık	Bazen - Ara Sıra	Nadiren	Hiçbir zaman	
Cinsiyet	Erkek	45,2%	16,1%	19,4%	6,5%	12,9%	100,0%
		93,3%	100,0%	60,0%	28,6%	44,4%	67,4%
	Kız	6,7%	0,0%	26,7%	33,3%	33,3%	100,0%
		6,7%	0,0%	40,0%	71,4%	55,6%	32,6%
Toplam		32,6%	10,9%	21,7%	15,2%	19,6%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 14,218 \text{ df}=4 \text{ p}=0,007$$

Gerçekleştirilen ki-kare testinde çocukların boş zamanlarında komşu çocukları ile oyun oynaması durumunun cinsiyete göre farklılaştığı tespit edildiğinden anlamlı bir sonuç elde edilmiştir ($p < 0,05$).

Çocuklar komşu ailelerin çocuklarıyla oyun, sohbet şeklinde görüşmektedir, komşu ailelerle çok sık diyalog içinde değillerdir.” (B. E., 8).

“Çocuklar komşular ile irtibata çocukları vasıtasıyla geçmektedirler, aileler ile çok fazla muhatap olunmamaktadır.” (B. E., 10).

Erkek çocuklarının futbol, basketbol vb. gibi grup oyunlarını kız çocuklarına göre daha fazla oynamaları, bu oyunların da ancak ev dışında oynanabilmesi nedeniyle erkek çocukların komşu çocukları ile bu tür oyunlar aracılığıyla iletişim kurdukları ve oyun oynayabildikleri kızların ise gerek bu tür oyunları ilgilerinin çekmemesi gerekse ülkemizdeki toplumsal örf ve adetler gereğince komşuların kız çocuklarının sokakta oyun oynamasına izin vermeyebilmeleri gibi nedenlerden dolayı komşu çocukları ile

oyun oynama ve cinsiyet faktörü arasında anlamlı bir farklılık olduğu düşünülmektedir.

3.7.7. Komşu Haklarının Farkında Olma Durumu

Çocuk evinde gürültü ya da yüksek ses olduğunda komşuların bu durumdan rahatsızlık duyacakları bilincinin çocuklarda oluşup oluşmadığını, komşuların haklarına saygı göstermek gerektiğini öğrenip öğrenmediklerini anlamak amacıyla çocuklara “Evde gürültü ya da yüksek ses olduğunda komşular rahatsız olur” yargısı yöneltilmiştir. Araştırmaya katılan çocukların üçte ikisi (%65,9) evde gürültü ya da yüksek olduğunda komşuların rahatsız olduklarını dile getirmiştir.

Bazı komşularımız çocuk evleri sisteminin gayet yerinde bir sistem olduğunu düşünüyor, bazı komşularımız duygusal sanki birçok şeyden yoksun, garip imkânsız bir ortam olduğunu düşünüyor, bazı komşularımız ise binalarda istemiyor, çocuklar dışarıda hırçın olduğundan, çocukların birbirleri arasındaki kavgalardan komşular rahatsız oluyorlar .” (B. E., 6).

Evde gürültü ya da yüksek ses olması durumu ile komşuların bu durumdan rahatsız olması arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak amacıyla “Evde gürültü ya da yüksek ses olur” yargısı ile Evde gürültü ya da yüksek ses olduğunda komşular rahatsız olur” yargısı arasında çapraz tablo analizi ve ki-kare testi uygulanmıştır.

“Bizim komşularımız çok memnunar, çocuklarımızı çok severler, onlarla sohbet ederler, yardımcı olurlar ve sık sık böyle bir evin varlığından ne kadar memnun olduklarını dile getirirler.” (B. E., 7).

Evde her zaman gürültü ya da yüksek ses olduğunu belirten çocukların beşte dördünden fazlasının (%83,3) komşuların rahatsız olma durumlarına tamamen katıldıkları, komşuların rahatsız olma durumlarına katılıyorum diyen çocukların yarısına yakınının (%44,4) evde hiçbir zaman gürültü ya da yüksek ses olmadığını, yarısından fazlasının (%55,6) ise nadiren de olsa evde gürültü ya da yüksek ses olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Evde hiçbir zaman gürültü ya da yüksek ses olmaz diyen çocukların yarısından fazlası (%53,4) evde gürültü ya da yüksek ses olduğunda komşuların rahatsız olmadığını düşünmektedirler. Gerçekleştirilen ki-kare testinde iki yargı arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Tablo 47: Komşuların Çocuk Evindeki Gürültüden Rahatsız Olma Durumu

		Evde gürültü ya da yüksek ses olur					Toplam
		Her zaman	Sık Sık	Bazen - Ara Sıra	Nadiren	Hiçbir zaman	
Evde gürültü ya da yüksek ses olduğunda komşular rahatsız olur	Tamamen Katılıyorum	45,5%	18,2%	18,2%	4,5%	13,6%	100,0%
		83,3%	57,1%	57,1%	16,7%	20,0%	46,8%
	Katılıyorum	11,1%	0,0%	33,3%	11,1%	44,4%	100,0%
		8,3%	0,0%	42,9%	16,7%	26,7%	19,1%
	Kararsızım	0,0%	75,0%	0,0%	25,0%	0,0%	100,0%
		0,0%	42,9%	0,0%	16,7%	0,0%	8,5%
	Katılmıyorum	0,0%	0,0%	0,0%	50,0%	50,0%	100,0%
		0,0%	0,0%	0,0%	16,7%	6,7%	4,3%
	Kesinlikle Katılmıyorum	10,0%	0,0%	0,0%	20,0%	70,0%	100,0%
		8,3%	0,0%	0,0%	33,3%	46,7%	21,3%
Toplam	25,5%	14,9%	14,9%	12,8%	31,9%	100,0%	
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

$X^2 = 37,224$ $df=16$ $p=0,002$

Evde gürültü olduğunu ifade eden bazı çocukların komşuların bu gürültüden rahatsızlık duymadığını düşündükleri, dolayısıyla komşuluk haklarının henüz farkına varmadıkları, evde hiçbir zaman gürültü olmaz diyen bazı çocukların ise evde gürültü olursa komşuların rahatsızlık duyacağını bilincinde oldukları ilgili tablodan anlaşılmaktadır.

Gürültü ya da yüksek ses olduğunda komşuların rahatsız olacağı bilincinin çocuklarda oluşmasında evde kaldıkları sürenin etki edip etmediği merak edilmiş olup çocuk evinde kalma süresi ile “Evde gürültü ya da yüksek ses olduğunda komşular rahatsız olur” yargısı arasında anlamlı bir farklılık aramak için çapraz tablo analizi ve ki-kare testi yapılmıştır.

Çocuk evlerinde en fazla üç yıldan beri kalmakta olan çocukların üçte ikisine yakını (%61,1), benzer şekilde 4 yıldan fazla zamandır çocuk evlerinde kalan çocukların üçte ikisinden fazlası (%68,9) evde gürültü ya da yüksek ses olduğunda komşuların rahatsız olduğunu düşünmektedir.

Tablo 48: Gürültü Durumunda Komşuların Rahatsız Olacağı Bilinci

		Evde gürültü ya da yüksek ses olduğunda komşular rahatsız olur					Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Çocuk Evlerinde Kalma Süresi	0-3 Yıl	38,9%	22,2%	5,6%	11,1%	22,2%	100,0%
		31,8%	44,4%	25,0%	100,0%	40,0%	38,3%
	4+ Yıl	51,7%	17,2%	10,3%	0,0%	20,7%	100,0%
		68,2%	55,6%	75,0%	0,0%	60,0%	61,7%
Toplam		46,8%	19,1%	8,5%	4,3%	21,3%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=4,069 \text{ df}=4 \text{ p}=0,397$$

Yapılan ki-kare testinde çocuk evlerinde kalma süresi ile söz konusu bilincin gelişmesi arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir ($p>0,05$).

“Bir keresinde bir çocuğumuz öfke nöbeti geçirdi, diğer çocuğumuz komşumuzun bizi yanlış anlayabileceğini söyleyerek açıklama yapalım dedi. Çocuk evinin dışlanması nasıl baktığını, nasıl bakılmasını istediğini gördüm çocukta .” (B. E., 18).

Çocuk evlerinde kalan çocukların üçte ikisinin evde gürültü ya da yüksek ses olduğunda komşuların rahatsız olabileceğini düşündükleri ve komşuların haklarının farkında oldukları, aynı zamanda komşuların çocuk evlerine karşı bakış açılarının olumsuzla evrilmesinden çekince duydukları, çocukların üçte birinin ise bu bilinç düzeyinde olmadıkları görülmektedir. Söz konusu tabloda görüldüğü üzere iki durum arasında her ne kadar anlamlı bir farklılık tespit edilmese de evde gürültü olduğunda komşuların rahatsız olacağına tamamen katılan çocukların oranı dört yıl ve fazla zamandır çocuk evinde kalanlarda en fazla üç yıldır çocuk evinde kalanlardan daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

3.7.8. Komşuluk İlişkileri ve Çocuklarda Yardım Etme Bilinci

Komşuların çocuklarla ilgilenmeleri ve çocukların ziyaretine gelme durumları ile çocukların başkalarına yardım etmeyi öğrenmeleri arasında anlamlı bir ilişki aramak için ziyaret ve yardımlaşma konusunda çapraz tablo analizi ve ki-kare testi yapılmıştır.

“Komşuların anlayışlı ve hoşgörülü olması, çocuklarımızı ötekileştirmeden, yargılamadan, sıradan çocuklar gibi davranmaları bizim çocuklarımızın geleceğine olumlu katkı sağlar .” (B. E., 12).

Komşular bizi ziyarete gelir yargısına araştırmaya katılan çocukların beşte biri (%21,3) her zaman ya da sık sık, üçte biri (%66,0) bazen-ara sıra ya da nadiren şeklinde yanıt verirken %12,8'i hiçbir zaman komşuların ziyaret etmediklerini belirtmiştir. Elinde market poşeti taşıyan bir teyze/amca gördüğümde yardım ederim yargısına çocukların üçte birine yakını (%61,7) her zaman ya da sık sık, üçte birinden fazlası ise (%38,3) bazen-ara sıra ya da nadiren yardım ettiklerini belirtmiştir.

Tablo 49: Komşuların Ziyarete Gelmesi ve Çocuklarda Yardımlaşma Bilinci

		Elinde market poşeti taşıyan bir teyze/amca gördüğümde yardım ederim.				Toplam
		Her zaman	Sık Sık	Bazen - Ara sıra	Nadiren	
Komşular bizi ziyarete gelir.	Her zaman	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	14,9%
	Sık Sık	33,3%	66,7%	0,0%	0,0%	100,0%
		4,8%	25,0%	0,0%	0,0%	6,4%
	Bazen - Ara sıra	33,3%	4,8%	47,6%	14,3%	100,0%
		33,3%	12,5%	76,9%	60,0%	44,7%
	Nadiren	20,0%	50,0%	10,0%	20,0%	100,0%
		9,5%	62,5%	7,7%	40,0%	21,3%
Hiçbir zaman	66,7%	0,0%	33,3%	0,0%	100,0%	
	19,0%	0,0%	15,4%	0,0%	12,8%	
Toplam		44,7%	17,0%	27,7%	10,6%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$X^2 = 32,075$ $df=12$ $p=0,001$

Komşular bizi her zaman ziyarete gelir diyen çocukların tamamı elinde market poşeti taşıyan bir büyüğünü gördüğünde her zaman yardım ettiğini, komşuların bazen - ara sıra ziyarete geldiğini söyleyen çocukların üçte ikisine yakını (%61,9) elinde market poşeti taşıyan bir teyze/amca gördüğünde bazen –ara sıra ya da nadiren yardım ettiğini belirtmiştir. Belirtilen yargılar arasında yapılan ki-kare testinde komşuların ziyarete gelmesi ile çocukların yardım etme bilinçlerinin gelişmesi arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

“Manevi ve mesleki olarak iyi olan komşular, çocuklarımızı ziyarete gelip yermeyen gözlerle, gerçekten sevgi ile yaklaşarak çocuklarımızın önce maneviyatının yükseltmelerine katkı sağlayabilirler, sonra iş ve ev hayatlarında olumlu değerleri paylaşabilirler, hayatlarından olumlu örnek verebilirler.” (B. E., 11).

“Komşulardan beklentim, düzgün, ahlaklı, vicdanlı, sorumluluklarını bilen, değerlerine sahip çıkan, ailesine, çevresine, sokak hayvanlarına ve toplumun faydası için konmuş tüm kurallara uygun davranan ve bu davranışlarını fiili olarak yapıp gösterebilmeleri, zaten her bir çocuğumuza örnek davranış olacaktır.” (B. E., 1).

Komşuların çocuklara iyi davranması ile çocukların başkalarına yardım etmek istemeleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını görmek amacıyla “Komşular bana iyi davranır” yargısı ile “Herkeseye iyilik ve yardım yapmak isterim” yargısı arasında çapraz tablo analizi ve ki-kare testi gerçekleştirilmiştir.

Ne yazık ki son zamanlarda bananeci bir toplum olduk Yunan atasözünde dediği gibi bana dokunmayan yılan kırk yıl yaşasın durumu var ama o yılan eninde sonunda size dokunur. Bir kötünün yedi mahalleye zararı vardır. Bu da bizim atasözümüz, bugün gözümüzü kapayıp görmezden geldiklerimiz yarın birinin canını yakarsa hesabını nasıl veririz. Koruma altındaki çocuklarımız toplum olarak üzerimize düşen görevi yerine getirirsek toplum yararına çalışan bireyler, doğru bir nesil olurlar. Onları görmezden gelip toplumun dışına itersek birer suç potansiyeli olarak karşımıza çıkarlar. Türkiye Cumhuriyeti Devleti evimiz ise millet de ailemiz, ailenin görevi değil midir korumak kollamak doğruyu yanlış öğretmek o zaman ailecek sahip çıkacağız bu çocuklara.” (B. E., 20).

Komşular bana iyi davranır yargısına her zaman diyen çocukların üçte ikisinden fazlası (%71,5), sık sık diyenlerin tamamı, bazen ara sıra diyenlerin beşte dördü (%80,0), nadiren diyenlerin tamamı herkese iyilik yapmak istediklerini belirtmiştir. Komşular bana iyi davranmaz diyen çocukların tamamı iyilik yapmak istemediklerini ifade etmiştir.

Tablo 50: Komşuların İyi Davranması ve Çocukların İyilik Yapma İsteği

		Herkese iyilik ve yardım yapmak isterim				Toplam
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Kesinlikle Katılmıyorum	
Komşular bana iyi davranır	Her zaman	42,9%	28,6%	19,0%	9,5%	100,0%
		39,1%	46,2%	80,0%	50,0%	46,7%
	Sık Sık	41,7%	58,3%	0,0%	0,0%	100,0%
		21,7%	53,8%	0,0%	0,0%	26,7%
	Bazen - Ara Sıra	80,0%	0,0%	10,0%	10,0%	100,0%
		34,8%	0,0%	20,0%	25,0%	22,2%
	Nadiren	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		4,3%	0,0%	0,0%	0,0%	2,2%
	Hiçbir zaman	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
		0,0%	0,0%	0,0%	25,0%	2,2%
Toplam		51,1%	28,9%	11,1%	8,9%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 23,445 \text{ df}=12 \text{ p}=0,024$$

Gerçekleştirilen ki-kare testinde “Komşular bana iyi davranır” yargısı ile “Herkese iyilik ve yardım yapmak isterim” yargısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Çocuklarımız komşularla yaşamayı, iletişimi, sevgi, saygıyı, yardımlaşmayı ev ortamında öğrenmektedir. Bu onların gelişimini olumlu etkilemekte, onlara yaşam kurallarını öğretmektedir.” (B. E., 14).

Çocuk evlerinde kalan çocuklarımızın topluma kazandırılması için devletin, kurum çalışanlarının, bakım personelinin haricinde komşuların da desteğine ilgisine ihtiyacı olduğunu düşünüyorum. Komşu ile ufak da olsa

bir şey alıp vermek, tatlı ikram etmek, kandilleşmek, bayramlaşmak, hasta ziyaretinde bulunmak, ihtiyacı olan bir komşuya imkân dâhilinde yardım fırsatı sunmak gibi davranışların komşular ile karşılıklı yapılması çocuğun sosyal yönden gelişmesine yardımcı olacaktır. Böylece çocuk topluma karşı olumlu duygu ve düşünce besleyerek topluma kolayca uyum sağlar.” (B. E., 21).

Yardımlaşma ve başkalarına yardım etme bilinci insanın kendi içinden gelen bir durum olmakla birlikte toplumdan ve kültürden öğrenilen bir süreçtir. Ülkemizde akrabalar, arkadaşlar arasında yardımlaşma daha fazla iken bazı toplumlarda bireysellik daha ön plandadır. Çocuklar yardım etmeyi büyüklerine bakarak öğrenirler. Çocuk evlerine komşu apartman sakinlerinin çocuklarla ilgilenmeleri, çocukları ziyarete gelmeleri çocukların zihninde kendilerine yardım edildiği duygusunu uyandırmakta olabilir. Komşuların çocuklarla daha fazla ilgilenmeleri durumunda çocukların sosyal hayata daha kolay uyum sağlayacakları düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ

Yapılan araştırma ile Sakarya Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'nde korunma ve bakım altında bulunan 47 çocuğa anket uygulanarak SPSS programı ile çözümleme yapılmış ve çocuk evlerinde görev yapan 21 bakım elemanı ile derinlemesine görüşme yapılarak çocuk evlerinin, evlerde kalan çocukların sosyal gelişimleri üzerinde nasıl bir etki yaptığı anlaşılmaya çalışılmıştır.

Çocuk evlerinde kalan çocukların ve çalışan bakım elemanlarının çocuk evine, evdeki imkânlara ve kurallara ilişkin düşünceleri, ev ortamının çocukların davranışlarına ve derslerine etkisi, çocukların yemek yapma, temizlik yapma gibi hizmetlere katkı durumları, arkadaş ve akran ilişkileri, psiko-sosyal durumları, komşulara ve sosyal çevreye ilişkin düşünceleri incelenerek çocuk evlerinin çocukların sosyal gelişimlerine etkileri değerlendirilmiştir.

Gerçekleştirilen çalışmada çocuk evlerinde korunma ve bakım altında kalan çocukların büyük çoğunluğunun çocuk evlerini sevdikleri, evde uygulanan kuralları benimsedikleri ve kuralların kendi iyilikleri için konulduğunu düşündükleri görülmektedir. Çocuk evlerinin küçük bir yapıda olması, çocukların arkadaş ilişkilerini doyasıya yaşayabilecekleri bir ortam olması, evlerin normal bir ev şeklinde dizayn edilmesi ve evlerde uygulanan kuralların bir aile yanında uygulanan kurallarla benzerlik göstermesi nedeniyle çocuklar çocuk evlerini sevip sahiplenmekte ve evlerde yaşamaktan mutluluk duymaktadırlar.

Erkek çocukların kalmakta olduğu çocuk evlerinde kız çocuklarının kaldığı evlere göre daha fazla yüksek ses ve gürültü olduğu anlaşılmaktadır. Erkek çocukların kız çocuklarına göre daha fazla maskülen ve hareket içeren davranışlar sergilemeleri, kız çocuklarının ise genellikle daha fazla konuşma ve sohbet içerikli davranışlar göstermeleri nedeniyle bu sonucun çıktığı düşünülmektedir. Aynı zamanda orta çocukluk döneminde olan çocukların kalmakta olduğu çocuk evlerinde ergenlik döneminde olan çocukların kaldığı evlerden daha fazla gürültü ve yüksek ses olduğu görülmektedir. Yine evde hiperaktivite bozukluğu ya da zihinsel engel durumu bulunan bir çocuğun olması durumunda evde gürültü ve yüksek sesin olabildiği anlaşılmaktadır.

Çocuk evlerinde kalan çocukların hem çocuk evinde gürültü olduğunda hem de komşuda gürültü olduğunda, gelecek yaşamlarında apartman hayatında komşularla böyle bir durumun yaşanması halinde nasıl davranılması gerektiğini öğrenebildikleri dolayısıyla çocuk evlerinin çocukların gelecek yaşamlarına katkı sağlayarak sosyal gelişimlerini desteklediği görülmektedir.

Çocuk evlerinde mutfakta pişirilecek yemek için gıda alışverişi diğer kuruluşlardaki gibi ihale usulü ile değil standart bir ailenin yaptığı gibi eve en yakın marketler ve pazarlardan çocukların da katılımıyla birlikte yapılmaktadır. Gıda alışverişinde çocukların fikirleri alınmakta ve yemekler evlerde pişirilmektedir. Çocuklar evlerdeki yemeklerden memnundur, istedikleri yemeği yiyebilmektedirler, yemek yapmaya ve sofraya toplamaya yardım etmektedirler. Bu sebeplerle çocuk evlerinde kalan çocuklar para harcamayı, tasarruf yapmayı, ürünün kalitesini ya da ucuzu arasında kıyaslama yapabilmeyi, mutfak giderleri için ne kadar miktar harcama yapıldığını, yemek yapmayı ve hangi yemekte hangi malzemelerin kullanılacağını, yemek yapmak için verilen emeği, sofraya toplamayı, bulaşık yıkamayı, kısaca ev idaresi konusunda pek çok beceriyi kazanmaktadırlar.

Diğer kuruluşlarda ev temizliği genellikle temizlik personeli tarafından yapılmakta olup çocukların temizlik yapmaya çok fazla katkıları bulunmamaktadır. Çocuk evlerinde bakım personelinin haricinde ayrıca bir temizlik personeli bulunmamakta, evin temizliği de bakım personelleri tarafından yapılmaktadır. Buradaki amaç temizliği tamamen bakım personelinin üzerine yüklemek değil, çocukların da hizmete katılmalarını sağlamaktır. Yapılan araştırma göstermektedir ki; çocuk evlerinde kalan çocuklar korunma altında oldukları süre içerisinde bakım personelinin rehberliğinde ev ve odasının temizliğini yapmayı, ev eşyalarını ve kişisel eşyalarını düzenlemeyi öğrenmektedirler. Bu çocukların kuruluş bakımından ayrıldıktan sonra kendi ev yaşamlarını ve düzenlerini kurduklarında ev işlerinde zorluk yaşamayacakları ve çocuk evlerinin çocukların ev idaresi konusundaki gelişim alanlarına katkı sunduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan çocukların üçte birinden fazlasının arkadaşları ile kaynaşmakta zorluk çektiği, çocukların kuruluştaki kalma süreleri arttıkça arkadaşlarıyla daha iyi anlaştıkları, erkek çocukların kız çocuklarına göre arkadaşları ile daha fazla kavga

ettikleri, kız çocukların da arkadaşlarıyla daha iyi anlaştıkları ancak erkek çocuklardan arkadaşları ile iyi anlaşanların daha samimi ilişki içerisinde oldukları tespit edilmiştir. Çocukların üçte ikisinin akranlarıyla iletişim kurarken iletişime daha açık oldukları, yeni tanıştıkları bir çocukla kolaylıkla arkadaşlık kurabildikleri, üçte birinin ise yeni tanıştığı bir çocukla arkadaşlık kurmakta zorlandığı anlaşılmakta olup yetişkinlerle iletişim konusunda çocukların yarısından fazlasının zorlandığı tespit edilmiştir.

Evde kalan çocukların okuldaki arkadaşlarına kurum bakımında kaldıklarını söylemek durumunda kalmadıkları, bu nedenle çocuk evinde kalmalarının okuldaki arkadaşları ile ilişkilerini olumsuz yönde etkilemediği, kurum bakımında kaldığını söylemek isteyen çocuğun söylediği, gizlemek isteyen çocuğun da gizleyebildiği, çocukların arkadaşlarına karşı kendini mahcup hissetmedikleri, okuldaki arkadaşları ile iletişimlerinin genel olarak iyi olduğu, çoğunlukla kurum çocuğu şeklinde bir damgalanmaya maruz kalmadıkları anlaşılmaktadır.

Çocukların beşte dördünden fazlası çocuk evlerine geldikten sonra derslerinin düzeldiğini belirtmektedir. Çocuk evinde sağlanan imkânlar ve kurallar çocuklar tarafından genellikle olumlu değerlendirilmekte, evde ya da okulda arkadaşlarıyla iyi anlaşan çocukların derslerinde de düzelme olduğu görülmektedir. Hem bakım personelinin ifadeleri hem de çocukların anketlere vermiş oldukları yanıtlar bütüncül olarak değerlendirildiğinde evde sayıca az çocuk olması nedeniyle personelin çocuklarla birebir ilgilenebildikleri ve gerektiğinde bireysel olarak ders çalıştırabildikleri, çocukların daha disiplinli bir şekilde ders çalışabildiği, personel tarafından okul ve ders takiplerinin yapıldığı görülmektedir.

Çocukların çoğunluğu evlerde ders ve etüt imkânlarının iyi olduğunu düşünse de üçte ikisine yakını ders ve etüt imkânlarının iyi olmadığını ifade etmektedir. Yine çocukların beşte dördünden fazlası çocuk evlerine geldikten sonra davranışlarında olumlu değişimler olduğunu belirtmektedir.

Çocuk evlerine geldikten sonra derslerinin düzeldiğini belirten çocukların tamamı çocuk evlerine geldikten sonra davranışlarının da düzeldiğini ifade etmektedir. Bakım elemanları da çocuklarla benzer şekilde çocuk evlerine gelen çocukların eve geldikten sonra daha iyi ders çalışmaya, saygılı ve uyumlu davranmaya başladığını ifade etmektedirler. Derslerine düzenli şekilde çalışan, okuluna devam eden çocuğun

yılsonunda takdir, teşekkür gibi belge ya da sosyal faaliyetle ödüllendirilmesi durumunda çocuk somut olarak bazı şeyleri başarabildiğini görmekte ve davranışları da düzeltilmektedir.

Çocuk evlerinde çalışan personelin eğitim seviyesinin asgari lise düzeyinde olması ve yarısından fazlasının ön lisans ve üstü eğitime sahip olması, aynı zamanda yönetmelik gereğince personelin tamamının çocuk gelişimi ve eğitimi ya da çocuk bakımı alanında eğitim almış olmaları nedeniyle çocukların ders çalışmalarına yardımcı olmaları açısından önemlidir.

Çocuk evlerinde uygulanan vardiya sisteminin 8 saatlik değil de 24 saatlik vardiya(bir gün iş, iki gün istirahat) şeklinde uygulanması çocuklarla daha samimi ilişki kurulmasına ve bir ebeveyn gibi çocukların her anlamda takibinin daha kolay yapılmasına olanak sağlamaktadır. Yine çocuk evlerinde görev yapan bakım elemanlarının tamamının, olgunluk ve orta yaş evresinde olmaları, çoğunluğunun evli ve çocuklu olmaları, personelin aile ilişkilerini ve çocukla iletişim teknik ve yöntemlerini bildikleri bu nedenle çocukların davranışları ve dersleri konusunda rehberlik yapabildikleri anlaşılmaktadır.

Bakım elemanları ile yapılan görüşmelerde; korunmaya ihtiyacı olan çocukların barınma, yeme-içme, ısınma, eğitim gibi ihtiyaçları olduğu kadar ait olma, sevilme, kabul ve değer görme ihtiyaçlarının olduğu ve özellikle sevgi ihtiyacının hiçbir şeyle kapanmadığı ifade edilmektedir. Öyle ki hasta bir çocukla ilgilenildiğinde bir diğer çocuğun da hasta olmaya çalıştığı, ateşi yükselen bir çocukla ilgilenildiğinde diğer çocukların da benim de ateşim var dediği, personel çocuklara sırayla sarıldığında çocukların saniye hesabı yaparak kıskançlık gösterdikleri belirtilmektedir.

Araştırmaya katılan çocukların toplamda dörtte biri kendini boş ve amaçsız hissetmektedir. En fazla üç yıldır kurum bakında kalan çocukların yarısından fazlası kendini boş ve amaçsız hissederken dört yıldan fazla zamandır kurum bakımında kalan çocukların yüzde on beşi kendini boş ve amaçsız hissetmektedir. Kendini boş ve amacız hissetme durumu çocukların psikolojik iyilik düzeylerini, kendilerine ve hayata bakış açılarını yansıtmakta olduğundan, çocuklara kurum bakımında iken sağlanan imkânlar, psikolojik ve sosyal desteklerin faydasının olduğu, kurum bakımında kalma süresi arttıkça çocukların kendilerini daha iyi hissettikleri çıkarımını yapmak mümkündür.

Araştırmaya katılan çocukların üçte birine yakınının kendini değersiz hissettiği, kendini değersiz hisseden çocukların büyük çoğunluğunun aynı zamanda kendini boş ve amaçsız hissettiği görülmektedir. Çocukların beşte dördü kendiyle barışık olduklarını ve kendileri sevdiklerini belirtmektedir. Bakım personelleriyle yapılan görüşmelerde çocuk evlerinde çocuklara sorumluluk verildiği, kendini değerli ve özel hissetmesi için fırsat verildiği, çocukla birlikte alışverişe gidilerek fikrinin alındığı, kıyafet alışverişinde çocukların istekleri doğrultusunda hareket edildiği, çocukların sadece yatma, barınma ve yemek ihtiyaçlarının karşılanmadığını sevgi ve ilgi ihtiyaçlarının da karşılanmaya çalışıldığı belirtilmektedir. Buna rağmen bazı çocukların kendini değersiz hissettiği, kendiyle barışık olmadığı, kendini boş ve amaçsız hissettiği anlaşılmaktadır.

Çocukların yarıya yakını çocuk evinde kaldığını okuldaki arkadaşlarının bilmesini istememektedir, yine çocukların yarıya yakını okulda sınıfı karşısında konuşmaya çekinmektedir. Bu durum göstermektedir ki çocuklar okulda kurum çocuğu şeklinde etiketlenmekten çekinmektedir. Bakım personelleriyle yapılan görüşmelerde; bazı çocukların okulda bakım elemanlarını annesi olarak tanıtabildiği, bakım elemanlarının da çocuklarla birlikte bu davranışı devam ettirdiği, yine dışarda herhangi bir sosyal etkinlik esnasında, toplu taşımada ya da parkta yabancı biri çocukları bakım elemanının çocuğu zannettiğinde ve hepsi sizin çocuğunuz mu diye sorduğunda bakım elemanlarının evet hepsi benim çocuğum şeklinde yanıt verdikleri, bu durumdan çocukların mutluluk duydukları anlaşılmaktadır.

Çocuklar, kendileriyle hiçbir ilişki ve iletişimi bulunmayan birisinin kendilerinin kurum bakımında olduğunu bilmesini istememektedirler. Bu durum her ne kadar yalan olarak adlandırılabilir de bu yalanın hiç kimseye bir zararının olmadığı hatta çocukların ait olma duygularının gelişmesine vesile olduğu için beyaz yalan olarak değerlendirilebilir. Çocukların ve bakım elemanlarının birbirlerini dış dünyaya karşı anne-çocuk olarak tanıtabilmeleri durumu çocuklarla personel arasındaki sevgi bağının kuvvetli olduğunun göstergesidir.

Çocuk evlerinde kalan çocukların yarısına yakını kendilerini okuldaki arkadaşlarından farklı hissetmemektedir. Kendini okuldaki arkadaşlarından farklı hisseden çocukların üçte ikisi kendini değersiz hissetmektedir. Yine çocukların yarısından fazlası okul arkadaşlarını çocuk evine davet edememektedirler. Bu durumun nedeni ile ilgili

araştırma kapsamında yer verilmemiş olup çocukların arkadaşlarına karşı kendilerini mahcup hissetmemek adına davet etmedikleri şeklinde yorumlanabileceği gibi arkadaşlarını eve davet ederken ev sorumlusundan izin alınması gerekmesi ve belki de ev sorumlusunun çocukların arkadaşlarını eve davet etmesine müsaade etmemesinden kaynaklanmaktadır şeklinde yorumlamak da mümkündür. Öyle ki bir bakım elemanı görüşme esnasında, çocukların arkadaşlarını çocuk evine davet etme gibi isteklerinin olduğundan bahsetmiş ama buna müsaade edilip edilmediği ile ilgili herhangi bir bildirimde bulunmamıştır.

Çocukların beşte biri kendini yalnız hissetmekte, dörtte biri kendini beceriksiz ve suçlu hissetmektedir. Çocuğun kendini beceriksiz ve suçlu hissetmesi durumunda içine kapanacağı, kendine ve çevresine karşı öfke duyacağı aşikârdır. Travmaya maruz kalmış, yargılanan, dışlanan, sevgi ve değer görmeyen çocukların bir sevgi ve ilgi arayışı içerisinde oldukları ve neden beni kimse sevmiyor, neden ben kurum bakımındayım, benim de iyi bir ailem olsa vb. gibi düşüncelere kapılarak kendinde eksiklik gördükleri ve kendilerini suçlayıcı tavırlar sergiledikleri, bazen de eğer böyle kurumlar olmasaydı ben de ailemin yanında kalabilirdim düşüncesiyle kurumu ve kurumdaki çalışanları suçladıkları gözlemlenmektedir. Tüm bu durumlar çocuğun iyice yalnızlaşmasına neden olmakta, yalnızlaşan çocuk kendini dış dünyaya kapatarak topluma uyum sağlayamamakta ve yeteri kadar sosyalleşememektedir.

Araştırmaya katılan çocukların yarısı yeni tanışılan bir insanla konuşmakta güçlük çekmekte ve bu çocukların çoğunluğu kalabalık ziyaretçilerden de hoşlanmamaktadır. Bakım elemanları ile yapılan görüşmelerde; çocukların özellikle bir ziyaretçi geldiğinde şımarıdıkları, gereksiz yere ağladıkları, etrafı dağıttıkları, genelde gelen ziyaretçilerle çok fazla diyalog kurmadıkları, çekingen tavırlar sergiledikleri, ailelerine yönelik soru sorulmasını istemedikleri belirtilmektedir.

Çocuk evinde kalan çocuklar genellikle komşuların kendilerine iyi davrandığını ve komşu davranışlarının kendilerini mutlu ettiğini belirtmektedir. Komşuların davranışlarının kendilerini mutlu etmediğini söyleyen çocuklardan bazıları komşuların kendilerine karşı iyi davrandıklarını ifade etmektedir. Bu durum; komşuların salt iyi davranmalarının çocukları mutlu etmek için yeterli olmadığı, çocukların komşulardan

kendilerini evlerinde misafir etme, ziyaretlerine gelme, kendileriyle daha fazla ilgilenme gibi beklentilerinin de olduğunu göstermektedir.

Bakım elemanları, dışarıdaki insanların korunmaya ihtiyacı olan çocuklar konusunda çok fazla bilgiye sahip olmadıklarını, çocuk evlerindeki çocukların ise hiç olmazsa komşuları gördüğünde selam verip hal hatır sorabildiklerini ifade ettiklerinden korunmaya ihtiyacı olan çocukların topluma tanıtılmasında çocuk evlerinin iyi bir model olabileceği düşünülmektedir. Yine komşuların çocuklara selam vermeleri, ayaküstü de olsa hal hatır sormalarının çocukları mutlu ettiği, komşuluk ilişkilerinin komşuların bakış açısına göre değişkenlik gösterdiği, iyi ilişkileri kuran komşular olduğu gibi çocukları yargılayan komşuların da olduğu görülmektedir.

Çocuk evlerindeki komşuluk ilişkilerinin çocuk evinin bulunduğu mahalleye ve apartmana göre değişiklik gösterdiği hem çocuk anketlerinden hem de bakım elemanlarının ifadelerinden anlaşılmaktadır. Komşularla çok iyi bir ilişki ve iletişimlerinin olduğunu, özel günlerde birbirlerini ziyaret ettiklerini ve komşuların çocuklara her türlü örnek olduğunu belirten çocuk evleri olduğu gibi çocukların olumsuz davranışları karşısında öfkeli, olumsuz geri dönüş yapan komşulara sahip olduklarını belirten ve evlere izinli girilip çıkılmasından dolayı komşularla tam bir komşuluk ilişkisi oluşmadığını ifade eden çocuk evleri de bulunmaktadır.

Komşular çocuk evinde kalan çocuklara karşı önyargılı davrandıklarında, apartmanda olumsuz bir durum olduğunda sorgusuz sualsiz çocuk evinde kalan çocukları suçladıklarında, apartmanda ya da dışarda karşılaştıklarında sevecen davranmayıp dışlayıcı davrandıklarında çocuklar kendilerini değersiz hissetmekte ve toplum kurallarını öğrenmekte zorlanmaktadır. Komşuların olumsuz davranışları çocukları hem psikolojik olarak olumsuz etkilemekte hem de toplumsallaşma sürecinin yavaşlamasına neden olmaktadır.

Çocuk evinde kalan çocuklara komşular yakın davranıp selam verdiklerinde, hal hatır sorduklarında, ziyaret edip misafir ettiklerinde çocuklar toplumsal kuralları daha kolay öğrenmektedir. Çocuk evi çalışanları çocuklara değer vermekte, ilgi ve sevgi göstermektedir ancak çocuklar bu ilgi ve sevginin işin bir gereği olduğunu düşündüklerinden yeterli görmemektedirler. Komşuların herhangi karşılık beklemeksizin çocuklarla diyalog halinde olmaları, ilgi ve sevgi göstermeleri ziyaret

etmeleri, olumsuz davranışlarında rehberlik yapmaları çocukların sosyal hayata uyumlarını kolaylaştırma açısından oldukça önemlidir.

En fazla üç yıldan beri çocuk evlerinde kalan çocukların çoğunluğu komşuların önyargılı olmadıklarını söylemekte ancak dört yıldan fazla zamandır çocuk evlerinde kalan çocukların çoğunluğu komşuların çocuk evlerine karşı önyargılı olduklarını düşünmektedir. Çocuk evlerinde kalmaya yeni başlayan çocuklar ilk zamanlarda komşularla çok fazla iletişim halinde değillerdir, bundan dolayı komşuların düşünceleri, davranışları hakkında tam olarak herhangi bir fikre sahip olmadıkları için komşuların önyargılı olmadıklarını düşünmektedirler, evlerde daha uzun süre kalan çocuklar ise binada, apartmanda, mahallede yaşanan sorunlar ve yaşanan bu sorunlara karşı dışardaki insanların ve komşuların olumsuz yaklaşımları nedeniyle komşuların önyargılı olduklarını düşünmektedirler.

Komşular açısından bakıldığında ise ilk yıllarda komşular korunmaya ihtiyacı olan çocukları bilmediklerinden ya da gazeteden, televizyondan duydukları kadarıyla bildiklerinden bu çocukların tamamının hırçın, agresif, sorunlu ve suça meyilli olduğunu zannetmekte, bu nedenle de çok fazla irtibat halinde olmak istememektedirler. Sonraki yıllarda çocukları tanıdıka bu önyargıları gitmekte ancak yine de çocuklarla birebir ilgilenmemektedirler, ilk yıllarda komşularla yaşanan sıkıntılı süreçler çocukların zihnine yerleştikinden komşuların kendilerine karşı sürekli ön yargılı baktıklarını düşünmektedirler. Bakım elemanları ile yapılan görüşmelerde; komşuların çocukları tanımadan önce olumsuz ve önyargı ile yaklaştıkları, farklı yüz ifadeleri ile baktıkları, acıdıkları, sorguladıkları, suçladıkları ancak çocukları tanıdıktan sonra kabullendikleri, sevdikleri, sahiplendikleri, çocuk evi hizmetinin ne kadar iyi, önemli ve değerli bir sistem olduğunu söyledikleri ifade edilmektedir. Erkek çocuk evlerine komşu apartman sakinlerinin kız çocuklarının kaldığı çocuk evlerindeki komşulara göre daha önyargılı ve tepkili oldukları anlaşılmaktadır, bunun nedeni olarak kız çocuklarının daha sevecen, sıcakkanlı ve korunmaya daha çok ihtiyaç duyan çocuklar olması ve kız çocuklarının erkek çocuklara göre daha az gürültücü olmalarıdır.

Çocukların üçte ikisinden fazlası çocuk evine komşu olan ailelerin çocuklarıyla arkadaşlık yaptıklarını belirtmektedir. Çocuk eviyle iletişimi iyi olan ailelerin çocukları çocuk evinde kalan çocuklarla arkadaşlık yaparken çocuk eviyle iletişim kuramayan

komşuların çocukları çocuk evinde kalan çocuklarla arkadaşlık kurmamaktadır. Komşuların çocuk evi ile iyi bir iletişim kurması durumunda çocuk evinde kalan çocukların mahalledeki akranlarıyla ile vakit geçirebildikleri, oyun oynayabildikleri ve arkadaşlık kurabildikleri dolayısıyla toplumsal hayatın içerisinde daha fazla bulundukları anlaşılmaktadır. Erkek çocuklar kız çocuklara göre komşu çocuklarıyla daha fazla oyun oynamaktadır. Erkek çocuklar ev dışında oynanan oyunları (futbol, basketbol vb.) kız çocuklara göre daha fazla oynadıklarından komşu çocukları ile bu tür oyunlar aracılığıyla iletişim kurdukları ve kızlara göre toplumsal hayatın içerisinde daha fazla bulundukları anlaşılmaktadır.

Araştırma kapsamında evde gürültü ve yüksek ses olduğunda komşuların bu durumdan rahatsız olacakları bilincinin çocuklarda oluşup oluşmadığı yani apartman hayatının gereklerini çocukların öğrenip öğrenmedikleri durumunu anlamak için de sorular sorulmuştur. Bakım elemanları ile yapılan görüşmelerde; çocukların, komşu haklarının farkında oldukları, evde gürültü olduğunda komşuların rahatsızlık duyabileceklerinin ve yanlış anlayabileceklerinin bilincinde oldukları ifade edilmesine rağmen evde gürültü olduğunu söyleyen bazı çocuklar komşuların bu gürültüden rahatsızlık duymadığını düşünmektedir. Bu çocukların komşuluk haklarının henüz farkına varamadıkları ve bu konuda yeterli bilince sahip olmadıkları tespit edilmiştir.

Komşuların çocuk evinde kalan çocukları çok fazla ziyaret etmedikleri, çocukların daha sık ziyaret beklentisi içerisinde oldukları görülmüş olup komşuların çocukları ziyaret etmeleri ile çocukların mahalledeki insanlara yardım etmesi arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Komşuların çocuklara iyi davranmaları ve çocukları ziyaret durumları arttıkça çocukların daha fazla yardım etme bilincine sahip oldukları, komşuların anlayışlı ve hoşgörülü olmaları, çocukları ötekileştirmeden, yargılamadan davranmaları durumunda çocukların topluma daha kolay uyum sağladıkları anlaşılmaktadır. Bakım elemanları ile yapılan görüşmelerde; çocuk evlerinde kalan çocukların topluma kazandırılması için devlet ve çalışanlar tarafından yapılan hizmet ve desteğe ek olarak komşuların da desteğine, ilgisine ve sevgisine ihtiyaç olduğu, komşularla hediyeleşmenin, bayramlaşmanın, hasta ziyaretinde bulunmanın, gerektiğinde yardımlaşmanın çocuk evlerinde kalan çocukların sosyal yönden gelişmesine katkı sağladığı ifade edilerek, bu durumlar gerçekleştiğinde çocuğun topluma karşı olumlu duygu ve düşünce beslediği ve topluma daha kolay uyum sağladığı belirtilmektedir.

Komşuların ve mahalle sakinlerinin çocuk evinde kalan çocuklara iyi davranmaları ve çocukları ziyarete gelmeleri durumu, çocukların zihninde kendilerinin koşulsuz sevildiği duygusunu uyandırarak sosyal gelişimlerine katkı sağlamaktadır.

ÖNERİLER

- Çocuk evlerinde kalan çocukların kurallara uyumlu oldukları yapılan araştırma sonucunda görülmüştür. Ancak bazı bakım elemanlarının ve bazı çocukların ifadelerinden anlaşılmaktadır ki evlerdeki kurallar bazen katı olabilmektedir. Bu nedenle çocuklar personelin yanında ya da denetiminde iken kurallara uygun davranırken yanlarında personel olmadığı ya da personelin herhangi bir denetimi olmadığı durumlarda çocuklar kuralların dışına çıkarak farklı davranabilmektedir. Çocuklar bu katı kurallar nedeniyle bazen kendilerini personele açmakta zorlanabilmekte, evde farklı dışarıda farklı olabilmektedir. Çocukların davranışlarını yönlendirme ve hiç kimsenin denetimi ve gözetimi olmadan iyi davranışlar sergilemelerini sağlamak amacıyla Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi tarafından konulan kuralların çocuklarla işbirliği içerisinde konulması, çocukların fikirlerinin alınarak kurallara dahil edilmesi, çocukların kendilerini ifade etmelerinin sağlanarak olumlu davranış kazandırılması yönünde çalışmalar yapılmalıdır.
- Çocuk evlerinde yaş, akademik durum ya da davranış durumu gibi farklılıklar gözetilmeksizin tüm çocuklara cep telefonunu kullanımı yasaktır. Ancak günümüzde cep telefonu kullanımı oldukça yaygın bir hal almış, okullarda özellikle lise çağında hemen hemen tüm çocuklar cep telefonu kullanmaktadır. Çocuk evleri hizmet modeli çocuğun bir aile yanında yaşıyormuşçasına hayatını idame ettirebilesi amacını da taşımaktadır. Çocuk evinde kalan çocuklardan cep telefonu kullanabilecek yaşta olan çocuklar okulda ya da dışarda akranlarına ve okul arkadaşlarına karşı kendilerini mahcup hissetmekte, neden cep telefonu kullanmadığı ile ilgili bazen farklı yalanlar söyleyebilmektedir. Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi her ne kadar çocukları teknolojinin olumsuz etkilerinden, internet ve sanal ortamın risklerinden korumak amacıyla bu kuralı koymuş olsa da telefon yoluyla olumsuz bir davranış sergilemek isteyen çocuk başka birinin telefonu ile bu davranışı her türlü yasağa rağmen yine de yapabilmektedir.

Günümüzde teknolojiden tamamen uzak durulması mümkün görünmemekte hatta teknolojiden tamamen uzak durmak da sosyal hayatı olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu nedenle çocuk evlerinde uygulanan cep telefonu kullanımının tamamen yasak olması durumunun yeniden değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Tamamen yasak olmasındansa çocukların yaş ve durumlarına uygun şekilde personelin bilgisi ve izni dâhilinde, sınırlı zaman zarfında kontrollü şekilde kullandırılması çocukların gelişimleri açısından daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

- Çocuk evinde yüksek ses ve gürültü olduğunda bu durumdan komşuların rahatsızlık duyacakları bilinci bazı çocuklarda tam olarak yerleşmediği tespit edilmiş olup çocuklara komşuluk ilişkileri konusunda eğitim verilmelidir.
- Araştırma kapsamında çocuklara kalabalık ziyaretçilerden hoşlanma durumları sorulmuş ancak kalabalık ziyaretçilerden kastın ne olduğunu çocukların tam olarak anlamadığı düşünülmüştür. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda kalabalık ziyaretçilerden net olarak neyin kastedildiği detaylandırılarak çocuklara yöneltmeli ya da örneklendirilerek açıklanmalıdır. Öyle ki; çocukların, hiç tanımadıkları 10-15 kişilik gruplar tarafından yapılan ve genellikle çocuklara hiçbir faydası olmayan ziyaretlerden hoşlanmadıkları gerek çocuklar gerekse çalışanlar tarafından sıkça dile getirilmektedir.
- Geçmişte kurum bakımında kaldıktan sonra hayata tutunan gençler olmasına rağmen kurumdan ayrılıp işe yerleşen gençlerden bazılarının sorumluluk bilinçlerinin yeterli olmaması, para harcamayı ve tasarrufu bilmemeleri gibi nedenlerle çok fazla borçlanıp icralık durumlara geldikleri bilinmektedir. Şu an çocuk evlerinde kalan çocuklar personel refakatiyle gıda alışverişine gittiklerinden para harcamayı bizzat yaşayarak öğrenmektedirler. Bu nedenle bu çocukların ileride kendilerine bir hayat kurduklarında zorlanmayacakları ve icra, haciz gibi durumlarla karşılaşmayacakları ümit edilmektedir. Çocuk evleri sistemin geçmişi çok uzun bir süreye dayanmadığından daha yeni diyebileceğimiz bir uygulama olduğundan henüz buradan yetişerek reşit olup ayrılan genç sayısı azdır. Bu nedenle bu konuda herhangi bir araştırma yapılmadığından/yapılamadığından kesin sonuçlarını kestirmek pek mümkün görünmemektedir. Çocuk evlerinden reşit olmuş gençlerin parayı yönetme

konusunda bir beceri kazanıp kazanmadıkları konusunda ilerleyen süreçte çalışma yapılmalıdır.

- Çocuk evlerinde kalan çocuklar gıda alışverişine gidebilmekte, istediği gıdanın alınmasını ve istediği yemeğin pişirilmesini sağlayabilmektedir. Bu durumun olumlu yanları olduğu kadar çocuğun ilerde kurum bakımından ayrıldığında aynı maddi imkânları bulamadığında hayal kırıklığına uğrayabileceği de düşünülerek standart bir ailenin mutfağında olan malzemelerin üzerine çıkılmaması gerekmektedir. Yine çocuk evinde kalan çocukların istedikleri kıyafetleri alabildikleri bilinmektedir. Çocuk evlerinde kalan çocukların her istediklerine rahatça ulaşabilmeleri doyumsuzluğa neden olmakta ve çocuklar hiçbir şeyle mutlu olmamaktadır. Bu nedenle çocukların her istediklerinin hemen karşılanması yerine onlara sorumluluk verilerek sorumluluğunu yerine getirdiğinde bazı şeyleri kazanabilmesi, her şeyin bir emek karşılığı alındığının öğretilmesi gibi yöntemler uygulanmalıdır.
- Korunmaya ihtiyacı olan çocuklar Milli Eğitim Bakanlığı'nın açmış olduğu parasız yatılı ve bursluluk sınavına girdiklerinde hiçbir soruyu doğru cevaplamasalar dahi bu çocuklara burs bağlanmaktadır. Kurum bakımında kalan çocuklara kurum tarafından zaten yeteli bir miktar harçlık verilmektedir. MEB'in vermiş olduğu burs kurum bakımında kalan çocuklar tarafından ihtiyaç dışı kullanılmaktadır. Kurum bakımında olan her çocuğa MEB tarafından burs verilmemeli, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı'nın koordineli şekilde çalışarak, korunmaya ihtiyacı olan ancak kurum bakımında kalmayan, ailesi ya da akrabaları yanında kalan, yani gerçekten o bursu hak eden çocuklara burs verilmelidir. Kurum bakımında olan çocuklara burs verilecekse de her çocuğa vermek yerine en azından en başarılı olan çocuklara verilerek akademik başarının artması teşvik edilmelidir.
- Çocukların çoğunluğu evlerde ders ve etüt imkânlarının iyi olduğunu düşünseler de üçte ikisine yakını ders ve etüt imkânlarının iyi olmadığını belirttiğinden bu çocukların neden bu düşüncede olduğunun çocuk evleri koordinasyon merkezince değerlendirilerek gerekli önlemlerin ve tedbirlerin alınması sağlanmalı, tüm çocuklar için ders ve etüt imkânları iyileştirilmelidir.

- Çocuk evlerinde uygulanan vardiya sisteminin 8 saatlik ya da 12 saatlik değil de 24 saatlik vardiya (24 saat çalışma, 48 saat istirahat) şeklinde uygulanması ve her evde 3 personel çalışması nedeniyle çocuklarla daha samimi ve sıcak ilişki ve iletişim kurulmakta, çocukların her açıdan takibi daha kolay sağlanmaktadır. Ancak çocuk evlerinde çalışan bakım elemanları nöbet haricinde de göreve gitmekte, bir bakım elemanı izinli ya da raporlu olduğunda diğer ikisi 24 saat çalışıp 24 saat dinlenmektedir. Korunmaya ihtiyacı olan çocuklarla çalışmanın zorluklarının yanı sıra bir de personele yüklenen ağır hizmet sorumluluğu personelin verimini düşürerek çocuklarla geçireceği zamanın verimini düşürmektedir. Çocuk evlerinde kalan çocukların gelişimlerini ve iyilik hallerini desteklemek amacıyla Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından, bakım elemanlarının üzerinde olan ağır sorumluluk azaltılmalı, personelin izinli ve raporlu olduğu günlerde nöbetler kalan iki kişiye bırakılmamalı, koordinasyon merkezinde yeterli sayıda bakım elemanı bulundurulmalı, personele fazla çalışma yaptırıldığında fazla mesai ücreti verilmelidir.
- Yapılan araştırmada erkek çocukların oranı kızlara göre fazla olmasına rağmen evlerde çalışan erkek bakım elemanı sayısı kadınlara göre oldukça azdır. Çocuk evlerinde kalan özellikle erkek çocukların toplumsal rolleri öğrenmeleri açısından baba/abi modeline de ihtiyaçları olduğu düşünülerek erkek bakım elemanı sayısı arttırılmalıdır.
- Çocuk evlerinin resmi bir kurum niteliği taşıması nedeniyle evlere izinli girilip çıkıldığından komşularla tam bir komşuluk ilişkisi yaşanmadığı tespit edilmiştir. Çocukların komşuları ziyaret etme ve misafir etme durumları evlere göre değişiklik gösterebilmektedir. Koordinasyon merkezinde çalışan ev sorumlularına ve bakım elemanlarına evlere misafir kabulü konusunda yetki verilmeli, bu amaçla personel desteklenmeli, komşular bilgilendirilerek yönlendirilmeli ve çocuk evleriyle daha fazla ilgilenmeleri hususunda teşvik edilmelidir. Herhangi bir bürokratik işleme gerek kalmaksızın bakım elemanının bilgisi ve onayı dâhilinde komşular ziyaret edilebilmeli ve evde misafir edilebilmelidir.
- Yapılan araştırmada komşuların çocuk evine karşı ilk zamanlarda önyargılı ve dışlayıcı davrandıkları, dışardaki insanların kurum bakımında kalan korunmaya

ihtiyacı olan çocukları bilmedikleri, tanımadıkları sadece medyada çıkan çoğunlukla olumsuz haberlerden duydukları kadarıyla bilgilerinin olduğu anlaşılmıştır. AÇSHB tarafından iyi örneklerin medyaya yansıtılarak toplumu bilinçlendirme çalışması yapılmalıdır. İnsanların gönüllü olmaları, korunmaya ihtiyacı olan çocukları sahiplenici olmaları sağlanmalı, kendi binasında, apartmanında, mahallesinde bir çocuk evi açılması için gayret ve destek verecek seviyeye getirecek faaliyetler bütünü planlanmalıdır.

- Reşit olduktan sonra kurum bakımından ayrılan çocuklar 3413 sayılı yasa kapsamında devlet kadrolarına memur olarak atanmaktadır. Bu atamanın yapılabilmesi için tek şart çocuğun en az iki yıl kurum bakımında kalmış olması ve 18 yaşını kurum bakımındayken tamamlamasıdır. Bu nedenle kurum bakımında olan çocuklar nasıl olsa memur olacağı düşüncesiyle eğitime önem vermemektedir. ÇHGM'nin 2018 yıl sonu verilerinde 119.537 korunmaya ihtiyacı olan çocuğun koruma altına alınmadan ailesi yanında desteklendiği, 14.214 çocuğun kuruluş bakımında, 6.468 çocuğun da koruyucu aile yanında kaldığı görülmektedir. Bu verilerden anlaşılmaktadır ki toplamda 140.219 korunmaya ihtiyacı olan çocuktan yalnızca kuruluş bakımında ve koruyucu aile yanında kalan 20.682 çocuğun ileride memuriyete ataması yapılacaktır. Kurum bakımında kalan çocuklar gerek fiziki ve sosyal imkânlar gerekse maddi imkânlar açısından ailesi yanında kalan korunmaya ihtiyacı olan çocuklardan çok daha iyi koşullarda yetişmektedir. Ancak memur olma imkânı da yine bu çocuklara sağlanmaktadır. 16 yaşında devlet koruması altına alınan bir çocuk 2 yıl kurum bakımında kalıp reşit olduktan sonra 3413 sayılı yasadan yararlanarak memur olabilirken çok küçük yaşlarda kurum bakımına alınıp çocukluğunun en önemli çağlarını kurum bakımında geçirdikten sonra 15-16 yaşında koruma kararı kaldırılarak ailesinin yanında döndürülen çocuklar bu haktan mahrum kalmaktadır. Bahsedilen durumlar ve devletin ulaşamadığı korunmaya ihtiyacı olan çocuklar da düşünüldüğünde 3413 sayılı yasanın diğer korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için adaletsizliğe neden olduğu aşikârdır. Bu nedenle söz konusu yasanın kanun koyucu tarafından yeniden değerlendirilmesi sağlanmalıdır. Sözü edilen korunmaya ihtiyacı olan çocukların(140.219) tamamının devlet kadrolarında işe alınamayacağı düşünüldüğünde ya bu yasanın tamamen

kaldırılması teklif edilmeli ya da ailesi yanında ya da kurumda olup olmadığına bakılmaksızın tüm korunmaya ihtiyacı olan çocuklar arasında yapılacak özel bir sınava ek olarak çocuğun dosyasının içeriği, mağduriyet ve ihtiyaç durumu, hal, hareket ve davranışları dikkate alınarak devlet kadrolarına atamalar yapılmalıdır. Bu durum sağlandığında kurum bakımında olan korunmaya ihtiyacı olan çocukların derslerine daha fazla çalışacakları, kurum imkânlarını daha olumlu kullanacakları, nasıl olsa memur olacağım istediğim gibi davranırım düşüncesinde olmayarak davranışlarına dikkat edecekleri ve özenli davranarak kendini her anlamda geliştirmeye ve hayata tutunmaya gayret gösterecekleri düşünülmektedir.

- AÇSHB bünyesinde öğretmen, psikolog, çocuk gelişimcisi, sosyolog, psikolojik danışman ve sosyal çalışmacı gibi meslek elemanları görev yapmakta ancak gerek nitelik gerekse nicelik olarak bu personeller çocukların rehabilite süreçlerinde yetersiz kalmaktadır. Yeterli sayıda meslek elemanı istihdam edilerek bakanlık bünyesinde bulunan meslek elamanlarına kapsamlı bir eğitim faaliyeti düzenlenmeli, çocuklara terapi hizmeti ve kapsamlı bir psiko-sosyal destek hizmeti verilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca kurum bünyesinde çalışan psikolojik danışman, psikolog ve sosyal çalışmacıların psikoterapi eğitimi almaları konusunda gereken teşvik ve destek verilmelidir.

KAYNAKÇA

Sosyal Hizmetler Kanunu, Kanun Numarası 2828 (Kabul Tarihi Mayıs 24, 1983).

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Türkiye'de 2 Ekim 1995'te uygulanmaya başlamıştır.
(Birleşmiş Milletler Eylül 2, 1990).

Türk Medeni Kanunu, Kanun Numarası 4721 (Kabul Tarihi Kasım 22, 2001).

İş Kanunu, Kanun Numarası 4857 (Kabul Tarihi Mayıs 22, 2003).

Türk Ceza Kanunu, Kanun Numarası 5237 (Kabul Tarihi Nisan 26, 2004).

Çocuk Koruma Kanunu, Kanun Numarası 5395 (Kabul Tarihi Temmuz 3, 2005).

Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 27015 (Resmi Gazete
Ekim 05, 2008).

Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük,
2009/14729 (Resmi Gazete Şubat 25, 2009).

Koruyucu Aile Yönetmeliği, 28497 (Resmi Gazete Aralık 14, 2012).

Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği, 28554 (Resmi Gazete Şubat 9, 2013).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun
Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde
Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 6518 (Resmi Gazete 02 06, 2014).

Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği, 29310 (Resmi Gazete Mart 29, 2015).

Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik, 29284 (Resmi Gazete 03
03, 2015).

AKILLIOĞLU, T. (1995). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*. Ankara: AÜ Siyasal
Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Yay.

AKYÜZ, E. (1986, s. 147). *Medeni Kanunun 272. Maddesine Göre Çocuğun
Korunması ve Yeni İsviçre Medeni Kanunu Göz Önünde Tutularak Yapılması
Önerilen Değişiklikler*. AÜ. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, C.IXX, s.1–2.

- AKYÜZ, E. (1987). Medeni Kanun ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu Açısından Korunmaya Muhtaç Çocuklar. *Cilt: 20(Sayı: 1)*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi.
- AKYÜZ, E. (2000, s. 449). *Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*. Ankara: MEB Yay.
- ARAL, N. K. (2000). *Okulöncesi Eğitim ve Anasınıfı Programları*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- ARSLAN, E. (2008). *Bağlanma Stilleri Açısından Ergenlerde Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri ve Ego Kimlik Süreçlerinin İncelenmesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Ana Bilim Dalı, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı.
- ARSLAN, Y. (2016, Mart 30). *Aileden Okula*. 12 20, 2018 tarihinde <https://ailedenokula.com/5-yas-gelisim-ozellikleri-49---60-ay> adresinden alındı
- BAKİ, A., & GÖKÇEK, T. (2012, Güz). Karma Yöntem Araştırmalarına Genel Bir Bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C:11 (S:42), 1-21.
- BANDURA, A. (1977). *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, N.J: Prentice-Hall.
- BASRI, A. (2009, Temmuz). *İslâm ve Eğitim. Salih Evlat Yetiştirmek*. Aralık 15, 2017 tarihinde <http://www.ozlenenrehber.com.tr/tr/dergi/76/islam-ve-egitim-salih-evlat-yetistirmek-1257.html> adresinden alındı
- BAŞARAN, İ. E. (1978). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Pars Matbaası.
- BAŞER, H. (2013). *Çocuk Refahı Alanında Yeni Hizmet Modeli "Çocuk Evleri"*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- BİRKÖK, C. (tarih yok). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 09 27, 2018 tarihinde <http://www.dicle.edu.tr/a/skaradogan/3/cbirkok.pdf> adresinden alındı
- CİN, H., & AKGÜNDÜZ, A. (1989). *Türk Hukuk Tarihi* (Cilt 2. Cilt). Konya.
- CRESWELL, J. W. (2003). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches (2nd ed.)*. . Thousand Oaks, CA: Sage.
- CÜCELOĞLU, D. (2010). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

ÇAĞDAŞ, A. S. (2002). *Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi*. Ankara: Nobel Yayın.

ÇAĞDAŞ, A., & SEÇER ŞAHİN, Z. (2002). *Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi*. Ankara: Nobel Yayın.

ÇAKMAKLI, K. (1991). *Aileler İçin Sosyal Hizmet*. İstanbul: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yay.

ÇELİK, C. (2005, 02 05). *Çocuk Kavramı Ve Medeni Hukuk Açısından Çocuk Haklarının Tarihi Gelişimi*. 09 05, 2018 tarihinde E-Akademi, Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi: <http://www.e-akademi.org/incele.asp?konu=%C7OCUK%20KAVRAMI%20VE%20MEDEN%DD%20HUKUK%20A%C7ISINDAN%20%C7OCUK%20HAKLARININ%20TAR%DDH%DD%20GEL%DD%DE%DDM%DD&kimlik=-1854485512&url=makaleler/ccelik-1.htm> adresinden alındı

ÇETİN, F., BİLBAY ALPA, A., & KAYMAK ALBAYRAK, D. (2001). *Araştırmadan Uygulamaya Çocuklarda Sosyal Beceriler Grup Eğitimi*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

ÇHGM. (tarih yok). *Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü*. Temmuz 25, 2018 tarihinde İstatistikler: <https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/istatistikler> adresinden alındı

ÇHGM. (tarih yok). *Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü*. 07 01, 2018 tarihinde Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti: <https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/sosyal-ve-ekonomik-destek-hizmeti> adresinden alındı

ÇHGM. (tarih yok). *Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü*. 07 03, 2018 tarihinde Koruyucu Aile: <https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/koruyucu-aile> adresinden alındı

ÇHGM. (tarih yok). *Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü*. Temmuz 02, 2018 tarihinde Evlat Edinme: <https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/evlat-edinme> adresinden alındı

ÇHGM. (tarih yok). *Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü*. Mart 10, 2019 tarihinde <https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/uploads/pages/istatistikler/2018-5c62a51c75b1f.pdf> adresinden alındı

- ÇİFTÇİ, İ., & SUCUOĞLU, B. (2004). *Bilişsel Süreç Yaklaşımıyla Sosyal Beceri Öğretimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- ÇUBUKÇU, Z. G. (2006). *İlköğretimde Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler*. s.37, 155-174.
- DEMİRBAŞ , M., & YAĞBASAN, R. (2005). Sosyal Öğrenme Teorisine Dayalı Öğretim Etkinliklerinin, Öğrencilerin Bilimsel Tutumlarının Kalıcılığına Olan Etkisinin İncelenmesi. *Uludağ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 363-382.
- DOĞAN, İ. (2000). *Akıllı Küçük, Çocuk Kültürü ve Çocuk Hakları Üzerine Sosyo-Kültürel Bir İnceleme*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- ERİKSON, E. (1950). *Chilhood and Society*. New york: W. W. Norton.
- ERİKSON, E. (1984). *İnsanın Sekiz Çağı*. (V. Ş. Bedirhan ÜSTÜN, Çev.) Ankara.
- GARDİNER, W., & GANDER, M. (1993). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (B. ONUR, Dü., A. DÖNMEZ, & N. ÇELEN, Çev.) İmge Kitabevi.
- GEÇTAN, E. (1993). *İnsan Olmak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- GÖKALP, E. (2009). Medya, Kitle İletişimi ve Toplum. N. SUĞUR içinde, *Sosyolojiye Giriş* (s. 268-301). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi.
- GREENE, J. C. (2005). *The generative potential of mixed methods inquiry* . International Journal of Research & Method in Education, 28(2): 207 – 211.
- İNAN, A. N. (1968). *Çocuk Hukuku*. İstanbul: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yay.
- İNAN, A. N. (1970). *Korunmaya Muhtaç Çocuklar*. (D. F. Gölcüklü, Dü.) İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı Yay.
- İNAN, A. N. (1980). Çocuğun Korunması ve Polis. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 37(Sayı 1-4), 245.
- İNANÇ YAZGAN, B., BİLGİN, M., & ATICI KILIÇ, M. (2004). *Gelişim Psikolojisi*. Adana: Nobel Kitabevi.
- Johnson , B., & Larry, C. (2007). Educational Research: Quantitative, Qualitative, and Mixed Approaches. Inc.: Sage Publications.

- KAĞITÇIBAŞI, Ç. (1999). *Yeni İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- KAHVECİ, N. (2017). *İslam Aile Hukuku*. İstanbul: Hikmetevi Yayınları.
- KARA, B. (2008). Sosyal Haklar ve Özel Olarak Korunması Gereken Kişiler. *Doktora Tezi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı .
- KARADAĞ, H. (2008). *Adana İlindeki Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocukların Sosyal Gelişim Özelliklerinin Değerlendirilmesi*. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, İlköğretim Anabilim Dalı.
- KAŞIKÇI, O. (1997). *İslâm ve Osmanlı Hukukunda Mecelle*. İstanbul.
- KILIÇ, P. (2016, 02 18). *6-12 Yaş Çocuklarda Gelişim Basamakları*. 12 11, 2018 tarihinde Mynet: <https://www.mynet.com/6-12-yas-cocuklarda-gelisim-basamaklari-1183690-mykadin-adresinden-alindi>
- KIRCAOĞLU, D. (2012, Temmuz 12). *hthayat.haberturk.com*. 12 20, 2018 tarihinde <https://hthayat.haberturk.com/anne-ve-cocuk/cocuk/haber/659444-45-yas-grubu-ozellikleri-adresinden-alindi>
- KOÇ, B. (2007). Osmanlı Islahhanelerinin İşlevlerine İlişkin Bazı Görüşler. *Cilt: 6(Sayı: 2)*, 36-50. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- KOŞAR, N. (1992). *Sosyal Hizmetlerde Aile ve Çocuk Refahı Alanı* . Ankara: MN Ofset.
- KÖKNEL, Ö. (1997). *İnsanı Anlamak*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- KUR'AN. (tarih yok). *Nisa Suresi, Ayet 4,8; İsra Suresi, Ayet 31; Enam Suresi, Ayet 140; Bakara Suresi, Ayet 177,220*.
- MALONE, Y. (2002). Social Cognitive Theory and Choice Theory: A Compatibility Analysis”. *International Journal of Reality Therapy*, 22 (1), 10-13.
- MİLLER, P. (2017). *Gelişim Psikolojisi Kuramları*. (B. ONUR, Dü., & Z. GÜLTEKİN, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- OKTAY, A. (1997). Okul Öncesi Dönemi. H. YAVUZER içinde, *Ana-Baba Okulu, Ana-Baba Eğitimi ve Aile İçi İletişim Becerileri*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- ONWUEGBUZIE, A. J., & LEECH, N. L. (2004). *Enhancing the Interpretation of "Significant" Findings: The Role of Mixed Methods Research*. The Qualitative Report.
- ORHAN, F. (2014). *Ergenlerin Dini Kimlik Kazanmalarına Sosyal Öğrenmenin Etkisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ve Din Bilimleri (Din Sosyolojisi) Anabilim Dalı.
- ÖZSUNAY, E. (1979). *Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu*. İstanbul: İÜ Hukuk Fakültesi Yay.
- ÖZÜDOĞRU ERDOĞAN, H. (2014). Ergenlik Döneminin Dini ve Toplumsal Gelişimi. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 153-165.
- PADEM, H., GÖKSU, A., & KONAKLI, Z. (2012). *Araştırma Yöntemleri, Spss Uygulamalı*. Sarejevo: International Burch University.
- SALİM, M. (2011). Geçmişten Günümüze Türkiye’de Çocuk Koruma Politikaları Ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu. *Yüksek Lisans Tezi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.
- SARI, E. (2016). *Osmanlı'da Çocuk*. Antalya: Net Medya Yayıncılık.
- SAYITA, S. U. (1996, s. 46). *Türk Hukukunda Çocuğun Koruyucu Aile (Kişi) Yanına Yerleştirilmesi*. İstanbul: Filiz Kitabevi Yay.
- SENEMOĞLU, N. (2001). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- SORİAS, O. (1986). Sosyal Beceriler ve Değerlendirme Yöntemleri. *Psikoloji Dergisi*, c.5, s.20, ss. 25-29.
- ŞEKER, M. (2007). *İslam'da Sosyal Dayanışma Müesseseleri*. Diyanet İşleri Başkanlığı.
- ŞENOCAK, H. (2005). *Korunmaya Muhtaç Çocuklar: İstanbul Yetiştirme Yurtları Üzerine Bir Alan Araştırması*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı.
- TASHAKKORI, A., & TEDDLIE, C. (2003). *Handbook of mixed methods in social and behavioral research*. Thousand Oaks, CA: Sage.

TDK. (tarih yok). *Türk Dil Kurumu*. 02 15, 2019 tarihinde

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&xarama=gts&guid=TDK.GTS.5c819909739de5.65525861 adresinden alındı

ÜLGEN, G., & FİDAN , E. (2000). *Çocuk Gelişimi* . İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

www.anneysen.com. (2018, 11 07). 12 20, 2018 tarihinde https://www.anneysen.com/1-6-yas-cocuk/makale/davranis-3-yas-sendromu-nedir-nasil-atlatilir_1033 adresinden alındı

YAVUZER, H. (2003). *Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

YAZICI, N. (2007). Osmanlılarda Yetimlerin Korunması Üzerine Bazı Değerlendirmeler. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1-46.

YAZIR, E. H. (tarih yok). *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali, Güncel Türkçe ile Sadeleştirilmiş*. Nuh Yayınları.

YILDIZ, M. C. (t.y.). *Yetiştirme Yurdunda Kalanların Toplumsal Bütünleşme Problemi*. 12 24, 2016 tarihinde <https://www.academia.edu/7787095/YETİMLER> adresinden alındı

YILDIZ, V. (2011). *Bir Sosyal Öğrenme Aracı Olarak Medya ve Ahlaki Gelişim Kuramları Açısından Medya Okuryazarlığına Eleştirel Bir Bakış*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı.

YOLCUOĞLU, İ. (2009). Sosyal Çalışma ve Çocuğun İyilik Hali. *Cilt: 20 (Sayı: 1)*. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi.

YOLCUOĞLU, İ. G. (2009). Çocuk Koruma Sisteminde Aileyle Çalışmanın Esasları:İstanbul Örneğinde Çocuklar ve Ailelerinin Gereksinimler, Güçlülük ve Risk Faktörleri Açısından Değerlendirilmesi. *Doktora Tezi*. Ankara.

YÖRÜKOĞLU, A. (1997). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*. İstanbul: Özgür Yayınları.

ZEVKLİLER, A. (t.y.). *Türk Hukukunda Korunmaya Muhtaç Çocuklar*. 01 03, 2019 tarihinde <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/632338> adresinden alındı

EKLER

Ek 1: Anket Formu (Çocuklar İçin)

Değerli çocuklar, bu araştırmanın amacı; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı çocuk kuruluşlarında kalan çocuklarımızın gelişimlerine katkı sağlamaktır.

Araştırmanın önemi ve çocuk evi hizmetinin geliştirilerek daha çok çocuğa fayda sağlaması açısından araştırmaya katkı sunacağınızı ve soruları içtenlikle cevaplandıracağınızı umuyorum. Sorular herhangi bir kişisel bilgi gerektirmediğinden ve hiç kimseyle paylaşılmayacağından düşüncelerinizi dilediğinizce ifade edebilirsiniz.

Yardımlarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Aşağıdaki soruların cevabını karşısına yazınız.		
1)	Cinsiyetin nedir?	
2)	Kaç Yaşındasın?	
3)	Hangi okula gidiyorsun?	
4)	Kaçıncı sınıfa devam ediyorsun?	
5)	Hangi çocuk evinde kalıyorsun?	
6)	Ne zamandır kurumda kalıyorsun?	
7)	Ne zamandır Çocuk Evlerinde kalıyorsun?	

Bu kısımdaki cümleleri okuduktan sonra “ <u>kendinize en uygun olanı</u> ” işaretleyiniz.		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1)	Çocuk Evi güzel ve ferah bir yerdir.	()	()	()	()	()
2)	Çocuk evinde kalmam okuldaki arkadaşlarımla ilişkilerimi olumsuz etkiliyor.	()	()	()	()	()
3)	Evdeki yemeklerden memnunum.	()	()	()	()	()
4)	Çocuk evlerindeki kurallar bizim iyiliğimiz içindir	()	()	()	()	()
5)	Burada kendimi değersiz hissediyorum.	()	()	()	()	()
6)	Kendimi boş ve amaçsız hissediyorum.	()	()	()	()	()
7)	Kendimi okuldaki arkadaşlarımdan farklı hissediyorum.	()	()	()	()	()
8)	Kendimi yalnız hissediyorum.	()	()	()	()	()
9)	Kendimi beceriksiz, suçlu hissediyorum.	()	()	()	()	()
10)	Arkadaşlarımla kaynaşmakta zorluk çekiyorum.	()	()	()	()	()
11)	Kendimle barışığım, kendimi seviyorum.	()	()	()	()	()
12)	Arkadaşlarımla iyi anlaşıyorum.	()	()	()	()	()
13)	Herkese iyilik ve yardım yapmak isterim.	()	()	()	()	()
14)	Çocuk evi yerine koruyucu ailenin yanında kalmak isterdim.	()	()	()	()	()

Bu kısımdaki cümleleri okuduktan sonra “ <u>kendinize en uygun olanı</u> ” işaretleyiniz.		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
15)	Eskiden arkadaşlarımla daha çok kavga ederdim.	()	()	()	()	()
16)	Okuldaki arkadaşlarımla iletişimi benimle iyidir.	()	()	()	()	()
17)	Çocuk evinde yeterli sosyal faaliyet düzenlenmektedir.	()	()	()	()	()
18)	Çocuk Evi personelinin iletişimi bizlerle iyidir.	()	()	()	()	()
19)	Komşuların iletişimi bizlerle iyidir.	()	()	()	()	()
20)	Çocuk evi yerine yurttan ya da sevgi evlerinde kalmak isterdim.	()	()	()	()	()
21)	Mahalledeki insanların iletişimi bizlerle iyidir.	()	()	()	()	()
22)	Çocuk evinde gerekli teknolojik ihtiyaçlarımız(bilgisayar, TV) karşılanmaktadır.	()	()	()	()	()
23)	Çocuk evine komşu olan ailelerin çocukları benim arkadaşımdır.	()	()	()	()	()
24)	Evimize gelen ziyaretçilerden memnunuz.	()	()	()	()	()
25)	Kalabalık ziyaretçilerden hoşlanmam.	()	()	()	()	()
26)	Okuldaki arkadaşlarımla çocuk evinde kaldığımı bilmelerini istemiyorum.	()	()	()	()	()
27)	Dışarıdaki insanlar bizlere önyargılı davranıyor.	()	()	()	()	()
28)	Çocuk evlerine komşu olan apartman sakinleri çocuk evlerine karşı önyargılıdır.	()	()	()	()	()
29)	Evde gürültü ya da yüksek ses olduğunda komşular rahatsız olur.	()	()	()	()	()
30)	Sevgi evleri veya yetiştirme yurdu, çocuk evlerinden daha iyidir.	()	()	()	()	()
31)	Yeni tanıştığım biri ile kolayca arkadaşlık kurabilirim.	()	()	()	()	()
32)	Sevinç ve kederimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var.	()	()	()	()	()
33)	Çocuk evlerinde istediğim zaman oyun oynayabilirim.	()	()	()	()	()
34)	Çocuk evlerinde istediğim yemeği yiyebilirim.	()	()	()	()	()
35)	Çocuk evlerinde ders ve etüt imkânları iyi değildir.	()	()	()	()	()
36)	Çocuk evindeki kurallar beni gelecekteki yaşamıma hazırlar	()	()	()	()	()
37)	Komşuların bana karşı davranışları beni mutlu eder.	()	()	()	()	()
38)	Okuldaki arkadaşlarımı çocuk evine davet edebilirim.	()	()	()	()	()
39)	Eve gıda alışverişi yapılırken ben de gidebilirim.	()	()	()	()	()

Bu kısımdaki cümleleri okuduktan sonra “ <u>kendinize en uygun olanı</u> ” işaretleyiniz.		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
40)	Kalabalık bir gruba karşı konuşmaktan çekinirim.	()	()	()	()	()
41)	Çocuk evleri, sevgi evlerinden ya da yetiştirme yurdundan daha iyidir.	()	()	()	()	()
42)	Çocuk evlerine geldikten sonra derslerimde düzelme oldu.	()	()	()	()	()
43)	Bir sıkıntımda olduğunda başkalarından yardım isteyebilirim.	()	()	()	()	()
44)	Burada boş zamanlarımı dolduracak yeterli sosyal aktivite var.	()	()	()	()	()
45)	Yeni tanıştığım bir insanla konuşmakta güçlük çekerim.	()	()	()	()	()
46)	Sosyal etkinliklere katılmayı severim.	()	()	()	()	()
47)	Eve gıda alışverişi yapılırken fikrim sorulur.	()	()	()	()	()
48)	Okulda sınıfım karşısında konuşmaya çekinirim.	()	()	()	()	()
49)	Çocuk evlerine geldikten sonra davranışlarımda olumlu değişimler oldu.	()	()	()	()	()
50)	Çocuk evlerinde kalmaktan genel anlamda memnunum	()	()	()	()	()

Aşağıdaki durumlar, “ <u>hangi sıklıkta oluyorsa</u> ” o seçeneği işaretleyiniz.		Her zaman	Sık sık	Bazen – Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman
1)	Bayram, kandil, aşure günü gibi özel dini günlerde komşuları ziyaret ederiz.	()	()	()	()	()
2)	Evde gürültü ya da yüksek ses olur.	()	()	()	()	()
3)	Çocuk evinde gürültü ya da yüksek ses olduğunda komşular rahatsız olduklarını söylerler.	()	()	()	()	()
4)	Arkadaşlarımla kavga ederim.	()	()	()	()	()
5)	Evimize ziyaretçi gelir.	()	()	()	()	()
6)	Komşular bana iyi davranır.	()	()	()	()	()
7)	Çocuk evlerinde sosyal, sportif ve sanatsal etkinlikler olur.	()	()	()	()	()
8)	En az bir sosyal etkinliğe düzenli olarak	()	()	()	()	()

Aşağıdaki durumlar, “hangi sıklıkta oluyorsa” o seçeneği işaretleyiniz.		Her zaman	Sık sık	Bazen – Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman
	katılırım.					
9)	Çocuk evine komşu olan ailelerin çocukları ile vakit geçiririm.	()	()	()	()	()
10)	Evin ve odamın temizliğine yardımcı olurum.	()	()	()	()	()
11)	Okul arkadaşlarım evime ziyarete gelir.	()	()	()	()	()
12)	Komşular bizi ziyarete gelir.	()	()	()	()	()
13)	Mahalledeki bakkaldan ya da marketten alışveriş yapmaya giderim.	()	()	()	()	()
14)	Arkadaşlarımla iyi geçinir, onlarla iyi anlaşıyorum.	()	()	()	()	()
15)	Boş zamanlarımda komşu çocukları ile oyun oynarım.	()	()	()	()	()
16)	Elinde market poşeti taşıyan bir teyze/amca gördüğümde yardım ederim.	()	()	()	()	()
17)	Yemek hazırlamaya ve sofrayı toplamaya yardımcı olurum.	()	()	()	()	()
18)	Evde kendi eşyalarımı kendim düzenlerim.	()	()	()	()	()
19)	Çocuk evindeki çocukların daha iyi bir yaşam sürmeleri için söylemek istediğin başka bir husus varsa yazar mısın?					

Ek 2: Görüşme Formu (Personel İçin)

Demografik Bilgiler		
8)	Cinsiyetiniz	
9)	Yaşınız	
10)	Medeni durumunuz	
11)	(Varsa) Çocuk sayınız	
12)	Eğitim durumunuz	
13)	Görev yeriniz	
14)	Mesleğiniz	
15)	Şu anki göreviniz	
16)	ASPB bünyesinde toplam çalışma süreniz	
17)	Çocuk evlerinde toplam çalışma süreniz	

Çocuk Evlerine İlişkin Bilgiler		
18)	Çocuk evlerinde çalışmaya başlamadan önce, korunmaya ihtiyacı olan çocukların davranış ve tutumları hakkındaki düşüncelerinizi paylaşır mısınız?	
19)	Korunmaya ihtiyacı olan çocukların davranış ve tutumları hakkındaki şimdiki düşüncelerinizi paylaşır mısınız?	
20)	Çocuk evi hizmeti ile diğer kurum bakımı modellerini (çocuk yuvası/yetiştirme yurdu/sevgi evi) karşılaştırdığınızda çocuk evi hizmeti hakkındaki görüşleriniz nelerdir?	
21)	Çocuk evlerinde koruma altında olan çocukların davranış ve tutumları ile diğer kurum bakımı modellerinde (çocuk yuvası/yetiştirme yurdu/sevgi evi) koruma altında olan çocukların davranış ve tutumları arasında bir kıyaslama yapsaydınız neler söylemek isterdiniz?	
22)	Çocuk evleri sisteminin gerekli olup olmadığına dair düşüncelerinizi paylaşır mısınız?	
23)	Çocuk evinin bulunduğu binada ve çevredeki komşuluk ilişkilerinin çocukların sosyal gelişimleri üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerine ilişkin düşüncelerinizi paylaşır mısınız?	
24)	Sizce çocuk evinin çevresindeki insanların özellikle komşuların çocuk evlerinin varlığı ile ilgili düşünceleri nasıldır?	
25)	Çocuk evinde kalan çocukların komşulara ilişkin düşüncelerini paylaşabilir misiniz?	
26)	Çocuk evinde kalan çocukların sosyal gelişimleri için ne gibi çalışmalar yapıldığını anlatabilir misiniz?	
27)	Çocuk evlerinde kalan çocukların sosyal gelişimleri ile ilgili kısa bir “anı”nızı paylaşır mısınız?	
28)	Çocuk evlerinde kalan çocukların topluma yararlı bireyler olarak yetiştirilmeleri için çocuk evine komşu olan apartman sakinlerinden beklentileriniz nelerdir?	
29)	Toplumsal çocuk evlerine ilişkin düşünceleri sizce nasıldır?	
30)	Eklemek istediğiniz başka bir husus var mı?	

T.C.
SAKARYA VALİLİĞİ
Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü

Sayı : 33759451-605.01- **1149**
Konu : Yüksek Lisans Tez Çalışması
(Mehmet AYKUL- 22858)

21./03/2017

VALİLİK MAKAMINA
SAKARYA

Müdürlüğümüze bağlı Sakarya Çocuk Evleri Sitesinde Kuruluş Müdür Vekili olarak görev yapan 22858 sicil numaralı, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Bölümü öğrencisi Mehmet AYKUL'un "Korunmaya Muhtaç Çocukların Sosyal Gelişiminde Çocuk Evlerinin Rolü" konulu Yüksek Lisans Tezi çalışmasının Sakarya Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğünde koruma ve bakım altında bulunan çocuklar ve çocuklarla çalışan personel ile gerçekleştirme talebini dilekçesinde belirtmiştir.

Müdürlüğümüzce olumlu değerlendirilen söz konusu araştırmanın; kuruluş idaresinin denetiminde yürütülmesi, araştırmaya dahil edilecek olan personelin araştırma hakkında bilgilendirilerek rızalarının yazılı olarak alınması, çocuk evleri ve çocuk evlerinde kalan çocukların ses ve görüntü kayıtlarının kesinlikle alınmaması, veri toplama ve gözlem süreçlerinin çocukların ve çalışanların programlarını aksatmayacak şekilde uygulanması, araştırma sonuçlarının (tez örneğinin) Bakanlığımızın ilgi birimlerine göndermek üzere Müdürlüğümüze gönderilmesi koşulu ile uygulanabilmesi hususunu;

Olurlarınıza arz ederim.

Uygun görüşle arz ederim.
21./03/2017

Bekir DINKIRCI
Vali Yardımcısı

Mutlu İŞIKSU
İl Müdürü

OLUR

21./03/2017

Hüseyin Avni COŞ
Vali

ÖZGEÇMİŞ

1985 yılında Konya'nın Kulu ilçesinde doğan Mehmet AYKUL, ilk ve orta öğrenimini Kulu'da tamamladıktan sonra 2004 yılında girdiği Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünden 2009 yılında mezun oldu. Aynı yıl Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Sakarya İl Müdürlüğü(mülga)'ne sosyal çalışmacı olarak atanarak başta çocuk alanı olmak üzere birçok alanda görev yaptı. 2013-2014 bahar yarıyılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı'nı kazandı. 2014 yılı Nisan ayında Sakarya Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'ne tedviren kuruluş müdürü olarak görevlendirildi. 2016 yılı Kasım ayından beri Sakarya Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü'nde vekâleten kuruluş müdürü olarak görev yapmaktadır. Evli ve 2 çocuk babasıdır.